

Ketabton.com

د طالبانو بیرته ستنیدل

د دیکل یو هنتون پریس

ڊیجیٽل یو هٽون پریس

د بېرته راستنيدو طالبان

افغانستان له دې وروسته امريکايان پاتې شول

حسن عباس

د بيل پوهنتون مطبوعاتي

نيو هيون او لندن

د چاپ حق © 2023 حسن عباس

ټول حقونه خوندي دي. دا کتاب ممکن په بشپړ يا برخه کې په هيڅ ډول (د متحده ايالاتو د کاپي حق قانون 107 او 108 برخي لخوا د کاپي کولو اجازه پرته او د عامه مطبوعاتو لپاره د بياکتونکو لخوا پرته) د خپرونکو لخوا ليکل شوي اجازي پرته بيا توليد نشي.

په دې کتاب کې د ټولو انځورونو لپاره د کره سرچينې چمتو کولو لپاره ټولي معقولې هڅې شوي دي. هر ډول توپيرونه يا نيمگړتياوې به په راتلونکو نسخو کې اصلاح شي.

د دې او نورو بيل پوهنتون پريس خپرونو په اړه معلوماتو لپاره، مهرباني وکړئ اړيکه ونيسئ:

د امريکا دفتر: sales.press@yale.edu

yalebooks.co

د اروپا دفتر: sales@yaleup.co.uk

yalebooks.co.u

k

د Minion لخوا په IDSUK (DataConnection) Ltd

TJ Books, Padstow, د کی ترتیب شوی د
Cornwall لخوا په انگلستان کی چاپ شوی

د کانگرس کتابتون د کنترول شمیره: 2023931509

e-ISBN: 978-0-300-27119-5

د دې کتاب لپاره د کتالوگ ریکارډ د برتانوي کتابتون څخه شتون لري.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

د افغانستان د بنځو لپاره

د ډیجیټل یو هنتون پریس

ڊيڊيل يو هٽون پريس

منځپانگي

ix	د انځورونو ليست
1	پيژندنه: تاريخ خپل خان تکراروي
۲۶	1 د کابل لاره: پټه معامله، نوی طالبان او د کارتونو کور
۷۲	2 له بغاوت څخه حکومتداري ته: څوک نن په افغانستان کې څوک دي؟
۱۰۵	3 طالبان: سياستونه، سياستونه او داخلي سيالی
۱۴۷	4 ديو بندیت، اسلام او ديني احکام د طالبانو
۱۷۷	5 د طالبانو متحدین او دشمنان: پاکستانیان طالبان او اسلامي دولت په خراسان کې (ISK)
۲۰۸	6 د طالبانو نړيوالي اړیکي
۲۳۷	پایله: د طالبانو راتلونکی
۲۵۴	لومړۍ ضمیمه: د کلیدي مرستیالانو لیست، ریيسان ریاستونه، والیان او نظامي قوماندانان دوهم ضمیمه: د دارالعلوم حقاني فارغین ۲۵۸ په افغانستان کې د لور پورو رسمي پوستونو سائل

منځپانگي

260	دریمه ضمیمه: د امیر د فرمان متن
	د نبځو د حقونو په اړه المؤمنین، دسمبر ۳، ۲۰۲۱
۲۶۳	یادښتونه
۲۸۶	<i>Bibliography</i> غوره کړئ
۲۹۲	اعترافونه
۲۹۴	شاخص

د ډیجیټل یو هنتون پریس

انځورگري

پليټونه

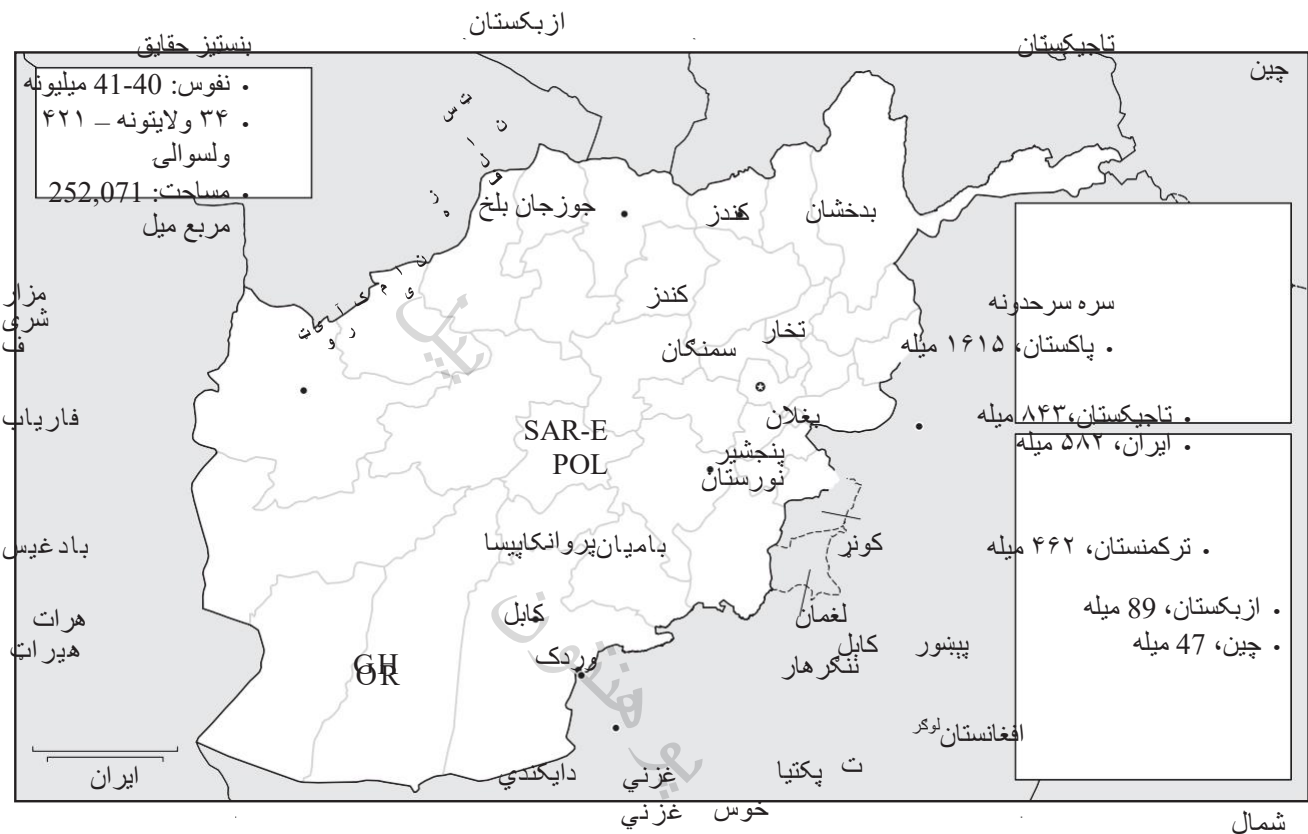
1. د امريکا استازی زلمی خلیزاد او د طالبانو استازی عبدالغني برادر د ۲۰۲۰ کال د فبرورۍ په ۲۹ په دوحه کې د امريکا او طالبانو تر وړاندې لاسلیک کړ. د بهرنیو چارو وزارت عکس د رول پرزیسوچا لخوا.
2. د امريکا د بهرنیو چارو وزیر مایک پومپيو د ۲۰۲۰ کال د سپتمبر په ۱۲ مه په دوحه کې د طالبانو له پلاوي سره وکتل. د بهرنیو چارو وزارت عکس د رول پرزیسوچا لخوا.
3. د طالبانو د پلاوي غړي د افغان حکومت او طالبانو ترمنځ د سولې د خبرو په پرانیست غونډه کې گډون کوي، دوحه، د سپتمبر په ۱۲، 2020. کریم جعفر / AFP د گيتي امیجز له لارې.
4. په سپین بولدک کې د پاکستان – افغانستان پوله، سپتمبر ۲۰۲۱. © جیک سیمکین.
5. د طالبانو د بهرنیو چارو وزیر امیر خان متقي د پاکستان د بهرنیو چارو له وزیرې حنا رباني کهر سره وکتل، نومبر ۲۰۲۰. © مطبوعاتي برخه، د پاکستان سفارت کابل.
6. د متحده ایالاتو استازی زلمی خلیزاد د 2020 کال د نومبر په میاشت کې د خبرو اترو پرمهال د طالبانو پلاوي ته ښه راغلاست ووايه. د بهرنیو چارو وزارت عکس د رول پرزیسوچا لخوا.

انځورگري

7. د طالبانو هممهاله، کابل، اگست ۲۰۲۱. د امریکا غږ خبرونه.
8. طالب جنگيالي، کابل، اگست 2021. د امریکا غږ خبرونه.
9. افغان اتباع د ۲۰۲۱ کال د اگست په ۱۵، د امریکا د C-17 په وسيله له کابل څخه ليريدول کيږي.
10. د طالبانو وياند ذبيح الله مجاهد واک ترلاسه کولو وروسته لومړی مطبوعاتي کنفرانس، د اگست په 17، 2021. عکس د هوشنگ هاشمي / AFP لخوا د گيت اميجز له لارې.
11. په کندهار کې د رسول الله صلى الله عليه وسلم پر زيارت د طالبانو بيرغ ځورندى. © جیک سيمکين.
12. د طالبانو د کورنيو چارو وزير سراج الدين حقاني د افغان پوليسو د فراغت په مراسمو کې له نويو استخدام شويو سره کتنه کوي، کابل، د ۲۰۲۲ کال د مارچ په ۵ مه. عکس د وکیل کوهسار لخوا / AFP د گيتي عکسونو له لارې.
13. ملا يعقوب، ملا برادر او بشير نورزی، کابل، د ۲۰۲۲ کال د سپتمبر ۱۹. عکس د وکیل کوهسار / AFP له لارې د گيتي اميجز له لارې.
14. افغان ميرمنې د "هزاره نسل وژني بندولو" په لاريون کې، کابل، د اکتوبر 1، 2022. عکس د AFP لخوا د گيتي اميجز له لارې.
15. طالب جنگيالي د نورو په لومړۍ ورځ، کابل، د ۲۰۲۲ کال د مارچ په ۲۱ مه د کارته سخي په زيارت کې ولاړ دي. عکس د احمد سهيل ارمان / AFP لخوا د گيتي اميجز له لارې.

نقشي او چارټونه

xi	نقشه 1. افغانستان
۲۸	نقشه 2. د طالبانو لورپدل، د می - اگست 2021
۹۴	چارټ 1. په سرپرست حکومت کې د طالبانو مهم مشران
۹۵	چارټ 2. د کابينې نور مهم غړي

نیهازن محرلادبعه مرایژ

دیجیٹل یو ہنٹون پریس

پيژندنه

تاريخ خپل ځان تکراروي

د اگست ۱۵، ۲۰۲۱- په کابل کې زورواکي څنگه سقوط وکړ په دې پورې اړه لري چې تاسو څوک ځواکمن کئئ. کله چې هغه شيبه راورسيده، په افغانستان کې تر ټولو ځواکمن کس چې دوه ځله ټاکل شوی ولسمشر اشرف غني بلل کېده، اوس ځان تر ټولو زيان منونکی وموند. د افغان تفرقي سياست چې هغه يې يوه نه بېلېدونکې برخه وه، کابل يې د کلونو لپاره فلج کړی و. سيمه ييزو زورواکو او د هغوی ملاتړو شبکو په هيواد کې د قانون د حاکميت هر ډول څرک په ماتولو سره په سيستماتيک ډول دولت کمزوری کړی دی. خو اوس دا ټول تاريخ و. د ۲۰۲۱ کال د اگست په لومړيو کې، غني پوه شو چې طالبان د بنار په دروازو کې دي، او هغه هم پوهېده چې په نړۍ کې تر ټولو لوی هدف د ده په شا و. کله چې هغه له خپلو پوځي قوماندانو څخه د وضعيت په اړه وپوښتل، دوی هغه ته وروستی خبره وکړه چې غوښتل يې واورئ: د کابل شاوخوا کليو د محافظتي اقداماتو په توگه معاملي کمي کړي، کله چې طالبانو دوی ته د ليدو لپاره هيڅ مقاومت وړاندې نه کړ. په اغيزمنه توگه، کابل د سقوط په لور روان و.

غني د طالبانو پر وړاندې د پوځي مقاومت په اړه فکر کاوه، خو د هغه د ډېرو فکرونو په څېر، دا فکر هم کوي

بیر ته راستنیدن د طالبانو

لنډه موده وه. د 2020 فبروري د متحده ایالاتو او طالبانو د "سولي" تړون وروسته، د هغه هیلي کمی شوی. له هغه ځایه، هر څه بنکته لارل. د امریکا د بهرنیو چارو وزارت ځانگړي استازي زلمي خلیلزاد چې د امریکا او طالبانو د مشرانو ترمنځ د خبرو مشري یې کوله، څو ځله هڅه وکړه چې غني قانع کړي چې له طالبانو سره کار وکړي. غني څرگنده کړه چې دا د تصور وړ نه ده او دا وړاندیز یې په کلکه رد کړ. غني په کابل کې په خپلو وروستیو ورځو کې په خپل فکر کې ډېر دسیسه کوونکی و. هغه په دې باور وو چې پخوانی ولسمشر حامد کرزی، د هغه سیاسي سیال عبدالله عبدالله او خلیلزاد ټول د ده د لیرې کولو لپاره دسیسې جوړې کړې وې او د طالبانو د یوه مشر ملا عبدالغني برادر په مشرۍ د کابل د نیولو لپاره یې لاره هواره کړه. کله چې هغه په ذهن کې دې نتیجې ته ورسید چې نور نشي کولی د داسې یو پلان مخه ونیسي، هغه د طالبانو د سیال سراج الدین حقاني سره مهم امنیتي معلومات شریک کړل، ترڅو د هغه سره مرسته وکړي چې د نورو طالبانو ډلو په ځانگړې توگه د ملا برادر په وړاندې په کابل کې حرکت وکړي.¹ دا دواړه د غني لاره وه چې له خلیلزاد څخه د هغه د گوبنه کیدو "پلان" لپاره غچ واخلي او همدارنگه د 2014 کال د ولسمشرۍ کمپاین کې د هغه د ملاتړ لپاره د حقاني شبکې څخه د مننه کولو ځنډول څرگندونه. څومره چې کیسه د حیرانتیا وړ وي، دوه افغان داخلي ما ته دا تایید کړه. د افغانستان د استخباراتو پخوانی مشر رحمت الله نبیل هم په 2014 کال کې د غني او حقاني ترمنځ د ټاکنو تفاهم لیک تاییدوي.² د پاکستان د استخباراتي ادارې (آی ایس آی)، د پاکستان د استخباراتو مرکزي ادارې (آی ایس آی)، د دې ترتیب ملاتړ کړی و.³

تر 2021 کال پورې افغانستان شل کاله په جگړه کې و. په کابل کې حکومت له امریکا څخه د لویو چکونو په اخیستلو دومره عادت شوی چې د افغانستان د بودیجې دوه پر دریمه برخه – که

پیژندنه

نور نه - د متحده ایالاتو د مستقیم تمویل له لارې راځي. د اروپایي اتحادیې په گډون نور متحدین اضافي مرستې کوي. افغانستان خپلې پېښې نه درلودې چې ودریږي، او بالاخره غني په هیڅ حالت کې نه و چې فکر وکړي چې د افغانستان په اړه په خپلواکه توگه پریکړه وکړي کله چې امریکایانو د 2021 کال تر سپتمبر پورې له دې هیواد څخه د وتلو اراده اعلان کړه، هغه د دې حقیقت منلو څخه هم انکار وکړ. ، او د هغه په ضد کې د متحده ایالاتو له ټیم سره د همکارۍ هیڅ امید مر شو. په هر صورت، هغه په دې انگیرنه کې سمه وه چې طالبان به هیڅکله له هغه سره کار ونکړي او یا به د کوم ډیموکراتیک جوړښت سره واقعا همکاري وکړي. دوی څو لسيزې د افغانستان د اساسي قانون تر ټولو ستر دښمن په توگه تیرې کړې، نو اوس به ولې ورسره کار کوي؟ غني د خپلې کابینې له ډېرو غړو سره یوځای د ۱۹۹۰ لسيزې د طالبانو ظلمونه په څرگند ډول یاد کړل. دوی په خپلو سرونو کې د هغه وخت وحشتناکه خاطرې تکرار کړې، کله چې په هیواد کې تعصب او تاوتریخوالی حاکم و، د ښځو او اقلیتونو په وړاندې د ځمکې د قانون سره ظلم. غني په دې باور و، چې له طالبانو سره د واک د وېش په هره احمقانه هڅه کې کار کول به د افغانستان د جمهوریت د اغېزمن پای په معنا وي. هغه د خپل نظر حق درلود، البته، خو سره له دې، هغه باید هغه ژمني نه وای کړې چې د ساتلو چانس یې لږ دی. له تېښتې لږ وخت مخکې یې د امریکا د بهرنیو چارو وزیر انتوني بلینکن ته په تیلیفون وویل چې هغه به تر مرگه جگړه وکړي. البته دا باید نه وي.

وروستی شی چې یو څوک یې د ژوند یا مرگ بحران په جریان کې معامله کول غواړي جگړه ده. له بده مرغه د غني لپاره له خپلو دوو نږدې سلاکارانو سره هره ناسته له دې امله اغېزمنه شوه چې له یو بل څخه یې کرکه درلوده. دوی حمدالله محب، د هغه د ملي امنیت مشاور و- یو روښان 38 کلن افغان چې په لویدیځ کې تعلیم یافته دی چې مخکې یې د افغانستان د ملي امنیت سلاکار و.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

په امریکا کې سفیر، په حقیقت کې د غني تر ټولو وفادار سړی- او امرالله صالح، د ولسمشر کلک مرستیال. د افغانستان په اړه، د پاکستان په اړه د هغه د خورا انتقادي نظرونو او دې نظر سره د زړه پورې تړاو لپاره پیژندل شوی چې طالبان د پاکستان د آی ایس آی توسیع دی.

دغو دواړو کسانو د کابل له واکه د طالبانو تر نسکورېدو مخکې په بدو ورځو کې له غني سره شپه او ورځ تېره کړه. د 2021 کال د اګست په 14، د طالبانو لخوا بنار ته د ننوتلو څخه یوازې یوه ورځ مخکې، غني د دوی دواړو سره د هغه خراب وضعیت په اړه خبرې کولې چې دوی ورسره مخ وو. په تمه، دوی د بحران سره د مقابلي څرنګوالي په اړه مخالف نظرونه وړاندې کړل. په هر صورت، د خبرو اترو په منځ کې، د دوی اختلاف د دوی لپاره د تاو ترخوالي سرچینه شوه. محب په خپل موبایل کې له خلیل حقاني څخه یو زنگ راغی، چې د حقاني ډلې یو مخکښ غړی دی، چې د طالبانو په لیکه کې ډېر نفوذ لري، په ټینګ خو دوستانه غږ یې مشوره ورکړه: "پریږده او بهر شه."⁴

کله چې محب دغه لنډې خبرې وکړې، په انډېنمنه توګه یې له غني سره شریکه کړه چې هر څه ختم شول. د یوې شیبې له ځنډ پرته، غني د دې مفکورې په اړه په عادي ډول رد ځواب ورکړ. هغه څرګنده کړه چې امریکایانو ورته ویلي وو چې طالبان به کابل ته نه ورځي او که یو څه بدل شوي وای نو خبرداری به یې ورکړی وای. غني ته ویل شوي وو چې د هغه یو لوړپوړی همکار سلام رحيمي چې څو ورځې له طالبانو سره په مخامخ خبرو کې بوخت و، یوه داسې طرحه جوړه کړې وه چې طالبان به یې په بدل کې د زور له لارې د بنار له نیولو ډډه وکړي. د واک د شریکولو یوه موقته معامله.⁵ هغه اوس تمه درلوده چې په قطر کې دا خبرې اترې به د یو ډول مخامخ ژغورنې معاملې ته لاره هواره کړي. که دا ناپوهي او ناپوهي

بيژندنه

د مقابلي ميکانيزم يا سراسر حماقت و، د هغه ناکامي چې د هر ډول پريکړه کونکي اقدام په ترسره کولو کې - د کابل د خوندي کولو يا د انتخابونو په اړه د ستراتيژۍ په جوړولو کې - به ويجاړونکي وي.

د اگست په ۱۵مه سهار، کابل ته د طالبانو د ننوتو خبرونه ورپدېل پيل شول، غني په ژور فکر کې اوس محب ته لارښوونه وکړه چې د امريکا له سفير سره اړيکه ونيسي، تر څو هغه څه چې دوی يې اورېدل، تاييد کړي. محب له امريکايانو سره سخت وخت درلود ځکه چې هغه زلمی خليلزاد هغه ته يو ډير هوښيار لوبغاړی بللی و چې په افغانستان کې يې د "وايسرای" کيدو هيله درلوده.⁶ هغه وروسته له دې چې د امريکا له خوا له هر ډول دوه اړخيزو مصروفيتونو څخه مخنيوی وشو، په دې وروستيو کې د غني په ځانگړي غوښتنه د خليلزاد له بنسټي وروسته يې ځان بېرته جوړ کړ. محب بل نظر درلود چې چا ته زنگ ووهي. د متحده ايالاتو د سفير پرځای، هغه د CIA سټيشن مشر ته ټيليفون وکړ، د هغه ارزونه خورا نا اميده وه. محب غني ته وويل چې شیان په حقيقت کې ويروني دي. د غني نږدې ملگرو په حقيقت کې لا دمخه د بحران د ژوريدو په تمه خپل سامانونه ډک کړي وو.

غني هيڅ لاره نه درلوده چې پوه شي ايا دا واقعا د کرښې بلې غاړې ته د CIA سټيشن مشر و، مگر محب ټينگار کاوه چې د وتلو وخت دی. امرالله صالح له يوې ورځې راهيسې ورک و. لکه څنگه چې هغه په خپل نظر کې گړندی و، صالح هم يو زړور سړی و، چې د طالبانو له خوا له څو ځانمرگو بريدونو څخه ژوندی پاتې شوی او خوندي پاتې شوی. دا به غير عادلانه وي چې هغه ته د ټينبنتي لپاره يو ډارن ووايست ځکه چې ممکن د طالبانو په وړاندې د هغه د بې رحمه مبارزې په پايله کې چې د طالبانو ډيری کورنی يې هم په نښه کړي وي، طالبان به هغه شکنجه کړي وي. کله چې په دې پوه شو چې غني يو له لاسه وتلی لامل و، نه شواي کولای په خپله کومه پرېکړه وکړي، کابل يې په بېره او خاموشي پرېښود. ټول مور پوهيږو چې يو محلي کيب دی

بیرته راستنیدنه د طالبانو

د مانۍ دروازې ته راغی او لیدل کیده چې هغه ته ننوتل، خولی او عینکي یې اغوستي وې. د ټکسي انتخاب په ښکاره ډول د دې لپاره و چې د لیدلو مخه ونیول شي او تر دې دمه هغه د پنجشیر دره ته رسیدلی، چې له کابل څخه شاوخوا 30 کیلومتره لرې، چیرته چې هغه فکر کاوه چې هغه به خوندي وي.⁷

د صالح په ورکېدو سره محب نور هم قانع شوی دوی د ژوند ژغورلو یوازینی لار چټکه ویستل وه. یوه داخلي چارواکي یې بي سي ته تایید کړه، "محب غني ته ویلي چې طالبان په لاره دي او دوی به هغه ونیسي او ووژني."⁸ هغه شیبه چې دوی بحث کړی و مگر په سختی سره پلان شوی و په وروستي ساعت کې په دوی باندې ټینګار شوی و. حتی د هغه په وړاندې حقیقت د منلو وړ نه و، غني د محب لخوا د دوو چورلکو په لور روان شو چې دوی ته یې انتظار کاوه. که څه هم یو وروستی خنډ و - د محل یو څو څو فشار لرونکي ساتونکي دوی ته انتظار باسي؛ یوه چیغې وهلي لوبه پیل شوه مگر د ټیټې په ګوند کې یو څوک د وروستي ګامونو په اړه فکر کاوه. دوی ته د لارې څخه د وتلو لپاره پیسي ورکړل شوي. دغه چورلکه ازبکستان ته روانه شوه چې د غني دویم سفر متحده عربي اماراتو ته ولاړ. له شاته کتلو پرته د سپکاوی او بیره وتل به خپل ملت ته د ولسمشر غني الوداع وي. په کابل کې د عبدالرشید دوستم، اسماعیل خان او عطا محمد نور په ګډون د پخوانیو پخوانیو جنګسالارانو څخه، چې د جامد کرزي او اشرف غني نږدې متحدین پاتې شوي، هیڅوک ونه موندل شول. دوی هم خپلې ژمنې - جعلی ژمنې لکه څنګه چې ثابتې شوي - د مرګ تر جګړې پورې پریښودې. غني د ناسمو پرېکړو له امله وغندل شي، خو د هغه لپاره داسې څه نه دي پاتې چې امر پرې وشي. افغان امنیتي ځواکونه، چې ډیری یې د میاشتو نه بلکې په اونیو کې معاش نه لري، په دې لیکنه کې لیدلي

پيژندنه

ديوال په پيل كې او د احتمالي ويني تويولو څخه وتبنتيد. غني د خپلو خلكو په سترگو كې لږ اعتبار درلود. ټول هغه څه چې په پاى كې يې درلودل د باوري كسانو يوه كوچنې ډله وه چې ډاډ تر لاسه كوي چې هغه خورا فلټر شوي معلومات تر لاسه كوي. اختلاف جرم كڼل كېده. لكه څنگه چې ژورناليسټ كيتي گنن په مناسبه توگه لنډيز وكړ: "د غني د واكمنۍ طرز اكثر ا د متعصب او مغرور په توگه پيژندل شوى و، په ندرت سره يې د خپل حكومت مشوري ته پام كاوه او ډيرى وختونه يې په عامه توگه هغه څوك چې هغه ننگوي." ⁹ يو بڼه مشر به واقعا په دې تياره ساعت كې بدلون رامينځته كړى وي. يو بڼه مشر هغه څه وو چې افغان ولس يې مستحق وو.

د غني د تبنتي د خبر اورېدل د واشنگټن لپاره يوه رښتيني مايوسي وه، خو د حيرانتيا خبره نه وه. په هغه ورځ د سپيني ماڼۍ له يوه چارواكي سره زما په خبرو كې، ما يو په زړه پورې احساس واورېد: "كه دا هلكان لاهم د خپل هيواد لپاره جگړې ته چمتو نه وي او په هر لوري كې وتبنتي، ايا دوى واقعا زموږ د ملاتړ وړ دي؟" ¹⁰ د اگست په 16، 2021، ولسمشر بايدن په داسې حال كې چې د بشپړ وتلو پريكړه يې دفاع كوله، په خپله عامه وينا كې په دې ټكي ټينگار وكړ:

امريكايي پوځيان نه شي كولاى په يوه جگړه كې ودرېږي او په داسې جگړه كې مړه شي چې افغان ځواكونه د ځان لپاره د جگړې لپاره نه وي. . . . مور يو ټريليون ډالر مصرف كړل. . . .

مور دوى ته هره وسيله راکړه چې دوى ورته اړتيا لري هغه څه چې مور ورته اړتيا لرو

دوى نشي كولى د راتلونكي لپاره د جگړې اراده چمتو كړي. ¹¹

دلته واقعا يو ټكى شتون لري، او يو معتبر دى، مگر بيا هم دا د واشنگټن له آرامۍ څخه دا ويل خورا اسانه دي. امريكا او متحدین يې نه شي كولاى چې په افغانستان كې د بې كفايته او فاسدو مشرانو په رايستلو او ځواكمنولو كې خپله لاس و هڼه له منځه يوسي.

بیرته راستنیدنہ طالبانو

له بده مرغه حقیقت دا دی چي له ۲۰۰۲ کال راهیسی طالبان په تدریجی ډول په افغانستان کې د یوې سترې ډلې او تر ټولو لوی ملیشي په توگه راڅرگند شول چې هیڅ سیمه بیزه ډله یا منظم ځواک یې د ننګولو وړتیا نه لري. د طالبانو مقاومت چې د هغوی د بیا راژوندي کیدو لامل کیږي په ښه توگه مستند شوی دی.¹² اوسپدل د افغان امنیتي ځواکونو لپاره په منصفانه ډول، د کابل له سقوط څخه را په دې خوا په میاشتو کې د هغوی د تلفاتو شمیر "په حیرانونکي توگه لوړ" بلل شوی.¹³ لږ تر لږه دوی د کابل د سیاسي اشرفو په پرتله ښه کار وکړ. دا هم د یادولو وړ ده چې غني په پای کې دومره مغروره شوی و چې خپل ډیری مهم پولیس او نظامي قوماندانان یې له دندو گوښه کړل فکر یې کاوه چې دوی یې وفا دي، دا یو اقدام دی چې د متحده ایالاتو د کانگرس د څارني ډلې د 2022 د می د راپور له مخې، د ځانګړي عمومي مفتش لپاره. د افغانستان بیارغونه، یا سیگار، نه یوازې د افغان امنیتي ځواکونو مورال کمزوری کړی، بلکې د جګړې هڅې یې هم ګډوډې کړې دي.¹⁴ دا یو راز دی چې ولې د سیگار راپورونه، ډیری وختونه سخت حقایق خپروي، په واشنگټن کې د لمر وړانګې نشي لیدلې.

د طالبانو د پېچلي تاریخ د درک کولو لپاره، مورن کولی شو ساده کړو دا په دريو مرحلو ویشل. په 1994 کې د دې ډلې له پیل او ظهور سره او په 2001 کې د متحده ایالاتو د اردو په لاس کې د دوی له سقوط سره پای ته رسیدو سره، مورن د طالبانو 1.0 لرو چې د دوی له زیږون څخه د دوی د لومړي دورې واک پورې اړه لري، او د دوی د 11/9 وروسته حتمي سقوط. دا یو یا دوه تعقیب شوکلونه چې دوی یې کاره وو، په اغیزمنه توگه په دښته کې او په تینښته کې. له هغه وروسته طالبان بیا سره تنظیم شول. د افغانستان – پاکستان پولې – د پاکستان پخوانی فدرالي اداره کېدونکي قبایلي – د غرونو په غرونو کې د دوی له اډو څخه کادرونه راوباسي او خپلې موخې یې بدلې کړې.

پيژندنه

سيمي (قاتا). د ستراتيژي جوړول او پلانونو د پاکستان په کوبته بنار کې چې د طالبانو د رهبري شورا په کې شتون درلود، روان واوس په آرامي سره ځای پرځای شوی و. په دې توگه د دوی دوهم پړاو پيل شو - له 2003 څخه تر 2018 پوري مور طالبان 2.0 لرو - حرکت په ټول افغانستان کې په يوه ځواکمن بغاوت بدل شو. په نهايت کې، دا مور نن ورځې ته رسوي. کله چې د طالبانو مشرانو د 2018-19 په شاوخوا کې له امريکا سره خبرې اترې پيل کړې، طالبان 3.0 د قطر په پلازمينه دوحه کې د عصري غونډو په خونو کې زيريدلی و. د طالبانو 3.0 زموږ د سترگو په وړاندې د دوی بيا زيرون دی: حتی که دوی په ايډيالوژيک ډول نه وي بدل شوي، افغانستان لري - او دوی د موافقت کولو پرته بله چاره نه لري، که دوی يې خوښوي يا نه. دوی بايد زده کړي چې د اخلاقي پوليسو او د خالصانو په توگه د عمل کولو مخه ونيسي، او خپلې انرژي د اغيزمنو مديرانو او د باور وړ مشرانو په لور واړوي - يو بشپړ نوی بالغيم، په نرمۍ سره. د نوي نسل او واک ته د نوي افشا کيدو سره، د دوی دنده دا ده چې خپل ځان بيا تصور او بيا تعريف کړي. د طالبانو د 3.0 په توگه د دوی پيژندنه او د دوی د واک موده به د دې له مخې ټاکل کيږي چې ايا دوی کولی شي دا خطرناکه دنده سرته ورسوي - او که دوی دا په دوی کې لري.

له نږدې درې لسيزو راهيسي مور په افغانستان کې دغه افراطي ډله ليدلې، چې نړۍ ته يې ځان د "طالبانو" په توگه وړاندې کوي، چې د اسلامي مدرسو زده کوونکي دي. حقيقت دا دی چې يوازي لوړپوړي مشران چې لوړ پوړي سياسي دفترونه لري، د رهبري شورا غړي او د سازمان ځيني دويمي درجې مشران د افغانستان او پاکستان په مدرسو کې زده کړې کوي. د طالبانو اکثره پياده عسکر او عادي غړي بزگران، بزگران او د کوچنيو کچو سوداگر دي چې هيڅکله يې د ديني روزني په څير هيڅ شی نه دی تير کړی.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

قبیلوي کلتور او توکمیز سیاست لږ تر لږه د دوی د هويت سره د دوی د مذهبي تمایل په څیر تر او لري.

د دوی د سخت دريځی او تعصب او اوس د دوی بریا ته په کتو سره، ډیری عام څارونکي د طالبانو د ډولونو ترمنځ د توپیر په بشپړ ډول درک کولو کې پاتې راغلي. د دوی د سازمان ناڅرگند طبیعت دوی هم پراسرار کړي. په داسې حال کې چې طالبانو بنیایي پخوا هم د یووالي او حتی سادگی انځور وړاندې کړی وي، خو په تاریخ کې لږ څه دومره تور او سپین دي. حقیقت دا دی چې ډیری شیان، او خلک هم، د څر رنگ مختلف رنگونه دي. طالبان هم مستثنی نه دي. په داسې حال کې چې د یو عام کتونکي لپاره دا اسانه ده چې دوی د یو متحد وجود په توګه وګوري، دوی هم د خپل یووالي په جوړښت کې درزونه لري، چې د بیا واک له خوند اخیستو راهیسې وده کوي. د بغاوت په پړاو کې، اختلافونه زیات شول، خو د یادولو وړ نه وو، ځکه چې دوی په بشپړه توګه د افغانستان ګډوډ او بی واکه کولو ته وقف شوي وو. د افغانستان د راتلونکي لپاره د دوی په لید کې توپيرونه اوس په ښکاره ډول راڅرګند شوي دي.

د ۲۰۲۱ کال د اګست په میاشت کې د کابل د سقوط تر ټولو مهم عامل دا و چې څنګه طالبانو له امریکا سره د خبرو اترو په میز کې د سختې معاملې له لارې واک ته د بیرته ستندیدو ستراتیژي جوړه کړه، په داسې حال کې چې د هدفي خانمرګو بریدونو په ګډون د تاوتریخوالي د زیاتولو له لارې پر کابل فشارونه زیات شول. او دا واقعاً په زړه پورې ده، چې څنګه طالبان د دغو دوو عناصرو تر پوښښ لاندې، په پټه توګه د هېواد په ګوټ ګوټ کې له نفوذ لرونکو قومونو او ډلو سره په پټه اړیکه نیسي، چې هغوی قانع کړي. او د اړتیا په صورت کې هغوی ته په زور یا رشوت ورکړي. تر څو له طالبانو سره د سولي معامله غوره کړي. طالبان به له دې وروسته له هر ډول غچ اخیستو ډډه وکړي. طالبان د تسلیمې د دلالی کولو په دې هنر ښه پوهیدل چې د تیر وخت څخه یې دا کار کاوه

بیژندنه

خواک لکه څنگه چې جیک و اټلنگ په سمه توگه وایي، "ډیری خلک، ځکه دوی باور نه درلود چې کابل به وکولای شي دوی وژغوري، تسلیم شول." ۱۵ نور نو، د رسنیو چمکونکي سرلیکونو سره په دوحه کې د طالبانو او امریکا په خبرو کې د پرمختگ په اړه، د طالبانو ظرفیت په خپل وزن کې زیات شوی دی. دې له طالبانو سره مرسته وکړه چې په اغېزمنه توگه کابل ته د هغوی د بیرته ستنیدو ناگزیرتیا وړاندې کړي.

طالبانو په تیرو کلونو کې د ټولنیزو رسنیو د پرمختللو وسایلو په کارولو کې مهارت درلود، لکه څنگه چې په دوحه کې د دوی مشر ویاند سهیل شاهین د ۲۰۲۱ کال د اگست په میاشت کې د ټویټر له ۳۵۰ زرو څخه ډیر پلویان درلودل (له هغه وخت راهیسې دا تقریباً دوه چنده شوي دي). ۱۶ همدا راز د افغانستان د اسلامي امارت د ویاند ذبیح الله مجاهد رسمي ټویټر اکاونټ هم له ۲۴۰ زرو څخه زیات پلویان لري. ۱۷ طالبان له ۲۰۰۹ کال څخه په یوتیوب، له ۲۰۱۱ څخه په ټویټر او فیسبوک او له ۲۰۱۶ کال څخه په انسټاګرام کې وو. په زره پورې خبره دا ده چې طالبانو د خپل بغاوت په کلونو کې یو یا ممکن د عامه اړیکو شرکتونه استخدام کړي وو ترڅو د خپلو کلیدي نظریاتو په خپرولو سره په ټولنیزو رسنیو کې د دوی شتون اسانه کړي. د هسټاګونو په کارولو سره، په پلیټ فارمونو کې د پیغامونو پراخول او د احتمالي ویروس عکسونو او ویډیو کلیپونو رامینځته کولو کې د دوی سره مرسته کول. ۱۸ په ۲۰۱۸ کې، د یوې معتبرې څیړنې له مخې، طالبانو حتی د افغانستان د دفاع وزارت په پرتله په ټویټر کې ډیر پیغامونه خپاره کړل، او په ډیرو ژبو! ۱۹ د تطبیق وړ او ځیرک خواک، طالبانو خپل وروستی کمپاین په ۲۰۲۱ کال کې پیل کړی و چې له ټولو لوریو کابل ته نږدې شو؛ لومړی د خپل خواک په ساحو کې د دوی شتون پیاوړی کوي - تقریباً د هیواد یو پر دریمه برخه - او بیا د دې مرکزونو شاوخوا ولسوالی نیول. دوهم پړاو په شمالي سیمو کې د ولسوالیو نیول وو.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

چې د هرچا لپاره حیرانتیا وه او د غني حکومت لپاره یې ډیر خجالت کاوه. دریم پړاو په ستراتیژیک ډول د ایران، پاکستان او تاجکستان سره د پولو کنټرول په غاړه واخیست. په ټوله کې دوی د والیټي مرکزونو د نیولو څخه ډډه وکړه ترڅو په دې ځایونو کې د افغان ځواکونو سره د مستقیمې لویې نښتې مخه ونیسي.²⁰ له بلې خوا، طالبانو په ډیرو ځایونو کې د سیمه ایزو مشرانو سره همکاري وکړه ترڅو افغان امنیتي ځواکونه قانع کړي چې د وینې تویدنې څخه مخنیوي لپاره خپلې پوستې تسلیم او یا پریري. طالبانو دولتي امنیتي مامورینو ته ۱۵۰ ډالر وړاندیز کړی وو (اکثره یې له میاشتنو معاشونو پرته) چې تسلیم شي او یوځای شي.^{۲۱} دې ټولو نه یوازې له طالبانو سره مرسته وکړه، بلکې داسې انګېرنه یې هم رامنځته کړه، چې افغان ځواکونه لږ تر لږه مقاومت نه کوي- یا حتی د طالبانو له لیکو سره یوځای کېږي.²² دې کار د طالبانو د شاوخوا 60,000 څخه تر 65,000 پیاده عسکرو مورال لوړ کړ. دا شمېرې هغه مهال هم زیاتې شوې کله چې بریا په نیږدې ښکاري، ځکه چې د جنوب او ختیځ څخه ډیری پښتانه اوس په لالچ سره د جګړې د غنیمت په تمه دي. د اګست په لومړیو کې، طالبانو په پوره ډاډ احساس وکړ چې د والیټي مرکزونو په لور حرکت وکړي او په بریالیتوب سره یې په شمال کې مهم ښارونه - جلال آباد، کنډز او مزار شریف - نیول په نښه کړل. د ۲۰۲۱ ولسوالیو له نیمایي څخه زیاتې اوس د طالبانو په ولکه کې دي. دوی اوس په ساده ډول نه ودریدلي.

اکثره غربي کتونکو او شنونکو (زما په شمول) فکر کاوه چې لږ تر لږه کابل به سقوط ونه کړي، داسې انګیرل چې ټول افغان امنیتي ځواکونه به د دفاع لپاره سره راټول شي. بیا معلومه نه ده چې طالبانو څنګه د کابل په شاوخوا کې خپلې شتمنۍ او مواد مخکې له مخکې ځای پر ځای کړي وو، د کابل په مهمو ادارو کې یې خپل استخباراتي کارمندان په بریالیتوب سره ځای پر ځای کړي وو او منظمې تذکرې یې ترلاسه کړې وې. د حقاني څخه جاسوسان

پیژندنه

دغې ډلې د کابل د هوايي ډگر د امنیه قوماندانۍ په گډون گڼو وزارتونو او مهمو امنیتي ارگانونو ته نفوذ کړی و. 23 په کابل کې بېلابېل شخصي کاروبارونه او نړیوالو مرستندویه ادارو هم د طالبانو جاسوسان درلودل. په بنکاره ډول، طالبانو د واک ته د رسیدو لاره په ډیر دقت سره جوړه کړې وه. دا یو د پام وړ عملیات وو او په بنکاره ډول د دوی د بیرته راستنیدو مخالف هرڅوک حیران کړل.

اوسني حالت ته په کتو، د ۲۰۲۱ کال د اگست په ۱۵ مه د واک د واگې په اخیستو کې د طالبانو تر ټولو سخته ننګونه دا وه چې څنگه له یوې یاغې ډلې څخه یوې سیاسي ډلې ته چې حکومت پرمخ وړي، انتقال شي. دغه سازمان د ذهنیت بدلون ته اړتیا لري او که څه هم دوی مخکې په افغانستان کې حکومت کاوه، اوس د دې احساس سره مبارزه کوي چې افغانستان بدل شوی، که څه هم نه دی. او دا به ناسمه وي چې گومان وشي چې طالبان د اړیکو له طریقو، په ځانګړې توګه د ټولنیزو رسنیو، د عصري بنسټونو سره د افغانانو د افشا کولو او بنسټلنیا تر اغیزې پورې په ډیرو ډګرونو کې د بدلون له امله اغیزمن شوي ندي.

د طالبانو لومړنی شتمني د اورپکو غورځنګ لپاره اړین وسایل دي. ښه حکومتولي په بشپړه توګه مختلف مهارتونو ته اړتیا لري، او یو مختلف چلند ته اړتیا لري. جنګیالي نه روزل شوي او نه هم ډیری وختونه د مدیرانو او عامه کارمندانو په توګه د خدمت کولو عادت لري. دا ډول لیردونه د وخت ضایع کول او همدارنګه د مشرتابه د درجې گډوډونکي کیدی شي. کامران بخاري، چې په وسله والو سازمانونو کې تخصص لري، یو ګام مخکې ځي. له ما سره د خبرو په ترڅ کې هغه استدلال وکړ چې: "د واکمنۍ او حکومت کولو ټوله تجربه په احتمالي توګه د طالبانو د فکر ایډیالوژیکي برخه کمزوري کولی شي." 24 د دوی واقعیت د یو سیاست د حاکمیت سره مستقیم تکر دی، او تر دې عناصرو پورې

بیرته راستنیدنه د طالبانو

د هغه په نظر، د دوی راتلونکی خراب ښکاري. دا لید او د هغې لنډیز د یو ځوان طالب سرتیري په کیسه کې منعکس شوي، چې زه به یې دلته خالد ووايم. ما د هغه سره په تیر کال کې په بیلابیلو موضوعاتو بوخت وو.

په ۲۱ کلنۍ کې خالد یوازې د امریکایي ځواکونو تر واک لاندې خپل هېواد پېژني. هغه په ۱۹۹۰ لسيزه کې د طالبانو د ظالمانه واکمنۍ هیڅ یادونه نه درلوده، د دوی د ظلمونو څخه پرته د خبرو اترو څخه هیڅ خبر نه و. نو، لکه څنګه چې هغه د اګست په ۱۵، ۲۰۲۱ کابل ته داخل شو، خوشحاله او ځواکمن، هغه لاهم ډاډه نه و چې هغه په حقیقت کې څه ته ځي. هغه یوازې دومره پوهیده چې د هغه مشر، چې کیدای شي د هغه څخه ډیر لوی نه وي، مګر په پام کې نیولو سره، په جګړه کې د ټپي کیدو له امله لوړ اعتبار لري، په واکي ټاکنې کې یو پیغام ترلاسه کړی و چې دوی د ځایی افغان امنیت څخه نیولی دی. : "نور لار شه - ګړندی." دوی ته ویل شوي چې منزل یې د ولسمشرۍ مانۍ وه. خالد، په خپل هوندا موټرسایکل سپور و، پرته له دې چې پوه شي چې هغه چیرته دی، خپل مالک تعقیب کړ.

دا هغه ښار و چې هغه مخکې هم څارلی و، یو چیرې چې هغه حتی د یوه ځانمرګي بریدګر په جنازه کې هم برخه اخیستي وه. دا هغه ځای و چې د ښار په اړه د هغه پوهه پای ته ورسیده، د دې حقیقت سربیره چې دا د امریکایانو ملکیت و. او البته، دا چې هر هغه څه چې دوی یې لپاره مبارزه کوله دا د ویاړ په توګه بیرته ګڼل دي. هغه د نورو ملګرو سره مانۍ ته ننوت، د یوه متوقع امنیتي چارواکي لخوا یې ښه راغلاست ووايه چې لایې هم افغان پوځي جامې اغوستې وې - شاید د طالبانو خواخوږی وي چې د ولسمشرۍ امنیت ته یې ننوتی وي یا هغه څوک چې په سم وخت کې له طالبانو سره د ویرې له امله یوځای شوی و. د دوی په لاس وژل کېږي. د هغه په وړاندې د مانۍ د دروازو له لارې یوه نوي نړۍ، او نوي راتلونکي. کله چې هغه ته وویل شول، په مابنام کې، د خان موندلو لپاره

پيژندنه

په مانۍ کې د خوب لپاره يو خای، هغه حيران شو. هغه له خپلو دوو ملگرو سره د ودانۍ د سوځولو امر ته په انتظار وو او په دې فکر کې وو چې له کومه خايه يې پيل کړي! هغه لږ پوه شو چې اوس د هغه نوي دنده د ودانۍ خوندي کول دي. د دوی نوی رول په حقيقت کې د پيری طالبانو پياده سرتيرو لپاره د حيرانتيا او حيرانتيا په توگه راغلی، ځکه چې دوی د حکومتدارۍ په اړه لږ څه پوهيږي. دوی ټول پوهيږل چې څنگه ويجاړ شي. دوی نه پوهيږي چې څنگه جوړ کړي.

د دې کتاب موخه دا ده چې د طالبانو د ليرد کيسه بيان کړي، د پخوانيو خان جوړو عالمانو څخه نوي نړۍ ته ځوان، گرځنده، ټيکنالوژي پوهه، اخلاقي پوليس د نړۍ سره د دوی د شگو په توگه. کله چې دوی په اینه کې گوري، دوی ځواکمن اتلان ويني چې يو ځواکمن نړيوال ځواک ته يې ماتې ورکړه او خپل ملت يې د ناغوسنل شوي يرغلگرو له ظلم څخه وژغوره. دا کتاب د هغو کسانو په اړه هم دی چې په انعکاس کې نه ليدل کيږي: د هغو کسانو بد حالت چې د دوی د عدم برداشت پاليسي پای ته رسيدلي - عام افغانان، بنځي، ماشومان او اقليتونه. د طالبانو لپاره، دا مهمه نده چې تاسو مسلمان ياست - که تاسو ورسره موافق نه ياست او اطاعت يې کوئ، تاسو بل ياست. او د بل کيدل ممکن د مرگ سزا وي. دا کتاب همدومره د عامو افغانانو په اړه دی لکه څنگه چې د طالبانو په اړه دی - زه غواړم د هغو خلکو رښتيني حالت په ډاگه کړم چې په غير عادلانه ډول دې برخليک ته سپارل شوي: هغه افغانان چې د لسيزو راهيسې ورته ويل شوي، د نوري نړۍ ترڅنگ. دا چې دوی به په کابل کې د لويديځ او سياستوالو لخوا وژغورل شي - يوازي شل کاله وروسته به په ورته حالت کې واچول شي او پرته له کوم فکر کولو پريښودل شي. د دې کتاب موخه دا ده چې د مذهب مفکوره تر لاسه کړي چې خړوب شوي - او همدارنگه د قبايليزم مفکوره چې د سرپرستۍ سره مخلوط شوي، يو زهرجن دی.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

د قومیت او توکمیز دبنمنی خوراک. په لنډه توگه، د هغو ټولو شیانو ترکیب چې د انسان د نړۍ په لید کې د سخت او تنگ نظر کولو وژونکي ځواک لري. دا هغه انگیزه وه چې دا سطحي مفکوره یې رامینځته کړه چې طالبان د خدای عسکر دي - یو خدای چې د تاوتریخوالي دفاع ته سخته اړتیا لري. دا هغه خلک دي (اکثره نارینه) د جنت لپاره د تیکت خوندي کولو لپاره هر څه کولو ته لیواله دي، او دوی به عمل وکړي چې هرڅوک هلته هم واخلې - یا دوی په ځمکه کې خپل دوزخ ته وغندي. د اسلامي مدرسو د زده کړو زوال، په تېره بیا په جنوبي اسیا کې، دغه لویه ستونزه رامنځته کړې ده، چې د مذهبي اصولو له سیاسي کولو سره د فرقه پالنې له پراخېدو سره تړاو لري. یو دلیل دا کیدی شي چې د ټولو عملي موخو لپاره، د طالبانو پخوانی ایډیالوژي د "نوي مذهبي حرکت" په کتگوری کې راځي.

افغانستان چې د صوفیانو کور دی، ځنګه د جبري ایډیالوژیکي بدلون څخه تیر شو، هم په کتاب کې په لنډه توگه څیړل شوی دی. افغانستان یو وخت د تصوف په رڼا او روحانیت کې دوب و. دا بې له شکه. نه یوازې دا، که څه هم - سیمه ایز شعرونه او ژبي د هیواد له لارې د تصوف له لارې سره ټینګ تړلي دي. د پښتو او دري/فارسي ژبو یو شمېر د پام وړ شاعران مشهور تصوف وو، چې شعر یې د انسانیت، زغم، الهي مینې او رحم په شاوخوا کې و. په دې توگه پښتون او افغان هويت هم د عرفان او عرفان (روحاني پوهې) له رڼا څخه ډېر اغېزمن شول. د افغانستان دا صوفیانه دود اوس د یو موجود گواښ سره مخ دی.

دا کتاب د دیموکراتیک نظم د نصبولو لپاره د بهرنۍ مداخلې د وړتیا د عالي افسانې په اړه هم دی. دا

بيژ ندنه

درواغن مفكوره په تېرو څو كلونو كې خپل مړې ساه ته رسيدلې او افغانستان يې وروستې گوزار وكړ. دا د غلط ځای شوي ايډياليزم په اړه خورا ډير دى لكه څنگه چې دا د ځان فريب په اړه دى چې د خطرناك مقدار پيسو لخوا تمويل كيږي.

جار حانه جيو پوليتيكل په پراخه سويل لويديز اسيا كې سيالي - د سعودي عربستان - ايران - تركيې له مثلي سيالي څخه نيولې د هند او پاكستان تر منځ سيالي - چې پر افغانستان ژوره اغيزه كوي، بله موضوع ده چې په كتاب كې څېړل شوې ده. په طالبانو باندې د نفوذ د زياتولو لپاره د قطر او متحده عربي اماراتو سيالي له پخوا څخه پېچلې صحنې ته نوره هم اضافه كړې ده. ايا چين به په نهايت كې د افغانستان په ثبات كې لوى رول ولوبوي دا بله موضوع ده چې د څيړنې وړ ده.

دا له هېچا پته نه ده چې د هند - پاكستان رقابت او د دوى نيابتي جگړې افغانستان ته په داسې حال كې په راوستلو كې مهم رول لوبولى چې نن ورځ د يو بل انزوا او احتمالاً يو ځل بيا د نړيوال تروريزم په مركز بدلېږي. هند چې له افغانستان سره گډه پوله نه لري، خو له دغه هېواد سره تاريخي اړيكي لري، غوښتل يې په تېرو دوو لسيزو كې د پراختيايي مرستو له لارې د دې ستونزې د حل يوه برخه وي. دا هم غواړي چې په هېواد كې د پاكستان نفوذ وڅيړي ځكه چې د پاكستان لخوا تمويل شوي هند ضد اوړپكې په افغانستان كې وده كړې وه كله چې د طالبانو په واک كې وو. د 2001-21 كلونو په اوږدو كې په كابل كې د هند د نفوذ له زياتيدو سره، پاكستان د محاصرې او زيانمنونكي احساس وكړ. هند په كابل كې له خپل نفوذ څخه په استفادې د پاكستان ضد عناصرو له ملاتړ څخه ډډه نه ده كړې. د پاكستان لپاره دا ټول يو موجود گواښ بلل كېده - لبرترلره، دا هغه څه دي چې د هغه نظامي تاسيسات غواړي چې هرڅوك باور وكړي. له همدې امله د پاكستان لپاره د طالبانو ملاتړ په كار دى

بیرته راستنیدنده طالبانو

بېلابېل هدفونه - د هند پر وړاندې د شا اړولو او وپړولو څخه تر څو ډاډ ترلاسه شي چې افغانستان د پاکستان د شا په توګه کار کوي. دا اندېښنه هم وه چې پښتانه چې د ډيورنډ کرښې له لارې د افغانستان او پاکستان ترمنځ ویشل شوي، ممکن د یو خپلواک دولت د جوړولو خوب تعقیب کړي چې ډیری وختونه د پښتونستان په نوم یادېږي. دا ډول پېښه به د پاکستان لپاره د شپې خوب وي، نو په طبیعي توګه غواړي چې په هر قیمت یې مخنیوی وکړي.

حتی د امریکا او پاکستان د تروریزم ضد همکارۍ په وروستیو ورځو کې، اسلام آباد د امکان تر حده د طالبانو له هڅولو او حتی ځواکمنولو څخه ډډه نه وه کړې. د طالبانو لپاره د پاکستان ښکاره ملاتړ هیڅکله په حقیقت کې یوه پټه پروژې نه وه - داسې ښکاري چې داسې نه وه. د کلونو په اوږدو کې د ملیونونو افغان مهاجرینو کوربه توب او افغانستان ته د زرګونو مدرسو لوستو پاکستانیانو صادرو ل دا پروژې عملي کړه. په حقیقت کې، د پاکستان د پوځ د یوه پخواني مشر په وینا، دا ټول تمرین په افغانستان کې د پاکستان لپاره د ستراتیژیک ژورتیا د رامینځته کولو لپاره چمتو شوی و.^{۲۵} پاکستان د دغه ډول ناقصه تصور شوي اجنډا له لارې طالبانو ته په خپل زړه کې د ناوړین امنیتي اغیزې ډالۍ کړې. د "پاکستاني طالبانو" او "پنجابي طالبانو" په نومونو ډیری نوي وسله وال تنظیمونه او وروسته د دوی ځانګې - د 2007 او 2014 کلونو ترمنځ په پاکستان کې تباهي رامینځته کړه. 2014 او په سخته توګه له مینځه وړل شوي، که څه هم له مینځه وړل شوي ندي. د افغان طالبانو د بیا راژوندي کیدو سره، هغوی هم د پاکستان - افغانستان په سرحدی سیمو کې د بیرته ستندیدو په حال کې دي. دا واقعا د وړاندوینې وړ و او زما په شمول د ډیری لخوا دقیق وړاندوینه شوي وه.^{۲۶}

بيژندنه

بله لويه موضوع چې په كتاب كې سپړل شوي د افغانستان او پاكستان دواړو په پښتون ميشته سيمو كې ټولنيز او همدارنگه د ديموگرافيك بدلون دي. له ۲۰۰۱ كال راهيسې د طالبانو سقوط او عروج د پاكستان په پښتني اكثریت سيمو كې ژورې اغيزې پريښي دي، هغه سيمي چې د غفار خان په څير يوروشانفكره زيږيدلي، چې د يو پرمختللي او سيكولر غورځنگ مشري يې كوله چې تر نن ورځې پورې د پاكستان په خيبر كې ژوندي دي. پښتونخوا (KPK) صوبه. خان يو ژور مذهبي سړی و او د هند د افسانوي موهنداس كرم چند گاندي سره يې كار كاوه او دعا يې كوله پرته له دې چې د هغه د اسلامي ريښو په اړه ناامنه شي. هغه د پښتون هويت بيا تعريف كړی و او په هغه دود كې يې يو پرمختللی عنصر اضافه كړی و چې پخوا يې د ميني، ميلمه پالنې او كلتوري غرور لپاره پيژندل شوی و. د طالبانو كولو غمجنه خبره دا ده چې په ټول افغانستان او پاكستان كې د گڼو پښتنو له خوا د كثرت پالنې د فضا د كمولو لامل شوی دی.

په هر ځای كې د هنر او كلتور له لاسه وركول د انسانيت لپاره يوه غميزه ده. دا ټولنيز بدلونونه په مستقيم او تياره توگه د تكثيريت، موسيقي او شعر لپاره د تبخير ځای لخوا اغيزمن شوي. پرمختللي ادبيات لاهم په سيمه كې توليديږي - دا هيڅكله نه ودرول شوي. خو د پاكستان - افغانستان په قبايلي سيمه كې بدلونونه په ځانگړې توگه ژورې ريښې او ويجارونكي ثابت شول. د افراطي هويت منل - چيرې چې مذهبي اورپكي د نوي نورم په توگه راڅرگنديږي او مشرانو ته د درناوي زاړه كلتوري ارزښتونه او د خبرو اترو له لارې د پخلاينې ټينگار له كړكې څخه بهر ايستل شوی دی. هغه څه چې د پاكستان دولت د دغو تحركاتو د ليدلو سره سره په درك كولو كې پاتې راغلی، هغه دا دی چې نه شي كيدلی

بیرته راستنیدنهد طالبانو

له یو ډول طالبانو سره دوستي او له بل سره دښمنان. دوی د خپلو سترگو په وړاندې نښې نښانې لیدلې مگر د دې منلو مقاومت یې وکړ. په دې بهیر کې یې په لسگونو زره کسان له لاسه ورکړل چې په هغو کې پوځیان، علماء، دیني عالمان او عام خلک شامل وو. داسې ښکاري چې په سختی سره کوم درسونه زده شوي.

دا کتاب څیري چې زاړه طالبان څنگه د نوي نسل لپاره خپل مطابقت ساتي او پوښتنه کوي چې ایا دا واقعا "نوي" طالبان دي او که نور هم ورته؟ ایا طالبان کولی شي دولت او ټولنه سره متحد کړي او له سیاسي او مذهبي دواړو سیالانو سره به څنگه چلند وکړي؟ د دې تحركاتو د پوهیدو لپاره، دا اړینه ده چې د طالبانو دننه د مختلفو ډلو او ډلو په اړه روښانه وي. په نهایت کې، نورې افراطي اسلامي ډلې، دواړه ورته نظر لرونکي او سیالان، د طالبانو بیرته راستنیدل څنگه تعبیروي او د دوی له بیا ژوندی کیدو څخه څه پیغام اخلي؟ دوی څنگه غواړي له دوی سره اړیکه ونیسي؟ ایا دوی غواړي له طالبانو سره مرسته وکړي چې له ناکامی وژ غورل شي؟ ایا طالبان به د دوی مشورو ته غور و نیسي او باور وکړي چې د دوی بریا د سیاسي اسلام له بریا سره برابره ده؟

دا مسایل په داسې حال کې څیړل کېږي چې د طالبانو شرایط، چاپیریال او شرایط په مختلفو بڼو بدل شوي دي. د بېلګې په توګه، د نن ورځې د طالبانو د افشا کېدو او د پوهاوي کچه له هغه څه سره سمون نه لري چې د ۱۹۹۰ لسیزې په منځ کې وو. ديجيټل انقلاب ډیر شيان بدل کړي، او حتی سیمه ایز سياسي منظره په چټکی سره بدلېږي. طالبان د دې ټولو په منځ کې نه شي بدليدلی.

دا کتاب پورتنیو پوښتنو ته په پاکستان، ایران او خليجي هېوادونو کې له طالبانو او د هغوی له ډېرو ملګرو سره د مرکو له لارې ځوابونه لټوي. دا په سیمه ایز او همدارنګه د غوره راپور ورکولو څخه ډیره ګټه پورته کوي

پیژندنه

نړیوالې رسنۍ په ۱۹۹۰ لسیزه کې د طالبانو د وروستي واکمنۍ په پرتله نن ورځ ازاد خبریالان په افغانستان کې ډیر لاس رسی لري.

د نړۍ د نورو هیوادونو په څیر، د طالبانو ډیری مشران، یا لږ تر لږه د دوی کارکونکي په ټولنیزو رسنیو کې شتون لري. دوی په ټویټر، فیسبوک او حتی انسټاګرام کې حسابونه لري، لکه څنګه چې مخکې یادونه وشوه. همدارنګه، د افغان حکومت ډیری پخوانیو چارواکو په افغانستان کې پاتې کیدل غوره کړي، هڅه کوي تشریح کړي چې طالبان څه کوي، او دوی د ټولنیزو رسنیو له لارې خپل نظرونه شریکوي. دا څیرنه د دې ټولو محتویاتو له تحلیل څخه ګټه پورته کوي. په اصل کې، بیا، دا هم د دوی د ځان اټکل شوي عامه داستان له لارې د دوی د پوهیدو هڅه ده. دا د دوی فکر ته یوه کرکۍ وړاندې کوي او ځینې تمایلات د دې منظم تعقیب څخه څرګند دي.

طالبان بنیادي د خپلې بریا په غیر کې ورغلي وي، خو لا هم دوی ته اوږده لاره په مخ کې ده. د دوی اصلي ازموینه اوس پیل کیږي. لکه څنګه چې مور د لیدونکو په توګه په لیوالتیا سره غورو، دوی هم باید د دوی د وړتیا له ډیریدو پوښتنو سره مخ شي. ایا دا کسان چې په دین او وسلو کې روزل شوي، د دې وړتیا لري چې هغه بنسټونه وساتي چې دوی ته په میراث پاتې دي؟ او، له دې څخه ډیر، د لږې تجربې سره، ایا دوی کولی شي په بشپړه توګه نوي جوړ کړي؟ که دوی غواړي چې لږې لار شي، دوی به د روزنې څرخ ته اړتیا ولري، د ډاډ لپاره، او د پیل کولو فشار. مګر یوازې که دوی د مرستې تر لاسه کولو ته لیواله وي دوی به یې له بهر څخه تر لاسه کړي. د سیګنالونو په واسطه ځې چې دوی د لیکلو په وخت کې ایښودل شوي (د 2022 په وروستیو کې)، که څه هم، داسې بریښي چې دوی غواړي.

په نهایت کې، اصلي مقاله دلته ازمول شوې دا ده چې واک ته د طالبانو بیرته راستنیدل په یو ډول د دې ډلې د بیا راژوندي کیدو تضمین کوي - ځکه چې دوی د وخت له بدلونونو څخه خوندي ندي.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

طالبانو نه دی کړی په ایډیالوژیکي لحاظ ډیر بدلون راغلی خو د ننني طالبان د تیر وخت څخه چې دوی په واک کې وو توپیر لري. دوی په تیرو دوو لسيزو کې د متحده ایالاتو او د هغه د متحدینو سره د مبارزې څخه مهم درسونه زده کړل. لکه څنگه چې د دوحې په خبرو اترو کې د دوی د چلند او فعالیت څخه څرگندیږي، طالبان د دې وړتیا لري چې جوړجاړی وکړي او حتی د دوی ځینې سخت سیاسي نظرونه بدل کړي. زما څیرنه موندلې چې دوی د افغانستان د حکومت کولو نوي واقعیت سره سمون لري او په ځینو برخو کې، داسې ښکاري چې دوی د دوی په اړه د عامو انگیرنو څخه ماتوي. طالبان ثابت شوي چې عملي دي، خو دوی د هر ډول تگلارې له تعدیل څخه ډډه کوي چې فکر کوي د دوی داخلي یووالي تهدیدوي یا د دوی سیاسي بنسټ کمزوری کوي. په هر صورت، په کابل کې د نسبتاً متعصبو طالبانو او د افغانستان په دوهم لوی ښار، کندهار کې د هغوی د خورا محافظه کاره سیالانو تر منځ د جگړې کړنې، چې د طالبانو معنوي او سیاسي مرکز دی، د پخوا په شان د پالیسي د فلج لامل شوی دی. که دغه وېش او رقابت نور هم پسي خراب شي، ښایي د طالبانو لپاره ډېر ویاچار شي. د ښځو پر زده کړو او کار کولو ظالمانه محدودیتونه ښيي چې تنگ نظري عناصر لا هم پیاوړي دي – یوه ناوړه نښه.

طالبان، البته، د نړیوالو اړیکو نوی احساس لري او په دې توګه بهرنی پالیسي د معاصر غورځنګ لپاره د لومړیتوبونو څخه دی، هغه څه چې په 1990 کلونو کې نه لیدل کېږي. طالبان 3.0 هم د بهرني نفوذ لپاره حساس دي - په اصل کې ځکه چې د افغانستان نوي اقتصادي زیربنا نشي کولی په انزوا کې کار وکړي. دوی په سیمه ایزه او نړیواله کچه د ښکیلتیا اړتیا پیژني. دوی غواړي خپل بانکونه د نړیوال بانکي سیستم سره وصل کړي. دوی

بيژندنه

د لور سرعت انټرنېټ ته اړتيا لري، او دوی د دولتي سازمانونو ترمنځ بڼه اړتباط ته اړتيا لري، او داسې نور. دا ټول به په احتمالي توگه په عصري کولو اغيزه ولري، که دوی يې خوښوي يا نه. که څه هم دوی به دا څنگه اداره کړي - او حتی نور هم، ايا دوی به ځوانانو ته اجازه ورکړي چې دا اداره کړي - بالاخره به د طالبانو راتلونکی تعريف کړي.

کتاب د ښکېلتيا لپاره قوي قضيه رامېنځته کوي، کوم چې په هيڅ معنی د تاييد سره مساوي ندي. په هرصورت، د طالبانو او نړيوالي ټولني تر منځ د اړيکو مخ په زياتيدونکي بيړنی اړتيا بايد درک شي - که يوازي د عادي افغانانو د ژوند د بڼه والي لپاره وي. خبرې اترې، لږ تر لږه، د هغو کسانو لپاره چې د کمزوري وضعيت له امله اغيزمن شوي، د نوي پيل، نوي ژوند ليک لپاره دروازه پرانيزي. مور بايد اجازه ورنکړو چې له تيرو سره زمور سختې اړيکې د سبا د نيکمرغی څنډ شي. زما د پروفيسور په توگه، مرحوم راجر فشر، په خپل کتاب کې په روښانه توگه دا بيان کړی: "ننگونه د شخړو له منځه وړل نه بلکې د هغې بدلول دي. دا د دې لپاره ده چې مور د خپلو اختلافاتو سره د مقابلي طريقه بدله کړو.²⁷ اجازه راکړئ مور خپل ذهنونه په کافي اندازه خلاصو ترڅو هغه وضعيت بدل کړو چې مور ځان په يوه اميد، احتمال او امکان کې موندلی يو. حتی د ښکېلتيا څخه انکار کول په اتوماتيک ډول دا اړين اړخونه له منځه وړي. او دا به څومره لوی خيانت وي. له طالبانو سره ښکېلتيا به په ډيره بده توگه د دوی د انا د انفلاسيون لامل شي - او په غوره توگه به هغه ملت او خلکو ته ژوند بيرته راشي چې له اوږدې مودې راهيسې د سولي او سوکالی مستحق دي.

دا هم ډيره مهمه ده چې طالبان د يوه مذهبي-سياسي غورځنگ او هم د يوې وسله والې ډلې په توگه زده کړي ته دوام ورکړي. د کتگورۍ په شرايطو کې، دوی په مينځ کې راځي، که څه هم په سمه توگه نه وي. څلور کتابونه ما ته ډير څه راکړل

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د ډلې او د هغوی معاصر سیاست او ستراتیژی ته بصیرت. لومړی د کار تر مالکاسین په افغانستان کې د امریکا جگړه: یو تاریخ دی، د لومړي لاس حسابونو او مرکو پراساس د پام وړ ونډې، په ځانگړي توگه د دوحې د خبرو اترو د پایلو په اړه. دوهم د کریک ویتلاک د افغانستان کاغذونه دي، چې د پالیسي غلطۍ په اړه ارزښتناکه شالید وړاندې کوي چې واک ته د طالبانو په راستنیدو کې یې مرسته کړې. دریم هغه کتاب دی چې د افغانستان د نوي قاضي القضاة ملا حکیم له خوا لیکل شوی، چې کار یې د ستر مشر هبت الله په معرفي کولو سره نن د طالبانو فکر ته یوه کړکۍ ده.^{۲۸} څلورم او وروستی یې د افغان تاریخپوه عبدالحی مطمئن له خوا، چې عنوان یې دی، طالبان: له دننه څخه یو مهم تاریخ دی، چې د عصري طالبانو د تاریخ شننه وړاندې کوي، چې ډېرې تشې ډکوي. برسیره پردې، د افغانستان د تحلیلگرانو شبکې او د متحده ایالاتو د سولې انستیتیوت (USIP) څخه د پام وړ بصیرت لرونکي راپورونه، په ځانگړي توگه د انډریو واټکینز او اسفندیار میر لخوا لیکل شوي، خورا گټور وو. په نهایت کې، په خراسان کې د اسلامي دولت لخوا (ISK) او پاکستانی طالبانو په اړه راپورونه د امیرا جدون او عبدالسید لخوا د CTC سینټینیل لپاره، یوه غوره څیړنیزه خپرونه چې د پاول کرویکشانک لخوا په ډیره بڼه توگه ایډیټ شوي، خورا بڼه معلومات او بڼه تحلیل وړاندې کړل. هغه کسان چې د کتاب لپاره مرکه شوي په اعترافونو کې مننه کيږي، مگر درې متخصصینو د نن ورځې د طالبانو د متحرکاتو په پوهیدو کې زما سره مرسته وکړه: محمد اسرار مدنی، د دارالعلوم حقانیه پخوانی استاد او د بین الافغاني خبرو اترو مدافع؛ سفیر رابین رافیل، د متحده ایالاتو پخوانی ډیپلومات د غوره والي په توگه؛ او یو افغان طالب داخلي چې غواړي خپل نوم پټ وساتي.

بيژ ننده

د يوي اعلاميي په توگه، زه بايد دا شريك كرم چې ما د 1980 او بيا د 1990 لسيزې په وروستيو كې د پاكستان له پښتنو سره ژوند كړی، زده كړې كړې او كار كړی دی. ما د 2001 كال په لومړيو كې د لورو زده كړو لپاره متحده ايالاتو ته له تللو مخكې په 1997-98 كې د KPK په دوو ولسواليو (چې بيا د شمال لويديځ سرحدي ولايت په نوم ياديري) كې لنده دنده ترسره كړې. د تفيس پوهنتون د فليچر د حقوقو او ديپلوماسۍ په ښوونځي كې زما د دوكتورا لپاره، ما په 2004 كې زما لومړی لوی كتاب خپور كړ چې سرليك يې د افراطيت په لور د پاكستان حركت: الله، اردو، او د تروريزم پر وړاندې د امريكا جگړه، د شوروي ضد "افغان جهاد" په اړه رڼا واچوله. په سيمه كې ټولنيز-سياسي تحركات بدل كړل چې د افراطيت د رجحاناتو لامل كيږي. په 2014 كې، د بيل پوهنتون پريس زما اكادميك څېړنه د طالبانو بيا راژوندي كول: د پاكستان - افغانستان په سرحدي كې تاوتریخوالی او افراطيت تر سرليك لاندې خپره كړه، چېرې چې ما په سيمه كې د افراطيت په رجحاناتو تمرکز كولو خپلې ساحې تجربې، ارزونې او موندنې شريكې كړې. ما د افغانستان په گډون په جنوبي اسيا كې د امنيت، سياست او مذهب په اړه د واشنگټن ډي سي په ملي دفاعي پوهنتون او تر دې مخكې د كولمبيا په پوهنتون كې او د هارورډ كينيډي په ښوونځي كې له څه باندې يوې نيمې لسيزې راهيسې څېړنه او تدريس كړی دی. دا وروستی كار زما په پخوانيو څېړنو رامینخته كوي او كيسه اوسني ته راوړي.

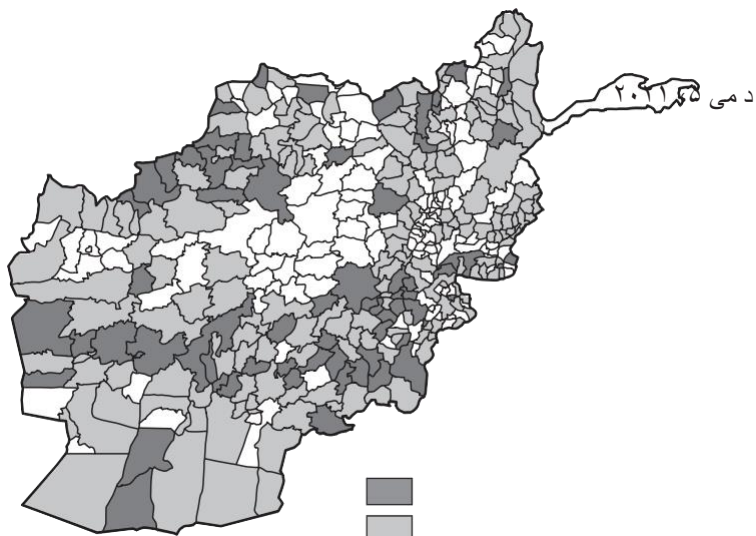
د کابل لاره

پټه معامله، نوي طالبان او د کارتونو کور

کابل ته د طالبانو راتگ د افغانستان د ولسمشر اشرف غني د تېبنتي له خبر وروسته د اور په څېر په ټول افغانستان کې خپور شو. که څه هم يو څوک دا په گوته کوي، حقيقت دا دی چې د 2020 فبروري د متحده ايالاتو او طالبانو د سولي تړون طالبان په لويه کچه فعال او پياوړي کړل. دا فصل هغه شرايط څيري چې د معاملي لامل کيږي او د خبرو اترو په جريان کې د لوبي متحرکات. دغه تړون ته په افغانستان او نورو ځايونو کې هم د طالبانو په گټه د يوه تړون په سترگه کتل کېدل. د طالبانو مشر ملا هبت الله اخنډزاده دغه تړون «د ټول مسلمان او مجاهد ملت يوه گډه برياً» بللي وه، چې دا يوه مبالغه ده.¹ تر اوسه طالبانو د کابل د نيولو نيت نه درلود. دا د بين الافغاني خبرو ناکامي هم وه چې د امريکا او طالبانو تر هوکړې وروسته د غني حکومت او طالبانو تر منځ خبري اتري – چې واک ته د طالبانو د راتگ لپاره يې لاره هواره کړه. طالبان به ډېر ژر د افغانستان د برخليک د يوازيني حکم کوونکي په توگه راڅرگند شي.

سر ککابل ته

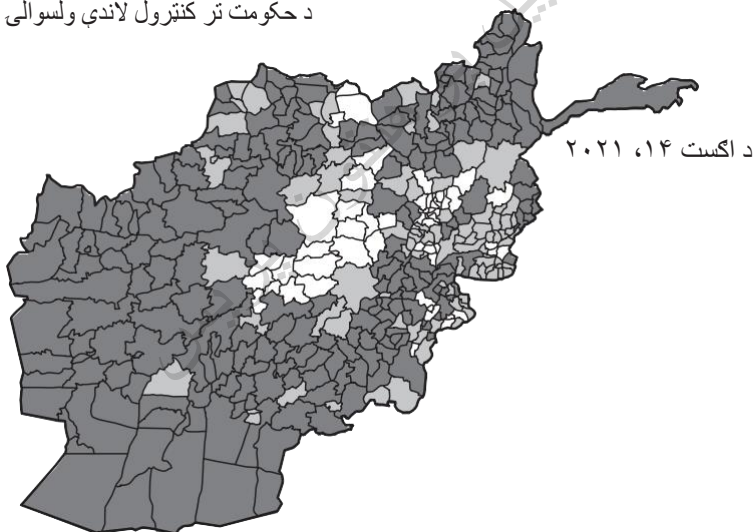
يو عامل چې د بغاوت په وروستي پړاو کې يې له طالبانو سره تر بل هر څه زياته مرسته کړې وه له زندانونو څخه د خپلو شاوخوا ۵۰۰۰ جنګياليو خوشي کول وو چې په هغو کې د څو سوو خطرناکو قانون ماتونکو په گډون چې په وژنو، اختطافونو او نشه يي توکو کې لاس درلود. قاچاق او حتی تروريزم. په داسې حال کې چې غني د مقاومت هڅه وکړه، د ترمپ ادارې د طالبانو له خوا د هوکړې له مخې د بنديانو د خوشي کولو د غوښتنې د کلک ملاتړي په توګه کار وکړ. د طالبانو يوه جګپوړي مشر ملا عبدالغني برادر چې په دوحه کې يې د مذاکراتي ټيم مشري هم کوله، د ټيليفوني خبرو په ترڅ کې له ترمپ څخه و غوښتل چې مداخله وکړي او د غني په اړه يې شکايت وکړ، چې دې کار ترمپ دې ته اړ کړ چې غني ته گواښ وکړي، «که داسې انگيرل کيږي چې د لوی انځور د کوچنيو مسلو لپاره قرباني کيږي نو مور چمتو يو چې خپلې اړيکې بدلې کړو.² غني ومنله. هغه څه چې د طالبانو په ګټه تمام شول هغه دا وو چې د تړون له مخې يې په خپل وخت شاوخوا ۱۰۰۰ افغان امنيتي پرسونل له زندانه خوشي کړي وو. د طالب بنديانو خلاصون يې له شکه د طالبانو مورال لوړ کړ او د هغو اضافي بشري منابعو له لارې يې مرسته وکړه چې په مهم وخت کې د دوی د مختلفو جګړو لپاره چمتو شوي وو. د بين الافغاني مذاکراتو په مېز کې دواړو خواوو د خپل توان په اندازه يو بل ته گوزارونه وکړل.³ زلمی خليلزاد او نور د هغه ټيم وروستی امريکا غواړي وتل به د بين الافغاني مذاکراتو د برياً لپاره مشروط وي، خو ترمپ پر مهال ویش ټينګار وکړ. 4. بايډن دا لاره نوره هم په کلکه تعقيب کړه. هغه کسان چې د طالبانو سره مخالف وو اوس په څرګنده توګه ډير ويريدي دي، د طالبانو د بيا راژوندي کيدو څرنگوالی د دوی د سترگو په وړاندې ښکاره کيږي، او ډيری يې د طالبانو فشار ته تسليم شوي.

د طالبانو تر کنٽرول لاندی

ولسوالیو کی نڀنتی شوی دی

د حکومت تر کنٽرول لاندی ولسوالی

د اگست ۱۴، ۲۰۲۱

نقشه 2. د طالبانو واکمني، می - اگست ۲۰۲۱

سرچینی: د مختلفو سیمه ایزو او نریوالو رسنیو راپورونه په شمول د اقتصاد پوه او الجزیره

سرککابل ته

د اطاعت غوښتنه وکړه. د دوی او د دوی د کورنۍ د غړو ژوند په خطر کې و. په مځکه کې د طالبانو پوځي برياليتوبونه گرندې او ډېر ويجاړونکي وو، په نتيجه کې حتی په شمال کې چې هيڅکله د دوی مرکز نه و. د دې ټولو رواني اغيزې څرگندې او څرگندې وې. د طالبانو لپاره هڅونه او د دوی د مخالفينو لپاره خپگان.

د طالبانو د مشرتابه انتقال

په 2020 کې د ليرد پيل کولو په دې آزمويې وخت کې، افغانستان اساسا بې رهبره و. ولسمشر غني په داسې حال کې خپل اعتبار او کنټرول له لاسه ورکړ چې د طالبانو هيڅ مشر په 2013 کې د هغه له پراسرار مړينې راهيسې د طالبانو د تحريک بنسټ ايښودونکي ملا محمد عمر (1960 زيرديز کال) په حقيقت کې د بوټانو د ډکولو توان نه درلود. د افغانستان امير المومنين (له هغه وروسته امير) د طالبانو د لومړي حکومت (۱۹۹۶- ۲۰۰۱) پر مهال، ملا عمر د ۲۰۰۱ کال د اکتوبر په مياشت کې د امريکا له يرغل وروسته دغه غورځنگ د بغاوت په توگه را ژوندی کړ او طالبان په بشپړه توگه له کابل څخه وشرل شول. د 2001 په وروستيو کې او د لنډ وخت لپاره، داسې بريښي چې دوی به په بې رحمۍ سره د تاريخ کثافاتو ته وسپارل شي. په داسې سختو شرايطو کې ملا عمر د نړۍ د تر ټولو ځواکمن پوځي ايتلاف په مقابل کې د طالبانو د بيا راژوندي کولو لپاره الهام او الهام اخيستی و. د طالبانو لپاره، دا د ډيويد او گوليات وضعيت و - او دوی بريالي ډيويد وو. د طالبانو لپاره د ملا عمر په شان د يوه نامتو شخصيت له لاسه ورکول ويجاړونکی و. هر عادي حرکت به په بشپړ ډول بې روحه شوی وي، او احتمال لري چې د داسې سختو ننگونو سره مخ کېدو وروسته په بشپړه توگه مړ شي. د طالبانو کيسه

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

په دې معنی کې لیوالتیا کومه عادي کیسه نه ده. د طالبانو په رتبه او دوسیه کې د هغه افسانوي دریځ ته په پام سره، د 2013 کال د اپریل په 23 د کراچی په یوه روغتون کې د ملا عمر مړینه د طالبانو د مشرانو لخوا د 2015 کال تر جولای پورې - مخکې له دې چې افغان استخباراتو یې په ډاگه کړي، پټ ساتل شوی و. 5 میلمانه مشر د خپل ژوند په اوږدو کې دوه نفوذ لرونکي مرستیالان درلودل - ملا عبدالغني برادر چې د طالبانو د تحریک له څلورو همکارانو څخه یو و او د دفاع پخوانی وزیر ملا عبیدالله اخند. وروستی په 2010 کال کې د پاکستان په یوه زندان کې د زړه د حملې له امله مړ شو چې په 2007 کال کې له اسامه بن لادن سره د نږدې اړیکو په شک و نیول شو او ملا برادر د امیر د څوکۍ لپاره د مخکښ نوماند په توگه پاتې شو. یوازینی ستونزه دا وه چې ملا برادر (1968 زیږدیز کال) اوس له پاکستان سره مینه درلوده. د ملا عمر د لوړ رتبه مرستیال او د پام وړ پوځي قوماندان په توگه د هغه د اعتبار سربیره، هغه د ملا عمر کشر هم و. د 2001 کال په نوامبر کې د طالبانو له رانسکورېدو وروسته نوموړی په عمل کې د یاغیانو عملیاتي قوماندان و. که څه هم هغه دومره عملي و چې په دې پوه شو چې په هیواد کې د متحده ایالاتو قوي نظامي شتون ته په پام سره طالبان کولی شي په ښه توگه په ځمکه کې یو نظامي کرکیچ تر لاسه کړي او هغه د دې لامل شو چې د کابل له حکومت سره د پخلاينې ملاتړی شي. د دې لارې د تعقیب لپاره هغه د هغه وخت د افغان ولسمشر حامد کرزي له ورور ولي کرزي سره په پټه اړیکه درلوده. 6 دا هغه څه دي چې د پاکستان د امنیتي ځواکونو له خوا نیول شوی دی

2010. دا کوم عادي عملیات نه وو - لږ تر لږه نه.

په کراچی کې د ISI-CIA گډ عملیات د CIA په غوښتنه پلان شوي وو. د پاکستان استخبارات په پیل کې د هدف د هویت په اړه په تیاره کې وو. په زړه پورې خبره دا ده چې په دې کې دواړه استخباراتي ادارې په گډه کار کوي

سرککابل ته

قضيه دا په دردناکه توگه څرگنده شوه کله چې آی ایس آی د سي آی ای چارواکو ته اجازه ورنه کړه چې له برادر څخه تحقیقات وکړي.⁷ د پاکستاني استخباراتو له نظره ملا برادر نه غوښتل چې په خپله خوښه کومه پرېکړه وکړي! په پای کې هغه یو "میلمه" و چې د پاکستان له میلمه پالنې او ملاتړ څخه برخمن و. هغه تر ۲۰۱۳ کال پورې په زندان کې پاتې شو او بیا د آی ایس آی «مېلمستون» ته ولېږدول شو. د هغه سزا؟ تر څو د راتلونکو کلونو لپاره د پاکستان د استخباراتو په دومره آرامه توقیف کې پاتې شي. د هغه نږدې پنځوس نږدې ملگري به ورته سپکاوی وکړي.^۸ برادر ډیر هوښیار او نفوذ لرونکی و چې د اورېدې مودې لپاره له عمل څخه لیرې و، مگر د هغه وزرونه په کلکه توتې شوي وو - د هغه د الوتني ورتیا د راتلونکي وخت لپاره محدوده کړه.

په دې توگه، قسمت به په بل نوماند باندې موسکا وکړي - په نسبي توگه ځوان 47 کلن ملا منصور اختر، د طالبانو مشر، چې د 2013 راهیسې د دې غورځنگ د عملياتي مشر په توگه د طالبانو د ورځني چارو اداره کوله. د هغه دنده تر هغه وخته د پام وړ نه وه، چې د طالبانو په لومړي حکومت کې (1996-2001) په مختلفو رولونو کې - د کندهار د هوايي ډگر د امنیت مدیر، د هوايي چلند او ترانسپورت د وزیر په توگه، او د نظامي تجهیزاتو ترلاسه کولو لپاره اروپا ته د سفیر په توگه دنده ترسره کوله.^۹ د ملگرو ملتونو د راپورونو له مخې د سوداگریزو گټو تر څنگ - په عمده توگه د مخدره توکو قاچاق - هغه د کندهار د "سایه" والي په توگه هم دنده ترسره کړې.¹⁰ د 2006 او 2012 ترمنځ دوبي (او لږترلږه یو بحرین ته) د هغه پرله پسې سفرونه په پاکستاني پاسپورت د ولی محمد تخلص په کارولو سره یو څه راز پاتې دی.¹¹

ملا منصور د لوړپوړو انتخاباتونو په منځ کې د مشرانو تر ټولو مشهور نه و. د کرشمې او کلچر نشتوالی

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

د اعتبار له مخي، هغه اساسا د ځواک وړي سړی و چې ډیری يې د هغه د سوداګرۍ هوبنیار تیا او په خلیج کې د هغه شبکې لپاره پیژندل شوی و. د هغه په اړه په زړه پوري خبره، د متحده ایالاتو د استخباراتو د پخواني شنونکي په وینا، د هغه "د عطرو د پلورني مشهور سفرونه دوبي ته و، چیرې چې هغه د روسیې فاحشه او شاهي محافظت کې په آرامۍ سره پاتې شو." 12

هغه البته د پاکستان استخباراتي ادارې ته نږدې و، د هغو کسانو لپاره چې د طالبانو په لور پورې رتبو کې د لوړیدو لپاره یو اړین اعتبار و، په ځانګړې توګه د بغاوت په کلونو کې کله چې په پاکستان کې د دوی پټنځایونه د دوی لپاره د ژوند مهم کرښه وه. 13 د دې ترکیب ماتول سخت وو. ملا منصور په رسمي ډول د طالبانو د رهبرۍ شورا له خوا چې د ۲۰۱۵ کال د جولای په میاشت کې یې د پاکستان په کوټې ښار کې غونډه وکړه د طالبانو نوی امیر (مشر) وټاکل شو. او دوتنه د هغه منلو ته چمتو وه. د طالبانو یو شمېر جګپوړي مشران د هغه په اړه جدي اندېښنې لري. په قطر کې د طالبانو د سیاسي کمیسیون مشر سید محمد طیب اغا وروسته له هغه استعفا وکړه چې د افغانستان پر ځای په پاکستان کې د دا ډول مهمې غونډې پر ترسره کیدو خپل سخت اعتراض ثبت کړ چې په دې ډله کې د سخت اختلاف څرګندونه کوي. 14 د طالبانو سیاسي کمیسیون د ۲۰۱۲ کال له جنورۍ راهیسې د قطر په دوحه کې فعالیت کاوه، چې له دې بې طرفه ځای څخه په استفادې یې د افغانستان په جګړه کې د ښکیلو خواوو او ټولو خواوو ترمنځ د هوبنیارو تماسونو او خبرو اترو لپاره کار کاوه. د طالبانو د مشر په توګه د ملا منصور د مشروعیت د ترلاسه کولو لپاره میاشتي وشوې، او د جګپوړو دیني عالمانو ډیری مداخلې له طالبانو سره یوځای شوې. 15 د خپل ګرځندو تینګولو په هڅه کې د طالبانو په مختلفو ډلو کې چې اوس راڅرګند شوي، هغه په چټکۍ سره په ټول افغانستان کې پوځي عملیات پراخ کړل،

سرککابل ته

پشمول د توتاپ او چلیدونکي چریکي تاکتیکونو باندې ټینګار او غیر پښتنو ته د استخدام مرکز پراخول.¹⁶ د افغانستان په شمال کې د طالبانو د سپین بیرغ په رپولو کې د هغه بریاد 2015 په سپتمبر کې د کنډز ښار د هغه د مشرتابه موقوف پیاوړی کړ - دا د افغانستان د ټولو ولایتونو لومړنی مرکز و چې په 14 کلن بغاوت کې د طالبانو لاس ته ورغی.¹⁷ هغه دوه مرستیالان وګومارل، چې په راتلونکي کې به مهم رول ولوبوي: خورا محافظه کار عالم او پخوانی قاضي، ملا هبت الله اخندزاده او سراج الدین حقاني، د حقاني شبکې نفوذې پوځي قوماندان، چې د امریکا د متحده ایالاتو د مشر په توګه مشهوره ده. د ګډو ځواکونو لوی درستیز، ادمیرل مایک مولن، "د پاکستان د استخباراتو د ریښتیني بازو په توګه."¹⁸ په سیاسي لحاظ، دا وود هغه لپاره سمارت انتخابونه. هبت الله هم هغه څوک و چې په 2013 کال کې یې د یوه فتوا (دیني فرمان) په صادرولو سره د ملا عمر د مړینې د پټ ساتلو اجازه ورکړې وه. دې کار د ملا منصور لپاره دا ممکنه کړه چې په 2015 کې د هغه د اصلي مشرتوب تر منلو پورې د وژل شوي ملا عمر په استازیتوب مشري وکړي.¹⁹

په هرصورت، تقدیر د هغه لپاره بل څه درلودل. د ملا منصور د کار موده لنډمهاله ثابته شوه ځکه چې ایران ته د هغه دوستانه رسیدنه د وژونکو پایلو سره پراخه ثابته شوه. ملا منصور د 2016 کال د می په 21 مه د پاکستان د بلوچستان ایالت له مرکز کوټې څخه 140 کیلومتره لرې په نوشکي ولسوالۍ کې د امریکا د بي پیلوټه الوتکې په برید کې ووژل شو. د پاکستان رسمي غبرګون یو معیاري مطبوعاتي اعلامیه وه چې ویلي یې وو، "د ډرون برید د هغه د حاکمیت سرغړونه وه،" پداسې حال کې چې یوه چارواکي دا هم ویلي چې دا به د امریکا او پاکستان ترمنځ امنیتي او استخباراتي همکارۍ ته زیان ونه رسوي.²⁰

بیرته راستنیدنه د طالبانو

د امریکا د بي پیلوټه الوتکو د بریدونو په اړه د پاکستان متضاد بیانونه تر هغه وخته معمول وو، خو دلته د اسلام اباد خاموشه غندنه بیا هم د حیرانتیا خیره وه ځکه چې دا په بلوچستان صوبه کې په بڼه توگه پېښ شوي. په حقیقت کې، دا برید د طالبانو د "کوټي شورا" مرکز ته نږدې شوی، د پاکستان په نیمه خود مختاره فدرالي اداره کې قبایلي سیمو (فاتا) کې د پښتنو په قبایلي سیمه کې د منظمو بي پیلوټه الوتکو د بریدونو برعکس، چیرې چې د تحریک طالبان پاکستان مشران (TTP) او القاعده اکثره په نښه شوي. شیان خراب وو، د یقین لپاره. پاکستان یو څه پټ کړي وو.

د امریکا د متحده ایالاتو د بهرنیو چارو د وزیر جان کیري په وروستیو څرگندونو کې ځینې بصیرت وړاندې شوي. په خبرپاڼه کې ویل شوي، "هغه [منصور] د سولې د خبرو اترو او د پخلاینې د بهیر مستقیم مخالف و." ۲۱ د متحده ایالاتو لخوا تمویل شوي پخلاینې توضیحات په هغه وخت کې له طالبانو سره د سولې هڅې په پراخه کچه نه پیژندل کیدي، په داسې حال کې چې پاکستان په جلا توگه هڅه کوله چې د طالبانو او افغان حکومت ترمنځ د سولې خبرې پیل کړي. هغه څه چې کیري له ځانه سره ساتلي وو، هغه دا وو چې منصور له ایران څخه د راستنیدو پر مهال وویشتل شو، چیرې چې هغه له اوو اونیو څخه ډیر وخت تیر کړی و او خپله کورنۍ یې هلته میشته کړې وه. پاکستانی استخباراتو په طبعي ډول د منصور په اړه شکمن و، او په دې باور وو چې دوی په هغه باندې خپل گرفت له لاسه ورکړی دی. بیا هم، دوی د هغه لیدلو لپاره غمجن وو چې هغه بلې نړۍ ته لاړ. په واقعیت کې، یو لوړ پوړی پاکستانی چارواکی چې هغه بڼه پیژني او په منظمه توگه یې ورسره اړیکه نیولې وه، بیا هم خپه شوم کله چې ما د 2022 په سپټمبر کې د هغه سره په خبرو اترو کې موضوع مطرح کړه. هغه د هغه په اړه یو څو توضیحات ورکړل چې د دوی په څیر په زړه پوري دي. بصیرت لرونکی نوموړي ویلي، چې د امریکا د استخباراتو د ارزونو پر خلاف، د ده په اند، منصور د کابل له حکومت سره د جوړجاړي لپاره غوره وگڼله او وروسته امریکا هم په دې اړه پښیمانه شو.

سر ککابل ته

هغه بهر. په ډير بصيرت سره، هغه وويل چې امريکا د پاکستان د استخباراتو سره د درون په نښه کولو توضيحات شريکوي. د بېلگې په توگه، لومړی اعتصاب د دې لپاره پلان شوی و چې منصور کوټې ته په لاره د چای او تشناب لپاره په يوه بازار کې ودرېد، خو په هغه ځای کې بريد به د هغه شاوخوا لسگونه کسان ووژل. په نهايت کې، هغه يو ساعت وروسته په نښه شو، کله چې هغه په خپل موټر کې يوازي د موټر چلونکي او د کورنۍ غړي سره و. د معلوماتو د شريکولو دغه کچه دا په ډاگه کوي چې پاکستان په دې عملياتو کې له امريکا سره همکاري کوله.

د دې خبرو په ترڅ کې مې له دغه چارواکي څخه وپوښتل چې ايا پاکستان ليواله دی چې ولې ملا منصور له کوټې څخه دوبي ته په منظم ډول سفر کوي؟ هغه ماته يادونه وکړه چې د منصور اړيکې له دوبي سره په 1990 لسيزه کې د طالبانو د لومړي حکومت پورې اړه لري کله چې هغه د هوايي چلند وزير په توگه دنده ترسره کوله. هغه به په منظمه توگه د سيمي څخه د شپځانو کوربه توب کاوه چې په افغانستان کې د مرغانو بنکار وگرځيد، او بالاخره يې د دوبي شاهي کورنۍ سره نږدې ملگرتيا جوړه کړه. دوبي ته د شخصي جيب سفرونو په بڼه او د ټولو حاضرينو عيش و آرام د يوه معزز شاهي ميلمه په توگه بيرته راستانه شول!

پورتنې کيسه په واشنگټن ډي سي کې د يوه لوړ پوه کس له تعقيبي کيسې سره په بڼه توگه غږيري چې په هغه وخت کې يې د خپلې دندې د يوې برخې په توگه د طالبانو فعاليتونه له نږدې څارل. په دې باور وو چې منصور د سولې په بهير کې يو لوی خنډ و، او په دې وخت کې (۱۶-۲۰۱۵) د امريکايي پوځيانو پر وړاندې تاوتریخوالی خورا لوړ و، امريکا د طالبانو دغه منابع او بڼه شپکې مشر له نږدې څاري چې منظم سفرونه کوي. دوبي - او يو څه اضافه نه و. نو د امريکا د ملي امنيت سلاکارې سوزان راييس

بیر ته راستنیدنہ طالبانو

د تیز او سخت ذهن په توگه شهرت لري، د 2016 د مارچ په وروستيو کي د دوبي شيخ ته تلفون وکړ او د کوچني احسان غوښتنه يي وکړه. شيخ به تلفون ته خواب نه ورکاوه، ظاهراً د گالف لوبه به يي دومره جدي کوله چې د هيڅ خنډ سره مخ نه شو. کله چې په پای کي هغه خواب ورکړ، خبري اترې خورا خوندور نه وې، لږ تر لږه وواياست. راييس له شيخ څخه د امريکا غوښتنه څرگنده کړه، چې منصور دي په دوبي کي ونيول شي او امريکايي چارواکو ته دي وسپارل شي، چې په هېواد کي يي انتظار باسي. شيخ مخکي له دي چې هغي ته وويل شي بېننه و غوښتنه چې له هغه سره ډيره مرسته نه شي کيدای، ځکه چې منصور لا دمخه په الوتکه کي ايران ته تللی و. کله چې راييس و غوښتل چې الوتکه ودروي، هغه خواب ورکړ چې دا يوه شخصي الوتکه وه، او له همدې امله نه شي گرځيدلی. راييس په دوام سره وپوښتل چې ايا د متحده عربي اماراتو جنگي الوتکي استخدام کيدی شي، چې شيخ خواب ورکړ چې کافي وخت شتون نلري، او دا به په ډيپلوماتيک ډول خورا ستونزمن وي. دا په کافي اندازه روښانه کوي چې د ملا منصور د خونديتوب کچه څومره وه. شخصي شبکي کله ناکله کولی شي په اسانۍ سره له دولت څخه تر دولت پورې اړيکي تيرې کړي.

دا داخلي کيسې بڼي چې دا طالبان چې مور اکثراً د يو ډول محافظه کار غار اوسيدونکي گڼو چې د جومات او مدرسي ترمينځ تيريري په حقيقت کي سياستوال، پاک او ساده دي. دوی هم خپل الکول او تاديه شوي سفرونه، ميرمنې او شخصي جت الوتکي خوښوي. د دوی مذهبي لقبونه يوازې لقبونه دي، او دوی د غږ په پرتله لږ مقدس دي. دوی هغه څه کوي چې دوی يي اعلانوي چې د دوی دښمنان بايد ووژل شي. هلته هيڅ حيرانتيا نشته، که څه هم.

د طالبانو د راتلونکي امير ټاکنه تر ډېره بريده ټاټبه شوه د مشرتابه شورا په پرتله مهم وروسته پوه شو. احتمال شته چې ټاکل شوی مشر به بالاخره په کندهار کي د محکمې له لاري د ملا عمر په نقش قدم کېږدي.

سرککابل ته

په افغانستان کې د متحده ایالاتو او ناتو قوي حضور ته په پام سره، دا په هغه وخت کې تر ټولو غوره فرضیه وه. د لويديځو پلازمینو څخه په لسگونو ملیارد ډالر لاهم د افغاني بنسټونو د جوړولو په لور روان دي. او له دې سره سره بیا هم په افغانستان کې د امریکا د دولت جوړونې پروژې یوه ناورین ثابتې شوه، چې د منلو جرأت یې په هیڅ صورت نه و. د امریکا پالیسي جوړونکو یا خو د افغانستان د بیارغونې لپاره د ځانگړي سرمقتش (سیگار) لخوا په منظم ډول چمتو شوي زیانمنونکي راپورونه نه لوستل، یا د دې جگړې د نه ختمیدونکي ماهیت په پام کې نیولو سره په تمرکز کولو کې ستونزه درلوده. هر څوک له افغانستانه ستړی شوی و، داسې بنکاریده چې له طالبانو پرته هر څوک.

د یکشنبې په ورځ، د ۲۰۱۶ کال د مې په ۲۲، له وژنې یوه ورځ وروسته، د ملا منصور ملگري په چټکۍ سره کوټې ته نږدې راټول شول چې د هغه د ځای ناستي په لټه کې شي، خو بريالی نه شول. د نیمروز د طالبانو د وخت د پخواني والي ملا رسول په مشرۍ د طالبانو جلا شوي سیالي ډلې دغه بهیر له نږدې څارلی. 22 د بله پلوه د امریکا استخباراتو هم د سراج الدین حقاني د نوي امیر په توگه د ټاکل کیدو په اړه اندیینه درلوده. 23 په داسې حال کې چې د طالبانو په تحریک کې د حقاني ډلې نفوذ مخ په زیاتیدو دی، د داسې اقدام تمه کول ډیر ژر وو. دا د حیرانتیا خبره نه ده چې د متحده ایالاتو استخباراتو ارزونه چې په افغانستان کې د جگړې په ډگر کې د طالبانو انگیزه او تحرک معلوموي، کم وو، چې په نرمه توگه ووايست.

د ملا هبت الله اخنډزاده راپورته کېدل د طالبانو نوی مشر

د ملا منصور له وژل کېدو څو ورځې وروسته نوی امیر وټاکل شو غوره شوی. دا رول به له ملا پرته بل چا ته نه وي

بیرته راستنیدنهد طالبانو

هبت الله اخنذراده، یو 55 کلن دیني عالم دی د طالبانو د معنوي مرکز کندهار څخه دی. چا اټکل کاوه چې پنځه کاله وروسته به په افغانستان کې د طالبانو د نوي حکومت ستر قومندان وي؟ هغه د خپلو سخت دريځو فتواگانو لپاره پیژندل شوی، هغه مخکې د طالبانو د لومړي حکومت پر مهال د افغانستان د سترې محکمې د مرستیال په توگه هم دنده ترسره کړې وه. 24 له دی وړاندې یې په گڼو صوبایي او پوځي محکمو کې قضایي دندې ترسره کړې، چې له امله یې د دومره لوړ مقام لپاره وړتیا پیدا شوه. د یو داسې غورځنگ لپاره چې د دین اصلي پیژندونکي په توگه ویاړي مگر د دوی په اعلان شوي عقیده کې د پوهانو کمښت - د سني - حنفي - دیوبندي فرقي سره تړاو لري - د هیبت الله د اسلامي قانون/شریعت او دیني شالید پوهه یو ارزښتناکه وړتیا ده. البته، هغه طالبان چې ربره او مناسب رنگه پگری اغوندي او لاسونه یې په گلابي مرغیو بوخت ساتلي ترڅو د وفادارو خلکو برخه ولوبوي، یو درجن دالر دي. هغه څوک چې واقعا د صحیفې څخه د فصل او آیت نقل کولو وړتیا لري (حتی که مور د دوی متنازع تفسیرونه له پامه غورځوو) لږ دي. د طالبانو په حلقو کې، هبت الله د "شیخ الحدیث" په نوم هم پیژندل کیږي، یو لقب د هغو کسانو لپاره ځانگړی شوی دی چې د اسلام د پیغمبر په وینا او کړنو پراخه پوهه لري. د افسوس وړ خبره دا ده چې د حدیث هر هغه تفسیر چې هغه یې اخیستی د نړۍ د اکثریت مسلمانانو له تفسیر سره خورا توپیر لري. سره له دې، د طالبانو په منځ کې د هغه وقار د هغه د غوښتل شوي ورتوبونو په شرایطو کې درک کیږي.

د دی شالید سره، هبت الله په حقیقت کې د طالبانو په منځ کې یو لوی دی - د هغه کندهاري ریښې به یوازې په راتلونکو کلونو کې د دوی په منځ کې د هغه موقف ته وده ورکړي. د هغه قد د هغه د 23 کلن زوی عبدالر په مړینې نور هم پیاوړی شو

سرککابل ته

رحمان - چې د ۲۰۱۷ کال د جولای په میاشت کې یې په هلمند کې د افغان ځواکونو په یوه مرکز کې ځانمرگی برید ترسره کړ - هغه د خپلو ملگرو په منځ کې لا ډیر درناوی ترلاسه کړ. ۲۵

داسې بنکاري چې د طالبانو نوی لوړپوړی مشر په هره برخه کې د ملا عمر په څیر له ورته توکر څخه کټ شوی دی: په خپل مذهبي چلند کې سخت، په خپل چلند کې آرام، او د تبلیغاتو او مینه والو لپاره د بنکاره ناخوښۍ سره. هغه د یو سخت انضباطي په توګه شهرت لري، هغه ځانګړتیا چې د یو اصولي مشر په توګه د هغه حیثیت ته وده ورکوي. که چیرې د دې ډول شخصیت کلتور لپاره کوم شی ته اړتیا وي چې رېښه ونیسي، دا په حقیقت کې د یو مشر بې بنسټه احساس دی. په دې توګه، دا شخصیت یوازې د ملا د فزیکي بڼه له لارې پراخ شوی دی - هغه سخته بڼه او اوږده څر ریره لري، داخلي سړی د هغه بهرنی بڼه سره سمون لري. هغه کسان چې ملا هبت الله په لومړي سر کې پېژني وایي چې هغه د عکس اخیستل نه خوښوي او حتی د ګرځنده تلیفون په کارولو هم نه پوهیږي. ۲۶ که نور څه نه وي، هغه کولی شي لږترلږه د بریښنايي څارنې په عمر کې یو څه شخصي امنیت وساتي، چیرې چې دا کار ناممکن بنکاري! دا دقیقاً دا توضیحات دي چې دا ارقام خورا په زړه پوري کوي - دوی تقریباً په خطرناک ډول په سټیریوټایپونو کې مناسب دي. د دوی د واقعیت لنډیزونه ځینې وختونه حیرانونکي وي.

داسې بنکاري چې ملا هبت الله د ۲۰۰۱ کال په نومبر کې له کابل څخه د طالبانو تر شړلو وروسته تر ډېره د پاکستان ګوټې ته څېرمه اوسېده او د کوټې د شورا اصلي برخه پاتې شوه. ۲۷ د ۲۰۱۳-۱۶ کلونو په اوږدو کې د ملا منصور د مرستیال په توګه دنده ترسره کول هغه په افغانستان کې د یاغیتوب په اړه د مهمو تنظیمي او قوماندې پریکړو په اړه بشپړ معلومات درلودل. خو د هبت الله زړه د جګړې په ډګر کې نه دی - هغه د ستراتیژیک په توګه ډیر کار کوي کله چې دا وي

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

د طالبانو د کمپاین مشري کوي. د پردې تر شا مگر تل دومره بنسکيل دی، هغه لارښوونه کوي کله چې فلم د هغه په وړاندې پلي کيږي. مخکې له دې چې د امير په توگه راڅرگند شي، هغه کلونه کلونه کويټي ته نږدې د يوې وړې مدرسې اداره کول، د طالبانو د مشرانو نوي کدرونه چمتو کول. دې مسلک هغه ته اجازه ورکړه چې تمرين وکړي او د يو الهيات پوه په توگه د خپل لومړني مهارت سره اړيکه ونيسي، هغه څه چې هغه يې خوښوي. هغه د خپل مذهبي نړۍ ليد کې خورا سخت دی مگر د خبرو اترو او بحث لپاره خلاص دی، حتی په هغه مسلو کې چې هغه قوي نظر لري.^{۲۸}

په افغانستان کې د اورپکې مستقيم کنټرول ساتل په داسې حال کې چې په پاکستان کې کويټي ته نږدې اوسېدل په زياتيدونکې توگه ستونزمن وو، په ځانگړې توگه د ياغيټوب په وروستي او مهم پړاو کې (نږدې 2016-21). هغه په دې توگه په افغانستان کې خپلو پوځي قوماندانانو ته د موثريت لپاره زياته خپلواکي ورکړه، سره له دې چې د دې خطر موجود و چې د هغه قوماندې په پايله کې ضعيف شي.^{۲۹} بيا هم، هغه په ځمکه کې د څه شې په اړه بشپړ خبر و او حتی د ټولو ستونزو سره سره به د افغانستان دننه سفر وکړي، د خپلو قوماندانانو سره مشوره وکړي او لارښوونه وکړي. د 2017 په وروستيو کې هغه د کوتي شورا له ځينو غړو سره هلمند ته سفر وکړ چې د طالبانو ستراتيژي بيا ارزونه وکړي ځکه چې دوی د متحده ايالاتو او افغان ځواکونو له سخت مقاومت سره مخ دي.^{۳۰} د هغه هوښيارتيا د ځمکې د واقعيتونو په اړه د هغه د ژور پوهاوي له لارې وښودله چې هغه يې د طالبانو د طرز العملونو بياکتنې ته لاره هواره کړه: دوی د شپې له خوا د افغان پوستو په نښه کول پيل کړل، د افغان امنيتي ځواکونو سره د مستقيمي جگړې څخه ډډه کول، په ځانگړې توگه د افغان حکومت په مرکزونو کې، او مهم. په ښارونو کې د ځانمرگو بريدونو او وژنو کمپاينونه زيات شوي.^{۳۱} د ځانمرغي بريد پدیده، يوه وژونکې وسله، تر دې دمه د خپل ژوند بڼه خپله کړې وه. په زړه پورې، دا

سرککابل ته

هيڅکله هم د طالبانو د دوديزو وسايلو برخه نه وه ځکه چې په افغانستان کې لومړی ځانمرگی بريد يوازي په 2003 کې ترسره شو. ۳۲ له هغه ځايه دا د طالبانو په هڅونکي موادو کې شامل شو، چې له عربي سرچينو څخه يې خورا پور اخیستی و. ملا هبت الله د ۲۰۰۸ کال په لومړيو کې ملا عمر ته مشوره ورکړې وه چې دغه ډارونکی تاکتيک دې په پراخه کچه پلي کړي. ۳۳ يوه لسيزه وروسته هغه بايد هيڅوک قانع نه کړي، ځکه چې هغه هغه و چې پزې يې کولې. د تاکتيک دې بدلون يقينا د طالبانو په گټه کار وکړ او د مشر په توگه يې د هيبت الله شهرت زيات کړ. د هغه د مرستيالانو انتخاب د هغه په پريکړه کولو کې مهم رول لوبولی و. د دوی له لارې هغه ډاډ ترلاسه کړی و چې هغه به د کوم مهم شی څخه بهر نه وي. هغه سراج الدين حقاني، چې تر ټولو وژونکی او غالب پوځي قومندان و، د امير د دفتر د مرستيال په توگه ساتلی او د ملا عمر ۲۶ کلن زوی ملا يعقوب (۱۹۹۰) ته يې بلنه ورکړه چې د هغه دويم مرستيال شي. يعقوب د پاکستان په بندي بنار کراچي کې په اسلامي مدرسو کې زده کړې کړې وې او د طالبانو په ځوانو غړو کې هم مشهور و. د ملا عمر د زوی په توگه هغه ته خپله يوه ټاکنيزه حوزه برابره کړه. هبت الله او يعقوب بني اړيکي درلودې، په ځانگړي توگه

په 2013 کې د عمر له مړينې وروسته.

په کراچي کې د ملا يعقوب وخت تېرېدل د هغه اعتبار ته ارزښت ور زيات کړ او د هغه پر تکيه يې اغېز وکړ. د کوټې د شورا غړو په 2009-10 کې له کوټې څخه کراچي ته کډه کول پيل کړي وو چې په نښه نه شي او ملا عمر پخپله د پاکستان د استخباراتو لخوا په 2011 کې د زړه له حملې وروسته کراچي ته کډه شو. ۳۴ هغه هلته په روغتون کې بستر شو، يعقوب د ناروغۍ په اوږدو کې د هغه وفادار ساتونکي په توگه کار کاوه. په حقيقت کې دا يعقوب وو چې د ملا عمر د غير طبيعي مړينې اواز يې رد کړی وې او په دې توگه يې د ملا عمر د مړينې خبرونه رد کړي وو.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د طالبانو په حلقو کې شهرت په دې وروستیو کې، یعقوب د طالبانو د سرپرست مشر په توګه د کار کولو چانس تر لاسه کړ کله چې هیبت الله د 2020 په می کې په کوویډ - 19 اخته شو. ۳۵

په یو بل مهم پرمختګ کې، ملا هبت الله زیاته کړه په 2018 کې د هغه ټیم ته دریم مرستیال - دا ممکن بل څوک نه وي مګر ملا برادر چې د 2018 په اکتوبر کې د متحده ایالاتو د فشار له زیاتیدو وروسته د پاکستان له زندان څخه خوشې شو. د قطر په دوحه کې د طالبانو د سیاسي کمیسیون په مشرۍ د امریکا او طالبانو مستقیمې خبرې په چټکۍ سره پیل شوې او د طالبانو په مرکزي ټیم کې د برادر شاملیدل دغه بهیر ته ډیر اعتبار ورکړ. امریکا په ۲۰۱۲ کال کې له قطر څخه د طالبانو د سیاسي دفتر لپاره د ځای د برابرولو غوښتنه کړې وه او له هغه وخته تر اوسه دوه درجن طالب مشران له خپلو کورنیو سره دوحې ته تللي دي. ۳۶ دا د تصور وړ نه وه چې دا کار د ملا عمر له اجازې پرته شوی وي. په حقیقت کې دا د هغه پخوانی شخصي سکرتر طیب اغا و، چې په دوحه کې د سیاسي دفتر مشري په غاړه درلوده. نه یوازې دا چې ملا عمر په بشپړ ډول په تخت کې و، بلکې هغه په دوحه کې د طالبانو ډلې ته هم دنده وسپارله چې مستقیم راپور ورکړي. ۳۷ هغه یوازې یو شرط درلود: له افغانستان څخه د خپلو ځواکونو د ایستلو لپاره د امریکا څرګند تعهد. دا مسله طالبانو ته دومره بنسټیزه وه چې د هغه ټولو جانشینانو په وفادارۍ سره د خبرو اترو دغه اساسي شرط تعقیب کړ.

د یادولو وړ ده چې د طالبانو په دننه کې د دوحې دفتر ته د ډیرو کسانو له خوا د شک په سترګه کتل کیدل. د ملا عمر او ملا منصور پخوانی سلاکار عبدالحی مطمین په خپل کتاب کې وایي چې طیب اغا د ملا عمر په مشروطه موافقه کې لاسوهنه کړې وه او خپل او د ملا عبدالسلام ضعیف ملګري یې په دوحه کې له هغه سره د یوځای کېدو لپاره غوره کړي وو. هغه هم ادعا وکړه

سرککابل ته

د قطر نوبت اساسا د آلمان او متحده ایالاتو د استخباراتو لخوا تمويل شوی و. ۳۸ دا ډول انگیرني د طالبانو د ساحوي قوماندانانو او د طالبانو د دوحې په دفتر کې د کلونو لپاره د بنکیلو کسانو ترمنځ بې باوري رامنځته کړه.

په دوحه کې د امریکا او طالبانو پټې خبرې اترې (۲۰۱۸-
(۲۱

په کابل کې له ډېرو دروغو او گډوډيو وروسته جوړ شو او اسلام آباد، د متحده ایالاتو او طالبانو مستقیم مذاکرات په پای کې د ډونالد ټرمپ د ولسمشرۍ پرمهال (2017-21) پیل شول. د طالبانو پرانیستی لیک چې د ۲۰۱۸ کال د فبرورۍ په ۱۴ د امریکا ولس ته په خطاب کې له امریکا سره د سولې مستقیمو خبرو اترو ته چمتووالی بنودلی و (په دې شرط چې په کابل کې اوسنی رژیم خارج شوی وی) یوه بلنه وه چې له پامه غورځول یې گران کار دی. ۳۹ په احتیاط سره جوړ شوی 2,800 کلمې لیک چې د متحده ایالاتو او ناټو ځواکونو د لوړ تلفاتو او د هیروینو د تولید د ډیریدو په اړه د متحده ایالاتو او ملگرو ملتونو احصایې په گوته کوي هم یو څرگند خبرداری و:

که چیرې د زور کارولو پالیسي نور سل کاله دوام وکړي، پایله به یې همداسې وي. . . لکه څنګه چې تاسو د ټرمپ د نوې ستراتیژۍ له پیل راهیسې په تیرو شپږو میاشتو کې لیدلې دي. ۴۰

لیک د یو څو متضاد حقایقو یو پیاوړی ترکیب و، د طنز او ځینې مستقیمې خبرې. دې امریکا ته د دې په اړه پیغې وهلې چې څنګه یې په لسگونو ملیارد ډالري منابع په کابل کې د «غلو او قاتلانو» په لاس ضایع کيږي، چې یو غربي چارواکی یې دې ته و هڅاوه چې په کلکه یې وویل:

بیرته راستنیدنهد طالبانو

"زه د دې ویلو څخه کرکه لرم، مگر دوی [طالبانو] په هغه ځای کې بزې پیل کړې چې یوازې د حقیقت په ویلو سره درد کوي." ۴۱ د لیک وخت سم و، ځکه چې د یو څه ابتدایي گډوډۍ وروسته، ترمپ اوس په واشنگتن ډي سي کې د واک ټولو مرکزونو ته دا روښانه کړه چې هغه واقعا له طالبانو سره د خبرو اترو په برخه کې جدي دی. هغه باوري و چې نور هیڅ کار نه کوي. هغه دومره لرې نه و!

واشنگتن په حقیقت کې ځان په یو څه گډوډۍ کې موندلی و تر 2018 پورې. رسنۍ او همدارنگه د فکر کولو ټولني اوس په مکرر ډول پوښتنه کوله: ایا د امریکا پلان کار کوي؟ لور پورو چارواکو، شنونکو او عادي مالیه ورکونکو په ورته ډول بحث کاوه چې ایا د متحده ایالاتو پالیسي چې د افغانستان د بیارغونې او طالبانو ته د ماتې ورکولو لپاره جوړه شوې وه، اغیزمنه او گټوره وه. هغه حقیقت چې بیا هیڅوک هم منلو ته تیار نه بنسکاریدل دا وو چې امریکا له شلو کلونو راهیسې په دې ستونزه کې پیسې لگوي په داسې حال کې چې په کابل کې ډیری سیاستوال او چارواکي د دې پیسو د اداره کولو دنده په غاړه لري په فساد کې ډوب وو. بیا د دې حقیقت څخه انکار وشو چې د ناټو او امریکا شتون د طالبانو د هڅولو یو قوي عامل و. د تاریخ د هر لوستونکي لپاره، دا پټه نه وه چې افغانستان یوازینی هغه وخت متحد و کله چې دوی بهرنيان ایستل. که دا د پښتونولي (پښتني عزت) او قبیلوي اخلاقو او یا مذهبي ایډیالوژۍ ته رابنکته شوه، هر څه په یو ژور غرور کې ریښې درلودې چې د عزت او خپلواکۍ په ژور احساس پورې تړلي وې. که دا د لورې یا نیمگرتیا په معنی وي - لکه څنگه چې دا غیر منطقي بنسکاري - د دې په نوم هرڅه قرباني کیدی شي. هیڅ شی اړین نه و. حقیقت دا دی چې دا د غیرت استحصالې احساس دی، انتخابي او هم د ځان خدمت کول، او طالبان د دې ریښتیني انعکاس دي.

سرککابل ته

د کريډيټ ورکولو لپاره چيرې چې ورته اړتيا وي، حتی که يوازي د هغه د "امريکا لومړۍ" پاليسۍ يا اقتصادي انديښنو پراساس وي، ترمپ د افغانستان ننگونې ته زړه نه ښه کوي. هغه نه په ايډيالوژيک ډول د بوش په څير د تروريزم سره د مبارزې په اړه متمرکز و او نه د اوباما په څير متمرکز و. هغه په پوځ باندې د سخت فشار راوستلو څخه ډډه وکړه. هغه مخ په وړاندې او روښانه و، مستقيم يې دوی ته وويل چې د دوی ستر اثري کار نه کوي او يو څه ته اړتيا ده چې په جدي توگه بدلون ومومي. د طالبانو په اړه د متحده ايالاتو د استخباراتو په ارزونو کې د هغه د باور کچه له پيل څخه خورا ټيټه وه او سي آی اي په ځانگړي ډول د هغه په تاثير کولو کې پاتې راغلی. ترمپ په ساده ډول چمتو نه و چې په وړند ډول په افغانستان کې د نه ختميدونکي ژمنې لاسليک کړي.

ولسمشر ترمپ په پيل کې (2017-18) په افغانستان کې يو تيريدونکی دريځ غوره کړی و چې د متحده ايالاتو نظامي قوماندانانو ته يې اجازه ورکړه چې د طالبانو په وړاندې بريد وکړي.^{۴۲} د پاکستان يوه سخته پاليسۍ په موازي ډول جوړه شوې وه، په دې هڅه کې چې پاکستان دې ته اړ کړي چې د طالبانو ملاتړ بند کړي. افغان هوايي ځواک ډير څه تر لاسه کړل جنګي چورلکې، مهمات، او د طالبانو په نښه کولو د هوايي بريدونو شمېر (حقيقي يا معلوم) هم څو چنده زيات شو، خو په دې منځ کې د ملګي تلفاتو شمېر هم لوړ شو.^{۴۳} طالبانو ګرمي احساس کړه خو د هغوی د ملاتړ مرکز پاتې شونتابت د غني حکومت ضعيفه حکومتدارۍ د طالبانو ملاتړ ته لږ هڅونه وکړه چې اړخونه بدل کړي. په داسې حال کې چې د ملا هېب الله تر مشرۍ لاندې طالبانو په چټکۍ سره تطابق وکړ او پريکړه يې وکړه چې په ښارونو او ښارونو کې د دولتي چارواکو په هدفې وژنو او ځانمرګو بريدونو باندې ډير تمرکز وکړي تر څو رسمي اجرائت ګډوډ کړي او په کابل کې د ويره يوه نوې څپه رامنځ ته کړي.^{۴۴} پاليسۍ په جوړولو کې بريالۍ شوه په کابل او سپينه ماڼۍ کې نوره مياوسې. داسې نه بريښي چې د طالبانو په وړاندې واقعيا کار وکړي.

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

اشرف غني، د افغانستان هغه وخت ولسمشر، غوښتل چې په دې ټولو کې د یو لیدونکي څخه زیات وي او په هوښیاری سره د 2018 کال د جون د میاشتې په نیمايي کې د کوچني اختر، د اسلامي رخصتیاو په ترڅ کې طالبانو ته د اوربند وړاندیز کولو په اړه فکر کوي. پر افغان امنیتي ځواکونو بریدونه، په منظمه توګه پر دولتي چارواکو چاپه وهل او په کابل او شاوخوا سیمو کې ځانمرګو بریدونو، حکومت بی باوره کړی و. د ټولو په حیرانتیا سره، ملا هبت الله په ځواب کې خپلو پیداه عسکرو ته لارښوونه وکړه چې د رخصتیاو په جریان کې (په عمومي توګه درې ورځې) د کابل له ځواکونو سره له هر ډول جګړې څخه ډډه وکړي. له هغه وروسته چې څه وشول بی ساري وو: عام خلک، پولیس چارواکي او طالبان ټول په خوښی سره یو ځای شول، لمونځ یې وکړ، ډوډی یې خوړله او په ګډه یې جشنونه کول، پرته له کومې ویرې او ویره. رښی په څرګنده توګه په دې اړه بی رحمه شوي، د طالبانو انځورونه د ورځپاڼو په سرلیکونو او تلويزیوني خبرونو کې خپریدل. د جګړې کرښې په هوا کې ورکې شوې، داسې بریښي، او ناڅاپه د یوې آرامې راتلونکې لپاره هیله وه. سوله له هرڅه وروسته ممکنه وه.

د طالبانو سره د بنکیلتیا لپاره د خلکو په خپله خوښه راغونډیدل، او په آسانی سره چې طالبانو د خپلو مخالفینو په ګډون له ټولو او بیلا بیلو سره اړیکه ونیوله، ښه نښه وه. دې کار د غني حکومت تر فشار لاندې راوست ځکه چې له طالبانو څخه د خپلو بنسټیزو غوښتنو په اړه جوړجاړي ته چمتو نه و. کابل له طالبانو غوښتل چې نوی سیاسي او اساسي قانون په خپل ځای ومني او په هغه کې دننه عمل وکړي، په داسې حال کې چې امریکایان په افغانستان کې مېشت وو، طالبان د سولي خبرو ته چمتو نه وو. د اوربند له درېیمې ورځې وروسته د طالبانو ویاند ذبیح الله مجاهد بس

سرککابل ته

د اوربند د غځولو په اړه د غني اعلان له پامه غورځول شوی او په کلکه يې اعلان کړی چې "ز مور جنگيالي به اوس په ټول هيواد کې د بهرنيو اشغالگرو او د هغوی د داخلي گوداگانو پر ضد خپل عمليات بيا پيلوي،" د دوی نيتونه خورا روښانه دي. ٤٥ د طالبانو لپاره اوربند دوه موخې تر لاسه کړي: په ټول هېواد کې د عامه بښگنې رامنځته کول او له ستراتيژيک پلوه په عامه توگه د امريکا پر وړاندې د دې لپاره چې طالبان يو همغږي ځواک وي او مشران يې په واک کې وي. واشنگتن په عميق ډول غور نيولی و ځکه چې ټرمپ په بې صبرۍ سره د جورجاري لپاره د يوې لارې په لټه کې و - يو داسې تړون چې هغه به په کال کې په افغانستان کې د 27 مليار دالرو نظامي لگښتونه سپموي. ٤٦ هغه حتی د سپينې ما House ی کارمندانو ته چيغې وهلې ، "زما معامله چيرې ده؟" ٤٧

ټرمپ د سولې خبرو لپاره د استازي په ټاکلو کې نور وخت ضايع نه کړ. د ٢٠١٨ کال په سپتمبر کې، هغه زلمی خليلزاد، چې په افغاني ريښو کې يو مشهور امريکايی دی، د افغانستان د پخلاينې لپاره د امريکا د ځانگړي استازي په توگه په خپل نوي رول کې د سولې تړون تعقيبولو لپاره وټاکه. د واشنگتن په پاليسي حلقو کې د زل په نوم پيژندل شوی، هغه په اکاډيميا او د ډيپلوماسۍ نړۍ کې مخينه درلوده او مخکې يې د بن د تړون د مذاکره کوونکي په توگه دنده ترسره کړې وه، هغه ترتيب چې د سپتمبر د 11 له بريدونو وروسته "نوی" افغانستان رامينځته کړی. هغه له هغه وخت راهيسې د افغانستان په اړه د متحده ايالاتو د پاليسۍ په جوړولو کې ژوره ونډه درلوده، او حتی په جدي توگه يې فکر کاوه چې په افغانستان کې د لوړ رتبه مقام لپاره ځان کانديد کړي. د هغه ارمان څرگند وو. هغه د يو نه ستړي کيدونکي او ځواکمن شخص په توگه پيژندل شوی، هغه پرته له شکه دندې ته چمتو و. زل ته د نهو مياشتو په لنډه موده کې د طالبانو سره د سولې د تړون د پرې کولو لپاره ښکاره واک او ازاد لاس ورکړل شو. په افغانستان کې له دولت جوړونې سره د امريکا رومانس و

بیرته راستنیدنه د طالبانو

یو خراب پای ته رسیدل. د هغو کسانو لپاره چې د دې میوو څخه خوند اخلي، دا د ناڅاپي او ناڅاپي پای په څیر بنکاري، مگر حقیقت دا دی چې د دې خوب تعقیب لپاره دوه لسيزي او لسگونه ملیار د ډالر مصرف شوي. دا وخت و چې پریږده. که په سمه توګه ترسره شي، د پانګې اچونې اغیز به بالاخره یو څه بنکاره شي. بیا هم، دا د هغو کسانو لپاره د شکنجې لاره وه چې د طالبانو په وړاندې یې جګړه کړې او یا یې د افغانستان د بیارغونې په هڅو کې په هر ډول مرسته کړې. د لومړنیو شکونو او خنډونو سره سره، زل خوشحاله و چې د ټولو اړخونو ملاتړ یې ترلاسه کړ - ډیپلوماتان، جنرالان، جاسوسان او همدارنګه سیاستوال. له هغه سره د امریکا د بهرنیو چارو وزارت، پنتاګون او سپینې ماڼۍ لوړ پوړو چارواکو د امریکا په خبرو اترو کې مرسته کړې وه. که څه هم لږ شمیر په بشپړ ډول په عکس کې وو چې هغه څومره چمتو و - او ځواکمن شوی - لار شي. زلال د دوحې، کابل، اسلام اباد او واشنگټن ترمنځ تګ راتګ پیل کړ، داسې بنکاریده، چې هڅه یې دا وه، چې ټولو ته دا احساس ورکړي، چې دوی د سولې په هڅو کې برخه لري. په کابل کې د واکمن رژیم پرته، هرڅوک سمدلاسه په لیکه کې رابنکته شول. دوحه، چې د امریکا او طالبانو مستقیمې خبرې پکې روانې وې، اوس د پام وړ مرکز و. او د طالبانو مذاکره کوونکی ټیم هم ډیر ژر د بار بار الوتنې پوښتونو (اکثره د قطر ایرویز سره) ترلاسه کول پیل کړل، مګر د Zal په پرتله ډیر ورو، ځکه چې د دوی لاره ډیره لنډه وه: د دوحې - اسلام اباد بیرته ستنیدونکو الوتنو کې. ۴۸ دا د طالبانو د خبرو لپاره تر ټولو خوندي لاره وه. د طالبانو د شورا او ملا هبیت الله څخه د لارښوونو او لارښوونو د ترلاسه کولو لپاره. امریکایي ټیم په دې کار راضي و ځکه چې د طالبانو د لوړ پوړو مشرانو پرته

بنګلېتیا، ټول تمرین ته هیڅ اشاره نه وه.

سره له دې، د امریکایانو لپاره، د طالبانو دننه د ډلو ټپلو په اړه ډیری انګیرني او اندیښني شتون لري

سرککابل ته

او يو احتمالي ټوټه ټوټه کول چې کولی شي د جوړيدو هر ډول امکانات پېچلي کړي.^{۴۹} تر ټولو مهمه او حساسه پوښتنه دا وه چې ايا په افغانستان کې ټول ساحوي قوماندانان د کويټي او دوحې مېشتو مشرانو ته وفادار وو. د راپورونو له مخې په کوټه کې د طالبانو مشرانو د افغانستان په خاوره کې له څو قوماندانانو سره د سولې د هوکړې په اړه د دوی د غبرگون په اړه مشوره وکړه او په حيرانتيا سره يې وموندله چې يوازې نيمایي به دا ډول پایلې ومنې. 50 پاتې نيم يې غوښتل چې جگړې ته دوام ورکړي. نو تر ټولو مهمه پوښتنه دا نه وه چې آيا د امريکا او طالبانو ترمنځ د سولې تړون ممکن دی، بلکې دا چې ايا طالب مشران کولی شي دا ډول تړون په خپلو صفونو وپلوري. په دوحه کې هم خبرې اترې اسانه نه وې. طالبان په دې قانع شول چې کتې دوی او زل لږ ليوالنيا لري چې دوی بل ډول فکر وکړي. هغه په ښکاره له افغانستانه د امريکا وتل بايد د تسليمې په سترگه ونه گوري او د دې لپاره يې د شرايطو يو لست درلود. هغه د دې لپاره څومره سخت چمتو و، هيڅوک نه پوهيدل. له بلې خوا د طالبانو ډله د هر چا په پرته ښه چمتو او منظمه وه. د طالبانو د مرکچي ټيم پروفایل خورا ښوونکي دي، د خبرو اترو لپاره د طالبانو ستراتيژي او همدارنگه د افغانستان د راتلونکي لپاره د هغه پلانونو ته کتنه کوي. دا تقريباً شل کسيزه ډله، چې ټول يې په حيرانتيا سره، له تجربه لرونکو قوماندانانو څخه ډک وو چې د شوروي او په افغانستان کې د امريکا په مشرۍ د ايتلاف پر وړاندې د جگړې د ډگر تجربه لري.^{۵۱} په لومړي پړاو کې په دوحه کې د طالبانو د سياسي دفتر لوړ پوړی غړی شير محمد عباس ستانکزی د طالبانو د مذاکراتي ټيم د اجرايوي مدير او د مشر په توگه د دندې ترسره کولو لپاره غوره شو.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

مذاکره کوونکی په سیاسي علومو کې د ماسټرۍ او په انګلیسي ژبه روانی سره، هغه د جګړې په ډګر کې د ډیپلوماسۍ په برخه کې د خپلو مهارتونو لپاره ډیر پیژندل شوی و. د طالبانو د لومړي حکومت پر مهال (1996-2001)، هغه د بهرنیو چارو وزارت د مرستیال په توګه دنده ترسره کوله او ډیری وخت یې د بهرنیو لیدونکو سره د اړیکو دنده درلوده. ۵۲ په زړه پورې خبره دا ده چې هغه په ۱۹۸۰ لسیزه کې په دهرادون کې د هند له پوځي اکاډمۍ (IMA) څخه فارغ شوی و. ۵۳ که څه هم دا وروستی وړتیا د هغه لپاره کافي وه چې هغه د پاکستان د استخباراتو په سترګو کې شکمن کړي ځکه چې دوی هیڅکله هم په هغه بشپړ باور نه درلود که څه هم هغه کله ناکله له دوی سره نږدې کار کاوه. د متحده ایالاتو لپاره، هغه په کافي اندازه خپلواک ښکاره شو او دا د خبرو اترو په توګه د هغه اعتبار سره مرسته وکړه.

د 2018 په وروستیو کې د دواړو خواوو تر منځ ډیری لومړنۍ ناستې د ځمکنیو قواعدو په اړه بحث کولو کې مصرف شوي. طالبانو په بشپړه توګه د افغانستان د راتلونکي نظام په اړه د هر ډول شرطونو له منلو څخه انکار وکړ او ټینګار یې وکړ چې دا د افغانانو لپاره دی (یعنې پخپله) پریکړه وکړي او دا یې هم په کلکه څرګنده کړه چې دا به "اسلامي امارت" وي، هر څه چې معنی لري. د امریکا اړخ ډیر ژر پوه شو چې په دې ډول خبرو کې د پښېمانه کېدو هیڅ معنی نشته او دوی به دا روښانه کړي چې د امریکا لپاره له افغانستان څخه د تروریستي ګواښونو رامنځ ته کېدل تر ټولو مهمه اندېښنه ده. خبرې اتري له هغه وخت څخه ډیرې معنی لري. ۵۴

د 2019 په پیل کې خبرې اتري نورې هم ګرمې شوې. د متحده ایالاتو ټیم لومړی د انعطاف وړ ښودلو لپاره و، په حقیقت کې بنسټیز انعطاف پذیری. په پیل کې، د امریکا موخې دا وې: د طالبانو له خوا د القاعدې پریښودل، د دښمنۍ ختمول او په افغانستان کې سیاسي جوړجاړی، او د امریکا د استخباراتي شتمنیو اوږدمهاله شتون او په دننه کې د تروریسم ضد ظرفیت.

سرککابل ته

افغانستان. ٥٥ د طالبانو لپاره د امريکا بشپړ وتل وواصلي هدف او دوی د خپل حکومت د ماډل د پلي کولو هر ډول اراده درلوده کله چې دا پېښ شي. دوی د هدف وروستی برخه زړه ته نږدې ساتلي او هيڅکله يې روښانه نه کړه. بيا هم ټول هغه کسان چې هيڅکله يې د داسې سناريو تمه نه درلوده د طالبانو په اړه د دوی په پوهه کې کمی وو.

طالبانو له افغانستانه د امريکايي ځواکونو پر ژر او بشپړ وتلو ټينگار کړی دی. زل په پيل کې يوازې د طالبانو د ژمنې په بدل کې له افغانستان څخه د ځواکونو په تدريجي وتلو موافقه وکړه چې هيڅ نړيوالې ترهگرې ډلې ته به اجازه ورنکړي چې له افغانستان څخه د متحده ايالاتو او د هغه د متحدينو په وړاندې بريدونه پيل کړي. ٥٦ پر پاکستان هم فشار راوړل شوی چې پر طالبانو له خپل ټول نفوذ څخه په استفادې دې په چټکۍ سره حرکت وکړي. پاکستان خپل وخت واخيست ځکه چې د دوی لپاره د طالبانو تر واک لاندې افغانستان معنی له افغانستان څخه د هند ایستل - د دوی اوږده مطلوب هدف او بنسټيز انگيزه د طالبانو ملاتړ کول دي. د دوی پالیسي ښه کار کوي، نو دوی به ولې په بېره کې وي؟ زل د پاکستان سره د نژدې کيدو لپاره ډير کار وکړ او د وخت په تيريدو سره په پاکستان کې د دواړو نظامي او ملکي مشرانو سره ښه اړيکه جوړه کړه. يوه جگپوړي پاکستاني ډيپلوماټ چې د دوحې خبرې اتري يې له نږدې څارلي، له ما سره يې شريکه کړه چې په داسې حال کې چې د امريکا ټيم په حقيقت کې پاکستان د ترلو دروازو تر شا د خبرو پر مهال د مهمو ټکو په اړه پټ ساتلی و، پاکستان په جلا توگه د طالبانو په منځ کې د خپلو سرچينو څخه منظم او بشپړ معلومات ترلاسه کول. - په خبرو اترو کې پېټي کول. ٥٧ دې له پاکستان سره په ښه ستراټیژي کې مرسته وکړه. د 2019 په جنوري کې، يو څه پېښ شوي چې غير متوقع و: د متحده ايالاتو د بهرنيو چارو وزير مايکل پومپيو

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

زل ته د حیرانتیا وړ گام "له طالبانو سره د امریکایي ځواکونو د وتلو په اړه خبرې اترې صفر ته رسولو"، د "کابل په مشرۍ" هر ډول خبرې اترې وځنډول، او همدارنگه په افغانستان کې د استخباراتي او د تروریزم ضد ځواکونو د اوږدمهاله شتون پرینودل.^{۵۸} دا ترمپ و چې دا کورس یې له شک پرته امر کړی و. دا خورا لویه وه ځکه چې دا به نه یوازې د طالبانو لومړنۍ غوښتنې پوره کړي بلکه د هر ډول شرایطو د پلي کولو لپاره به د متحده ایالاتو نفوذ هم کم کړي. دا هم یو خنډونکی اعتراف و چې په افغانستان کې د امریکا پروژه پای ته ورسېده. بنیایي، زل باید په تدریجي ډول طالبانو ته دا وړاندیز وکړي. هغه ته د خپل حق ورکولو لپاره، زل له کابل سره د سولې او اوربند غوښتنه وکړه، خو عباس ستانکزي د پخوا په څېر دا خبره په کلکه رد کړه. د طالبانو په کمپ کې هغه مهال خوښي رامنځ ته شوه کله چې ستانکزي دا خبر شریک کړ چې امریکا په بشپړه توګه وتلو ته چمتو ده. طالبانو د امریکا انګېزه ښه ولوستله او په څو ورځو کې یې امریکا ته هغه څه وړاندې کړل چې دوی یې په لټه کې وو: "د بهرنۍ تروریزم د پرېښودلو وړاندیز او د تطبیق لپاره هر هغه میکانیزم پلي کول چې امریکا یې غواړي."^{۵۹} دا کومه وړه ژمنه نه وه بلکې دا د واضح انګیرني پر بنسټ وه چې طالبان به په ښار کې نوی مشر وي. هغه کسان چې په کابل کې واک لري ډېر ژر به بې واکه شي او د امریکا لپاره دا خبره نوره مهمه نه وه. په پای کې د کابل د چارو په سر کې د واشنګټن د صبر کاسه ختمه شوه. د تړون لاسلیک ته لا څه وخت پاتې و چې کابل په دوحه کې په خبرو کې د ګډون بلنه په تمه وه. خو طالبان نه غواړي له کابل سره مستقیمې خبرې وکړي تر څو له امریکا سره تفاهم ته ونه رسېږي. دا د طالبانو مخکینۍ شرط و او امریکا د ۲۰۱۸ کال په جولای کې ورسره موافقه کړې وه.⁶⁰ په دې بهیر کې طالبانو لاس درلود

سرکابل ته

له امریکا سره د یوازیني مذاکره کوونکي ملگري په توگه د پیژندگلوی څخه ډیر سیاسي گټه ترلاسه کړه. دوی ورته مشروعیت ته سخته اړتیا درلوده او د دوی د بڼه بخت لپاره دا دوی ته د سپینو زرو په تخته کې ورکړل شو. په داسې حال کې چې طالبانو په لنډمهاله توگه په کابل کې له حکومت سره چې دوی تل د واک د شریکولو د خبرو لپاره ناروا بللي، موافقه کړې وه، خو په هوښیاری سره یې په داسې حال کې وځنډوله چې د کابل نفوذ د پام وړ کم شوی و.

2019 کال د شیانو په توگه د خبرو اترو لپاره خورا مهم ود کابل د هوساینې لپاره په چټکۍ سره حرکت کاوه، مگر اوس امریکا او طالبان دواړه د تونل په پای کې رڼا لیدلې شي. د طالبانو مذاکره کوونکي ډلې اوس د ملا برادر په مشرۍ د نرمو خبرو له لارې اضافه گټه درلوده، چې له اوردې مودې راهیسې په دې باور وو چې د خبرو اترو یوازیني لار د خبرو اترو له لارې ده. د هغه منطقي او پخلاینې چلند، په داسې حال کې چې د طالبانو اصلي غوښتنو ته غاړه کېښوده، د خبرو اترو په میز کې د خبرو کچه لوړه کړه. د متحده ایالاتو ټیم اوس ډیر ډاډه شوی چې د طالبانو هغه ټیم چې دوی ورسره خبرې کوي په ریښتیا د طالبانو په لیکو کې د نفوذې عناصرو استازی و. دا د طالبانو د یووالي په اړه د اندیښنو په پام کې نیولو سره مهم و. برادر د طالبانو په رتبه او دوسیه کې دواړو ته د درناوي وړ و او د هغه چا په سترگه ورته کتل کیده چې له پاکستان څخه کافي خپلواک وو.

د طالبانو مذاکره کوونکي ټیم د خپل قد او اعتبار د لوړولو لپاره له څو پراخو پړاوونو څخه تېر شو. تر ټولو په زړه پورې د گوانتانامو د پنځو پخوانیو بندیانو اضافه کول وو چې په ۲۰۱۴ کال کې د سارجنت په بدل کې تبادله شول. یو برگډال د امریکا د پوځ غړی دی چې د طالبانو لخوا د جگړې د بندیانو په توگه ساتل شوی و. په دغو کسانو کې د پوځ پخوانی جگپوړی قوماندان ملا فضل مظلوم هم شامل دی چې په ډله ییزو وژنو تورن دی. پخوانی

بیرته راستنیدنهد طالبانو

د بلخ امنیه قوماندان نورالله نوري؛ پخوانی والي او د کورنیو چارو وزیر ملا خیرالله خیرخواه د مخدره موادو په قاچاق او له القاعدې سره په تړاو؛ عبدالحق وثیق، د طالبانو د استخباراتو پخوانی مرستیال؛ او محمد نبي عمري، چې له القاعدې سره په اړیکو او وروسته د حامد کرزي له حکومت سره د طالبانو د جاسوسی په تور نیول شوی و.^{۶۱} ځینې تورونه مبالغه شوي دي حسابونه خو حقیقت دا دی چې دغو کسانو په گوانتاتامو کې له 12-14 کلونو راهیسې په خورا سختو شرایطو کې ژوند کاوه او په طبیعي ډول د دې په اړه ترخه وو. یو بل مهم اضافه د کوتي د شورا رییس امیر خان متقي و، چې د عامو طالبانو لپاره یې د اعتبار یو بل پرت اضافه کړ چې د خبرو اترو خبرونه یې له نږدې تعقیبول.

اوس دوی ټول د امریکایي جنرالانو، دیپلوماتانو او استخباراتي کارکوونکو سره مخامخ ناست وو. که کله هم د شاهدی لپاره کومه ناسته وه، دا د 2019 کال د مارچ په نیمايي کې په دوحه کې ناسته وه. په میز کې ناست طالبان هغه څه نه وو چې ډیری یې تمه درلوده - ځینې یې د گوانتاتامو پخواني بنديان دي چې پورته معرفي شوي، ځینې پخواني زندانیان. د پاکستان په زندانونو کې بنديان او د هغوی په منځ کې هغه کسان هم وو چې په خپل فکر کې اعتدال او انعطاف منونکي وو - او له امریکا سره یې د خبرو د مېز فرصت ترلاسه کړی و. نه یوازې دا، مگر ځینې یې د پام وړ اړیکه درلوده - د نظرونو په اړه بحث کولو ته چمتو دي. د مېز تر څنګ په افغانستان کې د امریکایي او ناټو ځواکونو قومندان جنرال آسټن ایس میلر ناست و، چې د خبرو پر مهال یې طالبانو ته وویل چې د جنګیالیو په توګه دوی ته درناوی لري او نور یې ټول حیران کړل او ویې ویل: «موږ کولای شو. جنګ ته دوام ورکړئ، یو بل ووژنئ، یا په ګډه، موږ کولی شو داعش ووژنو.»^{۶۲} دا د ډیرو کتونکو لپاره خورا سخت بدلون و

سرک کابل ته

سمدلاسه جذب او تشریح کول، مگر بیا هم د سولې تړون لپاره د امید نښه. د برادر او زلال د یو بل سره توکي کول هم په کوته کې د فضا په ارامولو کې مرسته وکړه. ۶۳ د ۲۰۱۹ کال په نیمايي کې، چې دواړو خواوو د خبرو اترو اوه پړاوونه تېر کړل، لوی اختلافات لا دمخه هوار شوي وو، خو ناڅاپه داسې برېښېده چې طالبانو په ځینو مهمو ټکو کې شاتګ پیل کړی دی. د بېلګې په توګه، د القاعدې په اړه د طالبانو داستان بدل شو؛ پیر دفاعي کپري او حتی هڅه کوي دا رد کړي چې ترهګري سازمان د سپټمبر د ۱۱ بریدونو مسولیت درلود. کله چې امریکایي ټیم سخت شاته وغورځاوه، دوی بیا په کلکه ژمنه وکړه چې القاعدې ته به اجازه ورنکړي چې د امریکا او د هغې د متحدینو پر ضد د تروریستي عملیاتو لپاره د افغانستان له خاورې ناوړه ګټه پورته کړي، خو اوس یې له غني سره د جورجیاري په لاره کې شاته تګ پیل کړی دی. کابل.

ما د خبرو اترو د یوې برخې په جریان کې د غونډې په تالار کې د حاضر شخص سره د خبرو کولو فرصت درلود. هغه وویل چې هغه په لومړي ځل خونې ته لاړ، پرته له دې چې ښه پوه شي چې طالبان څوک دي - د دوی په اړه داسې انګیرل چې دوی د تیري کونکي جنګیالیو په توګه نشي کولی یو جمله یوځای کړي. هغه د دوی د ډسپلین په لیدلو سره په بشپړ ډول حیران شو: دوی هیڅ یو له یو بل سره مخالفت یا مداخله نه کوله، دوی روښانه او لنډ وو، د یو بل نظرونو ته درناوی درلود او خپل دلیلونه یې په روښانه توګه بیان کړل. ۶۴

په کابل کې، غني په دوحه کې د خبرو اترو د کچې او حتی د پراختیا په اړه بشپړ انځور کې نه و. هغه په زیاتیدونکې توګه له واقعیت سره له تماس څخه بهر شو، ځان یې د باوري کسانو د بې کفایتۍ سره محاصره کړ. هغه د هیواد په متحدولو او د ورته فکر لرونکو سیاسي لوبغاړو سره په ګډه کار کولو کې په بشپړ ډول پاتې راغلی ځکه چې هغه د واک شریکولو څخه کرکه لري.

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

د نظامي او پوليسو د مشرانو لپاره د هغه ضعیف انتخاب یوه بله جدي ستونزه وه، او که څه هم هغه په 2017-18 کې د اصالحاتو انستیتیوت غوره کړ، د 5,000 څخه ډیر عمر لرونکي او نا اهل لور پورو پوځي افسرانو تدریجي تقاعد پلان جوړ کړ، د سقوط د ژغورلو لپاره ډیر ناوخته و. امنیتي بنسټونه^{۶۵} نیپالیزم او ورتیا ته په بشپړه توګه بی احترامی افغان تباہ کړ امنیتي زیربناوي. ^{۶۶} سربېره پر دې، غني په اصولو کې د امریکا او طالبانو د مستقیمو خبرو اترو په اړه د ظال له تگلارې سره موافق نه و. د ۲۰۱۸ کال د فبرورۍ په لومړیو کې، غني طالبانو ته د غیر مشروط مستقیمو خبرو وړاندیز کړی و، حتی د یوه سیاسي ګوند په توګه یې په رسمیت پېژندلو موافقه هم کړې وه، خو طالبانو په کلکه رد کړه، ځکه دوی د کابل حکومت غیر قانوني او هېواد د اشغال لاندې ګڼي. ^{۶۷} زل اوس په کابل کې د غني او په پراخه کچه حکومت ته تسلیم شو. هغه څه چې خبرې اترې او په نهایت کې جورجی خورا په زړه پورې کړ هغه ډول ډول عناصر وو چې دا پروسه یې پرمخ وړله: ډراماتیک شخصیت نښتې، د پالیسی بدلونونه، سختي معاملي او د ذهن حیرانونکي ناستې، لکه د زل او برادر ترمینځ، دا ټول وو. د دې لوی معما لازمي ټوټې. په پیل کې، دا یوازې د جګړې پای ته رسولو لپاره خبرې اترې نه وې، بلکې د خلکو د انا د پوره کولو لپاره یوه نا امیده هڅه وه - که څه هم، دا د نورو ټولو څخه ډیر وو. جګړه لکه څنګه چې پیل شوې وه پای ته ورسیده - د یوې داسې مبارزې په توګه چې د سمو متحدینو د موندلو هڅې، د ځواک په کارولو کې ډیر ښکیلتیا، او د افغان جګړې د طریقې په اړه ناپوهي وه. د هوټل خونې او بله ایزې خبرې چې د موافقتنامې له وزن څخه ډکې وې د هغه څه د شالید په توګه کار کاوه چې د معقول جورجی په لټه کې د ریښتیني هڅې په توګه و.

خو که تاریخ مور ته څه را زده کړي، هغه دا دي چې دا د سیاست ماهیت دی - د واک لپاره هر اړخیزه سیالي.

سرک‌کابل ته

بي شميره وختونه، د تاريخ په کتابونو کې په زړه پوري مثالونه شتون لري چېرې چې شخصي اړيکې او د دوی ټول متضاد متحرکات د نړيوال سياست د نفوذ کولو ځواک لري. دا کيسه چې څنگه د امريکا تر ټولو اوږده جگړه پای ته ورسیده هيڅ استثنا نه ده.

دا له هيچا پټه نه ده چې زلمی خليلزاد او اشرف غني له يو بل سره ښه نه وو. په هرصورت، دا معامله لومړی ځل نه و چې دوی يوځای کار کاوه. - يا جلا، بلکه. په حقيقت کې، دوی د دغو خبرو اترو لپاره د بيا ليدلو دمخه د پنځوسو کلونو لپاره يو بل سره پيژني. د خپلې دندې د توضيحاتو له مخې، زل د ولسمشر غني په پټه کې ساتل کيده، مگر د هغه معلوماتو کچه چې واقعي يې رسوله د وخت په تيريدو سره د پام وړ کميدل. دا په دې وخت کې و چې غني خپله وژونکې تېروتنه وکړه، په ساده ډول دا ناشوني ده چې امريکا به په نږدې راتلونکي کې له افغانستان څخه په بشپړه توگه ووځي. تر څو چې امريکا په افغانستان کې شتون درلود، د غني په باور، تر هغه پورې اړوند پاتې شو. زل، له بلې خوا، اجازه راکړې چې په خپل بلبل کې پاتې شي پداسې حال کې چې د نورو ټولو سره ليدنه کوي ترڅو ډاډ ترلاسه کړي چې امريکا ژر تر ژره بهر شوه.

غني او زل په لومړي ځل د ۱۹۶۵ کال په شاوخوا کې په امريکا کې د محصلينو د تبادلې په پروگرام کې سره وليدل، وروسته بيا د بيروت په امريکايي پوهنتون کې، چې د منځني ختيځ يو له غوره پوهنتونونو څخه دی، سره وکتل. ۶۸ د ۱۹۷۰ لسيزې په وروستيو کې په افغانستان کې د کرکېچ له رامنځته کېدو سره، دوی دواړه په پای کې متحده ايالاتو ته کډوال شول. د دوی لارې بدلې شوې، مگر يوازې په لنډه توگه: زل د خپل دوکتورا لپاره د شيکاگو پوهنتون ته لار کله چې غني د کولمبيا پوهنتون ته د خپل (کلتوري انټروپولوژي مطالعې) لپاره لاړ. وروسته بيا، زل د کولمبيا پوهنتون ته هم لاره وموندله

بیرته راستنیدنه د طالبانو

معاون پروفیسور دواړه احساس درلود، لکه څنگه چې کلونه تیریدل، چې د دوی د تصادفي غونډو بڼه به هیڅ وخت ژر پای ته ونه رسیږي - او که څه هم دوی سم وو، یقینا نه یې اټکل کولی شو چې دا به څومره ناورین وي. سره له دې چې په سکالر شپ کې په شالید او گټو کې د دوی څرگند ورته والی شتون لري، دواړه نشي کولی ډیر توپیر ولري. غني د سوسیالیست پلوه و، په داسې حال کې چې زل سرمایه دار و، غني متعصب و او زل یې بهر و، غني یو څه سخت او زل انعطاف منونکی و او د یوې سختې ننګونې سره د مخامخ کیدو پر مهال د منځنۍ لارې موندلو ته چمتو و. د نیویارک ټایمز مجیب مشعل په یوه کیسه کې چې د دې زرو اړیکو په اړه په زړه پورې توضیح کوي وایي چې تل "د دوی د کار کولو په څرنگوالي کې بنسټیز ټکر شتون درلود." ۶۹ داسې بریښي چې متحرک په لسيزو کې دوام لري، لکه څنگه چې مور اوس پوهیږو چې دوی دواړو د خپل هیواد سره مخ شوي بحران ته په دراماتيک ډول مختلف چلندونه درلودل. غني غوښتل له طالبانو سره د خبرو مشري وکړي، په داسې حال کې چې زل د امریکا او طالبانو تر منځ مستقیم تفاهم تعقیبوي. البته، دواړه په ځان باور درلود چې د گټونکي چلند لري.

زل، د هغه په وړاندې عادلانه، په ریښتیا سره د طالبانو سره د خبرو اترو مفکوره اداره کړې وه - هغه احتمال لري چې د دې رول لپاره غوره انتخاب وي. په داسې حال کې چې ځینې ځایونه پر هغه د طالبانو د غوښتنو د منلو پوره اچوي، خو داسې نه ښکاري چې طالبان به له کوم بل امریکایي سره په خبرو کې دومره تللي وي. په هر صورت، هغه د هغه دښمن په څیر نه ښکاري چې دوی ورته عادت شوي وو - هغه د دوی په څیر ښکاري.

په داسې حال کې چې د امریکا او طالبانو ډلې لا هم په خبرو او بحثونو بوختې وي، د کابل-طالبانو د خبرو اترو د پیل لپاره چمتووالی نیول شوی و، چې بیا په ناروې کې د «بین الافغاني کنفرانس» په نوم یادېږي. د دې لپاره وخت راغلی و

سر ککابل ته

هغه څه چې د ټولې بنسټ‌لټيا يوه مهمه او ستونزمنه برخه گڼل كېده. له امريكا سره د رسمي معاملې په اړه د دوى سترگې په كلکه ولاړې وې، په دې پوهيدل چې دا هغه څه دي چې تر ټولو مهم دي، طالبانو په دوحه كې د افغان مدني ټولني له استازو سره په غير رسمي او يو څه نيم زړه خبرې پيل كړې. وروسته له غني حكومت سره د نورو رسمي خبرو لپاره. د ډيپلوماسۍ يا د خبرو اترو د مهارتونو له زده كړې پرته، د طالبانو گامونه په هونبنيارۍ سره پلان شوي وو.

د ۲۰۱۹ كال د جولای په مياشت كې د طالبانو د مرکچيانو او له څلوېښتو څخه د زياتو افغانانو د يوې خصوصي ډلې تر منځ په داسې يوه غير رسمي خبرو كې، چې د بنځو په گډون د بيلابيلو سكتورونو استازيتوب كوي، د ځينو بې سارې صحنو شاهدان وو. ۷۰ يو څو افغان چارواكو هم درلودهم په دې خبرو كې گډون وكړ. د لاريون په جريان كې، يوې بنځينه گډونوال د غزني په يوه بنوونځي كې د تروريسټي بريد په اړه معلومات ترلاسه كړل چې په ترڅ كې يې د هغې دوه ځوان يتيم ورونه (۷ او ۸ كلن) ټپيان شول، چې په دې وروستيو كې له خپلې انا سره سيمي ته تللي وو چې له تاوتریخوالي څخه ليرې وي. د خپل پلار ژوند يې اخيستی و. هغې د طالبانو لخوا په نښه شوي بنوونځي ته د دوى سره مرسته كړې وه. هغه په طبيعي ډول ويجاړ شوي وه او له ډلې سره يې د غم خبر شريكولو پر مهال اوبنكي بهېدې، په خوله يې له طالبانو وپوښتل: "ولې مو وژنئ؟" هغې په بشپړ حيرانتيا سره وليدل چې د هغې ډيرى طالب مذاكره كونكي هم خپه وو. دوى هم ماشومان درلودل! د دې خبرو په پای كې د طالبانو مرکچيانو موافقه وكړه چې په گډه عامه اعلاميه كې به د ملكي تلفاتو صفر ته د راتيټولو لپاره روښانه ژمني شاملې كړي. د باور جوړونې دا گامونه د دواړو خواوو لپاره گټور وو او زل نور هم په دې باوري شول چې طالبان به بالاخره له طالبانو سره بامعنى مذاكراتو ته داخل شي.

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

په کابل کې حکومت. دا په هغه وخت کې د معقول تمې په څیر بریښي. د ۲۰۱۹ کال تر سپتمبر پورې، د تړون مسوده چمتو شوې وه او شیان دومره مثبت ښکارېدل چې ولسمشر ترمپ امر وکړ چې په کمپ ډیویډ کې دې له طالبانو سره د تړون د لاسلیکولو او د رسنیو د ټولو گډون کوونکو مینه والو ته د چمتووالي امر وکړ. ^{۷۱} ټاکل شوې وه چې غني هم په دې غونډه کې گډون وکړي. نه طالبان او نه غني خوشاله شول، بلکې دا د امریکا د کانگرس غړي وو چې گډوډي یې رامنځ ته کړه او د دې مفکورې د له منځه وړلو لامل شو. دا تفاهم واقعا پرمختللي مرحلې ته رسیدلی و مگر د لاسلیک کولو او اعلانولو وخت لا نه و رسیدلی. د موافقې د مسودې ځینې جزئیات افشا شوي چې دا په گوته کوي چې د متحده ایالاتو ونل به په یو نیم کال کې - د مارچ یا اپریل 2021 پورې بشپړ شي. دواړه خواوې لاهم د وړاندیز شوي تړون د ځینو عناصرو په عامه کولو کې ناخوښه دي.

د امریکا لپاره، د طالبانو توضیحات د خونديتوب تضمین کوي د امریکایي ځواکونو ونل یوه حساسه موضوع وه. نور، طالبان په دې باور دي چې د دوی د گډوډی - خراسان کې اسلامي دولت (ISK) سره په مبارزه کې د متحده ایالاتو او طالبانو همکارۍ موافقه شوې ده، چې د عراق او سوریه د اسلامي دولت (داعش) پورې تړلې ده چې له 2015 راهیسې په افغانستان کې راپورته شوي. کیدای شي د دوی د عامه انځور لپاره وپجرونکي وي. دا ډول ژمنې او اعلانونه باید محرم پاتې شي، که په کاغذ کې وي یا نه. حتی د پټو اړخونو له افشا کولو پرته، هغه خبرونه چې په رسنیو کې خپاره شول په متحده ایالاتو کې د یو څه سیاسي غبرگون لامل شو. تر ټولو قوي بیان شاید د سناتور لینډسي گراهام او جنرال (متقاعد) جیک کین څخه راغلی وي، چې دواړو د واشنګټن پوسټ په یوه نظر پوښتنه کې استدلال وکړ چې امریکا باید خپل امنیت طالبانو ته ونه سپاري، په داسې حال کې چې خبرداری یې ورکړ: "که موږ پریردو.

سرککابل ته

افغانستان له مایوسی او ستړیا څخه د وتلو لاره هواره کړه د بل 11/9 لپاره. ۷۲
 د ټولو پیچلتیاو سره دخپل او خنډونه رامینځته شوي ، شیان یو څه ورو
 شول. یو اصلي پیچلی فکتور دا و چې څنگه طالبان په ورته وخت کې د سولې
 خبرې کوي او خلک وژني په افغانستان کې دا یا د یوې کوریوگراف شوي
 ستراتیژۍ یوه برخه وه چې د جگړې په ډگر کې د ځواک په بنودلو سره د
 میز پر سر د گټې اخیستنې کچه لوړه کړي، یا دا په ډاگه کوي چې د طالبانو
 مذاکره کوونکي په بشپړه توگه د هغو ساحوي قوماندانانو په کنترول کې نه
 وو چې په ځمکه یې نزی کولې. پداسې حال کې چې دا شک د امریکایي ټیم
 په ذهن کې پاتې دی، طالبانو یوازې په سیمه ایز او دوحه کې د خبرو اترو
 په میز کې ډیر ځای ترلاسه کړ. حقیقت چې ډیری وخت په لویډیخ تحلیلونو
 کې له پامه غورځول شوی، دا دی چې د طالبانو ساحوي قوماندانانو تر یوې
 اندازې پورې د پوځي عملیاتو د زیاتیدونکي شمیر په اړه غیرگون بنودلی و،
 په شمول د افغان او امریکایي ځواکونو لخوا ترسره شوي هوایي بریدونه چې
 د طالبانو مرکزونه په نښه کوي. د شپې جنجالي عملیات د CIA لخوا تمویل
 شوي افغان ډلو لخوا رهبري شوي چې د افغان او متحده ایالاتو اردو دواړو
 څخه په خپلواکه توگه عملیات کوي ممکن د طالبانو فعالیتونو ته د گډوډولو
 په پرتله د خلکو د قهر لامل شي. ۷۳

د کرکیچ یو نوی او پیچلی اړخ پدې معنی دی - په داسې حال کې چې
 ځان د ISK د وژونکو ځانمرگو بریدونو له لارې څرگند شو. په ځینو مواردو
 کې دا ستونزمنه وه چې معلومه شي چې په ځینو مواردو کې د تاوتریخوالي
 تر شا څوک وو، او تر کومه پورې. عامو افغانانو د مرو شمېر له لاسه
 ورکړی و او په دې نه پوهېدل چې څوک څه کوي، په اصل کې د دوست او
 دښمن تر منځ د توپیر وړتیا له لاسه ورکوي. هغه درد چې دوی یې احساس
 کاوه ژور و او نه ختمیدونکی بریښي. دا ټول ژور رواني اغیزه هم درلوده،
 ډاډه اوسئ چې په راتلونکو وختونو کې ځان په داسې طریقو کې وښایئ چې
 هیڅوک یې وړاندوینه نشي کولی.

بیر ته راستنیدنه طالبانو

بل فکتور - شاید د خبرو اترو د سرعت په ټاکلو کې یو پریکړه کونکی فاکتور - چې په هغه وخت کې د متحده ایالاتو د حکومت له لور پورې څخه بهر خلکو ته ډیر لږ پیژندل شوی و - د ټرمپ لخوا د 2019 په جولای کې خپلو لور پورې همکارانو ته د ټولو متحده ایالاتو د وتلو لپاره نهه میاشتني التی میتم دی. له افغانستان څخه څو اکونه ۷۴ هغه پیغام چې د سکرتر پومپو له لارې زل ته استول شوی لور او روښانه و. هغه پوهیده چې هغه یو محدود وخت لري ځکه چې د ټرمپ مهال ویش په ښکاره ډول د 2020 کال د نومبر په میاشت کې د ولسمشرۍ گړندی ټاکنو پورې تړلی و. د "ډیر فشار" او د ایران د عالی نظامي ستراتیژیست قاسم سلیماني له وژني سره سره د ایران سره د معاملي هیڅ امکان شتون نلري. د شمالي کوریا اتومي لوبې لپاره د بنودلو لپاره هیڅ شی نه وو پرته له دې چې د شمالي کوریا له مشر کیم جونگ اون سره عجیب عکسونه واخیستل شي، ټرمپ یو څه ته اړتیا درلوده ترڅو د هغه تړون جوړونکي عکس روښانه کړي. دلته قسمت د طالبانو په لوري و.

حتی د ټرمپ د مزاج د بدلون او سیاسي مجبوریتونو له امله د یو څه پورته او ښکته کیدو سره، لوی مسایل حل شوي او یوازې د متحده ایالاتو د وتلو دقیق مهال ویش او د اوربند توضیحات پاتې دي. دا حقیقت چې ټرمپ په بیره کې و، له هیچا پټ نه و او طالبان چمتو وو چې له دې معلوماتو پوره گټه واخلي. د اوربند موافقه، څومره چې د سولې د دې تړون د یوې برخې په توگه منطقي ښکاري، هغه څه نه وو چې طالبان یې ژمني ته چمتو شوي وو. د دوی لیوالتیا حتی د دې لامل شوه چې خبرې اترې ودروي (د سپتمبر څخه تر دسمبر 2019 پورې)، او بیا هم دوی ټول وړاندیز وکړ چې د تړون له اعلان وروسته په تاوتریخوالي کې لنډمهاله کمښت و. د بریدونو د درولو په اړه د دوی د نه زړه کیدو تر شا د طالبانو دلیلونو په اړه، د طالبانو یوه مرکبي بصیرت کار تر مالکاسین ته وویل:

سرککابل ته

مور اړتيا لرو چې متحده ايالات د وتلو اعلان وکړي ترڅو خپلو جنگياليو ته ثابتۀ کړي چې جهاد گڼل شوی. نور نو قرباني د څه لپاره؟ مور ډير انډينمن يو چې جنگيالي به داعش يا نورو ډلو ته لار شي. ٧٥

د متحده ايالاتو تيم د ښه کلمې په لټه کې و، ځکه چې د 2019 په دسمبر کې يې د خبرو اترو بيا پيلولو پريکړه وکړه، او دا يقينا د برادر په مشرۍ د طالبانو مذاکره کونکو سره مرسته وکړه، هغه ته يې اجازه ورکړه چې د کوتي شورا او ملا هبت الله (د طالبانو په مرکز کې) باندې تاثير وکړي. (چې طالبان بايد په دې برخه کې يو څه انعطاف وښيي. دوی د ترون له لاسليک مخکې د تاوتریخوالي د يوې اونۍ لپاره د کمولو وړانديز وکړ. د 2020 کال د فبروري په پيل کې، شيان د سولې ترون لپاره خورا اميد لرونکي ښکاري چې په اونيو کې به نهايي شي. دواړه خواوې د ترون له لاسليک مخکې يا وروسته د يوې اونۍ په اوږدو کې د تاوتریخوالي کمولو مفکورې سره مبارزه کوي. په مثبته توگه، په تاوتریخوالي کې د پام وړ کمښت کله چې د موافقې د پلي کولو وخت راغی، دا ثابتۀ کړه چې طالبان يو همغږي ځواک و چې د هغه څه د ترسره کولو توان لري چې دوی يې ژمن کړي.

د هبت الله-برادر متحرک د طالبانو د داخلي سياست يوه ډيره نامعلومه برخه پاتې ده. دواړه يو بل ته ډير درناوی لري مگر د 2001 څخه وروسته د دوی لارې بدلې شوې او د دوی نړۍ ليد يې اغيزمن کړ. هبت الله په داسې حال کې چې په پاکستان کې يې د آزادۍ څخه خوند اخيستی ډير محافظه کار شو، په داسې حال کې چې برادر د پاکستان په توقيف کې په سختو چاپيريال کې ژوند کاوه پداسې حال کې چې د هغه روغتيا د شکر ناروغۍ له امله خرابه شوې وه. برادر خپل وخت په فکر او فکر کولو تير کړ په داسې حال کې چې هببت الله يا په افغانستان کې د تاوتریخوالي د کچې د لوړولو په اړه ستراتيژي جوړوي يا يې لوستل.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د هغه د کتابونو انتخاب، د هغه مذهبي شالید ته په پام سره، تمه نه وه چې د بکس څخه بهر فکر کولو کې ورسره مرسته وکړي. د دې تر څنګ چې هبت الله باید د غورځنګ محافظه کار عناصر خوشحاله وساتي (ځکه چې دوی د غورځنګ ایډیالوژیکي ملا وه) په داسې حال کې چې د ساحوي قوماندانانو په اداره کولو کې یې لاس درلود. برادر، د توقیف تجربې او پراخ افشا کولو سره، ډیر عملي شوی و او هغه یو ډیر سیاستوال و، د شیانو د کار کولو لپاره د جوړجاړي په کولو کې ماهر و. د برادر "صبر او د سولې د اتلولۍ لیوالټیا" په حقیقت کې د طالبانو په کمپ کې په فکر مثبت اغیزه درلوده. ۷۶ د ورځې په پای کې هیبت الله او برادر د طالبانو لپاره یو ښه ټیم جوړ کړ. زل له یوه مرکه کوونکي سره دا خبره شریکه کړه چې برادر سره په خبرو کولو کې اسانه او په کوچنیو مسلو کې انعطاف منونکی ښکارېده، هغه به تل د وخت غوښتنه کوله چې د هیبت الله او شرکت څخه لارښوونه وغواړي کله چې کومه مهمه مسله راپورته شوه. ۷۷

د بریا په احساس سره، د طالبانو مرستیال سراج الدین حقاني د ۲۰۲۰ کال د فبرورۍ په ۲۰ د نیویارک ټایمز په اداریه پاڼه کې یو نظر لیکلی و، چې په ټولو ځایونو کې ځای لري. FBI، د متحده ایالاتو د بهرنیو چارو وزارت سره د معلوماتو لپاره تر ۱۰ ملیون ډالرو پورې انعام وړاندیز کوي چې هغه به عدالت ته راوړي. په داسې حال کې چې په مناسبه توګه استدلال کوي چې "هرڅوک له جګړې ستړي شوي" او "وژنه او معیوبیت باید ودرول شي"، هغه په افغانستان کې د راتلونکي حکومت د جوړولو لپاره د اجماع د رامینځته کولو لپاره د لازمو جوړجاړیو لپاره د طالبانو چمتووالي ته اشاره وکړه. د کلمو عمدي انتخاب، لکه ژمني کول "د نورو اړخونو سره د مشورتي ډول کار کولو لپاره په ریښتیني درناوی سره په یوه نوي، ټول شموله موافقه

سرککابل ته

هغه سياسي نظام چي په هغه کي د هر افغان غبر منعکس شوی وي او هيڅ افغان پکي د محروميت احساس نه کوي،» په بنکاره ډول هغو کسانو ته د ډيموکراسي پلوی وو چي د طالبانو له ايډيالوژي نه خبر وو. د بنځو لپاره د "کار کولو حق" او "د زده کړي حق" ته اشاره په مساوي توگه ځواکمن بنکاري. په جلا جلا توگه د دوحې په خبرو اترو کي د طالبانو مشر شهاب الدين دلاور د بنځو د تعليم او کار د اجازي په اړه واضح ډاډ ورکړی و. کابل حيران شو؛ مگر دوی اوس د پرون سري وو.

د ۲۰۲۰ کال د فبرورۍ په ۲۹، امريکا او طالبانو بالاخره د دوحې په شپراتون هوټل کي د نړۍ له گوټ گوټ څخه د لسگونو ډيپلوماتانو په گډون په پای کي "افغانستان ته د سولي د راوستلو تړون" لاسليک کړ. د امريکا د بهرنيو چارو وزير مايک پامپيو په داسي حال کي ليدلی چي زل او برادر تړون لاسليک کړ. د کارتر مالکاسين په خبره، ترمپ د دې پر ځای چي خليلزاد [زل] ته وخت ورکړي چي له طالبانو څخه نور هم وځپي، «بي پروا» يي د وتلو لپاره فشار راوړ.^{۷۸} د تړون په لومړۍ پراگراف کي راغلي چي د سولي جامع تړون "تضمين او د تطبيق ميکانيزمونه وړاندې کوي چي د متحده ايالاتو او د هغي د متحدينو د امنيت په وړاندې د هرې ډلې يا فرد لخوا د افغانستان د خاورې د کارولو مخه ونيسي."^{۷۹} داد امريکا تر ټولو مهمه انديښنه وه. د ۲۰۲۱ م کال تر مې پورې به ټول امريکايي جنگي ځواکونه له افغانستانه ووځي که طالبان القاعده او نورې ترهگرې ډلې رد کړي، له کابل سره خبرو ته کښي او د تاوتريخوالي کمولو هڅه وکړي. طالبانو په خپله برخه کي ژمنه کړې چي پر امريکايي او ناټو ځواکونو به بريدونه نه کوي. له وړاندوينې سره سره، د افغان امنيتي ځواکونو په اړه داسي کومه ژمنه نه ده شوې، چي په بين الافغاني کنفرانس کي پرې خبرې وشي.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

په تړون کې یو څو پټ احکام هم شامل وو. له دغو څخه یوه یې د طالبانو پر ضد د افغان ځواکونو په هدفی عملیاتو کې د امریکایي ځواکونو د ملاتړ یا فعالولو مخه ونيوله. 80 دا په اسانۍ سره د افغان ځواکونو لخوا خیانت بلل کیدی شي، مگر د امریکا لپاره د خپلو پرسونل خونديتوب لومړی دی. د پوهیدو وړ دی. که څه هم د طالبانو لپاره تر ټولو لویه جایزه د وتلو له ژمنې وروسته دا وه چې د افغانستان په زندانونو کې د خپلو ۵۰۰۰ بندیانو خوشی کول وو. د طالبانو ځینې خورا خطرناک بندیان، چې په تروریستي فعالیتونو کې بنسټل و، د امریکا په بگرام اډه کې ساتل شوي وو- او په تړون کې داسې څه نه وو چې له دې مادې څخه د گټې اخیستنې وړ نه وي. طالبانو هم د خپلو بندیانو ۱۰۰۰ افغان امنیتي پرسونل خوشی کړي وو.

ختم

حقیقت دا دی چې اعتراف یې اکثراً سخت وي، خو حقیقت دا دی چې طالبان له امریکایانو تېر شول. دولت جوړونه وخت نیسي او امریکا په لسگونو ملیاردونه ډالر پانگونه وکړه، خو د طالبانو د ویرې او پراختیایي پروژو د گډوډولو لپاره د لگښت وړ اقداماتو د خپلو موخو لپاره پښه کار وکړ. له معاملي وروسته عامو افغانانو د ناگزیرتیا لپاره چمتووالی پیل کړ، ځکه چې دوی ته څرگنده وه چې طالبان به اوس نه ودریږي. د متحده ایالاتو او نړیوالو ځواکونو له انځور څخه لرې کیدو سره، کابل د دې امکان نه درلود چې خپله خاوره وساتي. اوس د طالبانو ستراتیژي دا وه چې د افغانستان پر خلکو دا تاثر ورکړي چې په دې پړاو کې د دوی واک ته تسلیمېدل د هر چا په گټه ده. په دې توگه څپې پیل شوي - په خاموشۍ او تدریجي ډول، هیڅ کلی نه پاتې شوی. هغه څه چې له طالبانو سره یې د سولې د هوکړې په ترلاسه کولو کې مرسته وکړه، دقیقاً هغه وه

سرکابل ته

همدا ډول په پراخه کچه باور درلود چې افغانان له جگړې وروسته سترې شوي او د اوسېدو لپاره چمتو دي. د جگړې او تراژیدي له زهرجنو پاتې شونو ډکه افغان خاوره د ځان د بیا راژوندي کولو لپاره نوې انرژي او ژوند ته اړتیا لري. ایا افغانان به په دې نا امیده سناریو کې د هیلو د وړاندې کولو لپاره سره یو ځای شي.

د ملیونونو ډالرو پوښتنه دا وه چې ایا په کابل کې د طالبانو او حکومت تر منځ معنی لرونکي خبرې اترې کیدی شي. غني له طالبانو سره د خبرو اترو په زړه کې نه و او د بندیانو د خلاصون پر سر د اختلافاتو له امله کارونه سمدلاسه ودرېدل. په دې اړه لږ تعقیب شوی، ځکه چې غني یوازې په خپلو شرطونو سوله غواړي. د طالبانو د گړندیټوب په اړه د هغه ناپوهي به د هغه په خپل تابوت کې میخ وخورې. کابل او غني د همدغو ځنډونو له امله مشروعیت له لاسه ورکړ.

د بین الافغاني خبرو د پیل لپاره د ۲۰۲۰ کال د سپټمبر په نیمايي کې نیته وټاکل شوه، خو په یوه حیرانونکي اقدام کې طالبانو د ۲۰۲۰ کال د سپټمبر په ۵ مه نیته په خپل مذاکراتي ټیم کې یو لوی بدلون اعلان کړ. عبدالحکیم اسحاقزی، یو محافظه کار هغه لوړپوړی دیني عالم چې په اصل کې د کندهار دی، چې د ملا هیبت الله غورونه یې لرل، د شیر عباس ستانکزي پر ځای د خبرو اترو نوی مشر وټاکل شو. برادر، چې د دوحې د سیاسي دفتر مشر دی، د طالبانو د مرکچي پلاوي عمومي مشر پاتې شوی دی. د هیبت الله په څیر، عبدالحکیم د کویتي سره نږدې یوه مدرسه، یوه اسلامي مدرسه (د کچلاک په سیمه کې د دارالعلوم شرعیه په نوم) چلوله او د طالبانو د قاضي په توګه یې دنده ترسره کوله او ترڅنګ یې د دیني احکامو – فتواګانو – د صادرولو لپاره د دیني عالمانو د یوې اغیزمنې شورا مشري کوله. مسایل^{۸۱} د هغه مدرسه د ۲۰۲۰ کال د جنورۍ په ۱۹مه د داعش د یوه ځانمرګي بریدګر له خوا په نښه شوه چې په ترڅ کې یې خپل زوی او زوی له لاسه ورکړل.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

ډیری زده کونکي. ۸۲ مهمه دا چې هغه په پاکستان کې د دارالعلوم حقاني څخه فارغ هم و، چې د طالبانو د مشرانو د روزني ځای و. طالبان اوس چمتو شوي چې له غني او د هغه له ټیم سره سخته لوبه وکړي.

زل غوښتل چې طالبان او کابل د واک د شریکولو لپاره د دوستانه موافقتنامې د موندلو په لور بوځي، خو وخت په تیریدو و. حقیقت دا وو چې طالبان او کابل له ډیرې مودې راهیسې د یو بل په غیر کې وو، یو بل یې په بې رحمۍ وژل. هیڅ اړخ به دا هیر نکړي. افغانستان د پخلاینې یو کمیسیون ته اړتیا لري چې د هغه په څیر په جنوبي افریقا کې د نژادي تبعیض له ختمیدو وروسته د زخمونو په مرهم کولو کې مرسته وکړي. او تر اوسه پورې، د دواړو خواوو هیڅ مشر د افسانوي نیلسن منډیلا قد نه درلود چې په افغانستان کې دا کار وکړي.

غني د دې په منلو کې جدي ستونزه درلوده چې امریکا او متحدین یې خپل ځواکونه وباسي. هغه اساساً په بشپړ ډول فریب شوی و، او حتی په DC کې یې له خپلو ملگرو څخه و غوښتل چې پوښتنه وکړي چې ایا متحده ایالات واقعیا پریږدي، کوم چې ډیری امریکایي چارواکو ځواب ورکړ "هو!" د امریکا تمه دا وه چې طالبان او غني به د دواړو لورو له استازو سره د یوه بې طرفه موقت حکومت پر جوړجاړي موافقه وکړي چې له مخې به یې دواړه لوري د گډې زمينې په موندلو کې مرسته وکړي. د زل په وینا، غني "له دې څخه کرکه درلوده، ځکه چې دا پدې مانا ده چې هغه باید لاړ شي." ۸۳ پلان خراب شو.

طالبانو اوس په ستراتیژیک ډول د ولایتونو مرکزونه او د ښار مهم مرکزونه محاصره کړي دي. د طالبانو جاسوسان، چې د افغان حکومت په بیروکراسۍ کې یې ژور نفوذ درلود، د طالبانو مشرانو ته حیاتي معلومات ورکول. دا هر څه په داسې حال کې چې امریکایي ځواکونه په افغانستان کې را ټول شوي وو. طالبانو کومه ستونزه نه ده رامنځ ته کړي

سرککابل ته

ژمنه وکړه. د کورونو پیرس بحران په ورته وخت کې خپل زیان هم اخیستی و او لومړیتوبونه هرچیرې بدلیدل؛ په ټوله نړۍ کې د کورني روغتیا بیړني حالت لومړی شی و چې دولتونه یې په اړه اندیینه درلوده. د نړیوالو اړیکو کار په ټپه ولاړ دی.

د ۲۰۲۱ کال د اپریل په ۱۴مه ولسمشر بایدن، د واک له اخیستو درې میاشتې وروسته اعلان وکړ چې ټول امریکایي ځواکونه به د همدې کال د سپټمبر تر ۱۱مې له افغانستانه ووځي. د ټولو عملي موخو لپاره، هغه ته دا پالیسي لارښوونه له ترمپ څخه په میراث پاتې وه — مگر دا د هغه اداره وه چې د وتلو پلان او پلي کولو مسؤلیت به یې په غاړه وي. د سپټمبر د یوولسمې ټاکنه سمبولیکه وه، په دې مانا چې د تروریستي برید په وړاندې د امریکا غبرگون چې دوه لسیزې مخکې یې امریکا ته صدمه رسولې وه، بشپړ او پای ته ورسېد. د DC په پالیسي حلقو کې، افغانستان اوس د "له لاسه ورکړې لامل" په توګه لیدل کیده، او د امریکا په تاریخ کې تر ټولو اوږده جګړه په حقیقت کې په غیر رسمي توګه پای ته رسیدلې وه کله چې طالبان د کابل دروازي ټکوي. د جولای په ۸، ۲۰۲۱، ولسمشر بایدن په داسې حال کې چې په افغانستان کې د ځواکونو د ایستلو په اړه د خپلې پریکړې په اړه څرګندونې کولې، مګر ټولو اعتراف وکړ:

له ۲۰ کلونو وروسته - یو ټریلیون ډالر د سلګونو زرو افغان ملي اردو په روزنه او تجهیزات مصرف شول. امنیتي او دفاعي ځواکونه، ۲,۴۴۸ امریکایان ووژل، ۲۰,۷۲۲ نور ټپیان شول، او په زرګونو بې شمیره د دوی رواني روغتیا ته د نه لیدل شوي صدمې سره کور ته راستانه شول - زه به د امریکایانو بل نسل په افغانستان کې جګړې ته ونه لیري پرته له دې چې د بلې پاپلې تر لاسه کولو معقول تمه ولري.^{۸۴}

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

بایدن له افغانستانه د وتلو هوډ کړی و. حتی د اوباما د مرستیال په توګه، هغه په دې اړه شکمن و چې امریکا په افغانستان کې څه ترسره کولی شي، او د سپینې ماڼۍ د داخلي بحثونو په ترڅ کې یې حتی "اوباما څخه وغوښتل چې د اورپکۍ ضد ستراتیژي چې جګړه پراخه کړي رد کړي." ۸۵ هغه په دوامداره توګه د یو باثباته افغانستان د امکاناتو په اړه نا امید و او د عامه څرګندونو تر څنګ یې هیله نه درلوده چې غني به دا ټول یوځای کړي. د ۲۰۲۲ کال د جنورۍ په میاشت کې د یوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کې، هغه د وتلو د خپلې پریکړې دفاع وکړه، او استدلال یې وکړ چې افغانستان د یو قوي دلیل لپاره د امپراتوریو هدیره ده: دا د یووالي لپاره حساس نه دی. . ۸۶

حقیقت دا دی چې امریکا ستړې شوې او کابل یوازې د طالبانو سره د مخامخ کیدو په فکر کې مات شوی دی. د امریکې د افغاني خوښې خاوندان چې اشرف غني یې یوه ستره بېلګه وه، ناڅاپه په خپلو پښو د ودرېدو لپاره ډېر کمزوري ښکارېدل. فساد او نفاق د افغان دولت حیاتي مواد خورلي دي. د بنسټونو جوړولو ته لومړیتوب نه ورکول، د قانون ضعیف حاکمیت او د جنګیالیو او د مخدره توکو په سوداګرو باندې تکیه کول، شیان په بل ډول پای ته نه رسیدلي. د یو ډیر متمرکز او بې حسابو افغان دولت نوې ودانۍ د پایښت وړ نه وه. دا ټول په داسې حال کې چې د نورو نړیوالو بسپنه ورکونکو سره یوځای یې د افغانستان د ملي بودیجې نږدې ۸۰ سلنه تادیه کوله، د امریکا په څار کې راښکاره شول.

یو وخت داسې و چې امریکا ژمنه کړې وه چې هیڅکله به د بګرام اډه نه پرېږدي- دې په افغانستان کې د تروریزم ضد ظرفیت ساتلو لپاره خوندي پښه برابره کړه، او امریکا ته یې دا توان ورکړ چې په چینایانو باندې نظر وساتي. مګر بالاخره، حتی دا نظر پرېښودل شو. د هغه د بدنامۍ لپاره،

سرککابل ته

د بایډن ادارې د امکان تر حده په مؤثره توګه د هغه د وتلو پلان جوړ کړی و. امریکایی رسنۍ په خپله ارزونه کې لږ خیریه وه چې شیان څنګه بدل شول. نامتو ژورنالیست پیتر برگین وایي:

له افغانستان څخه په بشپړه توګه د وتلو په اړه د بایډن د ناورین پالیسي پریکړه د هغه د ایستلو په برخه کې د بایډن د لاس وهنې یوه پیچلي اداره وه.

وروسته له دې چې د متحده ایالاتو اردو له افغانستان څخه 124,000 افغانان وباسي، عملیات یې یو "غیر معمولي بریا" وبلله، کوم چې د اور وژنې په څیر د ځان ستاینه کوي چې د هغه اور په مینځلو کې یې مرسته کړې چې هغه یې پیل کړې وه.^{۸۷}

د طالبانو راتلونکی لا تر اوسه روښانه نه و، خو غني ډېر وخت ونيو چې په دې پوه شو چې د ده لپاره ټول ختم شوي دي. هغه څه چې طالبانو په ۱۹۹۶ کال کې د کابل له نیولو وروسته د شوروي تر ملاتړ لاندې ولسمشر نجیب الله سره وکړل، هېرول یې گران کار دی. نجیب الله په وحشیانه ډول ووژل شو او جسد یې په کابل کې د ولسمشرۍ ماڼۍ مخې ته د ترافیکی څراغ سره ځوړند شو. لکه څنګه چې په سريزه کې ویل شوي، غني او ملګرو یې د ورته برخلیک د مخنیوي لپاره د تېښتې پرېکړه وکړه او په کابل کې یې حکومت چې تر دې مهاله تر ولسمشرۍ ماڼۍ او شاوخوا شاوخوا پورې محدود و، یوازې د کارتونو د کور په څېر سقوط وکړ.

له بغاوت څخه تر حکومتوالی پورې

نن په افغانستان کې څوک دي؟

د دوه لسيزو وحشيانه بغاوت وروسته، طالبان په برياليتوب سره د 2021 کال د اگست په 15 کابل ته پرته له کوم خنډ او خنډ څخه ننوتل. په داسې حال کې چې د افغانستان د ولسمشرۍ دفتر ويجاړ شوی، او د کابينې غړي هېڅ ځای نه موندل کيږي، طالبان په حقيقت کې دولتي ودانيو او تاسيساتو ته ننوتل، ډيری يې په موټرسايکلونو کې، پرته له دې چې ډزې وشي. په پيل کې، دوی لويو ښارونو ته د ننوتلو په نقطو کې انتظار کاوه او هڅه يې کوله چې په دوچه کې خپلې ژمنې عملي کړي چې دوی به د بين الافغاني خبرو اترو ريښتيني فرصت ورکړي. حتی د کابل د سقوط په ورځ هم د طالبانو يوه وياند تويټ کړی و: «اسلامي امارت خپلو ټولو ځواکونو ته لارښوونه کوي

چې د کابل په دروازو کې ودريري، ښار ته د ننوتو هڅه نه کوي.»¹ دا نه يوازې د طالبانو بلکې په ټوله نړۍ کې د ډيرو اسلامي اورپکو غورځنگونو لپاره يوه غوره شيبه او يو لوی پړاو و چې په راتلونکو وختونو کې به ترې الهام واخلي. د ډيرو افغانانو لپاره، دا د تصور وړ نه وه، حتی د دې بدبختي ورځې څخه څو مياشتې مخکې. دوی په دې نظر کې يوازې نه وو. حتی د متحده ايالاتو استخباراتو د طالبانو د پرمختگ سرعت په بې ساري ډول کم اټکل کړی و، او تر هغه چې ناوخته وي

له بغاوت څخه حکومتداري ته

د 2021 کال د جولای په نیمايي کې، دوی د احتمالي خطر ارزونه وکړه د کابل د طالبانو نیول کم دي. 2 تر هغه وخته، طالبانو ورو، خو خامخا د کابل په لور خبرې اترې کولې، معاملي يې پرې کولې، قومي اتحادونه يې را ژوندي کول، او د اړتیا په صورت کې يې ترهگري راپاروله. غیر متوقع، ناغوبنل او نه منل کېدونکی اوس یو تریخ حقیقت و چې د هرچا په مخ کې يې سترگې پټول.

په کابل کې گډوډ حکومت په ژوندۍ ټلویزیون کې د نړۍ په سترگو کې رنگ شو، په داسې حال کې چې دولتي بنسټونه یو په بل پسې رنگیدل، ویره او گډوډي يې رامنځ ته کړه. د افغانستان په گوټ گوټ کې د والیتي مرکزونه د پام وړ اکثریت یا طالبانو ته تسلیم شوي او یا د خپلو سیمو د دفاع لپاره په جگړه بوخت دي. مهم ښارونه او سیمه ایز مرکزونه لکه د کندهار، هرات، کندز او مزارشريف په شمول د طالبانو تر ولکې لاندې وو کله چې هغوی کابل ته مخه کړه. دا د ډارونکي فلم یوه صحنه وه - شک او وړاندوینه د زغم وړ نه وه.

د متحده ایالاتو د ولسمشر جو بايډن د اگست په 10 د افغانستان مشرانو ته بلنه ورکړه چې متحد شي او "د خپل ملت لپاره مبارزه وکړي".³ دا ډیر ناوخته و او د بايډن اداره-istration پدې پوهیدل. د طالبانو له پاره چې له دې کاره لاس واخلي کومه عادي بریا نه وه - دا په بشپړه توگه د پام وړ، په یو ډول د باور وړ نه وه. دوی په پای کې د کلونو لپاره د متحده ایالاتو په مشرۍ د یو څواکمن نړیوال نظامي ایتلاف لخوا ملاتړ شوي یو منابع لرونکي کابل سره مخ شو. اوس، د امریکا د پوځ له وتلو سره په وروستیو ورځو کې، د طالبانو واکمني خو تضمین شوې وه. بیا هم، په ټول هیواد کې د طالبانو چټک پوځي پرمختگ هغومره حیرانوونکی و لکه څنګه چې د نړیوالو څارونکو لپاره حیرانتیا وه. په ټول هیواد کې په نظامي ډگر کې د طالبانو د بریا خبر له هیچا پټ نه وو، خو په سختی سره

ببر ته راسننننهء طالبانو

چا ء طالبانو په لاس ء كابل ء سقوط وړانءونه وكړه. ء طالبانو په كمپ كې، په ٲوله كې آرامې وه - او ء ءوې په سپنڅلې هءف باور يو ازې ٲياوړې شوې و. په ءې كې شك نشته چې كابل ء ءغه ناڅاٲې او ءراماٲك بءلون لٲاره چمٲو نه و. ء غنې حكومت په ډېرو كچو كې ناكامه او مبارزه كوله، خو ء موٲر چلولو په څوكې كې ء طالبانو سره، ء يو ءيموكراٲك او عصري افغانستان مفكوره، بنځې ء نارينه وو ٲر څنگ كار كوي، او ء ځوانو نجونو بنوونځې ته تلل، ءا ٲول اوس يو خوب بنكارې. يو خراب شوې خوب. نړۍ ء ءوې ء ٲلوزيون سكرينونه په حيرانٲيا سره گوري كله چې طالبان ء ولسمشرۍ مانې ته ننوٲل، ء گرږين زون په كوڅو كې چې په پراخه پيمانه سفارٲونه او ء نړيوالو سازمانونو ءفٲرونه په كې ميشٲ وو، پرته له كوم مقاومت سره مخ شول. ء ءغو وءانيو ډيرې يې په وروستيو ورځو كې په چټكې سره ايستل شوي، ځينې يې څو ساعته مخكې. افغان ٲوڅ او ٲوليس - روزل شوي او مجهز شوي، او ء ءوې په ساتنه كې يې په مليونونو ډالر مصرف كړي دي - ء ءوې ء نشٲوالي له امله څرگنء وو، حتى ء غوسې له امله ء ءوې لخوا په هوا كې ډزې هم نه وي شوې. چوٲنٲيا يې كانه وه.

ډيرې امنيتي پرسونل په حقيقت كې ٲنار ته ء طالبانو له تگ څخه مخكې په ملكي جامو كې بءل شوي وو او يا خو ٲنننډلي وو او يا ء امريكا او يا ء ناٲو ء مٲءډينو له خوا ء وٲلو په هيله هوايي ډگر ته ورغلي وو. په عين حال كې، طالب جنكياوليو، په اوړو بانءې ء ٲوپكونو سره، ء كابل په اوړءو كې ء ٲوسٲو په نيولو كې هيڅ وخت ضايع نه كړ. ءا يو شې ءې چې ءوې په ٲيرو كلونو كې واقعا بنه ٲابٲ شوي. ءوې ء لويو لارو او كليوالي سركونو په اوړءو كې ء ٲالاشۍ ء نصبولو او ء ٲوسٲو ء جوړولو په هنر كې مهارٲ ءرلود، چې په مليونونو ډالر يې ٲرې واخيستل.

له بغاوت څخه حکومتداري ته

مياشت د لاريو او مسافرينو څخه.⁴ دا مهارت اوس په کار و و چې د حکومت حاکمیت - د طالبانو حکومت جوړ کړي.

ډیری افغانان، د بي وسی او نا امیدۍ احساس کوي، په داسې حال کې چې اړخونه بدل شوي، د هیواد په تاریخ کې ډیر غیر معمولي نظر نه دی. نا امیده وختونه په حقیقت کې د نا امیدو اقداماتو غوښتنه کوي، او دا اقدامات یوازې د وضعیت شدت او د خلکو په زړونو کې ویره وه. په هر صورت، د ځینو لپاره، دا ډول نا امید اقدامات به د غمجن خیانت معنی ولري. په حقیقت کې، دوی لومړی نه یوازې د خپلو سیاسي مشرانو په برخه کې، بلکې د هیواد د لویډیڅو تمویلونکو په برخه کې د خیانت احساس وکړ، چې د کابل تر شا یې له طالبانو سره د معاملي د پرې کولو په سترګه کتل. کله چې دا خبر راورسید چې ولسمشر اشرف غني د طالبانو له خوا د کابل د نیولو په درشل کې په بي شرمی سره له هیواده تېښتیدلی دی، د پاتې کیدو احساس یې نور هم سخت شو. د ټولو هغو کسانو لپاره چې لا هم د افغانستان د ژغورلو هیلې په زړه کې وې، د دوی لپاره نا امیدي وه. غني په خپلو تکراري ادعاوو ملنډې وهلي چې تر پایه به د افغانانو تر څنګ ولاړ وي. هغه یوازې نه و، که څه هم، د فضل څخه د هغه په زوال کې. په دغه بي شرمانه سفر کې له هغه سره په قومي او سیاسي برخو کې ګڼ شمېر نور افغان مشران هم ملګري وو. دوی لږ تر لږه د پلازمینې کابل د دفاع ستراتیژیک کولو لپاره کافي وخت درلود، یا کولی شي د هغه څه لپاره ودریږي چې دوی تل د جګړې ارزښت لري. د افغانستان پخوانی ولسمشر حامد کرزی او اجراییه رییس عبدالله عبدالله، که څه هم په دې واکمنۍ کې مستثنی ثابت شول.

د عامو افغانانو حالت تر ټولو غمجن و، ځکه چې دوی په ویره کې ځانونه په خپلو کورونو کې بند کړي وو.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

پوهیدل چې برخلیک دوی ته څه تمه لري. داسې بڼکاریده چې نړۍ د دوی په وړاندې وه، او د دوی مشر په وتښتیدو سره، دوی په بشپړ ډول پریښودل شوي هیڅ احساس نه درلود. دوی هیڅوک نه درلودل چې وگوري، هیڅوک د دوی سره مرسته نه کوي، د دوی یوازینی شرکت د ناڅرگندتیا تر ټولو دارونکی حقیقت و. لکه څنگه چې د اور په څیر د بهرنیانو د تلو اوازې خپرې شوي، زرگونه کسان د کابل هوايي ډگر په لور د هر څه سره چې دوی یې کولی شي له هیواده وتښتي... 5 د صحنې مایوسي د زره له درده کمه نه وه. نور د نغدو پیسو ایستلو لپاره بانکونو ته ورغلل - دا د گډوډۍ او گډوډۍ صحنه وه. که چیرې یو داسې انځور وي چې په رینتیا سره د نه منلو وړ تراژیدي انځور وي، دا هغه وپرونکي عکسونه دي چې په ټولنیزو رسنیو کې خپاره شوي خلک د الوتنې الوتکې سره تړلي دي، په غمجنه توگه د الوتنې وروسته د دوی مړینې ته راوتلي. 6 دا په تاریخ کې یو له هغه شیبو څخه و - چیرې چې داسې و لکه وخت ودریدلی و.

طالبانو د 2020 کال له تړون وروسته له خپل وخت څخه په ستراتیژیک ډول گټه پورته کړه د قبایلو سره د معاملي لپاره زمینه برابرول ترڅو کابل وځپي. د دوی ټوله انرژي د غني د حکومت د ماشینونو په ځپلو کې لگیدلې، چې د جگړې اراده یې له لاسه ورکړې وه. څومره چې د دوی په څیر اختلافي او بې پرې وه، په کابل کې د سیاسي اشخاصو څخه تمه کیده چې د خپلې بقا لپاره ننګونې ته وده ورکړي که بل څه نه وي، مگر داسې نه وه. د جنوبي اسیا یو تجربه کار امریکایي عالم مارون وینبام له ما سره په خبرو کې په بصیرت سره وویل: «طالبان باید درک کړي چې د اختلافاتو په اړه د بحث لپاره نه بلکې د حکومت لوري ته د تسلیمیدو لپاره د خبرو میز ته راغلي دي. خپلو غوښتنو ته.» 7

تربخ حقیقت دا دی چې افغان امنیتي ځواکونه د ۲۰۲۰ کال د دوحې له موافقي څخه په سخته توگه کمزوري شوي دي، چې له امله یې یوازې د طالبانو تگ راتگ زیات شو.

له بغاوت څخه حکومتداري ته

ځواک د متحده ایالاتو لخوا روزل شوي افغان سرتیري چې په پراخه کچه په بهرنیو قرار داديانو او هوایي ملاتړ پوري تړلي وو، اوس د دې بيک اپ له لاسه ورکولو سره ناهيلي او هم ناخبره وو. د دوی د ډیری لپاره، دا اوس د تسلیمیدو یا یو مشخص مرگ تر منځ انتخاب و. نو دوی ژوند غوره کړ، چې دا هم په دې معنی وه چې طالبان اوس کولای شي خپل لاسونه په غربي پوځي تجهیزاتو او وسلو کېږدي. اداري فساد هم د افغان امنیتي ځواکونو، پوځ او پولیسو ظرفیت له منځه وړی دی. د غني د ملاتړ اډه (چې له پيله يي ډېره لويه نه وه) ورځ په ورځ کمېدله. ډیری اضافي مرسته کونکي عوامل شتون درلود. د بېلگې په توگه، د امریکا پرېکړه چې په دوبي کې د خپلو ځواکونو د وتلو وروستی پړاو وټاکي، په دې پوهېدل گران دي، چې طالبان ډېر فعال او فعال وي، برعکس په ژمي کې چې سخته هوا د دوی د ازادو عملیاتو وړتیا کموي. په داسې شرایطو کې یوازینی مثبت خبر دا و چې د اگست په لومړۍ نیمايي کې د طالبانو د مهم ښارونو هرات، کندهار او مزار شریف د نیولو په وخت کې د پراخو تاوتریخوالو، قتل عامو، یا د نیول شویو افغان چارواکو اعدام. د طالبانو پیاده سرتیري په دغو ښارونو کې نه راوتلي وو او په ښکاره ډول یې په منظم او څه ډول په احتیاط سره فعالیت کاوه. سره له دې چې کابل ته د راحت احساس نه لري، طالبانو غوښتل چې د گډوډۍ او وپړې مخه ونیسي. د اگست په ۵مه سهار، د طالبانو یوه ویاند حتی په انلاین بڼه یوه بیانیه خپره کړې وه:

ځکه چې کابل یو لوی ښار دی چې د زیات نفوس لرونکی دی، د اسلامي امارت مجاهدین په زور د ننوتو اراده نه لري او له بل لوري سره د واک د سوله ییز انتقال لپاره خبري اترې روانې دي.^۸

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

تر ما بنامه پورې طالب ځواکونه په ولسمشرۍ مانی کې ناست ووپه کابل کې مانی او د دوی انځورونه او د رسنیو لنډیز د نړۍ په گوټ گوټ کې د تلویزیون په سکرینونو کې و. ملا برادر که څه هم خوشاله و، د بل هر چا په څیر حیران و، کله چې هغه په ویډیو کې وویل: "هغه بریا چې په یوه اونۍ کې یې د هیواد ټول لوی ښارونه ولیدل، په غیر متوقع ډول ګرندۍ وه او په نړۍ کې یې هیڅ مثال نه درلود." په داسې حال کې چې دا یې ومنله چې "اصلي ازموینه به اوس پیل شي." ^۹ هغه درلوده په دې شیبه کې د شخصي ازموینې په اړه لږ نظر چې هغه ورسره مخ و. وروسته له هغه چې له امریکا سره د خبرو اترو بریالیتوب ته یې د پام وړ دقت او دقت په لاره واچاوه، د خپلو دښمنو سیالانو په لاس په طالبانو کې خپل نفوذ د لاسه ورکولو په حال کې و.

په داسې حال کې چې د امریکا سفارت تقریباً خالي دی او د سفارتونو او د غربي موسسو د نورو کارکوونکو د ایستلو لپاره ټولې هڅې روانې دي، ځوار افغانان اوس ناڅرګند وخت ته تیارېږي. اوس یوازینی ډاډه خبره دا وه چې د طالبانو خوځښت نه ودرېدلی.

په کابل کې دننه: د طالبانو واک

افغان امنیتي ځواکونه نشته یا د کابل د دفاع لپاره د امریکا د پوځ ملاتړي واحدونه د طالبانو دوه مخکښ شخصیتونه - سراج الدین حقاني، د جلال الدین حقاني زوی، د شوروي ضد جهاد د کلونو اتل او ملا یعقوب، د طالبانو د بنسټ ایښودونکي ملا عمر زوی - کابل ته راوړسېدل. د اګست د 15 په ما بنام، خپل ځواکونه د کورنیو چارو او دفاع وزارتونو - د کنترول دوه مرکزونو ته واستول. هر څوک چې د دې چارې په غاړه واخلي، دا حق به ترلاسه کړي چې ملا هبت الله ته ووايي چې دوی د واک تر ټولو غوره مرکزونه خوندي کړي دي.

له بغاوت څخه حکومتداري ته

په کابل کې د افغانستان د ولسمشرۍ ماڼۍ او نورو دولتي ودانیو ته په نږدې کېدو سره، طالبانو په حقیقت کې هېڅوک هم د دغو ځایونو ساتنه نه کوله. په داسې حال کې چې د طالبانو د مختلفو قوماندانانو ترمنځ سیالی د کابل په لور په چټکۍ سره د پوځي کمپاین په چټکتیا کې مرسته وکړه، دا د حقاني شبکې تر قوماندې لاندې ځواکونه وو چې له دې وضعیت څخه یې ډیره گټه پورته کړه. 10 د سراج تره خلیل حقاني، چې د قومي شخړو د حل لپاره د خپلو مهارتونو او د جرگو په جوړولو کې د منابعو په توگه پیژندل شوی - د قومي مشرانو یوه جرگه - د سختو ستونزو د حل لپاره زمینه ښه چمتو کړې وه.

لکه څنګه چې په کال کې بلاګري روانه وه، د ننګونو ماهیت چې دوی ورسره مخ دي دا ثابتۀ کړه چې طالبان د دښمن سره د مخامخ کېدو په وخت کې یو متحد واحد و. د ناټو او افغان امنیتي ځواکونو د سترگو په وړاندې، دوی یو وو. د پردې تر شا، د دوی په ډلو کې ویشل شوي، سره له دې چې دوی گډ هدف لري. که څه هم دا ویش څه وو؟ په لومړي سر کې، ډلې د هویت په لیکو کې شتون درلود او په پنځو اصلي کټګور یو ویشل کیدی شي. لومړی، هغه کسان چې د ډلې د "منتقدینو" په توگه لیدل کېږي، د دوی عامه مخ - هغه څوک چې په دوحه کې د خبرو اترو مشري کوي. دوهم، د کوتي شورا - سخت دريځي او زاړه ساتونکي چې د ډلې په اړه د عمومي افکارو په جوړښت کې ځای لري، ایډیالوژیکي دماغ. د طالبانو یوه موازي ډله چې په 2005 کې راڅرګنده شوه - د پېښور شورا چې د افغانستان د ختیځو ولایتونو اداره کوي - د کوتي شورا د سویلي تعصب سره انډول کوي. دریم، هغه کسان چې په ځمکه کې جنگیږي، د ډلې رګونه - ساحوي قوماندانان چې فزیکي نندارې پرمخ وړي. څلورم، د نشه یي توکو له پلورونکو څخه جوړه شوي بدنایي منظمې جنایي ډلې چې د خپل ځان لپاره یې د گډوډۍ پانګونه کوله

بیرته راستنیدنهد طالبانو

مالي گټه. او وروستی، په بالقوه توگه تر ټولو لوی د دغې ډلې له عامو کلیوالو څخه جوړه شوي وه، چې د قومي اتحاد او د بناریانو او کابل په مخالفت کې یې ځانونه له طالبانو سره د "یوځای کیدو" لپاره پرته له کوم انتخاب پرته وموندل.

مارتین بیګ، په دوحه کې د متحده ایالاتو د خبرو اترو د ټیم یو لوړ پوړی چارواکی، د پورتنۍ طبقې یو مهم عنصر ملاتړ کوي. ماتیو اګینس د هغه په حواله وایي، "په حرکت کې ریښتیني ځواک. . . په دوحه کې د برادر له ډلې سره نه، بلکې د ځمکې پر سر له پوځي قوماندانانو او لوړ پوړو مشرانو سره

چې په پاکستان کې پټ دي اوسېدل.»¹¹

د دې ویش په پام کې نیولو سره، پوښتنه به راپورته شي - څوک به د حکومت مشري وکړي؟ د تخت د لوبې په بشپړ حالت کې، د اوسپني عرش د پام وړ خالي و ځکه چې بیلابیلی ډلې د دې په اړه توپیر درلود چې څوک یې تر ټولو لوی حق لري. لکه څنګه چې شیان د نه پخلاینې وړ ښکاري، د سپټمبر په څلورمه له اسلام آباد څخه یو ډیر مهم کس الوتنه وکړه. دا بل څوک نه و مګر هغه سړی و چې ډیری نارونه یې رابښکاره کړل — د پاکستان د استخباراتي ادارې (آی ایس آی) مشر ډګر جنرال فیض حمید. په افغانستان کې د هغه درې ورځنۍ پاتې کیدل د کابینې په جوړولو کې مهم رول ولوباوه. یوازې د آی ایس آی د مشر د اوسپني مني لاندې کولی شي د داخلي اختلافاتو پراخول یو طرفه کړي او شخړې حل کړي، یو څوک به فکر وکړي. هغه د کابل د سرینا هوټل په لابي کې د یوې چټکې مرکې په ترڅ کې وویل: "مه اندیښنه مه کوئ، هرڅه به سم شي."¹² یو بدیل لوستل ممکن وي: زه به ډاډ تر لاسه کړم چې زموږ غوره د کابینې مهم ځایونه تر لاسه کوي. دا د پاکستان لپاره یو مهم هدف و ځکه چې د طالبانو ټول ځواک مرکزونه ورسره نه وو. هبت الله او د هغه سړي - د هغه د دوو ځواکمنو مرستیالانو، لکه سراج حقاني او ملا یعقوب سره، چې اوس په غیر رسمي ډول مهم امنیتي وزارتونه اداره کوي - حکومت وکړي.

له بغاوت څخه حکومنداري ته

ايا فيض حميد په خپل ماموريت كې په بشپړه توگه بريالی شوی او كه نه، په سرينا هوټل كې د هغه د چای څښلو عكسونه او ویديويي كليپونه خپاره شول. د كتونكو لپاره، دې لیدونو په طالبانو باندې د پاکستان د پراخ نفوذ ثبوت وړاندې كړ. د دې غلطۍ په پوهیدو سره، پاکستاني خبري چینلونو ته لارښوونه شوي وه چې دا عكسونه نه ښكاره كوي.¹³ مگر دا په څرگنده توگه ډیر ناوخته و. تر دې وړاندې د پاکستان د بهرنیو چارو وزارت ویاند فیض ته په کابل كې د پاکستان په سفارت كې د پاتې كېدو سپارښتنه كړې وه، چې هلته به ټولې ناستې تنظیمېږي، خو د پاکستان د جاسوسی ادارې مشر دا خبره رد كړه. وروسته، د ۲۰۲۱ کال په نومبر كې، كله چې د پاکستان په پارلمان كې د ترلو دروازو تر شا د یو شمېر پاکستانی سیاستوالو (بلاول بوتو زرداري په گډون) له هغه وپوښتل شول چې ولې د طالبانو د نوي حکومت تر جوړېدو مخکې کابل ته سفر وکړ، هغه د خپلو کړنو دفاع وکړه. د ده په خبره، هغه مهال د امریکا او چین د استخباراتو مشرانو هم کابل ته سفر کړی و. یو سیاستوال په نرمې سره وویل: "شاید دوی هم لیدلي وي، مگر تاسو یوازینی عکس اخیستونکی یاست!"¹⁴

د طالبانو له مشرانو سره د ملاقاتونو په ترڅ كې چې د راپورونو له مخې فیض د ټول شموله حکومت قضیه جوړه كړې وه، هغه ته په نرمه توگه وویل شول: "موږ به په دې وړاندیز غور وکړو، خو د عطا محمد نور په څېر کسان نه شو شاملولی، چې دومره طالبان یې وژلي دي." ¹⁵ عطا نورتاجک له ۲۰۰۴ څخه تر ۲۰۱۸ کال پورې د بلخ والي پاتې شوی چې ولسمشر غني له دندې گوښه کړ. هغه د امریکا یو مهم متحد و. په زړه پورې خبره داده، چې د عطا نور زوی خالد نور، چې د شاهي پوځي اکاډمی سنډورسټ څخه فارغ شوی، د ۲۰۲۱ کال د اگست په ۱۵مه سهار وختي له لومړي وزیر عمران خان او د پوځ له مشر جنرال قمر جاوید باجوه سره له اوو نورو غیر پښتون افغان مشرانو سره لیدلي وو. کي رول ولوبوي

بیرته راستنیدنه د طالبانو

د افغانستان راتلونکی. 16 په تصادفي توګه، ما د خبرو اترو فرصت درلود د 2022 کال د سپتمبر په وروستيو کې په بغداد کې په يوه کنفرانس کې د عطا نور سره، چيرته چې مور د طالبانو په مشرۍ د افغانستان د راتلونکي په اړه بحثونه کول. نوموړي په خپلو څرګندونو کې د طالبانو د ماتولو تر څنګ په ښکاره توګه د طالبانو د بېرته واک ته د رسېدو ټول پړه د امريکا پر اوږو واچوله. وخت بدل شوی، او همدا ډول عطا هم د افغاني اشرافو د خيانت معيار تعقيب کړی دی.

د واک په دې جګړه کې تر ټولو لوی قرباني ملا برادر و. د امريکا د خوښي او همدارنګه د ډېرو نسبتاً معتدله طالبانو د خوښي وړ انتخاب، په رسمي توګه د افغانستان د نوي مشر په توګه خپل چانس له لاسه ورکړ. هغه د خپل ځای ناستي په توګه د ملا عمر انتخاب و، خو هوښيار ملا منصور کلونه وړاندې له هغه څخه دا فرصت واخيست او اوس نورو کسانو د هغه د ګوښه کولو لپاره دسيسه جوړه کړه. همدا هغه و چې د دوحې د خبرو اترو په مشروعيت کې يې مهم رول ولوباوه او ملا هيبت الله يې قانع کړ چې د کابل د بېرته نيولو لپاره مذاکرات د دوی تر ټولو ښه لار ده. هغه امريکايانو ته دا هيله هم ورکړه چې له طالبانو سره کار وکړي. د ظال تر څنګ، هغه يوه داسې لاره موندلې وه چې د طالبانو د راتلونکي لپاره تر ټولو ښه سناريو وړاندې کوي، خو د غني بې غورۍ د واک د شريکولو او د سولې د هوکړې امکانات له منځه يوړل چې د برادر په مشرۍ منځلاري طالبان به پياوړي کړي. زل يو تعقيبي پلان په ذهن کې درلود — د هغه په واقعو کې: "ما له راپرځولو وروسته فکر وکړ چې مور بايد له هغه فرصت څخه کار واخو چې مور يې د ترهګرو له ليست څخه وايستلو، په تدريجي ډول بسپنه ورکوو، او سفارت بېرته پرانيزو- هغه څه چې مور يې په بدل کې له دوی څخه غواړو، هغه د ترهګرۍ ضد همکاري، د ښځو حقونه او يو ټول شموله حکومت دی." 17 خو اوس برادر

له بغاوت څخه حکومتداري ته

د سياسي ځواک لوبې په څنگ کې و ، سترې او انتظار و ، ځکه چې په ځمکه کې وضعیت د هر چا لپاره بدل شوی. امریکایانو ته د نږدې کیدو په سترګه کتل د دې تمه نه وه چې د طالبانو د رتبې او دوسې په مینځ کې کومه ګټه راوړي یا په بدل شوي شرایطو کې په افغانستان کې کومه سياسي پانګه رامینځته کړي. او بیا د ۲۰۲۱ کال د اګست په ۲۳ مه له ملا برادر سره د CIA د مشر ویلیم برنز، چې یو تجربه کار دیپلومات وو، د "پټ" لیدني خبر ورکړل شو.^{۱۸} راپور شوي خبرې د دوحې د تړون له مخې د امریکایي او غربي پرسونل د ویستلو همغږی او خونديتوب په اړه وې (او شاید د تړون د پټو احکامو په اړه ځینې مشخص ټکي). څومره چې دا د متحده ایالاتو لپاره مهم و، دا د برادر سياسي امکاناتو لپاره د مرګ کندی وګرځید. یوه "پټه" ناسته باید په حقیقت کې پټه وساتل شوي وای که چیرې دا دومره مهمه وه چې امریکا د برادر راتلونکي له خطر سره مخ کړي. برادر پخپله باید بڼه پوه شوی وای یا شاید هغه ډیر باوري و.

طالبان 3.0؟

طالبانو د کابل له ناڅاپه سوله ییزې نیونې وروسته په حکومت کې خپله دوهمه دوره د ځینو مثبتو پیغامونو سره پیل کړه. د طالبانو د کلتوري کمیسیون غړي، انعام الله سمګاني، د ۲۰۲۱ کال د اګست په ۱۷ مه په ټول افغانستان کې د حکومتي کارکوونکو لپاره "عمومي بڅښنه" اعلان کړه او په حیرانتیا سره یې بښځو ته بلنه ورکړه چې په حکومت کې شامل شي.^{۱۹} دا بیان د ویرې په مینځ کې ، چیرې چې ډیری خلک د هیواد څخه د وتلو لپاره هوایی ډګر ته راوتلي و ، د ډیری اعصاب آرام کړل - حتی که یوازې لنډمهاله وي. په داسې حال کې چې سفارتونه رخصت شوي وو او د کابل هوایی ډګر په ګډوډۍ کې ډوب و، د طالبانو ګڼو مخکښو څراغونو

ببر ته راستنیدنهد طالبانو

له دوحې څخه کابل ته راتگ پیل شو. په داسې شرایطو کې، طالبانو د ۲۰۲۱ کال د اگست د میاشتې په ۱۷ مه نېټه خپل لومړنی رسمي مطبوعاتي کنفرانس په ښه توگه ترسره کړ، چې مشري یې د طالبانو ویاند ذبیح الله مجاهد کوله. د پاکستان له دارالعلوم حقانیه فارغ شوی، دغه نسبتاً ۴۴ کلن ځوان ویاند د طالبانو د رسنیو د مدیرانو په ډله کې دی چې تر ټولو اوږد مهاله یې دنده ترسره کوله او د هغه غړیوالو خبریالانو ته خورا پیژندل شوی و ځکه چې هغه په منظمه توگه د رسنیو تلفونونو ته ځواب ورکاوه او د طالبانو ټولنیزې رسنۍ یې اداره کولې. حسابونه بیا هم، لږ تر لږه د دې لومړي عامه ظهور دمخه د هغه مخ پیژندل شوی. په حقیقت کې، هغه په خپله دنده کې دومره اغیزمن و چې یو څه ناشونی پاتې و چې ایا دا یو شخص دی یا که د طالبانو د ویاندانو یوه ډله ټول د ډیرو خلکو د هويت پټولو لپاره دا یو نوم کاروي. طالبان نه یوازې د خپلو لوړ پوړو شخصیتونو په جوړولو کې ښه وو، بلکې د یاغیتوب پر مهال د امکان تر حده د دوی د خونديتوب په ډاډمنولو کې هم مهارت درلود. له همدې امله د ذبیح الله مجاهد په اړه کوریوگراف شوی اسرار، چې د بي بي سي د تجربه لرونکي خبریال جان سمپسن لخوا "نسبتاً معتدل، خوښ سړی" بلل شوی و. 20

د مطبوعاتي کنفرانس څو لنډې اقتباسات د طالبانو د "نوي" فکر او د هغو لومړنیو لارښود اصولو خوند ورکوي چې دوی ورته ژمن دي:

اسلامي امارت د دې ملت له ازادۍ وروسته له هیچا څخه غچ نه اخلي، له هیچا سره دښمني نه لري، مور له هیچا څخه بښنه نه ده کړي. ټول هغه کسان چې زموږ په وړاندې جنگېدلي دي. . . .
 زه غواړم نړیوالې ټولني ته ډاډ ورکړم، د متحده ایالاتو په شمول چې هیڅوک به زیان ونه رسوي

له بغاوت څخه حکومتداري ته

په افغانستان کې زه غواړم خپلو گاونډيو، د سيمې هېوادونو ته ډاډ ورکړم، چې مور به اجازه ور نه کړو، چې زموږ خاوره د نړۍ د هېچا او کوم هېواد پر ضد وکارول شي. . . .
مور غواړو تاسو ته ډاډ درکړو چې هيڅوک به د دوی د معاینې لپاره د دوی دروازه وټکوي، پوښتنه وکړي يا پوښتنه وکړي چې دوی د چا لپاره کار کوي يا تشریح کوي. ۲۱

داسې ښکارېده چې طالبان په کلکه غواړي چې د خپل نړيوال انځور په رغولو تمرکز وکړي او حتی له خپلو پخوانيو سياستونو څخه ځان لرې کړي. د دې پوښتنې په ځواب کې چې ايا دوی د ايډيالوژۍ له مخې بدلون موندلی، مجاهد په بصيرت سره وويل:

زموږ ملت يو مسلمان ملت دی، که شل کاله مخکې وو او که اوس. خو کله چې د تجربې، بلوغ او ليد خبره راځي، البته، زموږ تر منځ د شل کاله پخوا په پرتله خورا لوی توپير شتون لري. يو توپير به وي کله چې دا د هغه عملونو خبره وي چې مور يې ترسره کوو، دا د يو تکامل، تعريفی [sic] پروسې په څير و. 22

دا په حقيقت کې طالبانو ته د ساه اخیستلو لپاره يو څه ځای ورکړ ترڅو خپل کور تنظيم کړي - څومره چې امکان ولري په هغه وخت کې. په کندهار کې د طالبانو لوړپوړي مشر ملا هېب الله اوس د طالبانو له جگپوړو شخصيتونو سره د حکومت د جوړېدو په اړه د تصميم نيولو په موخه ډير فعاليت روان و. په عين حال کې، طالبانو ته لومړی ټکان د يوه داخلي دښمن - خراسان اسلامي دولت (ISK) څخه راغی، چې د داعش ترهگري ډلې پورې تړلې ده.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

د ځانمرګي برید په بڼه ۲۰۲۱ کال د اګست په ۲۶ د کابل په هوایي ډګر کې له ۱۷۰ ډېر افغانان او ۱۳ امریکایي پوځیان ووژل شول. ډیری تلفات افغانان وو چې د وتلو په تمه وو. داعش غوښتل چې خپل وژونکي ظرفیت وښيي او همدارنګه د طالبانو پیوستون ګډوډ کړي. طالبانو وروسته ادعا وکړه چې دوی د داعش د داسې برید د پلانونو په اړه استخباراتي معلومات راټول کړي وو او له همدې امله یې په عامه ځایونو کې غونډې ځنډولي وې او خپلو لوړپوړو مشرانو ته یې د راټولېدو سپارښتنه کړې وه.²³ د ویلو ده چې طالبانو څو ورځې وړاندې د پروان له زندان څخه د بگرام په هوایي اډه کې یو ځانمرګی بریدګر خوشي کړی وو. دوی د پلچرخي په هغه ورځ چې د کابل واک یې اخیستی و، د دغه زندان دروازی هم د ښار د لوی محبس پرانستلي وې، د القاعده د لوړ پوړو مشرانو او لږ تر لږه زرو غړو په ګډون یې تر ۱۲۰۰۰ ډېر بندیان ازاد کړل. د نیویارکر د یوه راپور له مخې د ISK.²⁴ دا یو

ناورین پریکړه.

د ۲۰۲۱ کال د سپټمبر په ۷ مه، ذبیح الله مجاهد یوه ۳۳ کسيزه، په حیرانتیا سره د ټولو نارینه وو، "څارونکي" کابینه اعلان کړه (د چارتونو ۱ او ۲ وګورئ). په ځینو لارو کې، نوی حکومت د ایران ماډل تعقیبوي چې د دوی د ستر مشر په پلوي - په ملا هیبت الله کې د دوی خپل ایت الله خامنه ای موندل. تر څو چې رښتیني حکومت ټینګ نه شي، دوی پریکړه وکړه چې موقت حکومت جوړ کړي. تر یوې اندازې، موخه دا وه چې دا تاثیر ورکړي چې طالبان به د اړتیا په صورت کې د هر ډول سیاسي همکارۍ لپاره د ټولو انتخابونو پرانستلو سربیره، د نوي حکومت له معرفي کولو دمخه مشروعیت وغواړي. د ستر مشر د دفتر پرته، بل هر موقت موقتي و. بل مهم مقام د لومړي وزیر و. دا د ټولو ترټولو غیر متوقع لوبغاړو ته ځي — لکه څنګه چې

له بغاوت څخه حڪومتداري ته

دوى پريکړه وکړه چې د خولى څخه يو نوم وباسي. دا غوره مقام نږدې ۷۰ کلن ملا محمد حسن اخند ته ورکړل شوى و، چې د طالبانو يو له بنسټ ايښودونکو څخه و، چې له ۱۹۹۶ څخه تر ۲۰۰۱ کال پورې يې د بهرنيو چارو وزارت د مرستيال په توگه دنده ترسره کړې وه. ۲۵ د پاکستان په کراچي کې له يوې مدرسې فارغ شوى، د طالبانو په لومړي حکومت کې د لومړي وزير مرستيال هم په لنډ وخت کې لور شوى و، خو مقام يې د حقيقي واک پر ځاى سمبوليک و. د کندهار د شاه وليکوټ ولسوالۍ اوسېدونکى دى، د جگړې په ډگر کې د هر ډول وپارونو په گڼلو سره د خپل علمي حيثيت له امله ډير مشهور و. تر ټولو مهمه دا چې له هبت الله سره د نږدېوالي سربيره، هغه د رهبري شورا د غړي او وروسته د مشر او مشاور په توگه دنده ترسره کړه، چې اکثره يې د کوټي شورا په نوم ياديږي (د ۲۰۰۲ کال د مې په مياشت کې له پيل راهيسې) او دا دواړه عوامل. د دې مهم مقام لپاره د هغه د ټاکل کيدو دليل تشریح کړى. ۲۶ هغه د طالبانو په حلقو کې هم بڼه شهرت درلود او د طالبانو د غړو په وينا چې ما ورسره خبرې وکړې، هغه ته د داسې چا په سترگه نه کتل کيږي چې د دې مقام د ترلاسه کولو لپاره يې هدف يا له لاسوهني کار اخيستی وي. 27

لومړى وزير اخوند دوه مرستيالان لري چې د هغه لاندې دنده ترسره کوي. د پام وړ، په دوى کې يو هغه سړى و چې د لومړي وزير د چوکۍ لپاره به لور کانديد وي. البته دا ملا برادر و. که ووايو چې هغه "مستحق" و، دا به د پام وړ وي. بالاخره، هغه هغه و چې د څېرو اترو مشري يې کړې وه او د دوى برياليتوب يې تضمين کړى و - مگر د نورو خنډونو په منځ کې چې پورته يې بحث وکړ، هغه د پاکستان د استخباراتو لخوا د خوبني وړ نه و، او دا هغه وخت و. په کابل کې د اجراييه رياست له مقام څخه د بې کفايتۍ لپاره کافي دليلونه. دوهم مرستيال ملا عبدالسلام حنفي د طالبانو يو بل جگپوړى غړى دى

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

هغه مشر چې په دوحه کې د طالبانو د مذاکراتي ټیم د مهم غړي په توګه دنده ترسره کوله. هغه د طالبانو د تحریک له لومړیو کلونو راهیسې له ۱۹۹۶ څخه تر ۲۰۰۱ کال پورې د طالبانو د لومړي حکومت پر مهال د پوهنې د وزارت د مرستیال په توګه دنده ترسره کړې ده. هغه د جوزجان ولایت د ازبک توکم په توګه د هغو لږو غیرپښتنو په ډله کې دی چې کوم مقام یې په غاړه لري. د طالبانو په لیکو کې اهمیت. هغه په خپلو خبرو کې نرم او روښانه، د طالبانو له نسبتاً معتدل عناصرو څخه شمېرل کېږي. ۲۸ هغه د افغانستان او پاکستان په ګڼو دیني مدرسو کې زده کړې وکړې، په شمول په کراچي کې د دیوبندي مشهورې مدرسې جامعہ دارالعلوم. وروسته یې په کابل پوهنتون کې تدریس وکړ. د ملا برادر په څیر، هغه یو ښه سفري مشر دی، چې په مسکو، بیجینگ او ظاهراً په دوحه کې یې د طالبانو په خبرو کې برخه اخیستې ده.

په نوي کابینه کې، تقریباً په مسخره توګه، یو مهم پوست د امریکا تر ټولو مطلوب سړی - سراج الدین حقاني (د سراج او خلیفه په نوم پیژندل شوی) ته لار. تقریباً یوه افسانه، د کلونو لپاره د متحده ایالاتو ټول استخبارات د هغه په اړه پوهیدل چې د هغه د یو ناڅاپي عکس څخه راغلی. نوموړی د کورنیو چارو د نوي وزیر په توګه ټاکل شوی، چې د کابل د پولیسو او امنیت مسوولیت هم پکې شامل دی. کله چې شیان واقعا سویل ته لاړل او ډیری امنیتي ځواکونو خپلې پوستې پرېښودې، د هغه ځواکونو په چټکۍ سره حرکت وکړ او پوستې یې ونیولې. یو شمېر هغه کسان چې تښتېدلې وو، بېرته خپلو دندو ته ستانه شول چې له طالبانو سره یوځای شي او د حقاني ځواک یې نور هم پیاوړی کړ.

د دفاع د وزیر بله جایزه د ملا عمر زوی یعقوب ته ورسېده، یو څه دا چې هغه د هبت الله مرستیال و او په دې وروستیو کلونو کې یې د طالبانو د پوځي کمپاین مشري کوله. دنده د هغه د اخیستلو وه. هغه دواړه منځلاري او د سعودي د خوښې وړ ګڼل کېږي

له بغاوت څخه حکومنداري ته

د طالبانو د پوه انتونيو گيوستوزي په وينا عربستان هم. ۲۹ دا تركيب يو څه عجيب ښکاري مگر د دې لپاره وړانديز شوی توضیح معنی لري: د يعقوب مخکینی (د بغاوت په کلونو کې د طالبانو د اردو مشر په توگه)، ابراهيم صدر له ايران سره نږدې اړیکې درلودې او سعودي عربستان غوښتل چې داد ترلاسه کړي چې د طالبانو راتلونکی نظامي مشر به وي. داسې تمایل نه لري. دا د طالبانو د جلا شوي ډلې حزب ولايت اسلامي (د اسلامي محافظت گوند) له ظهور سره سم، د امريکا او طالبانو تر منځ د سولې د هوکړې له اعلان وروسته څرگنده شوه. په دې ډله کې د الصدر ډېر پلويان شامل وو. ۳۰ د يادونې وړ ده چې سراج او يعقوب دواړو له څه مودې راهيسې په مستقيم ډول امنيتي چارې پر مخ بيولي. طالبانو د اداري موخو لپاره د افغانستان ۳۴ ولايتونه په دوو برخو ويشلي وو، جنوب او جنوب ختيځ. جنوب ختيځ چې ۱۴ ولايتونه لري د ملا يعقوب په لاس کې دي او په جنوب ختيځ کې پاتې ۲۰ ولايتونه شامل دي چې سراج حقاني يې د نظارت او مديريت مسوليتونه لري. ۳۱

د کابينې له ۳۳ څوکيو څخه ۳۰ يې پښتنو ته او يوازې دوه يې تاجک او يو يې ازبک ته تللی، چې دا څرگنده کړه چې د تنوع په اړه د طالبانو مفکوره تقريباً بې معنی وه. نږدې ټول پوستونه د طالبانو د تحريک لور پورو غړو ته تلل او د کابينې وزارتونه تر ډيره حده هغه دندې منعکسوي چې دوی يې په مشرتابه شورا کې درلودل. ۳۲ د عدم توازن په ليدلو سره، حتی د پاکستان لومړي وزير عمران خان د سپټمبر په ۱۸، ۲۰۲۱ تويټ وکړ:

په دوشنبه کې د افغانستان د گاونډيانو له مشرانو او په ځانگړې توگه له اوږده بحث وروسته

بیرته راستنیدنهد طالبانو

د تاجکستان ولسمشر امام علي رحمان، ما پیل کړی دی له طالبانو سره د یوه ټول شموله افغان حکومت لپاره خبرې اترې چې تاجک، هزاره او ازبک پکې شامل وي. ۳۳

طالبانو د ۲۰۲۱ کال د سپتمبر په ۲۱ مه کابینه پراخه کړه، د مرستیالانو نوملړ یې اعلان کړ او بیا یې د اکتوبر په ۴ مه د کابینې د پوستونو پر وړاندې دوه درجن نومونه ور اضافه کړل، ورپسې د ۲۰۲۱ کال د نومبر په ۲۳ مه اعلان شو. ۳۴ دغه پراخوالی (په لومړۍ ضمیمه کې بشپړ لیست) کې د پنجشیر او بغلان ولایتونو نومونه هم شامل دي چې د پام وړ تاجک او ازبک نفوس لري، د ټول شمولیت پیغام لیرلو لپاره په نیمه زره هڅه کې. د ۲۰۲۱ کال د اکتوبر په ۴ د طالبانو د کابینې لومړنۍ غونډه هغه وخت د سپکاوي په برخه کې زیاته کړه چې د طالبانو د مشر ملا هبت الله اخنزاده له خوا د ۳۸ نویو رسمي گمارنو اعلان وشو چې تقریباً ټول د پښتني توکمونو دیني عالمان وو. ۳۵ د لومړي مرستیال درېیم مرستیال هم اعلان شو – مولوي عبدالکبیر – بنایي د دې مقام اهمیت کم کړي. د ننګرهار پخوانی والي هم د طالبانو د رهبري شورا غړی دی او د ځدراڼو له قوم څخه دی، چې د حقاني له قبیلې څخه دی.

په داسې حال کې چې د موقتي کابینې لږ تر لږه ۱۴ غړي د ملگرو ملتونو د امنیت شورا د ترورېزم په تور لېست کې دي، په کابینه کې یو شمېر لوړو زده کړو لرونکي غړي هم شامل شوي دي. یو له دوی څخه عبداللطیف نظري دی چې د اقتصاد وزارت مرستیال دی، او مهمه دا چې هغه د هزاره توکم څخه دی او په سیاسي علومو کې پی ایچ ډي لري. په رسنیو کې د خپلې تجربې تر څنګ یې د ډیموکراسۍ، د تابعیت حقونه او مکلفیتونه او څو اړخیزه کتابونه چاپ کړي دي.

له بغاوت څخه حکومتداري ته

نړيوالي اړيکي - د موضوعاتو خورا اغيزمنه لړۍ. ۳۶ يو بل هزاره ډاکټر حسن غياثي هم د عامي روغتيا وزارت د مرستيال په توگه ټاکل شوی دی. دغه راز د سوداگري وزارت مشري د تاجک وزير حاجي نورالدين او د هغه دوه مرستيالان محمد بشير او عظيم سلطان کوي، چې له تاجک نژاد څخه دي. د طالبانو د معيارونو له مخې، دا يقينا يو پرمختگ دی، او لږ تر لږه د منلو وړ دی.

په زړه پورې قضيه د طالبانو د اوسني ماليي وزير ده چې د هدايت الله بدري په نوم يادېږي - خو تل داسې نه وه. د هغه د اصلي نوم، گل اغا اسحاقزي تر شا د کيسې په اړه لږ خلک خبر دي. د دې نږدې پټ دوه گوني هويت لامل دا دی چې د سپټمبر له يوولسمې وروسته اغا په کوټه کې د پاکستاني استخباراتو له لوري وهل او ډبول شوی او د معلوماتو له ورکولو يې ډډه کړې ده. هيڅوک فکر نه کاوه چې هغه به په حقيقت کې ژوندي پاتې شي - نو کله چې يې وکړ، د دې لپاره چې امريکا ته د سپارلو مخه ونيسي خپل نوم يې بدل کړ - نن مور ته راوړو. اوس که گل اغا له خپل پخواني تاريخ سره په دې نوي مقام کې وگمارل شي، په دې مانا چې هغه بايد له پاکستانيه بېنل شوی وای. دا چې څنگه وشول مور ته ډېر څه وايي: د طالبانو د بهرنيو چارو وزير امير خان منقي په شخصي توگه هغه د پاکستان د پوځ پخواني مشر جنرال قمر جاويد باجوه ته د دوستۍ لاس اوږدولو لپاره ورغوښتی و. يوازې د باجوه په خوښه هغه ته دا موقع ورکړه.

د پښتني شاليد تر څنگ، د طالبانو په حکومت کې د دندې د موندلو يو بل مهم وړتيا له پاکستان سره مستقيم يا غير مستقيم اړيکه ده، که هغه د کوټې يا پېښور شورا غړيتوب وي يا د دارالعلوم حقاني مدرسي د پخوانيو محصلينو حيثيت. د طالبانو پخوانی نسل تر ډېره دغې مدرسي ته تلل چې د افغانستان له پولې په ۶۰ کيلومتري کې موقعيت لري. دا د پاکستان يو دی

ٻير ته راستندينه طالبانو

ترٽولو پخواني او خورا بدنام مدرسي. د نورو مدرسو په پرتله د طالبانو ډير مشران د هغي له تالارونو تېرېدل. د نن ورځي د طالبانو د كابيني لږ تر لږه اته مهم غړي او په سلهاو نظامي قوماندانان او واليان د دي ښوونځي فارغان دي (دوهه ضميمه وگورئ). په دي كسانو كي د كورنيو چارو وزير سراج حقاني، د بهرنيو چارو وزير امير خان متقي او د لوړو زده كړو پخواني وزير عبدالباقي حقاني هم شامل دي.^{۳۷} ډيري پخواني محصلين د حقاني لقب د تخلص په توگه د وياړ په توگه اخلي او په دي توگه د "حقاني" شبكه ليل كيري، دا د غلط تصور برعكس چي حقاني د ځينو پښتنو قوم نوم دي. حتى د پاكستان پخواني لومړي وزير عمران خان هم د دي غلط تاثر سره مخ شو كله چي هغه په عامه وينا كي وويل چي حقانيان يوه مشهوره قبيله ده.^{۳۸}

حقانيان نن سبا د طالبانو يوه برخه ده. اړيكي د يو اتحاد په توگه پيل شوي، او دوي تر يوي اندازي پوري جلا جلا هويتونه ساتل، مگر په تدريجي ډول د 2001 څخه وروسته د بغاوت په مرحله كي يوځاي شول. سراج او د هغه تره خليل حقاني، چي اوس د كډوالو چارو وزير دي، د ۲۰۲۱ كال د اگست له مياشتي راهيسي په ټولو مهمو غونډو كي د طالبانو د استازو په توگه مخكين وو. د ټولو جرگو او پخلايني غونډو لپاره، خليل، چي د يو اغيزمن منځگري په توگه پيژندل كيږي، ډيري وختونه مخكين تسهيل كونكي وي. عموما داسي انگيرل كيږي چي سراج حقاني د طالبانو په منځ كي د پاكستان ترټولو لوي متحد دي، مگر ډيري داخلي په دي باور دي چي مهم ځاي په حقيقت كي د سراج تره خليل حقاني پوري اړه لري. د بهرنيو چارو وزير متقي د طالبانو د يوه خورا نفوذ لرونكي استازي په توگه د پاكستان له لوي درستيز سره په ليدنو كي هم ډېر پرمختگونه كړي دي.

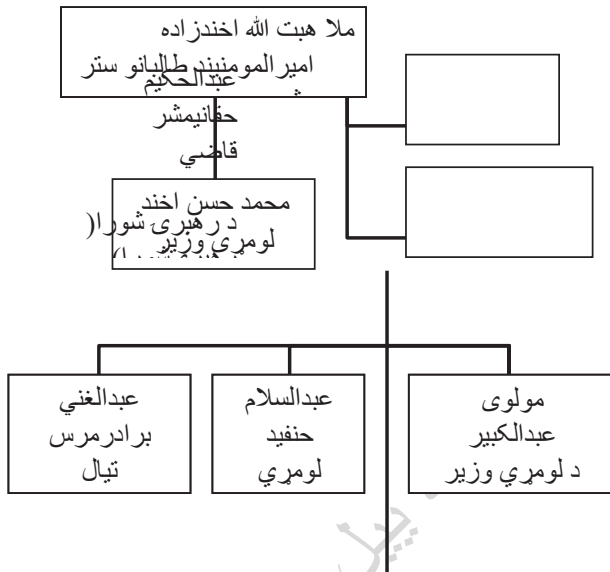
د طالبانو په كابينه كي يو بل نفوذ لرونكي او خورا محافظه كار غړي نور محمد ثاقب وزير دي.

له بغاوت څخه حکومتداري ته

د حج د چارو لپاره. د دارالعلوم حقاني څخه فارغ او پخوانی لور پوری زده کوونکی، هغه د طالبانو په لومړي حکومت کې د قاضي القضاة په توګه دنده ترسره کړې او د خپلو زهرجنو فرقه ایزو افکارو له امله مشهور دی. هغه ډیری شیعیه ضد فتوا صادره کړه - مذهبي فرمانونه - چې په افغانستان او پاکستان کې د هزاره او نورو شیعیه ټولنو په وړاندې د ظلمونو لامل شوي. د هغه یوه پخواني ملګري له ما سره په مرکه کې وویل چې نور ثاقب ته حتی د هغه د عالم حقاني لخوا خبرداری ورکړل شوی و چې د هغه د تکفیري چلند مخه ونیسي - د مسلمانانو شړل یا مرتد اعلان کول. هغه د طالبانو د لومړي حکومت پر مهال د ډېرو جنجالي حقوقي پریکړو مسوول و او که څه هم د هغه نوی دریځ د پام وړ ټیټوالی منعکسوي، خو د کابینې د ځای پر ځای کولو لپاره کافي نفوذ لري.

د ځوان نسل ځینې طالب غړي په اسلام اباد کې له نړیوال اسلامي پوهنتون څخه درسونه لري، چې د تدریس او څیړنیزو معیارونو له مخې نسبتاً عصري موسسه ده، چې د سعودي عربستان لخوا تمویل کیږي. یوه دودیزه مدرسه نه ده، دا ولیدل چې ځینې فارغان د طالبانو په کابینه کې د دویمې درجې پوستونه (د وزیرانو په توګه) ترلاسه کوي. یو څوک به داسې انګیري چې دوی د بنوونځي د پخوانیو دودیزو طالبانو برعکس دي، شاید ډیر خلاص ذهن لرونکي او ښه لوستونکي وي. ډاکټر نعیم وردک، چې د دغه پوهنتون څخه یې پی ایچ ډي کړې ده، د ۲۰۲۰ کال د سپټمبر راهیسې په دوحه کې د طالبانو په سیاسي دفتر کې استازیتوب کوي.

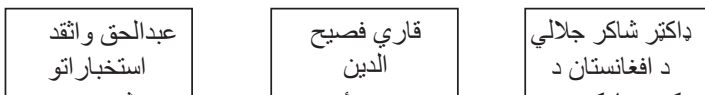
شاید د ټولو څخه خورا په زړه پوري ټاکنه هم خورا غیر متوقع وي، د هغې شاته په زړه پوري تاریخ سره. که څه هم د طالبانو د اوسني حکومت د یو پر څلورمې پیری څخه د نسلي او ایډیالوژیکي بدلونونو استازیتوب کوي، هغه دا دی. د کرکټ بورډ د مشر مقام به دومره گرم شو چې لفظي یې غوښتل

د کابيني اغيزمن غري

مهم اجر ايوي پوستونه

چارٽ 1. ٻه سرپرست حڪومت کي ڊطالبانو مهم مشران

قاري دين محمد حنيفد اقتصاد وزير:

د بدخشان ولايت څخه يو تاجک، په پېښور کې يې زده کړې کړي

عبدالباقي حقاني د لوړو زده کړو وزير:

هغه د خوست د والي په توگه دنده ترسره کړې او پکتیکا ولايتونه د طالبانو د لومړي حکومت پر مهال، ۱۹۹۶-۲۰۰۱. د هغه پر ځای ندا محمد نديم وټاکل شو. د ننگرهار ولايت پخوانی امنيه قوماندان، د ۲۰۲۲ کال په اکتوبر کې

نجيب الله حقانيد مخابراتو وزير

محمد خالد، د ارشاد او دعوت وزير

حميدالله اخنذز اهدد ملکي هوايي چلند او ترانسپورت

وزير شهاب الدين دلاورد کانونو او پتروليم وزير محمد عباس

اخنذد طبيعي پېښو سره د مبارزې وزير حبيب الله اغاد پوهنې

وزير

عبدالمنان عمريد ټولگتو وزير:

د طالبانو د تحريک د بنسټ ايښودونکي محمد عمر ورور محمد يونس

اخنذز اهدد کليو د بيارغونې او پراختيا وزير پراختيا عبداللطيف منصور د اوبو

او انرژي وزير

محمد اسحاق عاصمد عامي روغتيا وزير

عبدالرحمن راشدد کډوالو او راستنيدونکو چارو وزارت مرستيال

عبدالوليوزير د کار او ټولنيزو چارو

عبدالمجيد اخنذد شهيدانو او معلولينو وزير

نورالدين ترابيد زندانونو وزير

محمد خالد حنفي د فضيلت د ترويج او د ناوړه چلند د مخنيوي وزير

عبدالڪيم ٿيريد عدليي وزير
هغه د سعودي عربستان په زندان ڪي پاتي شو (۲۰۱۰-۱۹) د طالبانو د تمويل
لپاره په انگلستان ڪي ڪمپاين ڪي له 6 مليون څخه ڊير سعودي ريال راٿول
ڪري ۳۹

چارٽ 2. د ڪابيني نور مهم غري ۴۰

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

د دې له امله جگړه روانه ده! ۴۱ هغه سړي چې یو وخت د سپورت سره د دوی د لیوالتیا لپاره مشهور وو اوس یې هډوکي ماتوي! تر ټولو په زړه پوري حساب هغه وخت دی چې له پاکستان سره د طالبانو اړیکې د سپټمبر له یوولسمې مخکې تر ټولو ښې وې. یوه شیبه په پاکستاني رسنیو کې د تل لپاره په نښه شوي وه کله چې د پاکستان فوټبال ټیم افغانستان ته د لويې لپاره سفر کړی و - یوازې نږدې سمدستي شړل شوی و. د دوی جرم شارټونه اغوستل وو! کله چې طالبانو د دوی "نامناسب لباس" ولید، دوی نه یوازې دا چې دوی یې له هیواد څخه ایستل بلکې سرونه یې پرې کړل (د ذلت نښه گڼل کیږي) - او دا هغه وخت و چې اړیکې ښې گڼل کیدې! د هغه وخت او اوس تر مینځ سخت توپیر د وخت په تیریدو سره د بدلونونو سره ډیره خبرې کوي. برسېره پر دې، په سیمه کې د کریکټ سپیڅلی ماهیت له پامه غورځول کیدی نشي؛ دا د بیان څخه بهر مینه ده. کله چې د افغانستان د کرکټ ځوانې لوبډلې ستر پرمختگونه پیل کړل، طالبان پوه شول چې دوی نه شي کولی پر دوی برید وکړي او د خلکو رضایت له لاسه ورکړي. د دوی لپاره وخت راغلی چې خلکو ته تسلیم شي، نه په بل ډول.

د مشرتابه یوازینی پوستونه چې میړمنې یې مناسبې گڼل شوي د روغتیا پاملرنې سکتور کې واقع شوي. ډاکټر ملالی فیضي د ۲۰۲۲ کال د فبرورۍ په میاشت کې د ملالی زیزانتون د زیږون د روغتون د مشرې ډاکټرې په توگه وټاکل شوه. ډاکټر ارین د ۲۰۲۲ کال د فبرورۍ په میاشت کې په کابل کې د لوړو زده کړو وزارت تر چتر لاندې د شاهراد تدریسي روغتون (د نسایي ناروغیو لپاره) د رییس په توگه وټاکل شو. او ډاکټر سیمین مشکین مهمند د ۲۰۲۲ کال د اکتوبر په میاشت کې د رابعه بلخي د ولادت روغتون د رییس په توگه وټاکل شو. د طالبانو د معیارونو له مخې دا بې ساري گمارنې دي، خو حقیقت دا دی چې د روغتیا عمومي

له بغاوت څخه حکومتداري ته

د روغتيا نړيوال سازمان په وينا په افغانستان کې نظام د سقوط په درشل کې دی. افغانستان لا هم په نړۍ کې د مړينې تر ټولو لوړه کچه لري. سره له دې چې ډيری نړيوالو مرستندويه ادارو خپل عمليات وځنډول (د دسمبر 2022 کې د نادولتي موسسو بڼځينه کارکونکو باندې د طالبانو د بنديز په غبرگون)، وضعیت يوازې خرابيږي، او د طالبانو سره د معاملي لپاره د موجوده تکلارو د اغيزمنتيا په اړه پوښتنې هم راپورته کوي.

د کابينې جوړښت ته راستنيدل او هغه کسان چې د طالبانو په نوي حکومت کې شاتونه بولي، ډيری غري يې تر شا ښه باور لري. په کابينه کې د حقانيانو لويه برخه اخيستی وه، پرته له دې چې په کابينه کې د خپلوۍ يا د طرفدارۍ تورو نه ولگول شي. دا د بحث وړ ټکی دی. د Giustozzi په وينا، ۴۲ په کابينه کې د حقانيانو تناسب عادلانه دی، چې د هغوی نفوذ، ځواک او پوځي ونډې منعکسوي. په ټوليز ډول، کندهار، د طالبانو زره ټاټوبی، چيرته چې ستر مشر اوسيزي، ډير ځواکمن او حاکم دی.

د کابينې ډيری غرو پخوا د ملا عمر او د هغه له نږدې ملگرو سره کار کاوه. د دوی په منځ کې، ځينو يې وخت په زندانونو کې تير کړی - د ځایي افغان زندانونو څخه تر گوانتانامو پورې. نور هغه کسان دي چې د امريکا په پوځي عملياتو او افغان پوځي کمپاين کې يې د کورنۍ نږدې غري له لاسه ورکړي او دا غم يې له ځانه سره وړي. داسې کسان هم شته چې له خپلو کورنيو سره پاکستان ته تللي، د پښتنو له قومي اړيکو او په ځينو مواردو کې له پاکستاني استخباراتو سره اړيکې لري، چې په افغانستان کې د خپلو ستراتيژيکو امنيتي گټو په نظر کې نيولو سره تل د طالبانو هرکلی کوي. او وروستی مگر لږ تر لږه هغه ډله ده چې په شمير کې تر ټولو کوچنی ده مگر يوه يې چې په لور يې مرسته کړي

بیرته راستنیدنه د طالبانو

طالبان په لویه کچه کابل ته راستنیري: هغه ډله چې دوحی ته د سیاسي دفتر د جوړولو او بالاخره له امریکا سره د خبرو اترو لپاره تللي. په ځینو لارو کې، دوی نیکمرغه کسان دي، چې د قطر له حکومت سره د خپل سپانسر په توګه معامله کوي، پرته له دې چې په افغانستان کې سمدستي ګټې ولري، او د پاکستان سره د اړیکو د تارونو څخه پاک وي. پرته له کوم قومي یا سیمه ایزو اړیکو، قطریانو یوازي د اوږدې مودې لپاره په نویو اړیکو کې پانګونه کوله، او د طالبانو د دې ډلې لپاره دا د هغو کارونو په ترسره کولو کې چې دوی یې علاقه نه درلوده، د تور میل کیدو څخه د خونديتوب په معنی وه. په آرامۍ سره د دوحې په خاوره کې. په عین حال کې، هغه کسان چې د پاکستان له لارې تلل، ډیری وختونه به د دروازي په یوه سترګه کې ژوند کوي، د نیمې شپې د ټکولو څخه ډاریري، او د آی ایس آی په رحم کې پاتې کیږي.

که څه هم د طالبانو د کابینې زیاتره غړي د پاکستان د متحدینو په سترګه کتل کیږي او یا په نسبتاً خپلواکه کندهاري شبکې پورې تړلي دي، خو په کابینه کې یو څو چوکۍ د ایران پلوه عناصرو په لاس کې دي. په دوی کې تر ټولو مهم د کورنیو چارو د وزارت د مرستیال څوکۍ ده، چې په پیل کې له ابراهیم صدر پرته بل چا ته نه وه رسېدلې. په زړه پورې خو دا ده چې په دې وخت کې هغه هم له سراج حقاني سره په رقابت بوخت دی. نن ورځ د طالبانو تر منځ د قوماندې درجه بندي سیستم پیچلی دی، لږ تر لږه ووايو. دا د ډیری قوماندانانو ترکیب دی او د پخوانیو طالب ساتونکو او ځینو نویو سرتیرو سربیره، په رقابت او سیالی کې ډوب دی. د بریښنا شریکول د روښانه عمودی پیرامید په پرتله په افقی سیستم کې کار کوي. هغه بې نظمي چې د دې په واسطه رامینځته شوې خورا روښانه ده.

د طالبانو د کابینې د جوړیدو د بهیر د څیړلو لپاره، ما د یوه لوړ پوړي پاکستانی جنرال سره د مرکې کولو فرصت درلود

له بغاوت څخه حکومتداري ته

د افغانستان په وضعیت کې، چا زما سره ځینې په زړه پوري لیدونه شریک کړل. لومړی یې یادونه وکړه چې پاکستان څنگه هڅه وکړه چې طالبان قانع کړي چې پخواني افغان ولسمشر حامد کرزي او پخواني اجرائیه رییس عبدالله عبدالله ته یو سمبولیک دريځ ورکړي، خو طالبانو خپل نظر درلود.

بیا می ترې خپله زرین پوښتنه وکړه: ایا دا کسان رښتیا هم نوي طالبان دي؟ د هغه ځواب ما حیران نه کړ. هغه وویل، دا د طالبانو نوی نسل دی، چې ډېری یې بهر ته تللي او د پخواني نسل په پرتله ښه تعلیم لري. دوی نه یوازې دا نړیوال نندارتون لري، دوی یې خوښوي. او، دوی نه غواړي زاره وخت ته لار شي - هو، د نړۍ پراخه لید ممکن زور وي - مگر دوی نه غواړي له نړۍ څخه جلا شي. اوس چې دوی یې لري، دوی به هغه بنسټلیک او اړیکه له لاسه ورنکړي چې د دوی لخوا ورته گران دي. دوی به هڅه وکړي چې دواړه ولري.

که دا سمه وي، نو دا به څنگه د سخت دريځو مشرانو سره لوبه وکړي - چې ډېری یې لوړ پوړي اجرائیوي پوښتونه او د کابینې وزارتونه لري، اوس مهال یو راز دی، که څه هم دا پوښتنه راپورته کوي: ایا طالبان د هویت بحران لري؟

د نوي کابینې په ټینګیدو سره، طالبان تر ټولو سترې ننگونې سره مخامخ شول. یو ساحوي قوماندان څنگه د حکومت په وزیر بدلیري؟ هغه کسان چې یو وخت یې د تش په نامه والیانو په توګه دنده ترسره کوله، د ترهګرۍ د رامنځته کولو دنده یې درلوده، اوس د دوی د سوځولو پر ځای د پلونو د جوړولو په معنا دي. د سترگو په رپ کې، دوی باید د هغه څه برعکس چې تل یې کړي زده کړي - د دې پر ځای چې د حکومت سره مقاومت وکړي، دوی باید دا چل کړي.

په کابل کې د دولتي ماشین تر څنګ د ولایتونو والیان هم ډېر مهم دي. د

اګست راهیسي

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

په 2021 کې، هیبت الله لرتلر لره دوه ځله والیان بدل کړل - په تصادفي ډول یې له یوه ولایت څخه بل ته لیریدول. تعبیر دا دی چې هیبت الله نه غواړي چې له دوی څخه هیڅوک د خپلو شخصي گټو لپاره د سیاسي ملاتړ شبکي رامینځته کړي - بلکه دوی باید په خپلو اداري مسولیتونو متمرکز وي.

په زړه پورې خبره دا ده چې له هیبت الله سره په اړیکو کې تر ټولو اغېزمن کس د کندهار والي یوسف وفا دی. په ځینو لارو کې یو څوک هغه د هبت الله پاشا په څیر د عمل کولو سره پرتله کولی شي، د یو داسې شخصیت په توګه چې لوړ سړي ته نږدې وي او غږ یې اوریدل کيږي. د هغه اهمیت له دې حقیقت څخه هم سرچینه اخلي چې هغه په سیمه کې د سرحدي پوستو کنټرول لري او د پیسو له لارې؛ هغه په مستقیمه توګه هبت الله ته پیسې ورکوي.

یو له لومړنیو تصمیمونو څخه چې نوي حکومت یې د افغانستان د بیرغ په اړه نیولی و. ۴۳ دوی هیڅ وخت ضایع نه کړ چې د تور، سور او زرغون افغان ملي بیرغ پر ځای د طالبانو رسمي سپین بیرغ چې شهادت یې اسلامي مسلک دی: د خدای پرته بل خدای نشته او محمد د هغه پیغمبر دی. سپین رنگ د پاکوالي او سولې رنگ دی. په هر صورت، طالبان ځان د خدای لخوا ټاکل شوي اتلانو څخه کم نه ګڼي چې په خپله خاوره کې اصلاحات راولي. د هبت الله په مشرۍ د رهبرۍ شورا (رهبري شورا) لپاره، ما په یوه مرکه کې وویل، د حکومت نوې دنده تر ټولو سخته ننگونه وه. دوی د انزوا احساس کاوه، لکه څنګه چې د طالبانو د واکمنۍ پر مهال ډېرو لوېدیځو هېوادونو خپل سفارتونه تړلي وو. دوی هغه ایډیال ته ژمن وو چې دوی یې جګړه کوله، مګر دوی پوهیدل چې ډیر کار باید ترسره شي.

له بغاوت څخه حکومتداری ته

د اسلامي امارت د جوړېدو لپاره چې دوی یې لسیزې تیرې کړې وې، تر لاسه کړي. ننگونه دا وه چې ظاهراً په سختۍ سره هیڅوک د حکومتداری د بڼه تعریف شوي ماډل او دا څنگه رامینځته کولو په اړه سرکریپت نه پوهیږي. یا شاید دا یو نږدې ساتل شوی راز و! د عادي کتونکو لپاره، ټول هغه څه چې بڼکاره وو گډوډي وه.

د طالبانو د حکومتوالی نظریه

د حکومتوالی لپاره د یوې طریقې د رامنځته کولو لپاره هڅه کول، د طالبانو د ستري محکمې نوی ټاکل شوی مشر عبدالحکیم حقاني چې د عبدالحکیم اسحاقزي په نوم هم پیژندل شوی (مخکې معرفي شوی) د ۲۰۲۲ کال د جون په میاشت کې د الامارة الاسلامیه و نظامه یا اسلامي امارت او نظام په نوم یو کتاب خپور کړ. ۴۴ د طالبانو مشر ملا هبت الله د دغه ۳۱۲ مخیز کتاب مخینه لیکلي او علماوو ته یې ډېره سپارښتنه کړې ده. دا د طالبانو د نړۍ لید اړین ټکي لندیز کوي او د دوی د فلسفې او عامه پالیسی کرنا لري مهم اړخونه د هغه دیني نظرونو او د امریکا وروسته افغانستان لپاره د دوی لید پر اساس بحث کوي. دا کتاب په خپله د پالیسی رسمي سند نه دی، خو په یقیني ډول په کندهار کې د طالبانو د مشرتابه حلقو لخوا ملاتړ شوي نظرونه او د پالیسی نسخې منعکس کوي.

لکه څنگه چې یو څوک د کتاب مینځپانگې ته ژوره گوري ، ډیری موضوعات او توضیحات خورا متضاد بڼکاري. دا د اسلامي کلتور د ودې په اړتیا باندې د ټینگار سره پیل کيږي لکه څنگه چې د اسلامي ارزښتونو د خورا سختو تعبیرونو له لارې لیدل کيږي.

د پرانیستي څپرکي استدلال کوي چې د اسلامي امارت مرکزي هدف، د دوی له فتحې او ماتې وروسته او

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

د امریکایانو او د هغوی د متحدینو وتل په افغانستان کې د اسلامي شریعت او حنفي فقهې (د سني اسلام له څلورو مکتبونو څخه یو) پر بنسټ د یوه اسلامي دولت په جوړولو سره په افغانستان کې د خدای حاکمیت پلي کول دي. دلته یو ځل بیا په زړه پورې خبره دا ده چې په دې بیان کې موجودې مفاهیمو ته پام وکړو: په لومړي سر کې دا چې طالبان د ځمکې پر مخ د خپل قانون د پلي کولو لپاره د خدای له خوا غوره شوي دي او د اسلامي شریعت په اړه د دوی پوهه یوازینی سمه ده.

د حکومتاری په اړه، مخکې له دې چې د پلي کولو لپاره د حکومت ډولونو توضیحاتو ته پام وکړي، لیکوال د خپل هیواد د بې وزلو لپاره اندیښنه څرگندوي - د واک د ترلاسه کولو لپاره د زیان منونکو ناسمې کټي اخیستني ته اشاره کوي. تر دې دمه ډیر ښه.

په کتاب کې د مختلفو مذهبونو او حتی اسلامي فرقو پورې اړوند د عدم برداشت کچه د لیکوال ذهنیت ته لارښوونه کوي. دا د حنفي مکتب پیروان په کلکه هڅوي چې د مکتب له اصلي اصولو څخه لیرې شي، په داسې حال کې چې دا مني چې د نورو فقهې مکتبونو سره تړاو لري کولی شي خپله لاره تعقیب کړي. که څه هم دا د حیرانتیا خبره ده چې لیکوال لږکیو ته ورکړل شوي امتیازات د اسلامي نظام لپاره یو گواښ گڼي - ادعا کوي چې دا اقلیتونه په حقیقت کې د طالبانو د حکومت هدف ماتولی شي. ایا هغه دښمنان چې اکثره وخت ضعیف او نیمگري بلل کېږي په رښتیا دومره خطرناک دي چې ستر، پیاوړي او نه ماتیدونکي طالبان تر پښو لاندې کړي؟ دلته ژبه له وېرې او ناامنی ډکه ده.

د دولت مشر ته د امیر المؤمنین په نوم یادېږي - په لفظي معنی د وفادارانو مشر؛ په حقیقت کې هر څوک باید د هغه اطاعت وکړي، او څوک چې د مرگ د سزا مستحق نه وي. د قاضي په توگه، لیکوال

له بغاوت څخه حکومنداري ته

واقعيًا دا معنی لري. د دې مشر د ټاکلو څرنګوالي باید د هغه تاريخي نمونې تعقيب شي چې د څلورو سمه لارښوونکو خلافتونو لخوا ترتيب شوي (څوک چې څوارلس پيری دمخه د اسلام د پيغمبر ځای ناستی شو) - کوم چې د ليکوال په وينا، د "بيعت، تسلط، او د جوربنت له لارې و. د هيواد د با نفوذه او نامتو کسانو شورا.» هغه دې ته اشاره نه کوي چې له پيغمبر اکرم وروسته د اسلام څلور واړه خليفهان د بېلابېلو ميکانيزمونو له لارې وټاکل شول. په کتاب کې هيڅ داسې څه نشته چې د هر ډول نمايشي نظام د ملاتړ په توګه وګنل شي، کوم چې يوازې د ديموکراسۍ د حرامو په ويلو بسنه کوي.

د کتاب يوه مهمه برخه د اميرالمؤمنين د وظيفو په اړه توضيحات ورکوي چې د څلورو سمه لارښوونکو خلفاوو له مثالونو څخه الهام اخيستل شوي. د خليفه ګانو او د هغوی د تګلارو د مطالعې لپاره له کومو سرچينو او تاريخي اثارو څخه کار اخيستل شوی دی، ځکه چې ليکوال په اسانۍ سره دغو مهمو شخصيتونو ته خپل شخصي تعبيرونه منسوبوي. د بنوونيز سيستم په اړه هم بحث کيږي - په ځانګړې توګه، دا څه شی کيدی شي او څه نشي کولی. څرنګه چې "عصري" غير مذهبي زده کړې په ښکاره ډول په افغانستان کې ډيری ستونزې رامینځته کړي، او اسلام او مسلمانان کمزوري کوي، د هغه دليل دی چې د زده کړې سيستم باید په طبيعي توګه مذهبي وي. د ټولو شيانو څخه چې دوی کولی شي په خپل هيواد کې د ستونزو لپاره ملامت کړي، د زده کړې انتخاب ريښتيا دی

ستومانه

د ليکوال په اند ښځې له مېرمنې او اولادونو له پاللو پرته بله ګټه نه لري؛ نو يقيناً دوی په حکومت کې ځای نه لري! اميرالمؤمنين ښځه نه شي کيدای، ځکه چې د ځينو پراسرار روايتونو له مخې ويل کيږي چې ښځې بايد په سياست کې ښکيل نه وي.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

که نه نو کار به خراب شي. هغه ټينگار کوي چې بنځي د نارينه وو په پرتله له عقلي پلوه کمزورې دي. د هغه د استدلال يوازینی ممکنه تفسیر موضوع داسې ښکاري چې بنځي بايد د سترگو څخه ورکې شي ترڅو د هيواد راتلونکي نسلونه په خاموشی او پټه توگه لور کړي، پداسې حال کې چې نارينه د "کار" په سرته رسولو کې شل کاله تیر کړي!

ليکوال د بنځو تعليم ته هم يو څپرکی وقف کړی دی

- يا د هغې نشتوالی. د کتاب له مخې، بنځي د زده کړې له ترلاسه کولو منع نه دي، تر هغه چې دا ځينې معيارونه پوره کړي - ځکه چې بنځي څنگه کولی شي پرته له سختو قواعدو سره يو څه ولري؟ دوی بايد په کور کې د کورنی د غرو لخوا تدریس شي - له اړتيا پرته خپل کور نه پریردي، او په بشپړه توگه د نارينه وو تر څنگ زده کړه نه کوي. که دوی بايد د زده کړې لپاره کور پریردي، نو د دوی ښوونکی هم بايد ښځه وي. د کيميا او فزیک مطالعه د بنځو لپاره په بشپړه توگه غیر ضروري گڼل کېږي، پرته له دې چې کوم توضیحات وړاندې شي. ۴۵ شاید دا "لارښوونه" وه چې طالبان يې د 2022 په اکتوبر کې وهڅول چې د اقتصاد، انجینری، کرنې، جیولوژي او حتی ژورنالیزم په شمول د "ډیر ستونزمن" مضامینو کې د کالج د داخلي آزمويڼې د اخیستلو مخه ونیسي. ۴۶

ملا هبت الله یقینا د دې اختلافي تړون او لیکوال ملا عبدالحکیم له تفسیرونو، په ځانگړې توگه د دولت او ټولني په ټولو برخو کې په بشپړه او بشپړ ډول د طالبانو د شرعي نسخې په پلي کولو ټينگار کوي. د طالبانو د داستان د ایډیالوژیکي برخې په جوړولو کې د دغو دوو کسانو په کنترول کې، د طالبانو هر اصلاح غوښتونکي او منځلاري د شاوخوا شیانو د بدلولو لپاره یو ستونزمن کار سره مخ دی.

طالبان.gov

سياستونه، سياستونه او داخلي رقابتونه

د شرايطو توپير او د بغاوت په کلونو کې مختلفو شبکو ته وفاداري په طبيعي توگه د طالبانو ترمنځ سيالي رامنځته کړه. اوس، د واک په دهليزونو کې، دا د پالیسي پریکړو باندې د نفوذ د زیاتولو لپاره په سختو سیالیو بدل شوي. د دغو سیالیو په څرگندېدو سره، طالبان دېر ژر په دې پوه شول، چې یوازي د دې لپاره چې توپ په جال کې وي، دا مانا نه لري چې لوبه پای ته رسېدلې ده. ممکن یو مهم گول شوی وي، مگر د کتلو لپاره، دوی باید ډیر گولونه وکړي او ښه دفاع وکړي. د طالبانو ډله ایز کار یو ریښتینی امتحان ته اچول شوی دی. دوی یوه گډه اجنډا او یو لید لري، په ځانگړي توگه په مذهبي لحاظ، مگر دا هم ریښتیا ده چې دوی د بغاوت په وخت کې یو له بل څخه جلا شوي وو، دا د دې معنی لري چې دوی په هغه وخت کې ټول ځای په ځای وو. ځینې یې تر بل هر څه کندهاري ریښو ته وفادار دي، ځینې یې د پاکستان ملاتړي، ځینې یې دوحې پورې تړلي او یو شمېر یې نوي او ځوان جنگیالي دي، چې د ۲۰۰۱ کال د ډسمبر په میاشت کې د طالبانو د لومړي حکومت له نسکورېدو وروسته دغه اختلافات نور هم زور واخیست. د شخصیتونو ټکر او مختلف سیاسي غوره توبونه. له دې ټولو سره سره،

بیرته راستنیدنه د طالبانو

که څه هم، دا د پام وړ ده چې دوی لاهم د دې توان لري چې کلا ونیسي. البته، په پالیسي او چلند کې لوی توپيرونه شتون لري، چې ځینې یې د نورو څیرلو ارزښت لري. دا څپرکی د طالبانو د تگلارې د انتخابونو او د هغوی د تحرک په اړه دی.

د طالبانو د تگلارو په اړه لومړنی معلومات د زندانونو له نوي وزیر ملا نورالدین ترابي سره د رسنيو د مرکې له لارې څرگند شول. هغه د خپل سخت محافظه کارۍ او د قوانینو سخت پلي کولو لپاره پیژندل کېږي. په دې تبادله کې، هغه دا په کلکه روښانه کړه چې، "هیڅوک به مور ته ونه وايي چې زموږ قوانین باید څه وي. مور به د اسلام پیروي کوو او خپل قانون به په قرآن جوړوو." ¹ هغه د سختو مجازاتو لپاره قضیه جوړه کړه ترڅو د مخنیوي اغیز رامینځته کړي پداسې حال کې چې کابینه مطالعه کوي چې ایا مجازات په عامه توګه ترسره شي یا بل ډول، دا په ګوته کوي چې د طالبانو د پخواني حکومت څخه د پالیسي یو څه بدلون د تصور وړ و. په هر صورت، هغه په خبرو کې بل څه وویل چې لږترلږه د بدلونونو په اړه پوهاوی منعکس کوي چې بیرته راګرځول ناممکن وو. هغه د دې خبرې په کولو سره چې نن ورځ طالبان مختلف دي، یادونه وکړه چې دوی به د تلویزیون، ګرځنده تلیفونونو، عکسونو او ویډیوګانو کارولو ته اجازه ورکړي، ځکه چې د هغه په وینا: "دا د خلکو اړتیا ده او مور ورته جدي یو." ²

د یو حکومت تر ټولو مهمه دنده د خدمتګار وي او دا هغه میدان دی چې تر اوسه یې په کابل کې دومره خبرې نه دي شوي. په بین المللي فورمونو کې د ځینو پرمختګونو د وړاندې کولو لپاره، طالبان هڅه کوي چې د 100,000 پیاوړي اردو او 140,000 پولیس ځواک رامینځته کولو کرډیټ واخلې او همدارنګه د کجکي بند په ګډون د ډیری لویو زیربنایي پروژو کار بیا پیل کړي. هایدرو برقی

TALIBAN.GOV

نبات. 3 دوی ته د دې نوښتونو او زیربناوو ډیری پروژې په میراث پاتې دي، او د دوی دوام به د دوی د اداري وړتیاوو یوه مهمه ازموینه وي. له بده مرغه د طالبانو له واکمنۍ وروسته ډېری تکره کارپوهان په بېلابېلو وزارتونو کې له افغانستانه ووتل. طالبانو د ټولو هغو کسانو لپاره چې د تېر حکومت لپاره یې کار کړی و، "بخښنه" اعلان کړې وه، خو د دوی لومړنیو څرگندونو د اعتبار له لاسه ورکولو پیل وکړ ځکه چې د دې ژمني څخه د سرغړونې ډیری مثالونه راپور شوي. 4.

لومړۍ ازموینه: د ښځو او نجونو د زده کړې مسلي

یو له لومړنیو شیانو څخه چې خلکو د طالبانو د واک له لیدو وروسته یادونه وکړه هغه نیلي برقي او د طالبانو د لومړي دورې د خندا سترگو سره د میرمنو عکسونه وو. په افغانستان کې د ښځو د نوي نسل په اړه یوه ریښتیني اندیښنه وه چې څه به پېښ شي، چې نسبي ازادې یې تجربه کړې، او تعلیمي او کاري فرصتونه یې ترلاسه کړي، په ځانګړې توګه هغه چې په ښاري چاپیریال کې ژوند کوي. لکه څنګه چې وپره وه، خو له بده مرغه چې تمه کېده، طالبانو ډېر ژر د ښځو د فرضي حجاب، یا د حیا د اغوستو په اړه عامه پالیسي اعلان کړه. دا د مسلو یو بنسټیز لړۍ ته راځي چې دوی تل د عصري کولو او د مخلوط جنسیت ټولني مفهوم لري. نو دوی په خورا عمدي توګه د قواعدو په اعلانولو سره پیل وکړ: د نارینه او ښځینه تر مینځ به په عامه توګه هیڅ ډول اختلاط نه وي، د بلوغت څخه پورته نجونې او د ډیر عمر څخه کمې میرمنې باید حجاب واغوندي — مګر دا حجاب باید یو سخت لباس مراعت کړي. کور دا نه ډیر سخت او نه ډیر پتلی کیدی شي. مګر یوازې په څو میاشتو کې،

بیرته راستنیدنه د طالبانو

دا محدودیتونه نور هم سخت شول. د 2022 کال تر می پورې، طالبان به وړاندیز وکړي چې د حجاب غوره بڼه به هغه برقه وي، چې د سر څخه تر پښو پورې به یوازې د سترگو لپاره جال وي.⁵ د روښانه کیدو لپاره دا بیانات په طبیعت کې مشورتې وو او په کلکه پلي شوي ندي.

لکه څنګه چې د تاریخ غمجنه نمونه ده، کله چې ناورین پېښیږي، ښځې تر ټولو زیات ټپیان کېږي. د افغانستان د ۲۰۲۱ کال د اګست په میاشت کې د طالبانو نیول استثنا نه ده، او د هر هغه چا لپاره چې په تیرو ۳۰ کلونو کې یې پام اړولی وي، د دې بیا پرانستل شویو ټپونو سره د زړه درد خورا ژور دی. له افغانستان څخه د امریکا او ناټو له وتلو څه باندې یو نیم کال وروسته ټولې نړۍ ته څرګنده شوه چې دا جګړه د افغانانو لپاره هېڅکله هم پای ته نه ده رسېدلې او د طالبانو د زور زیاتي په پیلېدو سره د ناورین غمیزه روانه ده.

کله چې طالبانو د ۲۰۲۱ کال د اګست له میاشتې وروسته د خپلې بریا په اړه ژمنې پیل کړې، په هر ځای کې یو شان غرونه راپورته شول—دا ډېره ښه وه چې ریښتیا وي. او همداسې وه: د مشرانو زور نسل تضمین کړی چې دوی به دومره ژر هیر نشي، او نه به پرته له جګړې څخه ښکته شي.

د طالبانو له خوا اوریدل یو خوندور حیرانتیا وه چې ښځې به وکولی شي کار ته دوام ورکړي او نجونې کولی شي د 2022 کال د مارچ له 22 څخه ښوونځي ته دوام ورکړي.⁶ دا په دوحه کې د خبرو اترو په ترڅ کې شوي ژمنې سره سمون لري. خو که تاریخ مور ته څه رابښي، هغه دا دي چې مور د طالبانو په خبرو باور نه شو کولای. لومړی، یو ټکان د 2021 په ډسمبر کې راغی، کله چې طالبانو پریکړه وکړه چې هغه میرمنې چې غواړي اوږد واټن (له 45 میلیونو څخه ډیر) سفر وکړي باید د سرک ترانسپورت ته اجازه ورنکړل شي پرته لدې چې نږدې نارینه خپلوان ورسره وي.⁷ د ترویج لپاره وزارت

TALIBAN.GOV

فضيلت او د بديو مخنيوی " همدارنگه د موټرو مالکينو ته لارښوونه وکړه چې هغه ميرمنو ته له سواری څخه ډډه وکړي چې سرې جامې نه اغوندي. کلتوري نورمونو او عمومي عملونو ته په پام سره په دويمه قضيه کې هيڅ رسمي پالیسي لارښود ته اړتيا نه وه. طالبان په ښکاره ډول د وخت په تيريدو سره ډير مداخله کوي. يو د پام وړ استثنا دا وه چې د افغانستان د 34 ولايتونو څخه په لسو کې د نجونو لپاره دولتي ثانوي ښوونځي "يا د محلي طالبانو د ملاتړي مشرتابه يا د والدينو يا ښوونکو د قوي فشار له امله" پرانستل شوي، لکه څنگه چې د افغانستان د تحليلي شبکې لخوا راپور شوي.⁸

بيا لوی حيرانتيا راغله ځکه چې د شپږم ټولگي (11 کلنۍ) او پورته لپاره د انجونو ښوونځي خلاصولو پریکړه بيرته واخيستل شوه.⁹ کله چې د دې پریکړې اعلان کول، په گوته شوي دلایلو کې د جنډر په جلا کولو کې ستونزې او د بودیجې نشتوالی شامل وو. په لومړني ښوونځي، پنځم ټولگي او تر هغه لاندې نجونې به وکولای شي چې دوام وکړي، خو هغه نجونې چې لویې وې باید په کور کې پاتې شي. دا د 2022 په ډسمبر کې د ډيرو سختو محدودیتونو سره تعقیب شو. د خطرناکو ایډیالوژۍ صدمه او وحشت د دې پریکړو لاندې د افغانانو لپاره لا هم تازه دی. د خلکو تر ټولو ناوړه ویره یو ځل بیا په واقعیت بدله شوه.

په داسې حال کې چې دا به گومان وي چې د طالبانو یوه لویه سلنه شتون لري چې په حقیقت کې نه غواړي د نجونو د زده کړې مخه ونیسي - دا خورا وحشي انگیرنه نه ده. هغه گډوډۍ او گډوډي چې د اعلان څخه وروسته رامینځته شوه ټولو ته اشاره وکړه چې پریکړه لږ تر لږه ښه پلان شوې نه وه. په ښکاره ډول، دلته یوازې یو ذهن کار نه کوي بلکې دوه - د یو بل سره په جگړه کې. د طالبانو په منځ کې د زرو او نویو تر منځ یوه پټه جگړه روانه ده، چې د کمزورۍ، گډوډۍ او گډوډۍ استازي دي

بیرته راستنیدنه د طالبانو

ګډوډي چې د دې نوي حکومت او د هیواد لپاره دوره کوي. ستونزه دا ده چې مور نه پوهیږو چې څوک به وگتي.

کله چې طالبانو اعلان وکړ چې نجوني به نور نه شي کولای خپلې زده کړې بیا پیل کړي، په پراخه کچه معلومه شوه چې دا په حقیقت کې د یوې سخت دريځې ډلې هیله وه چې په جنوب کې د دريو نفوذ لرونکو دیني عالمانو په ګډون چې په ملا هبت الله باندې نفوذ لري.¹⁰ په دغو کسانو کې لوی څارنوال عبدالحکیم حقاني، د دیني چارو وزیر نور محمد ثاقب (په یوه مخکنی فصل کې معرفي شوی) او د محمد خالد حنفي مرستیال د فضیلت د ترویج او مخنیوي وزیر دي.¹¹ د ایشلي جکسن په وینا "د تماس نه بهر د لږکیو پراخ نفوذ"، بنوونځي ته د نجونو د راستنیدو مخه ونیوله (له 6 څخه تر 12 ټولګي پورې)، د طالبانو د مشرانو په ګډون د افغانانو لوی اکثریت مایوسه کړ.¹² دا هغه سخت دريځي دي چې زیاتره یې په کندهار کې میشت دي چې تعصب ته دوام ورکوي. دغه درې واړه دیني عالمان په کندهار کې له ستر مشر سره په دې موضوع کې د مقابلي لپاره ورغلي وو، چې له امله یې دغه حکم صادر شو. وروسته بیا د طالبانو په لیکو کې هم د دې بدلون په اړه فشارونه راغلل.¹³ د هیلو څراغ چې خلکو درلود، لکه څنګه چې ممکن وي، د رسیدو سره سم ورک شو. لا هم د طالبانو تر منځ د افکارو جګړه پای ته نه ده رسېدلې.

د دې ناورین یوه بله تراژیدي د اسلام د ناسمو، خطرناکو او متعصبو ناسمو څرګندونو بیا راڅرګندېدل دي. نه یوازې پخپله د طالبانو لخوا، بلکې په نړیوالو رسنیو کې د ځینو عناصرو لخوا، چې داسې بنکاري، د کلتوري حساسیت او دیني زده کړې دواړو په اړه درس ته اړتیا لري. د دې لپاره چې طالبان په ځانګړي ډول له طالبانو سره څه کوي

TALIBAN.GOV

د "عنعنوي اسلام" په توگه د نجونو د زده کړې محدوديت نه يوازې په بشپړ ډول غلط دی بلکه زيانمنونکی هم دی.

تراژيدي په دې کې هم ده چې طالبان په منظم ډول خپل قومي نورمونه له اسلام سره گډوي. د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم يوه مشهوره وينا ده چې په هغه کې يې ويلې دي: "تعليم په هر هک او انجلی فرض دی" او بيا يې هم وويل چې حتی که څوک د پوهې لپاره چين ته لار شي دا ارزښت لري. تر ټولو لوی شی چې يو مسلمان يې کولی شي د پوهې لټون او ترلاسه کول دي - نه يوازې نارينه مسلمانان، بلکه د اصلي اسلامي فقهاوو له مخې نارينه او ښځينه دواړه. د پيغمبر هيڅ واعظ شتون نلري او نه هم په قرآن کې کوم آيت چې ادعا کوي چې ښځې دې له ښوونځي څخه منع کړي: د تعليم غوښتنه هيڅکله د جنسيت مشخصاتو سره نه راځي. د حقيقي اسلامي لارښوونو د حقيقت او د طالبانو د عملونو تر منځ توپير نور نه شي کيدای. ښځې د ټولني او ټولني د ژوند ځواک دی - له دوی پرته او د نجونو له زده کړې پرته هيڅ ټولنه په ريښتيا هم وده او پرمختگ نشي کولی.

او په دې توگه د زړو او ځوانانو تر منځ جگړې يو ځل بيا په جگړه کې د ښځو د ځای تراژيدي روښانه کړه. دوی د معاملي چپ ، د دوی آزادي قرباني شوي. سخت دريځو دا جگړه غوره کړې وه او گټلې وه، خو د کابل د ولسمشرۍ په ماني کې د ځوانانو وینه به ونه رنګه. يوازې ميرمني بايد رنځ وي.

د ښځينه ځواکونو په اړه د نه پوره شويو ژمنو دا جال مور بايد وپوښتو چې ولې طالبانو په لومړي سر کې دا ډول متضاد ژمني وکړې. ولې ادعا کيږي چې د نجونو تعليم ته به اجازه ورکړل شي چې يوازې پريکړه بيرته واخلي؟ ايا دا يو ډول غمجنه هڅه وه چې د نور فشار لامل شي؟ يا دا يوازې د حکومتدارۍ مسله وه؟ دلته دروغ دی

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

د مسلې ریبڼه - که چیرې یو شی وي چې مور د نوي طالبانو په اړه پوهیږو هغه دا دی: دوه لاسونه شتون لري چې دا خپرونه رهبري کوي، یوازې د بیلابیلو سکریټونو سره.

په حقیقت کې، د طالبانو د پخوانۍ واکمنۍ په پرتله یو څو شیان بدل شوي دي. حتی د کار ځایونو او بنوونځیو ته د سختو محدودیتونو سره سره، بنځې په سرکونو کې ډیر لیدل کیږي او د برقي (هغه حجاب چې ټول بدن او مخ د سترگو په وړاندې د کوچنۍ پردې سره پوښي) پر ځای د سرونو په اغوستلو (کوم چې افغان میرمنې په عمومي ډول غوره کوي) اغوستي دي. کتل. د ۲۰۲۱ کال په ډسمبر کې، د طالبانو مشر ملا هیت الله یو مهم فرمان صادر کړ (د دریمې ضمیمې وگورئ) چې د بنځو په اجباري ودونو بندیز لگوي، په واضح ډول یې ویلي چې "هیڅوک نشي کولی چې بنځې په زور او فشار سره واده کولو ته مجبور کړي" او په ورته وخت کې محکمو ته لارښوونه کوي چې "درملنه وکړي. بنځې په عادلانه توګه، په ځانګړې توګه کونډې چې د خپلوانو په توګه د میراث په لټه کې دي. 14 دا پریکړې په هیواد کې د ځینو ناوړه قومي دودونو او دودونو څخه سرغړونه کوي او د اعتبار وړ دي.

دوهمه ازموینه: د مسلمانو اقلیتونو په اړه پالیسي

بڼایي یوه له هغو ډلو څخه چې د طالبانو له خوا تر ټولو زیات په نښه شوي وي - که تر ټولو په نښه شوې ډله نه وي - د هزاره ګانو په نوم اقلیت توکمیزه ډله ده. د شیعې ګانو یوه لویه ډله ده، دوی د لسيزو راهیسې د طالبانو لخوا د ځورونې او ناوړه چلند زغم لري. د خالد حسيني جایزه ګټونکی ناول، د پټنگ چلونکی، د طالبانو د واکمنۍ پر مهال د دوو هلکانو د سختو مختلفو تجربو له لارې په افغانستان کې د کړاوونو کیسه په ښکلي ډول بیانوي - یو یې اصلي پښتون او بل یې هزاره دی. هغه څه چې هزاره ګان لري

TALIBAN.GOV

تجربه لرونکي بايد له پامه ونه غورخول شي: د طالبانو له خوا د ټولو ظلمونو څخه، هزاره گانو هر يو تجربه کړی. دوی په ځانگړې توگه نه يوازي د قومي او نژادي دلايلو له امله په نښه شوي بلکې د شيعه ضد فرقه پالنې له امله هم په نښه شوي.

د طالبانو له پيل راهيسې په پرله پسې توگه هزاره گان د بشري حقونو د نه منلو وړ سرغړونو قرباني شوي دي.¹⁵ جوماتونه او مذهبي جلوسونه بمبارول، ټولنيز تبعيض نورمال کول، شکنجه، وژني او داسې نور - دا ټول په منظمه توگه تجربه شوي. په زړه پورې خبره دا ده چې د ملگرو ملتونو لخوا د هزاره گانو ډله ايز قبرونه کشف شوي - د طالبانو لخوا د دوی کړاوونه له نسل وژني څخه کم ندي.¹⁶ نو دا باور کول گران دي چې نن ورځ طالبان چې په تيرو وختونو کې له دومره سخت نسل وژني کرکي سره مخ دي، د دې وړتيا لري چې د داسې صدماتو او ترور مخه ونيسي، په ځانگړې توگه د هغې ډلې لپاره چې د دوی تر ټولو بد حالت سره مخ دی.

د ډيموکراسۍ لپاره د هزاره گانو ملاتړ او له طالبانو سره تاريخي مخالفت د دې ډلې او د هغې د ملاتړو لخوا د دوی په وړاندې يو تاوتریخوالی، شديد تعصب رامنځته کړ. دا په دې معنی وه چې نه يوازي له سيستم څخه، بلکې په ټوله کې له ټولني څخه جلا کول. تبعیضي عقيدې چې د دوی د توکمیز او مذهبي هویت په شاوخوا کې دي، په تيرو څو لسيزو کې په افغاني ټولنه کې د دوی موقف تعريف کړی دی، ځکه چې دوی ځانونه د انگر په پای کې موندلي دي. نن ورځ تر دې هم بدتر هغه گواښ دی چې دوی هم د داعش له خوا ورسره مخ دي، چې افراطي ايډيالوژي يې هم په نښه کوي. هغه بدبختی چې د هزاره گانو پيروي کوي د طالبانو د وحشت په کيسه کې له پامه غورخول کيدی نشي - او نوي طالبان به دوی سره څنگه چلند وکړي دا به د دوی د هویت ريښتيني ازموینه وي. داسې نښې نښانې وې چې طالبان به د شيعه مذهبي غونډو او جلوسونو د خونديتوب وړانديز وکړي

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د داعش پر وړاندې او د دوه اړخیزه بې باورۍ سره سره، طالبانو هڅه وکړه چې خپلې ژمنې پوره کړي. ^{۱۷}

د ځینو راپورونو له مخې، په ځینو ځایونو کې طالبان په زوره هزاره گان له خپلو پلرنيو ځمکو بې ځایه کوي او پر ځای یې د طالبانو وفادارانو ته ورکوي. ^{۱۸} لکه څنګه چې دا بسنه نه کوي، کله چې هزاره گان بې ځایه شوي او مرستې ته سخته اړتیا لري، دوی په ډیرو مواردو کې د طالبانو لخوا د هر ډول بشري مرستو له ترلاسه کولو څخه منع شوي دي. ، تر ټولو بدو ته زیان منونکی. د اکتوبر 2021 د الجزیرې مقاله د ستاره محمدي او سجاد عسکري لخوا راپور ورکوي: "په ټول افغانستان کې د طالبانو د ظلمونو یوه روښانه نمونه ترسره کېږي، دا پدې مانا ده چې هزاره گان ممکن د توکمیز پاکولو سره مخ وي." ^{۱۹} دا د هزاره گانو په ژوند کې د کوم بڼه والي نښه نه ده.

په یقین سره، بیا، دا هزاره میرمنې دي چې په دوامداره توګه په شا کې د هدف سره ژوند کوي، چې د طالبانو د "خورا مطلوب" دوه مخکښو کټګوریو کې ځای لري. دا مرسته نه کوي چې دوی د پرمختګونو په جوړولو کې د نه منلو وړ بریالي تریک ریکارډ هم ولري ²⁰. د دوی بریا یوازې دوی نور هدف ګرځولي دي. د فعالینو او تنظیم کونکو په توګه، هزاره میرمنې په منظمه توګه تښتول شوي، بنديان شوي او وژل شوي، د هغې مبارزې لپاره یې خپل ژوند له لاسه ورکړی چې دوی یې د پای ته رسولو لپاره نه ستړي کیدونکي مبارزه کړي. د هغو تراژیديو سره سره چې دوی یې خپلې دي، سره له دې، هزاره خلک په خپل مقاومت کې ژوند کوي - دوی د ورځني اتلان دي، په خپل وجود کې بریالي دي. لکه څنګه چې دوی د ګواښ وروسته ګواښ سره مخ کېږي، د دوی الهام او امید کمېږي، د غم منظره د نجات په هیله بدلوي.

TALIBAN.GOV

د ۲۰۲۲ کال په نيمايي کي، ما د يوه خيريه موسسي مشري له يوه انسان دوست سره چې په دې وروستيو کي يې د افغانستان بېلابېلو برخو ته سفر کړی و، په تفصيل خبرې وکړې. هغه په سخاوت سره ما سره په ځمکه کي د ژوند د واقعيت په اړه په زړه پوري او مهم ليدونه شريک کړل.^{۲۱} دا شيعه مسلمان د منځني ختيځ څخه دی، په خيريه کارونو کي بنکيل دی، او هدف يې دا و د نورو په منځ کي د محرومي هزاره ټولني د ملاتړ لپاره لارې چارې. د هغه کيسه نن ورځ په افغانستان کي د شيعه گانو د وضعيت په اړه خورا مهم ليد وړاندې کوي، او د عادي ژوند لپاره د لاسرسي وړ ليد وړاندې کوي.

افغانستان ته د سفر لپاره د ويزې ترتيب کول پېچلي وو، مگر حتی په پاسپورټ باندې د ټاپه سره هم هغه ډاډه نه و چې ايا دا به واقعي په افغانستان کي ومنل شي. هغه انډېنمن و ځکه چې هغه لا دمخه په ځمکه کي د خلکو څخه فيډبېک ترلاسه کړی و - چې د شيعه په توگه پېژندل ممکن د هغه په خونديتوب کي اضافه نه وي. په حقيقت کي، دا خطرناک کيدی شي: ډيری حکومتی بنسټونو دمخه شيعه گان ايستلي دي، هغه ته ويل شوي. کابل ته د راتگ پر مهال د کډوالی او گمرک له مخي هر څه عادي برېښېده، که څه هم د کډوالی په مېز کي د پاسپورټ سکين کولو سړي د وېزې د کتلو زحمت هم ونه کړ او پر ځای يې ترې وپوښتل چې تذکره غواړي که نه، په دې مانا چې کولای شي؟ په اصل کي د هغه سفر د هغه د پاسپورټ ريکارډ څخه پټ کړی. په هوايي ډگر کي يوه سيمه هم له وسله والو طالبانو سره وه، چې په ښکاره يې ټوله پروسه څارله، ورپسې بې شمېره پوستي بهر وي، چې د هغه ځايي ټيم ورته انتظار کاوه. د هغه په خبره، هره پوسته د طالبانو د ځوانو غړو له خوا محاصره شوې وه، چې په عمل کي يې ماشومان وو، چې د څارگرو په توگه يې کار کاوه.

يو له لومړيو شيانو څخه چې هغه په ځمکه کي د ملگرو لخوا ورته ويل شوی و، کله چې د هوايي ډگر د مرستندويه افسر يادونه کول وه

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

دا چې طالبان د رشوت په وخت کې خورا سخت دي - دوی په منظمه توګه د دې لپاره سترګې پټوي، حتی په حکومتي چارواکو باندې. هغه دا هم وویل، چې په هوايي ډګر کې د بایومیټریک سیستم په پام کې نیول شوی و، خو د ځینو لاملونو له امله یې کار ونه شو. عمومي تاثر دا و چې د بایومیټریک له لارې راټول شوي ټول معلومات د پاکستان د استخباراتو لپاره دي - آیا دا ریښتیا دي یا نه، په هر ډول سیستم کار نه کوي. بله کیسه چې ده له هوايي ډګر څخه خپل منزل ته په سفر کې اوریدلې وه دا وه چې طالبان اوس په ډیره فعاله توګه د مالیاتو د بیاکتنې پروسه پرمخ وړي. د دې معنی دا وه چې که تاسو د تیر حکومت په جریان کې د اختلاس ځانګړي فیس نه وی ورکړی، اوس تاسو مجبور یاست چې ډیرې پیسې ورکړئ، او ټول لیدونکي باید خپل حساب ریکارډونه ښکاره کړي.

ښاغلي دا په خپل ځان کې واچوله چې څومره چې کولی شي مشاهده کړي او د حقیقت د نیولو لپاره څومره چې ممکنه وي پوښتنې وکړي. د بېلګې په توګه، کله چې هغه له خپلو سیمه ییزو کوربه توب څخه وپوښتل چې ولې خلک پاکستان ته جنجالي ښکاري، هغه ته وویل شول چې اوس مهال د ډبرو سکرو بیه خورا لوړه شوې ده ځکه چې پاکستان دا ټول اخلې. کله چې هغه د خپلې خیریه شبکې له همکارانو څخه د شیعیه ګانو د مبارزې په اړه وپوښتل، د هغه د سازمان یوه سیمه ایز کارمند ورته وویل، "مور د پخوا په پرتله ډیر خوندي احساس کوو." کله چې هغه په حیرانتیا سره غبرګون وښود، سړي دوام ورکړ: "طالبان نور په غرونو کې نه دي - دوی اوس په کوڅو کې دي. دوی سخت خلک دي، خو د رسیدو وړ دي." لکه څنګه چې رجحان ښيي، د دوی د ځواک نوي پوستونه هم د نوي چلند معنی لري - او په وینا، په جوړولو کې یو نوی شهرت. تر بریا وروسته یو شمېر طالبانو مزار شریف ته ورغلل او د ښار له شیعیه ګانو یې وپوښتل چې ولې مقاومت نه کوي؟

1. د طالبانو استازی ملا برادر (بني اړخ ته) او د متحده ايالاتو استازی زلمی خلیل زاد (کين اړخ ته) عکس اخيستل کيږي چې د فبروري 2020 د قطر په دوحه کې د متحده ايالاتو – طالبانو د سولې تړون لاسليک کوي. يوه شيبه چې هيڅوک فکر نه کاوه ممکن په واقعيت بدل شوی وي - يو تړون نه يوازی لاسليک کيږي، بلکې په لويه کچه هم ليدل کيږي د طالبانو ملاتړ.

2. په ريښتيا د پام وړ شيبه کې، د متحده ايالاتو د بهرنيو چارو وزير مايک پومپيو په دوحه کې، د ملا برادر او د طالبانو له پلارو سره په ۲۰۲۰ کال کې وکتل. هيچا دا تصور هم نه شو کولی چې له شل کلني جگړې وروسته دواړه څنگ په څنگ ودریږي—خو داديقيفا چيرې چې دوی خپل ځانونه

وموندل.

3. د طالبانو غړي په دوحه کې له افغان حکومت سره د سولې د خبرو د پیل په غونډه کې ناست دي. دې ډلې د خپل تفصیلي تیاری، تنظیم، دسپلین او د خبرو اترو اغیزمن مهارتونو سره هر څوک حیران کړل. دوی خپل حرکتونه په اغیزمنه توګه ستراتیژیک کړي - نړۍ ته دا ثابتوي چې دوی ددې اټکل څخه ډیر پیچلي.

4. د ۲۰۲۱ کال د سپتمبر په میاشت کې په سپین بولدک کې د پاکستان-افغانستان د پولې د تېرېدو یوه نڅېنه چې د طالبانو یو ځایی والي یې چپه خوا ته ولاړ دی. د پاکستان د تمې برعکس چې پوله به د طالبانو په کنټرول کې وي، تاو تریخوالی د ډیری توپک جګړو وروسته لور دی.

5. په يوه په زره پوري اقدام کي، پاکستان خپله د بهرنيو چارو وزيره حنا رباني کهر د ۲۰۲۲ کال په نومبر کي د طالبانو د بهرنيو چارو له وزير امير خان متقي سره د ليدو لپاره واستوله. که کوربه له دې انتخاب څخه راضي و او که نه، خو بيا هم ټول مسکا وو. وختونه بدل شوي، يقينا.

6. د امريکا استازی زلمی خليلزاد د ۲۰۲۰ کال د نومبر په مياشت کي د خبرو اترو پر مهال د طالبانو پلاوي ته بڼه راغلاست ووايه. په غرو کي په دوحه کي د طالبانو وياند سهيل شاهين، د طالبانو مشر عباس ستانکزی او عبدالحکيم اسحاقزی شامل دي، چي وروسته د سترې محکمې د رئيس په توگه راڅرگند شول. يو څوپه سترگو کي موسکا - يو خوشحاله فضا، ظاهر ا.

7. د کابل په واټونو کې، د طالبانو غړي د 2021 په اگست کې واک ته د بیرته راستنیدو څخه خوند اخلې، په ناڅاپي ډول په یو هموی کې ناست وو چې یو وخت د متحده ایالاتو پورې تړاو درلود. افغان امنیتي ځواکونه تمويل کړي.

8. د طالبانو ځوان غړي هر چا ته چې مسوول دي یادونه کوي: د ۲۰۲۱ کال د اگست په میاشت کې کابل ته د دوی د بریا له راستنیدو وروسته، طالبانو په کوڅو کې کزې پیل کړې، وسلې یې په لاس

کي دي. پیغام ساده و: بنار د دوی وو.

دیجیٹل یو ہنٹون پریس

9. په کوم کې چې به یو له خورا تاریخي، یادگاري او زره راښکونکي عکسونو څخه وي له افغانستان څخه د امریکا د وتلو پر مهال، له کابل څخه د امریکا په یوه پوځي الوتکه کې له ۶۰۰ ډېر افغان اتباع په گډه په یوه تویټ کې لیدل کېږي. د ناڅرگندتیا، ویره او صدماتو مخونه د امریکا د گډوډۍ سخت واقعیت په گوته کوي الوداع

10. د طالبانو وياند ذبيح الله مجاهد د ۲۰۲۱ کال د اگست په مياشت کې د طالبانو د واک ته له ستندو وروسته په کابل کې په لومړي رسمي خبري کنفرانس کې د کمري مخي ته موسکا وکره. دا د هغو ليدونکو لپاره حيرانتيا وه چې د دې ډلې ډاډمن ځوابونه يې اوريدل. دا څرگنده وه چې دوی پوهيدل چې دوی څه کوي.

11. د کندهار په مرکز کې د طالبانو په زړه کې يوه زيارت پروت دی چې يو وخت د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم يوه چادري په کې وه. په يوه بې ساري اقدام کې، د ۱۹۹۰ لسيزې په نيمايي کې د طالبانو بنسټ ايښودونکی ملا عمر په بام کې د جامو په اغوستلو مشهور و. نن ورځ، طالبانو ډاډ ترلاسه کړ چې د دوی لوی بيرغ پورته کيږي، لور پرواز کوي.

12. د طالبانو د کورنیو چارو وزیر سراج حقاني، چې د FBI د تر ټولو مطلوبو کسانو په لیست کې پاتې دی، د معلوماتو لپاره د 10 ملیون ډالرو انعام سره د هغه د نیول کېدو لامل - د واک په فضا کې حرکت کوي ځکه چې هغه د تازه فارغ شوي څخه سلامي تر لاسه کوي افغان پولیس استخدام.

13. د دفاع وزیر ملا یعقوب، د ملا عمر زوی، کین اړخ ته ملا برادر او بني خوا ته بشیر نورزی، د مخدره موادو یو قاچاقبر او د طالبانو یو جگپوری مشر، کابل، د ۲۰۲۲ کال د سپتمبر په میاشت کې، د امریکا له خوا له نږدې دوه لسیزو راهیسي توقیف شوی دی. نورزی څه موده وړاندې د امریکا لخوا د امریکا په بدل کې خوشي شوی و تبعه مارک فریرېچز.

14. زورخواني بنځي د ۲۰۲۲ کال د اکتوبر په میاشت کې د کابل په یوه بنوونځي کې له ځانمرګي برید څخه یوازې یوه ورځ وروسته، د توکمیز اقلیت شیعہ هزاره گانو د نسل وژني په وړاندې په یوه لاریون کې د خپلو حقونو لپاره شعارونه ورکوي. افغان میرمنو او نجونو په وروستیو کلونو کې د زیاتي زوروتیا په بنودلو سره د لا ځواکمنتیا احساس کړی دی. - پیری وختونه پهد دوی د خونديتوب لگښت.

15. د طالبانو غړي په کابل کې د شیعہ او صوفیانو له زیارت څخه بهر ساتونکي ولاړ دي، چیرته چې نوروز (فارسي نوی کال) د ۲۰۲۲ کال د مارچ په ۲۱، لمانځل کيږي. طالبان دې خوندي کړي.

TALIBAN.GOV

د دښمن پر ضد" (مطلب د امريکا او ناټو ځواکونه). دوی په ځواب کې وويل چې دوی د جمعی د جوماتونو د خطبو له لارې په نړيواله مداخله نيوکه وکړه. د طالبانو مشر په بشپړه توگه قانع نه برېښي، خو د اوس لپاره يې راضي و. د محرم الحرام د غونډو په حساسه موضوع کې چې اکثره شيعه گان د وحشي خليفه يزید بن معاويه په لاس د پيغمبراکرم (ص) د لمسي حسين د غمجنې شهادت د نمانځني لپاره ترتيب شوي وو، راغلي مخور وويل چې د کابل په کوڅو کې نږدې هر قطب تور بيرغ پورته کوي. د ماتم ورځې د ځينو شيعه سمبولونو عامه بنودلو ته اجازه ورکړل شوې وه لکه دا له ډيرې مداخلې پرته. په هر صورت، نور بدلونونه هم شتون لري چې طالبان يې معرفي کوي، لکه د عاشورا او نوروز رخصتۍ (د مختلفو مسلمانو مذهبونو لخوا لمانځل کيږي) له تقويم څخه لرې کول. برسیره پردې، په مزار شريف کې د عاشورا لوی لاريون ودرول شو، خو د يو په زړه پورې دليل له امله. طالبانو هلته شيعه گانو ته ويلي وو چې يو لوی لاريون به د داعش پام ځانته راوړوي، او هغوی ته يې لارښوونه وکړه چې ټولنه په ښار کې په څلورو کوچنيو ډلو ووېشي، ترڅو طالبان وکولای شي ښه امنيت تامین کړي - د هغو ورځو په پرتله چې دا ډول جلوسونه يا په بشپړه توگه منع شوي وو. يا پخپله د طالبانو لخوا په نښه شوي! د طالبانو د چلند په اړه يو بل مهم نظر د توکميز هويت په اړه دی: هزاره گان د تاجک شيعه گانو په پرتله ډير منفي ليدل کيږي. کله چې خبر شو چې زما مرکه کوونکی څه کوي، طالبانو پوښتنې پيل کړې. لومړی، دوی له هغه څخه د هغه د پيسو د سرچينې په اړه وپوښتل - چې هغه ځواب ورکړ، دا اکثره په لويديځ کې د مسلمانو ټولنو څخه د بسپني په توگه راغلي، او د هزاره شيعه گانو لپاره دي. هغوی ترې وپوښتل

ببر ته راسنننءءء طالبانو

سمءلاسه: "ء سننانو په اړه څه؟" چې هغه ځواب ورکړ چې ء ءوی ډیری پېښی په منظم ءول ء هرچا لپاره ء روژې او نورو مذهبې رخصتیو په جریان کې وریا خواره وړانءې کوی، پرته له ءې چې فرقی یا مذهبی تراو ولری.

هغه ء خپل سفر ء تیاریو په ترڅ کې په اروپا کې ء میشتو ایرانی ډیپلوماټانو سره ء لیدو فرصت ءرلود. هغه له ءوی څخه ء طالبانو سره ء ءوی ء فعال ښکیلتیا ترا ء الهام په اړه وپوښتل. ءوی ځواب ورکړ چې په حقیقت کې ء افغان کډوالو له امله ء سنی ایرانیانو په منځ کې ء طالبانو ء جورولو په اړه انډینسې زیاتې شوی ءې او هغه څه چې ایرانیان په ءې باور ءې چې سعوءې ء ایرانی سننانو او ځینو سنی عربو قومونو چې په ایران کې ژوند کوی تمویل کوی. ءا په زړه پورې ءه چې یاءونه وکړی چې ءا شیان څومره وینې کولی شي.

ء نجونو ء زءه کړی په اړه زما ء پوښتنې په ځواب کې، هغه وویل چې په حقیقت کې ء نجونو لپاره ډیری خصوصې ښوونځي لاهم فعالیت کوی، مگر په خواشینۍ سره، ء ډیرو کورنیو لپاره ء خراب مالی وضعیت له امله ءا اختیار نه ءی. هغه په یوه بل خبر کې ءا هم څرگنده کړه چې ډېری افغانان فکر کوی چې ءاعش یا ءاعش له طالبانو سره تړلی ډله ءه. ءا مفکوری خورا مهم او ء ویلو وړ ءې. انځور پېچلی ءی خو ښوونکی هم ءی. شاید ء هغه ء سفر یو له خورا بصیرت اړخونو څخه په پای کې سم راغی. ء کابل له هوایې ډگر څخه ء وتلو پر مهال یو بیئر لیکل شوی و چې "مور غوارو نری ته ښه اسلام وړانءې کړو." په ءاسې حال کې چې له ءې مېلمه سره ء طالبانو چلنء ښایې په بشپړه توگه ء هرکلی وړ نه وې، خو ءښمنې یې نه ءه ښوولې.

ایا افغانسټان په ریښتیا هم یو نوی راتلونکی وینې؟

ء اقلیتونو سره ء چلنء په اړه، څوک پوهیږی - مگر ء ځینو طالبانو اراده شتون لری چې ءا کار وکړی. ء ءې خبرې یوه ښه ء طالبانو ء ءوحی غبرگون ءی

TALIBAN.GOV

وياند سهيل شاهين نيويار كر مجلي ته ويلي: د زين لي انډرسن:

ز مور لپاره هزاره شيعه هم مسلمانان دي. مور باور لرو چې مور يو يو، لکه په باغ کې گلونه. هرڅومره چې گلونه ډير وي، ډير بڼکلي. مور يوه نوي پانه پيل کړه. مور نه غواړو چې په تيرو وختونو کې بڼکيل شو. 22

دريمه ازموينه: مالي بحران

کابل ته د طالبانو د رسمي ننوتلو وروسته اقتصادي سقوط هيڅوک په خپلو ويجاړونکو پايلو کې نه دي پرېښي. د سختې وچکالۍ او د کوويد-۱۹ ناروغۍ له امله د کابل له سقوط مخکې اقتصاد هم له ستونزو سره مخ و. د غني حکومت تر سقوط پورې، شاوخوا

د افغانستان د ملي بوديچې ۸۰ سلنه د امريکا، د هغه د شريکانو او نړيوالو سازمانونو له خوا ورکول کيږي. دا ملاتړ په شپه کې ورک شو او له هغې وروسته، د باين ادارې د متحده ايالاتو په بانکونو کې د افغان حکومت ټولې فنډونه کنگل کړل - لږ څه 7 مليار د ډالر. انگلستان، آلمان، متحده عربي اماراتو او يو څو نورو ورته تعقيب کړ، اضافي 2 مليار د ډالرو ته د لاسرسي مخه ونيوله. د افغانستان بانکي سيستم د بهرنيو اسعارو زيرمو ته له لاسرسي پرته فعاليت نه شي کولی. د بانکونو څخه د نغدو پيسو د ايستلو محدوديتونه په چټکۍ سره کم شوي ترڅو د بانکدارۍ د سقوط مخه ونيسي چې د خلکو کړاوونه زياتوي. د انسان او پانگې الوتنې، او په پراخه کچه داخلي بشري بي خايه کيدل، اقتصاد نور هم ټکان کړی دی.

پداسې حال کې چې واردات په چټکۍ سره کم شوي، صادرات د 2022 په پای کې دوه چنده شوي په لويه کچه د ډبرو سکرو توليد او پاکستان ته صادراتو له امله. طالبانو د ډبرو سکرو بي لوري کړي

بیرته راستنیدنهد طالبانو

په 2022 کې په هر ټن کې له 90 څخه تر 200 ډالرو پورې، چې د گمرکي محصولاتو د چټک زیاتوالي لامل کیږي.²³ د لوړ انفلاسیون او د نړۍ د خوراکي توکو او انرژي بیو لوړیدو سره، د دې اغیز خورا لږ دی. په دې تیاره صحنه کې یو بل روښانه ځای په گمرکونو او پوستو کې د فساد د پام وړ کمښت او د قاچاقی لارو له مینځه وړل دي. دوی د کرایي راټولولو غیر رسمي ریکټونه بند کړي چې مخکې د والیټي زورواکانو لخوا چلول کېدل.²⁴ په حقیقت کې طالبان پخپله د یاغیانو په څیر د فساد لوی چلوونکي وو نو دوی ښه پوهیږي چې څنگه نیمگړتیاوې وټري او ستونزه حل کړي. د برتانوي په مرسته تمویل شوي څیړنیز پروگرام په وینا، د طالبانو تر مشرۍ لاندې د سوداگرۍ د دې نوي بڼې تر ټولو لوی گټه اخیستونکی پاکستان دی، په داسې حال کې چې دا د ایران او منځنۍ اسیا لپاره زیانمن ثابت شوی دی (یو څه له ایران څخه د تیلو په وارداتو کې د ډراماتیک کمښت له امله. ازبکستان).²⁵ ټولیز اقتصاد د 2021 کال له اګست میاشتې راهیسې 20-30 سلنه راټیټ شوی دی.²⁶ په سلګونو زره دولتي کارکوونکي لا هم له معاشونو بې برخې دي او د ټولنیزو خدمتونو د سکتور په له منځه تللو سره، عام افغانان د مرستې لپاره هیڅ ځای نه لري. دا په چټکۍ سره د نړۍ د تر ټولو بد بشري بحران په توګه راڅرګندیږي، او داسې بریښي چې د خلکو کړاوونو ته د پای ټکی نه ښکاري ځکه چې نړیواله ټولنه خپلې مرستې محدودوي. د ملګرو ملتونو د شمیرو له مخې اوس مهال شل ملیونه خلک د خوړو له کمښت سره مخ دي او تمه کیږي چې دا شمیره وده وکړي ځکه چې د روسیې او اوکراین د جګړې په پایله کې نړیوالې سرچینې محدودې دي.²⁷ د اکانومیست په وینا، هغه کورنۍ چې "یو کال دمخه منځنۍ طبقه وې، د ورځې په یوه ډوډۍ ژوند کوي،" او له بده مرغه ځینې یې "د غرو یا ماشومانو پلورلو ته مخه کړي."²⁸ په ډیری ځایونو کې، د کلیوالو سیمو څخه مېرمنې او کوچني ماشومان لري

TALIBAN.GOV

د واليتونو پلازميني ته نږدې لنډمهاله کمپونو ته د تگ لپاره، د طالبانو لخوا د گزمې په اوږدو کې په اوږدو قطارونو کې انتظار کول، په دې هيله چې د کورنۍ لومړني خوراکي توکي لکه لوبيا، غوري، اوره او مالگه ترلاسه کړي.

په دې کربنو کې مخونه د بحران شدت څرگندوي: حتی پخوانی بډايه کورنۍ په آرامۍ سره انتظار کوي، د بحران څخه نه خلاصیږي. دا مسله يوازي د خوراکي توکو د بيو د لوریدو په صورت کې لاپسي شدت کوي، چې د ټولو هغو کسانو لپاره چې ورته اړتيا لري د خوراکي توکو پيرل لا هم سختوي. ډير ژر به نور پروگرامونه ودرول شي ځکه چې نړيواله ټولنه د طالبانو سره د "مرستي" له ویرې د پور ورکولو په اړه زړه نازړه ده. د بنځو ضد تگلارې په ځانگړې توگه نړيوال حکومتونه د دې لامل گرځي چې په دې کار کې ونډه واخلي او په غیر دولتي سازمانونو تکیه کوي. که څه هم د بحران شدت له دې څخه ډير څه غوښتنه کوي. پوښتنه دا نه ده چې څوک به یې ومني، مگر که، د لا زیاتو انساني کړاوونو د مخنیوي لپاره، څوک به په بشپړه توگه وي. که داسې نه وي، نو دا کمښت به يوازي په ځمکه کې وضعیت نور هم خراب کړي، چیرته چې کم کارمند او کم چمتو شوي روغتونونه د سخت خوارځواکۍ سره مخ ماشومانو څخه ډک دي. یوه زړه بورنونکې احصایه دا تراژیدي په داسې ډول په گوته کوي چې يوازي شمیري کولی شي: لږ تر لږه 3.2 ملیونه ماشومان يوازي په 2022 کې په افغانستان کې له خوارځواکۍ سره مخ شوي. ۲۹ د تراژیدي تر ټولو بد ډول دی د مخنیوي وړ - که نړيواله ټولنه د عمل کولو انتخاب وکړي، نو دا باید نه وي. خو د فلسطیني شاعر محمود درویش په قول:

جگره به ختمه شي/ مشران به لاسونه سره یو کړي/ بوډا به د خپل شهید زوی په انتظار وي/ او دا ماشومان به د خپل اتل پلار په انتظار وي.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

نه پوهېرم چې زموږ وطن چا خرڅ کړ، خو ما ولیدل چې قیمت یې چا ورکړ. ۳۰

یو په زړه پورې پرمختګ چې د افغانستان په اقتصادي پالیسي اغیزه کوي د اقتصادي پالیسي د مشر په توګه د ملا برادر ټاکل دي. هغه اوس د مالي وزارت او همدارنګه د عوایدو په ټولو چارو کې نظارت لري. هغه په ځانګړې توګه د اقتصاد په اړه د هغه د پوهې لپاره نه، بلکې دا ځکه چې طالبان پوهیږي چې دوی د هیواد د چلولو لپاره مرستې او مالي ملاتړ ته سخته اړتیا لري. برادر په نړیوال ډګر کې ښه کار کوي - هغه د طالبانو لپاره د غوښتنو لپاره ښه مخ دی. طالبان په دې معنی نه دي. دوی نه غواړي چې هغه یا د هغه اعتدال د دوی د کورني پالیسي په انتخابونو کې وینه تویه کړي، مګر دوی به هغه د واک له دهلیز څخه ونه غورځوي کله چې هغه ښه ګټه پورته کړي. دوی پوهیږي چې دوی کولی شي د هغه نسبتاً ښه شهرت په بهر کې د مالي ملاتړ لپاره وکاروي چې دوی پرته له دې چې پرمخ لاړ نشي.

طالبان هم په فعاله توګه د ټولنیزو رسنیو او یوتیوب له لارې د خپل اقتصادي پرمختګ ځینې برخې بازار موندنه کوي. د افغانستان د بهرنیو چارو وزارت یو له ځوانو ویاندویانو څخه عبدالقهار بلخي دی چې په نیوزیلنډ کې لوی شوی او په انګلیسي ژبه رواني خبرې کوي. هغه اکثراً د طالبانو د انځور جوړونې په سر کې وي. د غني په حکومت کې یوه پخواني افغان وزیر راته وویل چې بلخي د طالبانو د پخواني مشر ملا اختر منصور زوی دی. هغه د خپل ټویټر اکاونټ له لارې کابل ته د سوداګریزو الوتنو پر بیا پیلولو، د سرک جوړونې د ځینو پروژو پر پیل او شاوخوا یو شمېر کسانو ته د استوګنې پر جوړولو ټینګار کړی دی.

TALIBAN.GOV

په زرهاو بهرني خبريالان چي د طالبانو د واکمنی له پیل راهیسي له هیواد څخه د راپور ورکولو لپاره تللي دي. ^{۳۱} دا کوچني خو مهم پرمختگونه دي او لږو کسانو تمه درلوده چي طالبان به په دې شیانو تمرکز وکړي. په هر صورت، اوسني احصایي یو ډیر ننگونکی انځور وړاندې کوي. د افغانستان د مالي وزارت د معلوماتو له مخی، هره ورځ شاوخوا ۴۰۰ میلیونه افغانی (۴،۴ میلیونه ډالر) د مالي په توگه راټولوي، چي په بالقوه توگه هر کال شاوخوا ۱،۶ میلیارد ډالرو ته رسیږي. د 2022 په می کی، طالبانو د خپلی لومړنی کلنی بودیجی ارقام اعلان کړل - 2.6 ملیارد ډالر د 500 ملیون ډالرو اټکل شوي کسر سره - چي د کارپوهانو لخوا د حکومت چلولو لپاره کافي گڼل کیږي. ^{۳۲} په سختو شرایطو کی، دا یوه ښه هڅه وه، حتی د اقتصاد پوهان هم هڅول چي د سرلیک سره یوه کیسه خپره کړي: "د طالبانو حکومت د پیسو په راټولولو کی په حیرانتیا سره ښه ثابت شوی." ^{۳۳} د لومړي وزیر مرستیال عبدالسلام حنفي د بودیجی د جزئیاتو د شریکولو په ترڅ کی په ویاړ سره ادعا وکړه چي "د پوهنی، روغتیا، پراختیا، دفاع او نورو برخو کی د لگښتونو په گډون ټوله بودیجه به پرته له کومې بهرنی مرستې زموږ د ملي عوایدو له سرچینو تمویل شي." ^{۳۴} بیا هم د ملیونونو امر لپاره یې وزلي او مرگ هغه څه دي چي دوی یې مخ ته گوري، او دا بودیجه نشي کولی شیان بدل کړي. د غني حکومت په کال کی شاوخوا اته ملیارده ډالر سره فعالیت کاوه - او لاهم پاتي راغلی چي کافي اقتصادي وده رامینځته کړي، یا امنیت او امید لرونکي راتلونکي وړاندې کړي. دا د طالبانو لپاره خورا ستونزمن حالت دی چي اداره شي. نړیوال بانک دا ټول په نظر کی نیسي پداسې حال کی چي استدلال کوي:

اقتصاد اوس د "مرستې بلبل" او د نړیوالی ټولني له دوام څخه بیا تنظیمیږي

بیرته راستنیدنهد طالبانو

د بشر دوستانه او د بودیجې څخه بهر د بنسټیزو خدماتو مالتر تمه کیري چې د انقباض ځینې منفي اغیزې کمې کړي. بیا هم، دا به کافي نه وي چې اقتصاد بیرته د دوامداره بیا رغونې لارې ته راوړي. ۳۵

یو گام چې کولی شي د افغانستان اقتصاد ته یو څه ساه ورکړي هغه څه دي چې د نوبل جایزې گټونکي جوزف سټیگلېټز په گډون له اويا څخه زیاتو اقتصاد پوهانو د 2022 کال د اگست په 10 نیټه په یوه لیک کې د متحده ایالاتو ولسمشر جو بایدن ته په کلکه سپارښتنه کړي: د افغانستان بانک د متحده ایالاتو لخوا کنګل شوي نړیوالې زیرمې بیرته تر لاسه کوي. لیک استدلال وکړ:

پرته له لاسرسید افغانستان مرکزي بانک د خپلو بهرنیو زیرمو لپاره نشي کولی خپل عادي، اړین فعالیتونه ترسره کړي. د یوه فعال مرکزي بانک پرته، د افغانستان اقتصاد په اټکلي توګه له سقوط سره مخ شوی دی له اخلاقي پلوه د غندنې وړ او له سیاسي او اقتصادي پلوه بې پروا دی چې په ټول ولس باندې د داسې حکومت د کړنو په خاطر چې دوی یې نه دي غوره کړي، ډله ییزه سزا ورکړي. ۳۶

څومره چې د استدلال کرښه قوي ده، د دې لارې د تعقیب لپاره د متحده ایالاتو قانوني او قضایي چوکاټ لخوا ځینې جدي خنډونه شتون لري. ۳۷ د بایدن ادارې، په عین وخت کې، د ځینو نړیوالو شریکانو سره په سویس کې یو بنسټ جوړ کړی ترڅو نیمایي پیسې - 3.5 ملیارد ډالر - د بریښنا د وارداتو د تادیاتو په گډون د بشري او مهمو افغانانو اړتیاوو ته د رسیدو لپاره مرسته وکړي. دا یو گام مخکې دی، د یو څه امید وړ اندیز کوي

TALIBAN.GOV

د عامو افغانانو او طالبانو لپاره هم يو فرصت دی چې له نړيوالي ټولني سره مثبتې اړيکې ولري.

د داخلي يووالي ننگونه:

حسد او ماتې

طالبان يوه ټوټه ټوټه ده، لکه څنگه چې ډيری سياسي سخت دريځی بلې دي. د دوی ویش څومره جدي دی، که څه هم، ژور ليد ته اړتيا لري. دلته قومي، جغرافيايي او قبيلوي ویشونه شتون لري چې مور يې پوهيزو - مگر د شبکې ویشونه هم شتون لري چې په لوړه کچه خورا جدي کيدی شي. د ماتيدو د هڅولو نقطې ته نه (لبرلره تر اوسه پورې)، مگر نور ډير سيالي چې په پايله کې شخړې رامېنځته کوي. د شخړو په ترڅ کې د ټوپکونو ايستل يوه کوچنی بېلگه ده، د بريد په جريان کې دښمن ته يو بل په نښه کول، يو لوی مثال دی.

يو په زړه پوری دی او د طالبانو په داخلي حلقه کې د حسد او سيالی مخ په زياتيدو، په ځانگړي توگه کابل ته د هغوی له راستنيدو وروسته. د حقاني په برخه کې لږ څه، خو بيا هم سلسله شتون لري. د دوی متحرکات د ايتالوی مافيا يادونه کوي، د سياليو سره د ټولو لوړو پوړونو ته د رسيدو سره. په هر صورت، دا دلته ودريري - دا ویش نه دي چې د کوچنيټوب او د ماشوم په څير حسد څخه لوی شي. دوی به د جلا کيدو خطر ونلري ځکه چې دوی پوهيزي چې د جلا کيدو په پرتله په گروپ کې پاتې کيدل ډيره گټه لري، او په دې توگه زيانمنونکي، پرته له کوم مهم السرسی سره. د اونی په جريان کې، دوی ممکن د يو بل د هر حرکت د څارني لپاره جاسوسان واستوي، مگر کله چې دوشنبه د گواښ سره مخ شي، دوی بيا متحد کيږي، لاس په لاس سره. د ورځې په پای کې، د دوی د ورورولی احساس د پردې په توگه کار کوي - لکه څنگه چې دا ممکن وي - د هر ډول ريشيني دښمنی څخه د ساتني لپاره.

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

د طالبانو اړیکې له یو بل سره گرمې او سړې دي، خو د سړې ورځې په تېرېدو سره د گواښ پر مهال له یو بل سره وتړي او حتی یو بل ته خیرات ورکوي. دا داخلي واک مبارزه لاهم په پراخه کچه مهم دي که څه هم په ځانگړي توگه د 2021 له واک څخه وروسته. کله چې هبت الله په ۲۰۱۶ کال کې د طالبانو د لور پورې مشر په توگه واک ته ورسېد، نو یوه نوې ډله یې جوړه کړه، او د خپل مخکیني مشر ملا منصور ټول ټیم یې له واکه لرې کړ. ۳۸

هبت الله په حقیقت کې یو ډیر په زړه پورې شخصیت دی، یو عالم دی چې کرشمه نه لري او د دې لپاره هیڅ شی نلري - د ملا عمر څخه ډیر توپیر لري، چې د خپل کرشماتي شخصیت په کلتور مشهور و. د امریکا د استخباراتو یوه چارواکي چې ما ورسره خبرې وکړې، چې افغانستان ښه پېژني، د هیبت الله دريځ له هغه وخت سره پرتله کړ چې د ایران نفوذ لرونکي سیاستوال اکبر هاشمي رفسنجاني (چې وروسته ولسمشر شو) په ۱۹۸۹ کال کې د ایت الله علي خامنه یې د ستر مشر په توگه لاره هواره کړه. د ایت الله روح الله خميني مړینه). فکر یې کاوه چې د اړتیا په صورت کې د هغه اداره کول او سمبالول اسانه دي - یو څوک چې دوی یې کنترول کولی شي - مگر دا معلومه شوه چې هغه د نوکانو په څیر سخت دی. خامنه اي په چټکۍ سره خان جوړ کړ او تل خپل سړی و. په همدې ډول، حقانیانو او یعقوب هیبت الله ته ورته کتل او په همدې توگه یې د ۲۰۲۱ کال د اگست په میاشت کې له هغه سره د سرو زرو څوکۍ لپاره د بشپړ ملاتړ وړاندیز وکړ. د هغه د دندې په سرلیک کې د "ستر" کلمه (په لویدیځ رسنیو کې کارول کېږي) د هغه له پامه غورځیدلی نه و.

په تاریخ کې د یعقوب په څیر ډیر داسې سړي شتون لري چې گومان کوي چې پلار یې په تخت ناست دی، دوی یې لري. د هغه ځوانی د هغه ساتلو لپاره کافي ده

TALIBAN.GOV

د يو څه وخت لپاره يې لري كړه، مگر سترگي يې د ځای ناستي ځای ته ولاړې. تر دې دمخه، كله چې سرپرست لومړي وزير محمد حسن اخند د كابينې له ډېرو با نفوذه غړو سره په يوه مهمه كوچنې غونډه كې، د ملا برادر د ټاكلو لپاره د طالبانو د يوه لوړ پوړي اجرائيوي مشر په توگه (عملاً د هغه د ځای ناستي په توگه) خبره مطرح كړه. په ندرت سره، يعقوب دا نظريه په كلكه رد كړه.^{۳۹} كه دا هغه نه وي، دا هيڅوك نه شي كيدى. دا خانداني ذهنيت په سيمه كې نوى نه دى، خو د هر چا د حيرانتيا خبره ده، سراج الدين حقاني د يعقوب سره د يو ځل بيا اړيكو سره سره د خپل ملاتړ وړانديز وكړ. د يوې سرچينې په وينا، د محمد حسن اخند په وړاندې د دوى ودرېدل د يوې ناڅاپه شيبې لپاره جوړ شوي. خو وخت به ووايي چې د سراج او يعقوب اوسنى متحركات به څومره دوام وكړي.

د طالبانو يوه داخلي له ما سره شريكه كړه چې په پېل كې ملا برادر د مشرتابه له اصلي ټيم څخه د پاتې كيدو په اړه په غوسه او مايوسه و او د احتجاج په توگه هغه د حكومت له جوړېدو وروسته د لومړيو دريو څخه تر څلورو مياشتو پورې د كابينې له غونډو څخه لري پاتې شو.^{۴۰} په ټولنيزو رسنيو كې د برادر او خليل حقاني تر منځ د فزيكي جگړې ځينې اوازي خپرې شوي خو دا مبالغه ده. دوى په حقيقت كې د طالبانو د بريا لپاره د زياتو كريدېت مستحق دي او دا د دوى خپلو پلويانو په اړه گرمې خبرې تبادلې كړې چې په بل ځاى كې يو له بل سره جنگيدل.^{۴۱} ملا برادر په حقيقت كې د طالبانو لپاره د ستر اقتصادي ستراتيژيک په توگه د اضافي رول په غاړه اخيستو سره له سياسي پلوه روغ شوى دى، لكه څنگه چې پورته يادونه وشوه. داسې انگيرل كيري چې هغه په ډير دقت سره كار كوي او د اقتصادي پاليسى په اړه د هغه پريكړې د ټولو لخوا حتمي گڼل كيري. په داسې حال كې چې ډېر لويديځ مشران كابل ته راغلي دي

بیر ته راستنیدنہد طالبانو

د غونډو لپاره په دې باور دي چې هغه د واک په دهليز کې ډیر نفوذ نه لري، دا یوازي یو څه ریښتیا ده. د هغه د راتلونکي په اړه، یو لوړ پوړی پاکستانی دیپلومات چې په منظمه توګه د طالبانو له مشرانو سره اړیکه لري ماته وویل چې برادر باور لري چې هغه به د طالبانو د لوړ پوړي مشر په توګه د هبت الله خای ناستی وي. ټول راپورونه ښيي چې هبت الله په حقیقت کې د برادر په پرتله ښه روغتیا لري، نو په راتلونکي کې د برادر د طالبانو د ستر مشر په توګه د اړخګنډیدو چانسونه ګډ دي. حقانیان او پاکستان دواړه امکان نلري چې د داسې پېښې ملاتړ وکړي - مګر د طالبانو په مینځ کې د پاکستان ضد احساساتو ته په پام سره، دا یوازي د برادر لپاره ګټور کیدی شي.

د یعقوب او سراج توپیر ایډیالوژیک نه دی، بلکې سیاسي دی، چې د واک د غصب په خوله کې ډوب شوی دی. د هبت الله تر شا د دوی د ولاړو دلیل، که څه هم دوی د هغه له سخت، سخت مذهبي لید سره اختلاف لري، دا دی چې دا د دوی لپاره په سیاسي لحاظ مناسب دی. هغه د مذهبي ملاتړ اساس لري چې دوی به د خپل بقا لپاره اړتیا ولري. سراج د نورو په پرتله نسبتاً ډېر خلاص دی او د خپلو کابینې له همکارانو سره ښه همغږي کوي. د بېلګې په توګه، سراج غوښتل چې د ژمني سره سم د نجونو ښوونځي د ۲۰۲۲ کال په مارچ کې پرانستل شي. په هر صورت، د هغه چانس چې په ایډیالوژیکي ټکر کې د اړخونو اخیستلو احتمال صفر ته نږدې دی - هغه به په داسې بحثونو کې خپله پانګه ضایع نکړي، ترڅو د ټولو اړخونو سره تړاو ولري. د واک لپاره د ایډیالوژیکي تکیه قرباني کول دلته روښانه دي - دوی دواړه په خالص سیاسي لیکو کې فعالیت کوي. تر هغه چې دوی د کنټرول په خونه کې وي، د نورو ټولو سره دوزخ ته.

یو بل کس چې په کابل کې د طالبانو د فعالیتونو په اړه معلومات لري ماته په یوه مرکه کې یو څه په زړه پوري خبره وکړه. هغه په دې باور دی چې په داسې حال کې چې دوه نوي تار کښونکي سراج او یعقوب یو له بل سره لاس او ګریوان ښکاري.

TALIBAN.GOV

د پردې تر شا د دوی باور په یو بل کم شوی ځکه چې دوی دواړه هیله لري چې د هبت الله بریالی شي. هغه زیاته کړه، دوی حتی د یو بل په جاسوسی هم لاس پورې کړی دی. دا نه یوازې د هغوی لیوالتیا، بلکې د طالبانو په کابینه کې د غوڅې سیالی ډول هم بښي. د ډلې په هر کونج کې د ځواک سخته مبارزه پروت ده چې کولی شي له وژونکو پایلو څخه ډیر وي - او هر هغه څه چې دوی یې لپاره مبارزه کوي گواښوي. په همدې حال کې سراج حقاني د خپل وزارت په بېلابېلو څانگو کې په بریالیتوب سره مهم پوستونه غصب کړي دي، لکه پیسې چې په کې دي: مالیه، قاچاق شوي توکي، مخدره مواد او داسې نور.

په داسې حال کې چې دا سیاسي رقابتونه د پیغام رسولو په حال کې دي بهرنی نړی ته یو شان ښکاري. د بېلګې په توګه، یعقوب ملي راډیو (NPR) ته په یوه مرکه کې له امریکا سره د ښو اړیکو هیله څرګنده کړه او حتی په افغانستان کې یې د اساسي قانون د رامنځ ته کېدو اړتیا "اړتیا" وبلله. ۴۲ همدا راز سراج په خبرو کې د CNN د کریسټین امانپور سره، اعلان وکړ چې د طالبانو لپاره، امریکا نور دښمن نه دی (حتی که دوی د امریکا د ارادې په اړه اندېښنه ولري)؛ هغه وویل، دوی غواړي له امریکا او نړیوالې ټولني سره ښې اړیکې ولري، هغه وویل، "د هغو قوانینو او اصولو پر بنسټ چې په نوري نړی کې شتون لري." ۴۳ دا د دې څرګندونه کوي چې د طالبانو بهرنی تگلاره په کار ده.

انډریو واټکینز، د افغانستان په اړه یو مخکښ کارپوه، په دې باور دی چې د 2021 کال د اګست څخه مخکې هیبت الله په زیاتیدونکې توګه د کمیتي لخوا واک ته ځنډول شوی و، دا د ډلې د دودیز مشورتي پریکړې کولو پروسې سره په مطابقت کې د مشرتابه افقی شبکه پیاوړې کوي. ۴۴ د طالبانو یو مشر چې ما ورسره خبرې وکړې د رهبري شورا تایید کړه

بیرته راستنیدنهد طالبانو

په لویه کچه یو مهم رول لري او په ډیری مواردو کې د هیبت الله په مشرۍ د شورا په غونډو کې مهم مسایل په بشپړ ډول بحث او بحث کیږي. د شورا غړي کولی شي د اجندا توکي وړاندیز کړي او هیبت الله اجازه ورکړي چې دا دود د وخت په تیریدو سره پیاوړی شي. ^{۴۵} په دې وروستیو کې ځینې اداري تعدیلات معرفي شوي، په داسې حال کې چې اوس په کابل کې یوه لویه کابینه شتون لري (چې ډیری غړي یې د شورا غړي هم لري). په ټولنیزو رسنیو کې ځینې راپورونه بڼي، چې شورا په مبالغه او مبالغه ډول په مبالغه کېږو ده.

داسې انگیرل کیږي چې لومړی وزیر حسن اخند ډیر ناروغه دی، چې د احتمالي ځای ناستي په اړه یې خبرې پیل کړي. تر دې دمه تر ټولو مخکښ کانديد عبدالحکیم حقاني ښکاري چې د طالبانو لور پوری ایډیالوژیک دی. که داسې وشي، د دې ډلې محافظه کاره ډلې به یوازي پیاوړی شي، د ځواک انډول به نور هم بدل کړي.

په کابل کې د نن ورځې سیاسي فضا د حیرانتیا وړ ده چې په کابل کې د تیر حکومت له وخت سره ډیر توپیر نلري. بیا داسې ښکاریده چې غني او عبدالله عبدالله موازي حکومتونه چلوي. د یوه داخلي کارکونکي په وینا چې ما ورسره مرکه کړي، نن ورځ د افغانستان ولسمشرۍ مانۍ په اصل کې په څلورو نږدې ودانیو کې فعالیت کوي - چېرې چې د یوې برخې کارمندان نشي کولی د بدن له تلاشی پرته بلې برخې ته لاړ شي. د مانۍ یوه برخه د لومړي وزیر حسن اخند په واک کې ده، بله برخه د ملا برادر او یعقوب په واک کې ده، دریمه برخه د لومړي وزیر مرستیال مولوي کبیر او وروستی برخه د سراج حقاني په واک کې ده.

نو په منځ کې ویشل کیږي سخت دریځي او پراگماتیسټان د وعدو او خیانت سره - نن ورځ د طالبانو په رېښه کې پروت دی. عملی پوهان د راتلو ظرفیت لري

TALIBAN.GOV

په سر کې، که د دوی هڅې خپلو سیالانو ته د دې پیغام رسولو لپاره چې د دوی لید یو اړین دی، بریالی کيږي. د دوی د نړیوالو اړیکو کارول او د بهرنیو هیوادونو سره د اړیکو جوړول، او په ټولیزه توګه د هیواد لپاره د هغې وروسته ګټې ممکن د سخت دریځو دریځ کمزوری کړي. نړیواله ټولنه کولی شي دا اعتدال بنسټګر او وده ورکړي، او شاید هغه تشې ډکې کړي چې په خطرناک ډول وده کوي. مګر، په عین حال کې، ستونزه دا ده چې د فرقي ایډیالوژیکي اساس د دې ډلې سره د بی وفايي ټورونو او په نړیواله کچه د منلو وړ د اعتدال پسند شهرت له امله پیاوړې کيږي. د سخت دریځو سخت حماقت، د همکارۍ یا "سفر کولو" په اړه د انزوا او لوړې غوره کول به د ټولو لپاره ناوړه پایلې ولري. په اغیزمنه توګه، پرمخ تلل، د دې ډلې پالیسي د دې ډلو ترمنځ په پخلاينې پورې تړلې ده.

د طالبانو په دننه کې د تصمیم نیونې د حقیقي ارګان بی نظمه ماهیت هر هغه څه چې دوی یې لپاره جنګیدلي او په اغیزمنه توګه د ټولو افغانانو معیشت له خطر سره مخامخ کوي. سخت دریځو او خورا محافظه کارانو یو سخت انحصار رامینځته کړی چې د منځلارو کار او ایډیالونو ته زیان رسوي چې دوی بیرته تخت ته راوړي. په واقعیت کې، په پریکړه کولو باندې اغیزه په مختلفو وختونو کې د مختلفو سرچینو څخه راځي، پرته له کوم اصلي جوړښت. استبدادي سخت دریځي د هغو بنسټونو په جوړولو کې لږ لیاوالتیا لري چې استازي او حساب ورکونکي وي. که څه هم ټولې هیلې له لاسه نه ورکوي، لکه څنګه چې په دوحه کې د ډلې پخواني استازي (چې ډیری یې اوس په کابل کې د کابینې غړي دي)، د بیلګې په توګه، احتمال لري چې د نړیوالې پیژندنې او د اړتیا وړ سرچینو د ترلاسه کولو لپاره د بنسټ حکومتدارۍ لپاره هڅو ته دوام ورکړي. پانګه اچونه

بیرته راستنیدنه د طالبانو

افغانستان همدا اوس د سخت دریځو د کلکي نیواک له امله په دسیسه کې دی چې د ملیونونو خلکو لپاره د لومړنیو مرستو، حقونو او معیشت په لټه کې دی. یوازې هغه مهال چې دا داخلي اختلافات حل شي، هغه د داخلي کار او یا هم د بهرنیو خبرو او ملاتړ له لارې، طالبان کولای شي دا ځل ځان بل څه ثابت کړي. که نه نو، دوی همغه دي چې مور تل دوی پیژنو.

د داخلي اختلافاتو یو بصیرت مثال هغه څه دي چې د 2022 کال د اگست په لومړیو کې پېښ شوي - په کابل کې یو هدفی برید چې د طالبانو ایډیالوژیک رحیم الله حقاني وواژه. هغه د سلفي ضد مخکښ شخصیت په توګه پیژندل کیده چې د ISK پر ضد یې فتوا صادره کړې وه. په دې اساس، بیا، د هغه د وژني لومړی شکمن داعش و. خو کله چې ما په کابل کې له یوه خبریال سره چې په دې اړه یې څېړنه کوله خبرې وکړې، هغه زما سره ځینې په زړه پوري معلومات شریک کړل. ځایي خلکو ورته ویلي وو چې که څه هم دا رښتیا ده چې حقاني د دغو فتواګانو له امله د هدفونو په لېست کې و، خو د بي بي سي په یوه راپور کې ویل شوي، هغه د نجونو د بنوونځیو د بیا پرانستلو لپاره هم غړیز کمپاین کاوه. هغه په کلکه دا خبره کړې وه چې «په شریعت کې هیڅ توجیه نشته چې ووايي د ښځینه زده کړو اجازه نشته. هیڅ توجیه نشته.»^{۴۶} زما منبع وویل چې دا په بشپړه توګه ممکنه ده چې هغه په حقیقت کې د طالبانو په لیکو کې د هغه موقف مخالفانو لخوا وژل شوی وي. دا د دوی لپاره یو اسانه برید و، ځکه چې هر څوک پوهیدل چې شک به په ISK باندې راشي. نور هم، داعش به په خوښۍ سره مسؤلیت ومني ځکه چې دا د دوی د استان سره سمون لري: د ویره رامینځته کول، او طالبان د بي کفایته ښکارندوی کوي. دا بیا د طالبانو د داخلي ویش په اړه د ننګونو ماهیت دی - وحشیانه او خونړی کله چې دا راتییږي. د سخت دریځو ډلو تعصب ژوندی دی او د حیرانتیا وړ نه دی. یوازې

TALIBAN.GOV

دا ځل د هغه گواښ په شاوخوا کې چې دوی یې رامینځته کوي د دوی په مینځ کې د ډیر خلاص ذهن لرونکي عناصرو لید هم په نښه کوي. البته طالبان خپل یووالی او همغږي ډیر جدي نیسي. هغه کسان چې د طالبانو تگلارې له دننه څخه ننګوي له هغوی سره په ځانګړې توګه سخت چلند کيږي. د بېلګې په توګه، د طالبانو پخوانی سفير عبدالسلام ضعيف، د بهرنیو چارو پخوانی وزير عبدالوکیل متوکل او د کوټې د شورا مهم غړی اګا جان معتصم ټول د اختلاف د بنودلو له امله له دننو گوښه او له دننو گوښه شول. ۴۷ د محلي مقاومت په اړه، طالبان په دې باور دي چې دوی کولی شي په مؤثره توګه د تاجکستان په دوشنبه کې د ملي مقاومت جبهې (NRF) گواښ کنټرول کړي. د مزار شريف له سیمې څخه واک ته د دوی د راتګ لومړنی ننګونه په چټکۍ او اغیزمنه توګه حل شوه.

د مشروعیت په لټه کې: هیبت الله په کابل کې خبرې کوي ۴۸

لکه څنګه چې طالبان د خپلې بریا دوهمې کلزي ته نږدې کيږي او د امریکایانو وتل، دوی د واک د موازي مرکزونو سره په ګډوډۍ کې پاتې دي چې د کنټرول او نفوذ لپاره سیالي کوي. نو د پریکړې کولو پروسه لاهم ګډوډي ده. په هر صورت، دوی په بشپړ ډول د دې حقیقت څخه خبر دي. لکه څنګه چې دوی د دوو لسیزو مبارزې وروسته کابل ته د بیا راتګ لپاره جدي وو، دوی د یو پیاوړي حکومت جوړولو لپاره جدي دي چې د نړۍ لخوا پیژندل شوي. په دې اساس، دوی ستراتیژیک کول او د چک لیست بندول پیل کړي ترڅو خپل لید یو ځل او د تل لپاره ژوند ته راوړي. د 2022 کال د جون په 30، دوی د 3,500 څخه تر 4,000 غړو یوه ډله ایزه غونډه د کابل پولیتخنیک پوهنتون کې جوړه کړه، چې د دیني عالمانو او قومي مشرانو څخه جوړه شوې وه، ټول د طالبانو د پاکولو لپاره راټول شوي وو.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

حکومت او خپلې ملي پالیسی پیاوړې کوي او خپل حکومت رسمي کوي. هرې ولسوالۍ ته د ولایتي استازو تر څنګ دوه دیني استازي او یو قومي مشر ورلېږل شوی و. موخه یې د یووالي او ثبات ټینګول او په عمده توګه د اقتصادي او ټولنیزو مسلو د اجندا په اړه بحث کول او د دوی اسلامي حکومت به څنګه حل کړي. د خپلو لویو لیدونکو سربیره، دا کنفرانس د بل دلیل لپاره ځانګړی و: د دې میلمه. د لومړي ځل لپاره د طالبانو مشر ملا هبت الله په کندهار کې خپل عادي استوګنځای پرېښود او کابل ته یې د ځانګړې مراسمو لپاره قدم واهه. سره له دې چې د ستر مشر په توګه او د دراني له مهمې قبیلې سره تړاو لري، هبت الله پخپله د نورزیو له فرعي قبیلې څخه دی، چې پخوا په افغانستان کې د واک په جوړښت کې ډیر لږ استازیتوب شوی و، نو دا د هغه لپاره خورا مهم شی و. حتی د طالبانو د تحریک بنسټ ایښودونکي ملا عمر هم هیڅکله په کابل کې یوې عامه غونډې ته وینا نه ده کړې.

نړۍ په عمومي ډول د دې مفکورې سره عادت شوي ده چې طالبان څوک دي او څنګه کار کوي. د هغه څه برعکس چې ډیری یې باور لري، دوی په حقیقت کې ستراتیژیک او تحلیل کوي - دوی درجه بندي او جوړښتونه لري چې دوی یې تعقیبوي. د هرې بلې ډلې په څیر، دوی یو بل ته غور نیسي او د دوی سره د تعقیب په نیت پالنونه جوړوي. نندارتون A—دا غونډه، او، دا د دوی د هدف د پوره کولو لپاره یوازې یو ګام و، چې د داخلي مشروعیت په لټه کې دی او د نړیوالې ټولني لخوا د منلو وړ دی. که دوی نړیوالې ټولني ته درناوی ولري یا نه وي، دوی دومره بې باوره ندي چې ورته غیر ضروري وګڼل شي. که هر څه وي، دوی یوازې په دې پوهیږي چې د دوی رژیم ته بهرنی تایید څومره اړین دی - یا لږترلږه

TALIBAN.GOV

خلاص غورځونه نو، دوی جامي اغوندي، هغه رول لوبوي چې لوبولو ته اړتيا لري او گډې هڅې کوي. په هر صورت، دا د دې معنی نلري چې د دوی داخلي کار په هيڅ ډول د ستاينې وړ دی. دوی په ساده ډول د لوی اقتصادي او بشري بحران سره مخ دي. لکه څنگه چې تمه کیده، دا غونډه د نارینه وو غونډه وه.

په هر صورت، دوی ادعا وکړه چې د بنځو نظرونه په پام کې نیول شوي. همدا رنگه د دوی د درناوي لپاره به د دوی زامن یا میره وي چې د دوی پیغامونه غونډې ته ورسوي. دا په دې ورځ او عمر کې مسخره بنکاري مگر دوی پدې باور لري. د پام وړ، د نورو مهمو خبرو اترو تر منځ، دوی په افغاني ټولنه کې د بنځو د ځای او د هغوی د راتلونکي په اړه خبرې وکړې. دوی ټینګار وکړ چې بنځي باید د جامو په اغوستلو کې د جامو قواعد مراعات کړي، او د نارینه خپلوان پرته ټاکلي فاصلي ته سفر نشي کولی. بنایي د نجونو د زده کړې په اړه په نړیواله کچه تر ټولو پېژندل شوې مسله یوازې په لنډه توګه د یو څو تنو ګډون کوونکو له خوا مطرح شوې وه، پرته له کومې اجماع څخه. که مشروعیت هغه څه وي چې دوی یې په لټه کې دي، لومړی هڅه په ډیری لارو کې نيمګړتیا وه.

امير هبة الله اخوندزاده په پښتو ژبه (په عربي ژبه د قرآن کریم د ډیرو آیتونو د تلاوت سربیره) له یو ساعت څخه لږ وخت خبرې کولی. ^{۴۹} هغه دې غونډې ته د جرګې له ویلو ډډه وکړه او پر ځای یې دا د "د علماوو لویه غونډه" وبلله، چې د حکومت په ملاتړ یې دیني اجماع رامنځته کړه. هغه د طالبانو بریا نه یوازې د افغانانو بلکې د نړۍ د لویې اسلامي ټولني لپاره د ویاړ شیبه وبلله. په ټوله نړۍ کې ځینو سخت دریځو او وسله والو اسلامپالو ډلو په حقیقت کې طالبانو ته په افغانستان کې د واک د بیا راتګ مبارکي وویلې، خو دا تریخ حقیقت دی.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

په تسلیمولو کي پاتي راغلی دا دی چې هیڅ یو مسلمان اکثریت هیواد د لیکلو وروستي وخت (جنوري 2023) کي رژیم په رسمیت نه دی پیژندلی.

نوموړي د نجونو د ښوونځیو پرله پسې تړلو یادونه ونه کړه او هغه اقتصادي ستونزو ته یې اشاره ونه کړه، چې هېواد یې پر مخ وړي. په حیرانتیا سره، هغه د ISK په اړه کومه مستقیمه نیوکه نه ده کړې حتی کله چې د ISK ځینو اورپکو هڅه کوله چې دا غونډه په نښه کړي. د هغه لومړنی پیغام دا و چې طالبان به د اسلامي شریعت په تفسیر کي جوړجاړی ونه کړي او دا نظریه به د عملیت پر ځای د طالبانو سیاستونه تعریف او پرمخ وړي. هغه نړیوالې ټولني ته د اسلامي امارت د مشروعیت د نه پیژندلو په خاطر نصیحت وکړ، خو په افغانستان کي دننه او په جلاوطنی کي د سیاسي مخالفینو لپاره یې ډیر مناسب وباله او ټینگار یې وکړ چې د طالبانو عفو ه چې مخکي اعلان شوي وه، دوام لري. 50 د اقتصاد په اړه، هغه د نړیوالو او پرمختیایي مرستو په اړه شکمن وباله او په داخلي سرچینو تکیه یې ټینگار وکړ. دا د هغه څه مخالف دی چې د اقتصاد په برخه کي د طالبانو وزیران د پروژي په لټه کي دي. یا هغه ته د موضوع په اړه ښه معلومات نه دي ورکړل شوي یا هغه ډیر پام نه کوي. په هر حال، غونډه د ملا هبت الله په بیعت سره پای ته ورسیده. د هغه د وینا څخه یو څو مستقیم نقلونه د هغه د اوږد مهاله او پراخو اهدافو په اړه مهم بصیرت وړاندې کوي:

طالبان د شریعت په پلي کولو نه پوهیږي خو علما په دې پوهه لري. هرڅوک باید په دې برخه کي د دوی اطاعت وکړي، نه یوازي د افغانستان علماء

یو اسلامي رژیم به بریالی وي خو مشري به هم په غاړه واخلي د نړیوالې مسلماني ټولني لپاره مهم رول.

TALIBAN.GOV

اجراييه څانگه بايد په ټول هيواد کې شرعي قوانين پلي کړي او خلک بايد په خپل ورځني ژوند کې د دې قوانينو اطاعت او پلي کړي. قضايه قوه بايد د اسلامي اصولو پر بنسټ عدالت تامين کړي. هيڅ جزا يا مجازات د محکمي له حکم څخه بهر نه اجرا کيږي.

په داسې حال کې چې زه د حکومتدارۍ په اړه ډيره پوهه نه لرم، مور بايد خپل ځان اداره کړو، نه دا چې نور يې پر مور حکومت وکړي. نور هېوادونه نه غواړي چې مور خپلواک و او سو او تل يې زموږ په کورنيو چارو کې لاسوهنه کړې ده. اوس د دې وخت دی چې مور بشپړ کنټرول واخلو. ۵۱

د طالبانو پراگماتيک عناصر څه دي؟

له خبريال کيټي سره په خبرو کې گڼن، چې د افغانستان په اړه يې له دريو لسيزو څخه زيات وخت او تخصص لري، هغې له ما سره د طالبانو د داخلي سياست په اړه يو لړ په زړه پورې معلومات شريک کړل. ۵۲ بل غربي ژورناليست نه طالبان تر هغې بڼه پوهيږي. لکه څنگه چې گڼ ټينگار کوي، "طالبان يو واحد نه دی." په حقيقت کې، دوی مختلف نظرونه او شاليدونه لري چې دوی يې بڼه کړي، لکه څنگه چې د دې کار په اوږدو کې بحث شوی. گڼ استدلال کوي: "طالبان په خپلو لیکو کې ډير پراگماتيستان لري، مگر په داسې ډول چې لويديځ نه پوهيږي." گڼ د طالبانو د مشرتابه په حلقه کې د هغو ويشونو په اړه خبرې وکړې چې د دوی پريکړه کولو ته دوام ورکوي. گڼ وايي، د ملا يعقوب، ملا برادر، سراج الدين حقاني او خيرالله خيرخواه په گډون د دې ډلې عملداران له کندهار څخه د لارښوونو له لړۍ سره مخ په زياتيدونکي ناخوښۍ سره مخ دي. بې وفايي د دې ډلې لپاره اختيار نه دی، مگر دوی يوه تگلاره جوړه کړې ده

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

په الوتنه کې یو ډول: "له کندهار څخه د ځینو فرمانونو له پامه غورځول،" لکه څنگه چې گانون دا بیانوي. ځینې پریکړې په ساده ډول نه پلي کېږي. هغې ومنله چې "دا د حکومت د چلولو لپاره دوامداره لاره نه ده،" او "د داسې بنسټه مشرتابه ویش سره، طالبان به د ځان لپاره د یوې باتېاته راتلونکې جوړولو لپاره مبارزه وکړي." نو داسې نه ده چې طالبان له خپلو نیمگړتیاوو خبر نه دي. دوی په ساده ډول نشي کولی د دوی د مشرتابه درجه بندي له مینځه یوسي.

د افغانستان د واقعیت یو بل اړخ چې گڼن یې په زړه پورې خبرې وکړي، د طالبانو او د هغوی د ملاتړو تر منځ ژور نظر دی چې غربي لارې د افغاني کلتور او نورمونو مخالف دي. البته د دې مفکورې تر شا اوږد تاریخ شتون لري. د پیریو په اوږدو کې د هر لوري څخه د مداخلو او یرغلونو لړۍ دا مفکوره ټینګه کړې ده. دا ډول ذهنیت محتاط چلند ته اړتیا لري. گڼن د افغانستان، افغانانو او طالبانو په اړه د لوېدیځ د پرله پسې نه پوهاوي له امله اندېښمن دی. هغه یقینا په دې ارزونه کې یوازې نه ده.

طالبان خامخا د یووالي د ساتلو لپاره مبارزه کوي او د ایډیالوژیکو مسلو هاخوا په ډیرو کچو کې درزونه لیدل کېږي. د طالبانو د کابینې د یوه بانفوزه غړي، ملا نور الدین ترابي په وینا، پنځه مهمې مسلې د طالبانو مشران د شپې په تیاره کې ساتي: الف) د هیواد د چلولو لپاره کافي اقتصادي سرچینې له کوم ځای څخه پیدا کېدای شي؟ ب) ایا اکثریت افغانان به د طالبانو نوی حکومت ومني؟ c) ایا نړیواله ټولنه به د طالبانو حکومت په رسمیت وپېژني؟ d) څنگه کولی شي وړ کسان چې طالبانو ته وفادار هم وي د حکومت چلولو ته جذب شي؟ e) څنگه کېدای شي د طالبانو ډیرې غړي چې د ټاکل کېدو په تمه دي

TALIBAN.GOV

په مهمو دولتي پوستونو کې ځای پر ځای شي، او هغه کسان به څه ډول غبرگون وښيي چې دوی يې تر لاسه نه کړي؟^{۵۳}

ترابي دغه اندېښني له پاکستاني ژورنالېست حبيب اکرم سره شريکي کړي، چې د ۲۰۲۲ کال په وروستيو کې يې د طالبانو په اړه په يوه معلوماتي کتاب کې خپري کړي. ترابي ورته وويل، چې طالبان په خپل منځ کې له يووالي نه لرې دي، خو د اختلافاتو جدیت ته په کتو سره، داخلي شخړې ډېرې دي. ناشونی هغه د حکومت د چلولو لپاره له پاکستانه د مرستې غوښتنو اختيار هم رد کړ، له دې وېرې چې پاکستان د طالبانو له لارې افغانستان نيولی دی.^{۵۴} په حقيقت کې له پاکستان سره اړيکې يوه بله لويه مسله ده چې طالبان سره ویشي. پاکستان د افغانانو په منځ کې ډير بد شهرت لري، په شمول د ډيری - که ډيری نه وي - طالبان. پاکستان ته د طالبانو د حکومت له لومړنيو رسمي غوښتنو څخه يوه دا وه چې په کابل کې د پرمختگونو د پوښښ لپاره پاکستاني خبريالان ونه لېږي. له اسلام اباد سره خبرو ته د پاکستاني طالبانو د هڅولو په برخه کې د کابل بې کفايته ملاتړ او د پاکستان - افغانستان پر پوله منظمې نښتې او نښتې د دې بې باورۍ انعکاس دی. دا د دې نه انکار نه دی چې پاکستان د بغاوت په کلونو کې له افغان طالبانو سره د پام وړ مرسته کړې - مگر دا هم ريښتيا ده چې تقريبا په ورته وخت کې يې د طالبانو سره په بڼه توگه بد چلند کړی.

په نهايت کې، د ټول شموله حکومت په اړه دا بحث هم د طالبانو په فکر کې دی. دا هغه څه دي چې د ماليې د وزير گل اغا اسحاقزي په مشرۍ د ملا برادر او د "هلمند ډلې" چې د کندهاري طالبانو په نوم هم پيژندل کيږي، تر منځ د ابتدايي شخړې لامل شو. هلمند د لوی کندهار د يوې برخې په توگه ليدل کيږي (که څه هم دا اوس له کندهار سره نږدې جلا ولايت دی). د ماشومتوب په توگه

بیرته راستنیدنه د طالبانو

د ملا عمر ملگری او د طالبانو د لومړي حکومت (۲۰۰۱-۱۹۹۶) پر مهال له هغه سره په همدې کور کې اوسېده، اسحاقزی پر ملا هبت الله هم د پام وړ نفوذ لري. دا "هلمند ډله" ادعا کوي چې "حقیقي" طالبان دي او په دې باور دي چې یوازې زاړه ساتونکي او وفادار طالبان په حکومت کې د شاملیدو مستحق دي. برادر د یو پراخ بنسټه حکومت لپاره قضیه جوړه کړه، د تسلیم کولو ننگونې په پام کې نیولو سره چې طالبان ورسره مخ دي. د ډېرو رسنیو له راپورونو سره سم، شخړه لفظي شخړه وه او ملا هبت الله ته یې شکایت وکړ، چې ملا برادر د دواړو لورو د جلا ساتلو لپاره مداخله وکړه. ۵۵

دا اوازې چې د "هلمند ډلې" تر منځ لا هم جریان لري دا دی چې ملا برادر د هغو لږو کسانو په ډله کې دی چې د ۲۰۲۰ کال د طالبانو او متحده ایالاتو د تړون له دريو پټو ضمیمو سره محرم دي. د نړیوالو تروریستي ډلو په اړه د معلوماتو د شریکولو سربیره، په ضمیمو کې داسې انگیرل کيږي چې د ټول شموله حکومت ماډل او همدارنگه د گاونډیو سره د طالبانو د اړیکو لارښوونې شاملې دي. ۵۶

لکه څنګه چې په وروستي فصل کې بحث شوی، د نږدې گاونډیو او همدارنگه د خلیج هیوادونو سره د طالبانو اړیکې هم د طالبانو ترمنځ د سختو اختلافاتو لامل کيږي. دا باید د حیرانتیا خبره ونلري چې کندهاري طالبان د خپلو اړیکو د جوړولو لپاره د ختیځ او نفوذ لرونکي مسلمان اکثریت هیوادونو ته ډیر تکیه کوي. په داسې حال کې چې ترکیه او قطر په افغانستان کې د اقتصادي ګټو د ترلاسه کولو لپاره خپلې پراخې هڅې سره یو ځای کوي، متحده عربي امارات، ایران او پاکستان هم خپل قوي لابیونه په کار بوخت دي. چین کولی شي نورو ټولو ته مخه کړي مګر د تل په څیر دا خپل کارونه خپلې سینه ته نږدې ساتي. په دې سیمه ایز ځواک کې نسبتاً نوی داخل شوی

TALIBAN.GOV

لوبه د ازبکستان ده. دا طالبان "د یو حقیقت په توګه ګوري چې باید وي ومنل شي، او افغانستان د منځني اسيا د یوې نه بېلېدونکې برخې په توګه ګوري. ۵۷

دا اندازه کول ګران کار دی، خو ډیرې ازبک طالبان په مثبت نظر ګوري. د ۲۰۲۲ کال د جولای په میاشت کې د سمرقند لوی جومات ته د طالبانو د بهرنیو چارو وزیر متقي سفر او هلته یې د خلکو تود هرکلي – چې ډېرو ازبکانو یې هڅه کوله له ده سره عکس واخلې – هغه څه وو چې ازبک امنیت یې تمه نه درلوده. ۵۸ هغه څه چې دلته د یادولو وړ دي هغه دا دي چې هر ډول ګټه چې د ازبکستان په څیر هیوادونه ترلاسه کولی شي بالاخره د طالبانو مثبت لوري ته د هڅولو لپاره کارول کیدی شي.

د مخه لاره

نړیوال ټولني دا روښانه کړی چې د ښځو حقونو ته باید لومړیتوب ورکړل شي مخکې له دې چې طالبان هر وخت د مشروع یا د هغه تایید وړ وګڼل شي چې دوی یې غواړي - پرته له هر اړخیزه، داسې ښکاري چې هیڅ بدلون نه دی راغلی، نو ولې دا ادعا کوي؟ ښه، طالبان یو خوشبینانه ډله، او په یقیني ډول ژمن دی. شاید حقیقت دا وي چې دوی به هیڅکله هغه مشروعیت ترلاسه نکړي چې دوی یې احساس کوي چې دوی یې مستحق دي. په هر صورت، دوی د دوی نوم ته د لسیزو بد شهرت لري. د دوی د بدلون لپاره به اساسا د بشپړ هویت ترمیم ته اړتیا وي — او داسې بریښي چې دا حقیقت هره ورځ دوی ته په ویره کې خورا څرګند کیږي. پوښتنه دا ده چې ایا دوی به د پیژندلو په بدل کې هغه قربانۍ ورکړي چې دوی ورته اړتیا لري؟ ایا دوی له خپلو تېرو تېروتنو څه زده کړي؟ ایا د دې چانس شته چې دوی د ډیپلوماسۍ او خبرو اترو ټوله هڅه پریردي او هیواد یې د اقتصادي بحران ژور ډوب کړي؟

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

هبت الله د کابل پولیتخنیک په غونډه کې په خپله وینا کې داسې نظر څرگند کړ چې طالبان به احتمالاً هغه سیاستونه "دوه چنده" کړي چې دوی د کورني او نړيوال مشروعیت د ترلاسه کولو مخه نیسي. د طالبانو د کابینې ډېری وزیران له دې تگلارې حیران او ناهیلې هم شول، خو په عام محضر کې یې له ویلو ډډه وکړه. د امریکا لخوا په ټول هیواد کې د بشري او اقتصادي ناورین له امله د دوی په ملیاردونو شتمنی کنګل شوي، په کابل کې د طالبانو ځینې مشران په دې پوهیږي چې اوس د دې وخت دی چې تارونه یو څه نرم شي. په مقابل کې هبت الله ټینګار وکړ چې دوی به له هر ډول بهرنی نیوکې سره سره خپل ماموریت پرمخ وړي. نو د طالبانو په منځ کې اختلافات ورځ تر بلې په څرګندیږي دي (د بېلګې په توګه د ۲۰۲۳ په فبروري کې د سراج انتقادي وینا). د دوی په منځ کې سخت دريځي، د هبت الله په مشرۍ، غواړي چې خپل بنسټپالنې ته وفادار پاتې شي او د نړيوال انزوا له پایلو سره مخ شي. په داسې حال کې چې لوېدیځ خپلو غوښتنو ته ژمن دی، طالبان د خپلو انتخابونو بیا ارزونه کوي. دوی شاید هڅه وکړي: دوی د حکومتدارۍ د ښه کولو لپاره کمپني رامینځته کوي او د خپلوانو او فساد مخنیوی کوي، مختلف نظرونه بحث کوي او حتی مستقیم ووايي چې هغه مسلي چې نړۍ یې په اړه خورا انډیښمنه ده له پامه غورځول کيږي نه بلکه په احتیاط سره بحث کيږي. برسېره پر دې - د دوی د اوسني واقعیت یو له خورا مهم اړخونو څخه - دوی د افغان اتباعو او ګاونډیو هیوادونو دواړو ته ویلو ته دوام ورکوي چې دوی سوله او امنیت غواړي. دوی تسلی ورکوي - که څه هم ډېری وختونه منافقانه او په خپل منځ کې په تضاد کې - ټینګار کوي چې دوی دلته د جګړې لپاره ندي بلکې د خپل هیواد لپاره د نوي ژوند د رامینځته کولو لپاره راغلي دي چې د افغانانو لخوا د افغانانو لخوا رامینځته شوي.

TALIBAN.GOV

په نهايت كې، دوى يوازي د بنچ څخه د وتلو سره قناعت نلري - دوى په لوبه كې دي، او غواړي چې ورته چلند وشي. د دوى كار د 2021 په اگست كې پای ته نه و رسيدلى — دا يوازي پيل شوى و.

هغه خبرې چې ما د متحده ايالاتو له يوه پخواني لوړ پوړي چارواكي سره كړې وې دلته اړوند دي. دا د امريكايي چارواكي او عباس ستانكزي، سلام حنفي (اوس د لومړي وزير مرستيال)، ملا ضعيف (په اسلام اباد كې د طالبانو پخوانى سفير) او سهيل شاهين (د دوحې په دفتر كې د طالبانو وياند) تر منځ د كافي ميز د خبرو كيسه ده. هغه وخت چې د دوحې خبرې اترې پيل شوې وې. د متحده ايالاتو چارواكو تاثر دا و چې څلور واړه هلکان سره له دې چې دوى په ځمكه كې بڼه كار كوي، پوهيدل چې دوى نشي كولى امريكا ته ماتې وركړي. دا يو خنډ و. خو د طالبانو پراگماتيک عناصرو په دې خبره نه ژرل؛ دوى پوهيدل چې په افغانستان كې د واك شريكولو فورمول كيداى شي چې د ټولو لپاره كار وكړي. چارواكي يادونه وكړه چې د خبرو اترو له لارې د سړي شخصيتونه څنگه روښانه شوي، په ځانگړې توگه ستانكزي څنگه د طنز احساس درلود. هغه يو "بې لاري توغندى" و، چې شايد له همدې امله هغه ته وروسته د پام وړ موقف نه و وركړل شوى - همدارنگه، د هغه شهرت د يو ادعا شوي شراب څښونكي (په سمه يا غلطه توگه) دوام درلود او د هغه سره هيڅ ډول احسان نه كوي. حنفي چې هم حاضر وو، تقريباً مخالف و: په خپلو څرگندونو كې متعصب، پتلى او ډېر جدي. بيا شاهين و، چې بڼه انگرېزي خبرې يې كولي، نو د وياند په توگه يې دنده تر سره كوله. خبرې اترې په راتلونكي كې بصيرت وړاندې كړل. امريكايي چارواكي د پوځي اډو په جوړولو كې د امريكا د درنې پانگونې په اړه خبرې وكړې او هغوى ته يې د هغه كار په اړه توضيحات وركړل چې دوى يې ليواله وو- ټينگار يې وكړ چې كله چې طالبان راغلل.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

د ځواک په توګه، دوی باید د جنایې ډلو او د ISK په ګډون د ټولو ډول ډول ستونزو سره معامله وکړي. نو، د متحده ایالاتو چارواکي په فرضي ډول وویل: "په پام کې ونیسئ که څه هم مور پریږدو، تاسو اړتیا لرئ چې د امریکا څخه وغورئ چې د تروریزم ضد مرستې لپاره بیرته راشي، او دا اډې زموږ د ګډ هدف لپاره کارول کیدی شي." تکره ستانکزي په چټکۍ سره ونيوه او په ځواب کې یې وویل: "آه، تاسو غواړئ په چین باندې نظر ولرئ، ښه، دا به مور سره مرسته وکړي چې په پاکستان باندې نظر ولرو." هغه په دوام وویل، د پوځي اډو له کارولو سره نه موافق او نه هم اختلاف لري، او ویې ویل کله چې طالبان بیرته راګرځي، مور به تخنیکي ملاتړ او د پوهنې په برخه کې مرسته وکړو. په ډله کې یو بل موافقه وکړه - "تاسو د روسانو څخه غوره یاست، او مور غواړو له دې څخه ګټه پورته کړو." طالبان په حقیقت کې د دوه اړخیزو ګټو په مسلو کې ښکیل کیدی شي که چیرې دا ښه تنظیم شي.

د دې ټولو بدلونونو سره، د بایډن اداره په دې اړه سخت فکر کوي چې څنګه په رسمي توګه د طالبانو پیژندلو پرته له طالبانو سره ښکیل شي. حقیقت دا دی چې طالبان د افغانستان اصلي حکومت دی، او د بایډن حکومت په مستقیم ډول له دوی سره په مالي او بشري مسلو خبرې کوي، او ځینې استخباراتي شریکول هم روان دي؛ مګر دا دوی نه پیژني او نه یې مني — او خامخا غواړي په رسمي ډول د دې کولو لپاره وروستی وي. د افغانستان لپاره د امریکا ځانګړي استازي توماس ویسټ چې یو فکري دیپلومات دی، د دفاع وزیر ملا یعقوب انس حقاني، شهاب الدین دلاور او د کابینې د غړو په ګډون د اقتصادي چارو په اړه له ګڼو طالب چارواکو سره کتلي دي. د دې ښکیلتیا څخه ځینې یې د متحده ایالاتو د بهرنیو چارو وزارت په ویب پاڼه کې راپور شوي.^{۵۹} پداسې حال کې چې متحده ایالات په زړه پورې نور انتخابونه په پام کې نیسي، نور یې دي

TALIBAN.GOV

گام پورته کول: ترکان، روسان، پاکستانیان او چینایان په کابل کې د "سفارتونو" وده. خبرې اترې نه دي بندې شوي، بلکې په تمرکز کې لا زیاتې او پراخې شوې دي. د امریکا او د هغې د متحدینو لپاره، تر ټولو مهمه خبره دا ده چې دا یقیني کړي چې افراطي ډلې لکه داعش او القاعده به وده ونه کړي - او داسې ښکاري چې لږ تر لږه د ځینو بیانونو له لارې، چې طالبان غواړي ژمني پوره کړي. دوی په دې مسله جوړه کړه. د ۲۰۲۲ کال د جولای په ۳۱ مه په کابل کې د سي آی اي د بي پیلوټه الوتکې برید چې د القاعدې مشر ایمن الظواهری یې وواژه او د طالبانو خاموش غبرگون ښيي چې طالبان شرمېدلي دي. د رسنیو راپورونو په ډاگه کړه چې د سراج حقاني تر څنګ یوازې یو څو کسان چې د هغه کوربه و، داسې کومه نښه درلوده چې الظواهری د کابل په لور حرکت کوي، خو ځینې نور دا د تصور وړ نه بولي چې د طالبانو مشرتابه د هغه له شتون څخه خبر نه وو. یو نظر دا دی چې پاکستان له امریکا سره د خپلو خرابو اړیکو د بیا راژوندي کولو لپاره مهم استخباراتي معلومات شریک کړي چې د برید لامل کیږي. 60 سره له دې، د امریکا د تروریزم سره د مبارزې چارواکي په دې باور دي چې القاعده "د امریکا له وتلو وروسته په افغانستان کې خپل حضور نه دی جوړ کړی،" او دا ترهگره ډله لا هم "د دې وړتیا نه لري چې له دغه هیواد څخه د متحده ایالاتو پر ضد بریدونه وکړي." 61 دا ارزونه ملاتړ کوي طالبانو ویلي، چې هېڅ ترهگری ډلې ته به اجازه ورنه کړي، چې د دوی خاوره وکاروي په بهر کې د ترهگریزو فعالیتونو لپاره.

د افغانستان د بهرنیو چارو وزیر امیر خان متقي په داسې حال کې د ۲۰۲۲ کال د جولای په میاشت کې په تاشکند کې په یوه نړیوال کنفرانس کې د نوي حکومت د نړیوالو په رسمیت پیژندلو دوسیه جوړه کړه، د خپل حکومت په پرله پسې ژمنو یې غږ وکړ چې د گاونډیو هیوادونو امنیت ته به اجازه ورنکړي. 62 د طالبانو تگلاره

بیرته راستنیدنه د طالبانو

تر هغه چې کابل پورې اړه لري په دې برخه کې بدلون نه ښکاري. په هر صورت، دا هم مهمه ده چې د هبت الله د وینا له لارې د طالبانو د پالیسي اوسنی لار تعقیب کړي. په کابل کې د هغه خبرې چې په دې څپرکي کې تر بحث لاندې نیول شوي وي، د هغه د نظریاتو په اړه بصیرت ورکونکی ثابت شو. هغه اشاره وکړه چې مسلمان هېوادونه باید له بریا وروسته طالبانو ته سترگي په لار وي. په هر صورت، طالبان ځانونه د الهی تحفیل شوي فاتحانو په توګه ګوري، د اسلامي حکومت لپاره یوازینی او یوازینی نمونه، د دوی د ښکاره تقدیر بڼه. نړیوال لیدونکي، د پوهیدو وړ او تمه کیري، په تاوان کې دي چې دا ځنګه تشریح کړي. په هر صورت، د متحده ایالاتو یوه استخباراتي چارواکي ما ته یو څه بصیرت راکړ او ویي ویل چې مور ټول هغه څه ویلای شو چې د دې وینا پر بنسټ دا دی چې هبیت الله روغ دی او د هغه مشرتابه د هغه په ارزونې کې ګواښ نه کوي - اساساً، هغه شاوخوا پټ دی.

دا فصل د شواهدو ټوټې وړاندې کړې چې ممکن د یو بل سره په تضاد کې وي، که څه هم زما موخه دا ده چې ټول معتبر معلومات وړاندې کړم چې زه کولی شم د بیلابیلو سرچینو څخه راټول کړم. تر ټولو مهمه دا چې حقیقت دا دی چې طالبان په طبیعي ډول د متضادو خلکو یوه ډله ده چې په پیچلتیا کې ګډ دي. لاندې فصلونه څیړي چې د دې تناقضاتو څخه څه شی رامینځته کیري او له هغه ځایه چیرته ځي.

د یو بندیت، اسلام او د طالبانو مذهبي روایات

د اسلامي نړۍ د تاریخ په اوږدو کې، اسلام په مختلفو ټولنو کې په مختلفو بڼو کې څرگند او فعالیت کړی دی. دیني عالمان او پادریان د مختلفو سلطنتونو د واکمنۍ له لارې په مختلفو سیمو کې د لوی نفوذ څخه برخمن دي، په داسې حال کې چې د عرفان یا عرفان (روحاني پوهه) د ډیرو مسلمانو هیوادونو په کلتوري منظرو کې تلپاتې اغیزه کړې. د سویلي اسیا قضیه په ځانگړې توگه په زړه پورې ده، چې دا دوه جریانونه په ټولنه کې ژوره ننوځي، په پیچلي توگه سره یوځای کیږي او کله ناکله، خورا د اختلاف وړ. تر نن ورځې پورې، په سیمه کې د اسلام شتون خورا پراخ دی، چې په ساده ډول د بیان کولو په پرتله ډیر مخالف دی. له بده مرغه، دا تنوع د لسيزو اوږدې جگړې له خونړیو نښو څخه نه دی پاتې شوی چې په گډوډۍ او تاوتریخوالی کې ډوب شوی، د پراخي سیمې بشپړتیا تهدیدوي او د مذهب یو ځلي ځلانده میراث د گډوډۍ او ترهگری سره بدلوي. تر دې هم بده دا ده چې دا شخړه نن ورځ په داسې حال کې روانه ده چې د زغم او سوله ایز ژوند مخه نیسي.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

په ریبنتیا ویجارونکی ډول. د دې څو اړخیزه کیسی لاندې د پیچلتیا د بڼه پوهیدو لپاره، دا د تاریخي شرایطو څیرنه او تحلیل ارزښت لري چې د ننني افغانستان په جوړولو کې یې مرسته کړي.

ځینو به ویل چې طالبان تر بل هر څه زیات مذهبي سازمان دي. ایا دا سمه ده، که څه هم؟ دوی کولی شي په سمه توګه د یوې سیاسي ډلې یا اورپکو په توګه تشریح شي. فرانسوي پوه اولیور رای وړاندیز کوي چې په داسې حال کې چې طالبان په ځینو مسلو لکه د بنځو په اړه د لاس وهنې لپاره لیواله نه وو، دوی د ځواک د ادبې د ساتلو لپاره خورا ګټور وو.¹ د طالبانو کارول، او له دین سره اړیکه له اوږدې مودې راهیسې یوه ژوره پیچلې ده، چې له جنجالونو ډکه ده. البته، یو څوک نشي کولی د دې ډلې په تیر، اوسني یا راتلونکي باندې پوهیدل پیل کړي پرته له دې چې لومړی د مذهبي ایډیالوژۍ اعتراف وکړي چې د دوی فعالیتونو ته وده ورکوي. راځئ چې اوس د دوی د مذهبي ذهنیت لومړني اساس وګورو، مخکې لدې چې دا معلومه کړو چې دا څنګه رامینځته شوی او په پروسه کې څه ننگونې دي. موږ باید لومړی د دې ډلې په اسلامي ریښو پوه شو ترڅو پوه شو چې دوی څنګه خپل فکري روحاني مشروعیت ترلاسه کړ او خپل بنسټ یې جوړ کړ. دا د یوې لویې مسلې برخه ده - په اسلامي نړۍ کې د اسلامي دیني مطالعاتو انحطاط او همدارنګه د اسلامي اصولو سیاسي کول.

طالبان د اسلام د سني فرقي پیروان دي، او په ځانګړې توګه د حنفي فکر، د سني مذهب له څلورو فرعي فرقو څخه یوه ده. په دې منځ کې، دوی په جنوبي اسیا کې د دیوبندي فکر په نامه د یوې سیاسي براند سره هم تړاو لري - د نولسمې پیړۍ څخه د سویلي اسیا د سیاست د مذهبي ایډیالوژۍ نسبتاً نوی بڼه.

دینی روایتونه د طالبانو

پیری، 2. دا مهمه ده چې د طالبانو تحرک ته وگورو او پوه شو چې د دوی د ایډیالوژی څخه پیل کیږي - پدې کې د دوی روح دی. پداسې حال کې چې دې ډلې ته د افراطیت په سترگه کتل کیږي، خلک اکثراً د دوی اسلامي لیل ته پام نه کوي، دا د دوی د دین سخت تفسیر دی چې دوی یې هر څه کوي، لکه هوا چې دوی تنفس کوي. په سیمه او د سویلي آسیا په شرایطو کې په ځانگړي توگه، دا مذهبي بنسټ خورا مهم دی.

دیوبندیز او احیاء پرست اسلام³

دیوبندیز څه شی دی؟ دا لږ پیژندل شوې نظریه او د هغې پیروان اکثراً زموږ د تلویزیون په سکریټونو کې نه ویل کیږي، مگر دا دوی لږ مهم نه کوي. لومړی، موږ د دیوبندیزم درک نه شو کولی که موږ دا د سویلي آسیا له شرایطو څخه جلا کړو، که نه نو د معما یوه لویه او خورا اړینه برخه ورکه ده. دیوبندیت د یوې مذهبي ایډیالوژی په توگه په سویلي آسیا کې رامینځته شوی چېری چې ډیری پیروان یې متمرکز دي. د اسلامي سیاسي فکر دغه کړی په ۱۸۶۶ کال کې د هند له پلازمېنې څخه شاوخوا سل میله لرې په یوه مدرسه کې چې د دارالعلوم دیوبند په نوم یادېږي زېږېدلې ده. د دې مدرسې دوو بنسټگرو څو کاله وړاندې د انگرېزانو پر ضد په ناکام بغاوت کې برخه اخیستې وه. 4. دې ډلې بې له شکه له هغه وخت راهیسې ډیری بدلونونه تجربه کړي، او بالاخره، لکه څنګه چې دا شوه په سعودي عربستان او د خلیج په سیمه کې په زیاتیدونکې توگه په سپانسرانو پورې تړلې، د دې ډلې ډلې هم د ډیرو بنسټپالو فکرونو او چلندونو قرباني شوي. د استعمار د پښو د نښو داغونه لا تر اوسه د نړۍ په کچه نه دي پټ شوي. نن ورځ د مذهبونو ترمنځ اړیکه

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

بنسټپاننه او امپریالیستي فعالیت د دې ډول ډلو د منشا او د هغوی د هڅونې په څیر نه کې د یو مهم ارتباط په توګه کار کوي. استعمار په ځانګړې توګه د سویلي آسیا په علماو او دیني فکر باندې ژوره اغیزه درلوده چې بالاخره به د "اسلامي" ټولنیزو - سیاسي لوبغاړو لخوا د یوې پېړۍ څخه زیات عمل تعریف کړي. دا مفکوره چې استعمار اسلام فاسد کړی و، د امپریالیزم ضد اسلامي بیارغونې ایډیالوژۍ رامینځته کولو لامل شو چې بالاخره یې د ملتپالنې بڼه واخیستله او بیا یې اسلامپاله، پرمختګ وکړ. دا مور د بیا ژوندي خوځښتونو زیرون ته رسوي. د وخت له سیاسي حالت څخه د ناخوښۍ له امله، دې ډلو د ټولني د زخمونو د درملنې لپاره مذهب ته مخه کړه، پدې باور چې د دین نوي تعبیرونه درملنه کیدی شي. دیوبندیت د نولسمې پېړۍ په وروستیو کې د برتانوي استعمار سره د هند د مایوسی محصول و. شلمې پېړۍ ته په ګرځېدو او د طالبانو په راڅرګندیدو کې مور د سیاسي، کلتوري او اقتصادي امپریالیزم محصول وینو - شوروي یرغلګر، د سعودي پتروډالران، د پاکستان د مدرسو تعلیم او امریکایي وسلې.

په جنوبي اسیا کې دا یو منل شوی حقیقت دی چې اسلام سیمې ته د صوفیانو له لارې راغلی، چې د فقهي له کوم یوه مکتب سره یې تړاو نه درلود، بلکې د عقیدې په اړه یې نرم او صوفیانه چلند درلود.

دیوبندیان د سنیانو یوه فرعي ډله ده، مګر دا د هغې په پرتله خورا پیچلې ده. په سنیزم کې، د سختو سلفیانو څخه تر لږ سخت دیوبندیانو پورې، بریلویانو ته، چې یو صوفي متعصب، نسبتاً ډیر پرمختللی ګروپ دی، پراخه لړۍ شتون لري. دیوبندیانو په پای کې د بدعت ضد دريځ خپل کړ چې په پایله کې یې له خپلو بریلوي سیالانو سره په ژوره سیالي کې څرګند شو.

دیني روايتونه د طالبانو

دواړه په برتانوي هند کې په مذهبي بنسټونو کې رېښې درلودې. دا تاريخي اړيکه اوس په پراخه کچه منل شوي مفکورې لامل شوې چې ديوينديان په دې توگه د صوفيانو ضد دي. په حقيقت کې دا ادعا چې ديوينديان په طبيعي ډول د صوفی ضد دي لږ وزن لري. د پېژندنې لاندې پېچلتيا د هر يو په انفرادي ډول او کله چې د يو بل سره په تکر کې وي نور معاینه کوي. د بحث رېښه په دې کې ده چې طالبان څنگه ځان وپېژني - او په اصل کې، د دوی د ديويندي رېښو سره سره، د دوی دريځ اکثراً د دوی په واقعیت کې راځي. په ساده او مستقيم اصطلاحاتو کې، طالبان حنفي سني دي چې د سلفیت او وهابیت د اغیزو پور اخیستونکي اړخونه لري، د ديويندي مدرسو ته د سعودي د نفوذ څخه مننه - مگر دوی لاهم حنفي دي..5 د دوی نظرياتي کرښې کله چې دوی د القاعدې په څیر د بهرنيو ترهگرو ډلو سره مخ شوي وو، خندا پيل شوه.6 طالبان، لکه څنگه چې مور شاهدان يو، هر هغه څه چې دوی يې کولی شي په اسانۍ سره واخلي. دا مور دې حقيقت ته په گوته کوي چې د دوی ايډيالوژيکي اساس په مبهم ډول تشریح کیدی شي. دين او کلتور دواړه د دوی تل بدلیدونکي هيلې سره سمون لري. يوازينی رېښتینی ثبات د دوی پای هدف دی. پروفیسور باربرا ميټکالف، د دې پوهنتون مخکښ پوه

د ديويندي مکتب فکر په سمه توگه وايي:

هغه څه چې شاید د ديويند ډوله حرکتونو په اړه خورا د پام وړ وي دا دی چې سیاست تر کومه حده يو خالي "بکس" دی چې په مناسب او عملي ډول پک شوی دی پدې پورې اړه لري چې په کوم حالت کې غوره کار کوي.7

دلته د يادونې وړ ده چې د طالبانو د افغاني او پاکستانی نښو ترمنځ د پام وړ دیني توپيرونه شته. د پوهانو سره زما د مرکو پر بنسټ

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

پاکستان، پاکستانی طالبان نن داسی احساس کوي چې دوی نور د دیوبندیانو له علم او دسیلین سره نه پیژني. د دیني عملونو له نظره، دوی په ساده ډول هغه څه نه دي چې د دیوبندیانو په توگه له دوی څخه تمه کیده. پاکستانی طالبان بنسټپاله دي چې ډېر خپلواک فکر لري، د دوی مذهبي چلند له قبایلي کلتور سره په تړاو کې ځانگړی دی. که څه هم دوی په دیوبندیانو پورې تړلو مدرسو کې دیني زده کړې ترلاسه کوي، نه د دوی استازیتوب کوي او نه په عملي توگه له دوی سره سمون لري. په دې توگه دیوبندیت اوس د پاکستانی طالبانو لپاره اړین نه دی، مگر بیا هم د افغان طالبانو او د هغوی د تاریخ د پوهیدو لپاره خورا گټور دی. په اصل کې، طالبان په زیاتیدونکي توگه د خپلو بنسټپالو عقیدو سره یو ځای شوي دي - د سلفیت او د دیوبندیانو سخت دریځ د قبایلي او پښتونولي عناصرو سره یوځای کول. 8.

د یادولو وړ ده چې دیوبندیانو په تاریخي توگه د ډیرو علمیاتو مشري کړې - د جنوبي اسیا په فکري خبرو کې د دوی ونډه د پام وړ ده. 9 په هرصورت، غیرنن ورځ دا نظریه او هغه طریقه چې د پاکستان او افغانستان په ځینو برخو کې عملي کیږي، د هغه څه ژور مخالفت څرگندوي چې اسلام په عمومي توگه په سویلي اسیا کې عملي کیږي - په حقیقت کې دا د زغم او تصوف په میراث باندې یو داغ دی چې د مذهب تعریف یې کړی. په سیمه کې شتون، د یوې ترور او صدمې سره ځای په ځای کوي. په ټولو کچو کې، د طالبانو د کلکې مراعاتولو دغه ماډل هېڅکله عادي نه و، او بنایي له همدې امله دوی له دې سره دومره تړلي دي - د هغه څه د ساتلو لپاره چې دوی لري د یو نا امید میکانیزم په توگه.

هو، دوی لا دمخه یو قبایلیزم ته غاړه ایښي وه چې محدودیت او ظالم و، مگر مسلي هغه مهال پیل شوي کله چې دوی سقوط وکړ.

دینی روایتونه طالبانو

د القاعدې د سیاسي مبارزې او اورپکې تر زهرجن نفوذ لاندې. په ایران کې شیعہ گانو هم د فرقه بیزو توپرونو سره سره د اسلامي نظام په رامنځته کولو کې هم نفوذ وکړ. د ۱۹۷۹ کال د ایران انقلاب ډېرو بنسټپالو او سیاسي مسلمانو خوځښتونو ته الهام ورکاوه - دا یوه نړۍ ټکان ورکوونکې شېبه وه، حتی د هغو کسانو په منځ کې چې له انقلابیانو سره یې فرقه بیزو توپیر درلود، وپربدل. د پاکستان یو مخکښ دیوبندي مفکر او سیاستوال ابوالاعلیٰ مودودي حتی د انقلاب نه وروسته ایران ته لاړ چې د ایت الله خمیني سره وگوري او د نوي اسلامي نظام ستاینه وکړي.¹⁰ دا د دوی تر منځ یوه ګډه هيله وه، دا د عالمانو د واکمنۍ مفکوره وه. که څه هم ایران د "فقهې د برتري" مفهوم تعقیبوي پداسې حال کې چې یو څه ډیموکراتیک پاتې دی، طالبان د دې ماډل تعقیبولو ته لیاوتیا نه لري.

د دیوبندیز عصري تعبیرونه کیدای شي تیریدونکي او نظامي بڼه ولري، لکه څنګه چې د افغان طالبانو لخوا بیلګه شوې - د اسلام د سختې نسخې سره د توکمپالنې قبیلې د ترکیب محصول دی، په ځانګړې توګه کله چې د شوروي په وړاندې د افغان مقاومت جیو پولیټیک سره یوځای کیري او وروسته بیا امریکایان. هغه مجاهدین یا اسلامي جنګیالي چې امریکا یې ځواکمن او تجهیز کړل، د سعودي عربستان او پاکستان سره یې لاس په کار شو، بالاخره په یوه شیطان بدل شول. له القاعدې نیولې تر طالبانو پورې، افغان "جهاد" د اورپکو ډلو لپاره د ځای او اسانتیاوو په برابرولو کې مهم رول ولوباوه. د افغانانو او پاکستانیانو لپاره د وسله وال جهاد مفکورې تر ډیره د دیوبندي مکتب څخه اخستل شوي.

کله چې د ۱۹۹۰ لسیزې په لومړیو کې طالبان راڅرګند شول، دوی په ایډیالوژیک ډول د سعودیانو تر اغیزې لاندې وو، د امریکایانو لخوا وسله وال، او د پاکستان دیوبندي مدرسو لخوا یې زده کړه کوله چې په اسانۍ سره یې خپل نصاب بدل کړ.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

د وخت اړتیا. دوی د ریگن د سپیڅلي جنگیالیو میراث دی، مجاهدین چې د لویدیځ سرچینو او سیمه ایزو اسلامپالو الهامونو لخوا محاصره شوي. په نهایت کې، که څه هم، دا به واقعا بدبخته وي که چیرې یوځل بیا مور د یو څو افراطي ډلو د توجیه شوي تعبیرونو او کړنو پر اساس چې د دوی هویت ادعا کوي د خلکو ټولې ډلې (لکه دیوبندیان) د غلط لیل کولو په جال کې راگیر شو. لکه څنگه چې مخکې په فصل کې یادونه وشوه، دیوبندیز په سویلي آسیا او هاخوا کې د اسلامي مطالعاتو په برخه کې د علمي مرستو ژور او بډایه تاریخ لري. ډېر داسې کسان شته چې د دیوبندي فکر سره اشنا دي او په کلکه د طالبانو پر ضد دي. په حقیقت کې، دوی د خپلو کړنو کلک مخالفین دي. طالبان واحد نه دي: مور باید د دوی دننه ډیری فرعي برخې وپېژنو. دا مور ته اجازه راکوي چې ښه پوه شو چې طالبان څنگه ځان ته گوري - د دوی سازمان او جوړښتي درجې، او نور، محلي ټولني دوی ته څنگه گوري.

په دودیز ډول هغه کسان چې مور یې د "اسلامپالو" په نوم یادوو، د دیني عالمانو یا عالمانو پر ځای سیاسي هڅول شوي لویغاړي دي. په هر صورت، په سویلي آسیا کې، دا لویغاړي د دودیزو دیني عالمانو او د هغوی د زده کونکو لخوا لارښوونه کیږي.

په زړه پورې خبره دا ده چې سعودي وهابیزم او دیوبندیت له یو بل څخه ټوټه ټوټه شوي، د دوی تاریخي ریښې د دوی د بنسټ ایښودونکو په لاره کې سره نښلول شوي.¹¹ نن ورځ هم، دوی د خپلو اړوندو ډگرونو کې یو بل سره غږیږي. د دیوبندیز د بنسټ ایښودونکو اصلي هدف د برتانوي استعمار د زخیرونو ماتول وو - دا د مقاومت غورځنگ و چې د مذهبي ملاتړ سیستم یې لاندې و. همدا ډول کله چې روسانو یرغل وکړ، یو ځل بیا

دیني روایتونه د طالبانو

د امپریالیستانو پر وړاندې د مجاهدینو مقاومت و په مذهبي بنسټپالنې ولاړ. دیوبندییت تقریبا په طبیعي ډول د دې کمپاین په لومړي سر کې موقعیت درلود او په پاکستان، سعودي عربستان او امریکا کې یې د خوښې دولت سپانسران وموندل.

د دیوبند تاریخي تناظر

دیوبندییز د دیني احیا کولو هڅې په توګه پیل شوې، د دې مفکورې څخه زیږیدلې چې حاکمیت د دیني زده کړو او پرمختګ له لارې ترلاسه کیدی شي، چېرته چې پادریان / علماء د ځمکې مشران دي. په نهایت کې، دا د خپل عاجز پیل څخه هاخوا په یو نړیوال حرکت بدل شو چې له سیاسي پلوه ډیر هوښیار او سیمه ایز تر او لري. د دې ډلې کړنې په اصل کې د افغاني ټولني د بیا اسلامي کولو لپاره د هڅو لړۍ ده. عالمان د ډلې د مغز په توګه عمل کوي، او اسلامیت د ژوند ځواک دی چې د بدن له لارې وینه پمپ کوي. د ریښتیني، اصلي اسلام د بیرته راګرځولو او د انسان د ریښتیني عقیدې څخه د لیرې کیدو په پایله کې د ستونزو د لیدلو په اړه دا بیا ژوندي مفکوره، دا یقیني کوي چې د ستونزې یوازینی حل کول دیني عالمان دي - دیني عالمان. دا نظریه دوی ته هغه واک تضمینوي چې دوی یې په شدت سره غواړي. مور کولی شو د پادریانو د عمومي رواني او ټولنیز اړخونو په اړه خبرو اترو ته ژوره ورسوو - د ټولو عقیدې څخه - دا ډول څرګندوي، مګر دا به یو بل بل کتاب وي.

د دې ډلې د خوښت اصلي نظر دا و چې اسلام، او په دې توګه د مسلمانانو مذهبي ګډون په هند کې کم شوی، او د دوی ایډیالوژیو او عملونو سره د ګډ موجود اکثریت هندو عقیدې سره د یوځای کولو له امله خپل پاکیت له لاسه ورکړی.

بیرته راستنیدنہ طالبانو

موخه یی دا وه چي دا بیا پاکه کړي، بیرته خپل اصلي واقعیت ته راستانه کړي، او له همدې امله هغه خپلواکه ټولنه رامینځته کړي چې دوی یې په لټه کې دي. دا د دوی د ټولو ستونزو د حل لاره وه. په هر صورت، دوی د ویشلو غورځنگ نه وو. په حقیقت کې، دوی د مسلمانانو-هندو یووالي پلوي وو، چې اصلي دښمن یې برتانوي استعمار وو. د وخت په تېرېدو سره چې په برصغیر کې نوي ایډیالوژي را منځته شوي، دیوبندیانو لاریات سیالي او مخالفین پیدا کړل. د دې ټولو ډلو چلند د نورو د دريځونو او شهرت لخوا اغیزمن شوی. دا سخته ده چې د دې ډلو تر منځ توپیر یوازې فرقي کړنې یا ایډیالوژیکي توپيرونو ته راکم شي. دا ټول ژور سیاسي او هم په چټکۍ سره بدلون مومي. په هر صورت، دیوبندیانو د ځمکې تر لاسه کولو ته دوام ورکړ او د بنوونځیو او زده کونکو شبکه یې پراخه کړه. په هر صورت، دوی په ټولګي کې محدود پاتې نه شول. ورو ورو خو خامخا دوی بیرته د انګرېزانو پر وړاندې وسله وال مقاومت ته لاره وموندله. حتی کله چې په هغه محاذ کې له زیان سره مخ شول، دوی به د انګریزانو واکمنۍ ته تسلیم نه شي او د دیوبندییز د مذهبي او سیاسي وسلو د پراخولو اوږد او پېچلی سفر پیل کړ. دا د هند – پاکستان د ویش تر وروستۍ سلګۍ پورې نه و چې دیوبندییز یو داخلي اختلاف تجربه کړ، چې یوه ډله یې په خالص فکر کې ژوره شوه او بنسټپالنې ته نږدې شوه. وروسته په ۱۹۸۰ لسيزه کې د پاکستان پوځي دیکتاتور ضیاءالحق دغه صحنه نوره هم بدله کړه او د دیوبندیانو وسله وال یې پیاوړي کړل چې ډېر ژر یې په سیمه کې د اسلامپالنې په سر کې ځای وموند. 12 کلونه تیر شول، او دا ډله یوازې نور هڅول شوي او تاوتریخوالی وده وکړه، چې مور یې نن ورځې ته رهبري کوو. دا په نهایت کې په یوه ویشونکي ایډیالوژي بدله شوه، په داخلي توګه، د سني-شیعه فرقه پالنې چلول، او په بهر کې، رامنځته کول.

دیني روایتونه د طالبانو

د هند تر کنترول لاندې کشمیر کې د هندي امنیتي ځواکونو پر وړاندې د جگړې لپاره د اورپکو د استخدام لپاره د هندو ضد روایتونه.

د شوروي د یرغل په وړاندې د افغانانو مقاومت د دیوبندي مشرانو په لاس کې و، او دا پېښه د دوی لپاره په پای کې د خپل اسلامي دولت د ترلاسه کولو لپاره خورا ښه کتلست و. د سعودي عربستان له خوا د دوی په تمويل او د دوی ایډیالوژیکي بنسټ پیاوړي کولو سره، دا به د طالبانو د کیسې پیل وي - هغه څراغونه چې د ځنګل اور ته ځي.

په ایران کې اسلامي انقلاب په داسې حال کې چې په پاکستان کې د جماعت اسلامي د مودودي په څیر د ځینو دیوبندي ډلو لپاره الهام بخښونکی و، د نورو، د وهابي نفوذ لرونکو، دیوبندیانو په منځ کې د شیعیه ضد احساسات هم زیات کړل. دا ژور فرقه ایز ذهنیت به د افراطي ډلو ماهیت نور هم بدل کړي، د دوی ویش او عدم برداشت به لوړ کړي. د فرقه پالنې دا کچه به د طالبانو اصلي پیژندنو کې شي، چې په افغانستان او پاکستان دواړو کې د شیعیه لږکیو په وړاندې بریدونه د لسيزو راهیسې دوام لري.

ښایي د ټولنیو هني له نظره، مور د دیوبندي مکتب ژوند د سیاسي ارمانونو او ناکامیو د پراخولو اوږده سفر په توګه و منو، یوازې د بیرته راګرځولو، بیا هڅه کولو او بالاخره د ورته برخلیک سره مخ شو. د ناکامیو لری یوازې د عقیدې او اورپکې احساس پیاوړی او پیاوړی کړ، کله چې تر ټولو اسانه او ظاهرا وروستی پاتي لاره د واک ترلاسه کولو لپاره تاوتریخوالی ته مخه کول وو. په دې توګه نن ورځ مور یوه وسله واله ډله لرو چې د حاکمیت په لټه کې د خلکو له عاجز اصل څخه لري دي. نن ورځ، دوی په داسې یوه خاوره کې د یو استبدادي او استبدادي رژیم سره مخ دي چې د هغه څه څخه ناخوښه دي چې دوی یې کوي.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

د دیوبندي چوکاټ کې د طالبانو ځای پر ځای کول

پروفیسور برنان انګرام په خپل بصیرت لرونکی کتاب *Revival from Below: The Deoband Movement and Global Islam* کې د دیوبندیز په شاوخوا کې د غیر عادلانه عمومي کولو په اړه بحث کولو کې معتبر ټکي وړاندې کوي.¹³ په هر صورت، دا مهمه ده چې یادونه وکړو چې د دیوبندي فکر سره تړلې افراطي ډلې چې په تیرو څو لسیزو کې راڅرګندي شوي په خپلو منشورونو کې یوازې خپل سیاسي اهداف وړاندې کوي پداسې حال کې چې د دیني مسلو په اړه د بحث څخه ډډه کوي. دا د دیوبندي په پراخ غورځنګ کې د دوی شتون او اهمیت نه کموي. په حقیقت کې، د دوی فرقه ایز داستانونه اکثراً د دوی تکیه څرګندوي. د مثال په توګه، په پاکستان کې ترهګري ډلې لکه جیش محمد (Jem) او لشکر جهنګوي (LeJ) ممکن په عامه توګه ونه وایي چې دوی د دیوبندي مکتب سره تړاو لري مګر د دوی ډیری مشران له مدرسو څخه فارغ شوي دي. د جمعیت علمای اسلام سره چې د دیوبندي فکر محصول دی. دا په مختلفو هیوادونو کې د استخباراتي سازمانونو لخوا د دیوبندي تعصب په توګه پیژندل شوي.¹⁴ نو هو، په داسې حال کې چې مور باید د دیوبندیانو او د طالبانو په څیر سخت دریځو ترمنځ توپیر وکړو، دا لاهم مهمه ده چې د دې ډلو د مذهبي عقیدې ریښو ته پام وکړو. د دیوبندیانو اصلي ستونزه د بریلویانو سره وه چې لکه څنګه چې مخکې یادونه وشوه، د تصوف پلوي دي چې د تصوف په خورا پرمختللي پای کې راځي. اصلي ستونزې د داعش په اړه د بحث په وخت کې را منځته کیږي - کله چې دوی صحنې ته راغلل، دوی د طالبانو په اړه د دوی عقیدې په اړه خورا لوی اغیزه درلوده. دلته یوه ډله وه چې په حقیقت کې د دوی څخه بدتره وه - په واقعیت او شهرت کې - په پایله کې دوی دې ته اړ کړل چې ځان منځ ته راولي. په دې توګه دوی منځلاري

دیني روایتونه د طالبانو

خپل ځان لږ څه د دې لپاره چې د دوی ترمنځ توپیر رامنځته کړي. لکه څنگه چې یادونه وشوه، دواړو ډلو په لفظي ډول یو بل ته کرکه بنودلې - د داعش سره چې د طالبانو بنسټ ایښودونکي ملا عمر ته سپکاوی کوي، او د دوی ترمنځ جگړه په اوسني وخت کې په خراسان کې د اسلامي دولت (ISK) د کړنو له لارې دوام لري. مور دېر وخت تېر شو چې دا ډول ټولې ډلې تر یوې چترې لاندې سره یو ځای کړو لکه "جهادي" یا اسلامي بنسټپال. حقیقت خورا پېچلی دی. افراطیت او تاوتریخوالی ته د دیوبندیز د تدریجي نزول تر شا ډیری لاملونه شتون لري، لکه څنگه چې تشریح شوي، مگر دا مهمه ده چې یادونه وکړو چې دا یوازې د دیوبندیانو یوه برخه اغیزه کړې، نه ټول. په ورته ډول، ځینې عیسوي ډلې په وروستیو کلونو کې، په ځانگړې توگه، د اورپکو عمل او ایډيالوژۍ په جال کې راوتلي، که څه هم دوی د دوی د کلیسا بشپړ استازیتوب نه کوي.

په نهایت کې، د مذهب په مشرۍ د دولت د جوړولو په هڅه کې، طالبان اوس هڅه کوي چې د افغان ملتپالنې او د بنې راتلونکې لپاره مبارزه د خپل ځان د سخت مذهبي ملتپالنې احساس سره یوځای کړي. جاوید احمد په مناسبه توگه دا د "طالبانیزم" په توگه جوړ کړی - یو مفهوم چې "د دودیز دیوبندیزم څخه لیرې او په اسلامي شریعت کې پوښل شوي د خالصیتي عقایدو یو ډیر مناسب او غیر لیکل شوي مخلوط ته حرکت کوي." ۱۵ که د دوی دنده ناممکنه ښکاري او که نه، مور باید په یاد ولرو چې طالبان د هغه څه له ایزو څخه راوتلي دي چې مخکې تللي دي - عالمان، جنګیالي، حکومتونه، امپریالیستان، جنګونه. نن ورځ، دوی بیا له ورته ایزو څخه راپورته شوي، یوازې دا ځل داسې ښکاري چې هغه اور چې دوی یې تفریح کوي ډیر روښانه به سوځوي.

د دې لپاره چې طالبان څنگه فکر کوي چې دوی خپل مشروعیت ترلاسه کړی تر ټولو بصیرت لرونکی کیسه په زړه پورې ده

بیرته راستنیدنهد طالبانو

هغه حساب چې د دوی اصلي مشر ملا عمر پکې شامل دی. په 1994-95، عمر په کندهار کې یو موزیم ته لار چې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د چادری په درلودلو مشهور و. ځینې خلک په دې باور دي چې دا هغه چادر و چې پیغمبر علیه السلام آسمان ته د پورته کیدو پر مهال اغوستی و چې د معراج په نوم یادېږي چې د خدای لخوا ورته دالی شوی و. دا ډېره توتۀ د ازبکستان په یوه موزیم کې وه، تر دې چې د افغانستان بنسټ ایښودونکی پاچا دراني چې له ۱۷۴۷ تر ۱۷۷۲ پورې یې واکمني کوله، بخارا ته ولاړ او کندهار ته یې راوړه. له هغه وخت راهیسې، یوازې درې کسانو جرات کړی چې بکس خلاص کړي او د ځان لپاره یې وگوري. لومړی درانی و، ورپسې پاچا ظاهر شاه - چې په حقیقت کې ډېر وېرېدلی و - بیا د قادریانو مشر، چې د صوفی پلوه سیاسي شخصیت گیلاني شاه و. او بالاخره خو تر ټولو د پام وړ ملا عمر. هغه څه چې هغه له نورو څخه توپیر کوي هغه څه دي چې د طالبانو جوهر او د دوی ذهنیت تعریفوي. هغه یوازې د چادری په لمس کولو راضي نه و - هغه باید دا هم واغوندي. نه یوازې دا، هغه باید دا په عامه توګه ترسره کړي، د ټولو لیدلو لپاره په بام ولاړ و. او کله چې هر څوک د دې حقیقت شاهدان وو، او هغه یې د "امیر المومنین" په توګه ادعا وکړه - دا د "وفادارانو قوماندان" دی، یو لقب یوازې د سپېڅلو شخصیتونو لپاره ځانګړی شوی - د هغه ملاتړي په ریښتیا ورته ورته گوري. دوی په ریښتیا باور درلود چې هغه یو داسې مشر دی چې د داسې ځواک لپاره ټاکل شوی، د جامو او لقب بشپړ وړ دی. د دوی څخه هیڅوک د حیرانتیا له امله ساه نه وه اخیستې، او نه یې د هغه د هغه کار په جرئت کې د دوی ژامې راوتلې وې چې نور یې هیڅکله فکر نه کاوه. پرځای یې، دوی هغه په خوشحالی سره خوشحاله کړ، د ستاینې څخه ډک. که چیرې کوم څه وي چې دا نارینه د نړۍ له مسلمانانو څخه توپیر کوي، دا غبرګون و. دا به د دوی د جګړې پیل وي.

دیني روایتونه د طالبانو

پداسي حال کي چي د پیغمبر سره مینه د خلکو په ذهنونو کي خای لري، دا ډول چلند د دي څخه بهر یو څه دی - دا یوازې په دي سره نشي تشریح کیدی. دا رواني پدیده اکثرا د داسي ځیرک ډلو په مشرانو کي لیدل کیږي - یو سوځیدلی هیله چي نه یوازې لوی ځواک ولري بلکه د یو ډول اتل، ژغورونکي په توگه پیژندل کیږي. د ملا عمر چادر په عامه توگه د هغه ذهنیت او چلند منعکس کوي چي د هغه د مخکینیو خلکو په پرتله یې ښودلی. دا د هغه د پلویانو لپاره یوه مهمه شیبه وه. د دوی په ذهنیت کي یو روښانه څراغ روښانه شوی و، دا ښیي چي دوی خپل الهی الهام څومره جدي نیولی. په 1996 کي د ملا عمر د بام له فعالیت څخه یوازې څو میاشتني وروسته، طالبانو د افغانستان واک ونيو.

په افغانستان کي تصوف

هغه څه چي د طالبانو په ذهنیت کي تراژيدي رامنځته کوي دا د عقیدې له میراث سره څومره مخالف دی چي د افغانستان په جوړښت کي خورا ژور خای لري: یو هیواد او تاریخ چي د تصوف په نرمو سندرو کي ډوب شوی، او د هغه مقدساتو درناوی چي د دوی د نرمی لپاره پیژندل کیږي. دا ټول سپیڅلی خای د طالبانو لخوا سپیڅلی اعلان شوی، چا چي دمخه د افغانستان د صوفیانو د هر ډول نینو او حرمت د له مینځه وړلو هڅه کړي وه. د دي یادونو یوه مشهوره اثار په مزار شریف کي پروت دی (نوم په لفظي ډول د "صاحب قبر" په توگه ژباړل کیږي). د دي ښار په منځ کي یو ښکلی نیلي جومات پروت دی چي گمان کیږي د اسلام د څلورم خلیفه او د ستر اسلامي اتل امام علي ابن ابي طالب قبر پکي دی. که څه هم دا په پراخه کچه منل شوي چي علي په حقیقت کي د عراق په نجف کي ښخ شوی دی، د پیړیو راهیسي افغانانو دا خای د محبوب په توگه ساتلی دی.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

پټځای او مقدس ځای. د دې فیروزي رنگونه د تقدس یادونه کوي او تل د آرامۍ سمبول و چې باید د باور سره راشي. هغه څه چې د دې ځای په اړه خورا مهم دی دا دی چې دا په ریښتیا د هغه هیواد استازی دی چې په هغه کې ولاړ دی. د هغې ارامه منظره او د زیارت کوونکو زیارت کوونکي له ځانه سره داسې رڼا لري چې د ځینو طالبانو په گډون و هابي الهام لرونکي عناصر ترې د خلاصون غوښتونکي دي. دا زیارت یوازي د شيعه مسلمانانو لپاره ځانگړی ځای نه دی، دا د ټولو مسلمانانو لپاره د سپېڅلي ځای په توگه ولاړ دی. د دې بل ځانگړی اړخ چې په افغانستان کې تر ټولو مهم زیارت دی، د علي د شخصیت تړاو دی. علي، د پېغمبر اکرم د تره زوی او زوم، نه یوازې د اصلي تصوف د څښتن په توگه، بلکې د هغه د دیني حکمت، عادلانه حکومتداری او د حاکمیت په وړاندې د زغم لپاره د یو شخصیت په توگه هم یادېږي. د هغه ژوند او استقامت د جهالت او قدرت پر جنون باندې د نرمۍ او پوهې د نهایې بریا نښه وه. دا حقیقت چې د هغه سره تړلی دا زیارت نن ورځ د شاوخوا شاوخوا ویجاړولو وروسته پاتې دی، شاید د امید او خوشبینۍ نښه وگڼل شي، چې د هغه په څیر ذهنونه او زړونه یو ځل بیا د بریا تجربه کوي - او دا دی. دوی، نه د دوی مخالفین، چې په سندرو او حافظو کې به په ویاړ سره یاد شي.

دا واقعا د صوفیانه زړه ټاټوبی دی: د تاریخ ځینې لوی صوفیان له دې ځای څخه سرچینه اخلي، په شمول د مشهور شاعر رومي. دلته ټول صوفیان پیدا شوي دي او دا سیمه په خپله خاوره کې د شعر او هنر سندري په مینه سره د داسې تصوفانو لخوا رامینځته شوي. د افغانستان رگونه له داسې نرمو، خو ځواکمنو، ژواکونو څخه جوړ شوي دي. له همدې امله د پښتو شعر بډایه میراث دی

دیني روايتونه د طالبانو

د زغم او مینې روښانه پیغامونه چې اوس په خواشینۍ سره نه یوازې له مینځه وړل شوي بلکه په بشپړ ډول خیانت شوي. 16 افغانستان چې د شاعرانو په ټاټوبي مشهور دی، اوس یې لیدلي چې طالبان د هېواد له خوږې ژبې څخه د خپل هدف د پرمخ بیولو لپاره کار اخلي. منځنۍ پاتې دی، مگر پیغام دومره په پراخه کچه بدل شوی چې اوس د پیژندلو وړ نه دی. په داسې حال کې چې نن ورځ خلک اکثراً په زړه پورې افغانستان ته "د امپراتوریو هدیرې" په توګه اشاره کوي - په یوه خوږ یادښت کې، دا په مینه کې د "د سنتونو کور" په نوم هم پیژندل شوی. او پداسې حال کې چې دا سنتان او د دوی سنډري ښایي همدا اوس د ISK لخوا خاموشه وي، دوی لاهم پاتې دي او د بیا راڅرګندیدو ځواک لري.

دا چې د افغانستان په تاریخ او واقعیت کې د تصوف نفوذ څومره ژور دی، له پامه نه شي غورځول کېدای. د هیواد تاریخ د صوفیانه لیکنو او فکري پرمختګونو په زرګونو او زرګونو پاڼو کې ډوب دی چې یوازې د افغانستان له پولو هاخوا پراخ شوی. دې حکمونو او لیکنو ځمکه د تصوف د زانګو په توګه پیاوړې کړه، چیرې چې پوهه پاچا وه، او تصوف زړه او روح و. دا هغه صوفیان وو چې په ټولو ډګرونو کې یې ارزښتناک پرمختګونه وکړل او د زغم او ټول شمولیت په احساس کې یې وده وکړه - د اسلام روح ته درناوی. په دې حکمونو کې، ښځو صوفیانو سفرونه کول او د نارینه وو تر څنګ به یې په جګړو کې برخه اخیسته. دوی ته درناوی او اوریدل کیده. دوی د زده کونکو او ښوونکو په توګه هڅول شوي او د ټولني د اړینو برخو په توګه روښانه شوي، هغه همغږي منعکس کوي چې ځمکه او خلک تعریفوي.

یو اوږد او بدایه لیست شتون لري افغان صوفیانو چې د امپریالیزم او استعمار په کلکه غندنه کوله، د ظالمانو د استبداد په وړاندې یې لاریون وکړ او د سولې لپاره یې د سولې غوښتنه وکړه.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

د جگړې بدۍ. دا د افغانستان بڼکلی توکر دی - هغه خلک چې زړورتیا، بڼکلا او تکړه لري. دلته اسلام په نورو هېوادونو کې هغسي نه دی پلی شوی. دا د "صوفي سنتو کور" و چې فکري اړیکې یې لرې او پراخې وې. ^{۱۷} د معاصر افغانستان بنسټ ایښودونکی احمدشاه دراني پخپله د نقشبندي صوفیانو له مشهور نظم سره تړاو درلود. صوفیان د افغانستان له بنسټ سره دومره تړلي دي، چې د هېواد ټولو مشرانو ورته په ډېر احترام قایل وو. دا هغه څه دي چې طالبان یې تر دې هم زیات په دودیز ډول تر پښو لاندې کوي، د خلکو د تاریخ د حقیقت او واقعیت پر وړاندې یو جنایت دی. دا د صوفیانو په زیارتونو کې د پاچاهانو تاج ایښودل کېده، دا درویشانو وو چې خپل حاکمیت ته یې مشروعیت ورکړ. ^{۱۸} هغه څه چې یو وخت د تر ټولو روښانه رڼا په توګه سوخیلي اوس د اور مړ شوي اور ته تیار شوي دي. د هیواد په زړه کې د اوږدې مودې باور تاریخ دا دی چې هغه څه چې له زړه څخه تیرېږي اکثراً د هغه څه څخه غوره وي چې له ذهن څخه تیرېږي، لکه څنګه چې ډیری روحاني خلک د سرحدونو او وختونو په اوږدو کې باور لري. د طالبانو د فکر او د افغانستان د تاریخ تر منځ شخړه د دیوبندي د زده کړو شالید ته په کتو سره درک کوي. پداسې حال کې چې دیوبندیت د خپل تاریخ ډیره برخه په میراثي توګه قانوني او سیاسي وه، طبیعي ده چې د تصوف زړه - انعطاف پذیري د طالبانو لپاره مسله رامینځته کولی شي. د دوی لپاره په ناآرامۍ سره، د افغانستان تاریخ خالص د خپل صوفي هویت له مخې تعریف شوی دی. دا د خپل تاریخ ډیره برخه کې د تصوف رڼا ژوندی او تنفس کړې ده - نو د دې په وړاندې د طالبانو جګړه یوازې منطقي ده. داوود اعظمي په خورا بڼه توګه تشریح کوي چې څنګه د شوروي یرغل او د بهرنیو ایډیالوژیو لکه وهابیزم او سلفیت تر راتګ پورې نه و - په ځانګړي ډول د توهین وړ.

دیني روايتونه د طالبانو

"نوبت" - چې د تصوف په وړاندې مخالفت پیل شو. له هغه ځایه، دا د بنمې یوازې پیلوري شوه، نفرت، ویش او نه زغم ته وده ورکړه - د هغه څه برعکس چې هېواد یې د پېرېو راهیسي منلی و. د 1990 لسيزې په نیمایي کې د طالبانو د ابتدایي واکمنۍ پر مهال، د صوفي زیارتونو زیارتونه، چې د کلتور او عقیدې یوه برخه وه، تر ګواښ لاندې راغله، سره له دې چې صوفیان منحرف پاتې شوي او اجازه یې نه ده ورکړې چې خپل میراث له لاسه ورکړي. دلته هم اړینه ده چې په دې برخه کې د طالبانو او داعش تر منځ توپیر وښوئ. په داسې حال کې چې طالبان په ښکاره توګه د خپلو ایډیالوژيو ملاتړي نه دي، د صوفیانو او شيعه لږکیو په وړاندې د دوی چلند د داعش په څیر خورا سخت نه دی چې دواړه ډلې یې کافر اعلان کړي. برسیره پردې، دا مهمه ده چې یادونه وکړو چې شيعه او صوفیان یو کوچنی مګر ځواکمن شتون ساتي - د اقلیتونو په توګه د دوی دريځ پدې معنی نه دی چې دوی په حقیقت کې دومره کوچني دي، یا دومره کوچني دي چې دوی له پامه غورځول کیدی شي. په حقیقت کې، دوی د افغانستان د جوړښت او تاریخ یوه مهمه برخه ده او د دوی له ځورونې هاخوا په زړه پورې ډول اړونده دي. د داعش او طالبانو تر منځ مذهبي اختلاف به په راتلونکي څپرکي کې تشریح شي، خو په لنډه توګه یادونه کول مهم دي چې د سطحي مشترکاتو سره سره، دوی په مذهبي ډګر کې یو شان نه دي.

طالبان د یوه نوي مذهبي غورځنګ په توګه

د طالبانو د شدید مذهبي تاریخ په ټولو پېچلتیاو او ستمونو د پوهیدو لپاره یو بل مهم کلید د دوی د ټولنپوهنې معاینه ده، په ځانګړې توګه د نوي مذهبي خوځښتونو له لارې. ځینې وختونه په نیمګړتیا سره د a په توګه تعریف شوي

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

"کلت"، اصطلاح په ټولو نویو عقیدو یا کار کونکو باندې پلي کيږي د پراخو مذهبونو په حاشیو کې، ډیری وختونه د کرشماتي یا خورا واکمنو شخصیتونو لخوا رامینځته شوي ترڅو ځانگړي عصري اړتیاو ته ځواب ووايي چې د دودیزو مذهبونو لخوا ندي پوره شوي او د عصريت ، کثرتيت او ساينسي نړۍ ليد ته د عکس العمل په توگه.¹⁹ نږدې هرڅه چې مور گورو له طالبانو سره پيښيږي نن ورځ د دې چوکاټ له لارې په سمه توگه تشریح کیدی شي - تر ټولو مهم، د دې غوښتنلیک مور سره مرسته کولی شي په ښه پوهیدو کې نه یوازې دا چې دوی څنگه استخدام کوي، بلکه دوی څنگه په دې کې بریالی دي. روبل میجر استدلال وکړ چې سلفیزم د اسلام "نوي مذهبي خوځښت" دی.²⁰ په هر صورت، زه استدلال کوم چې مور کولی شو طالبان د پيښې د یوې ځانگړې بیلگې په توگه واخلو. تر ټولو د پام وړ، د "نوي مذهبي خوځښتونو" چوکاټ

- هغه حرکتونه چې د بدیل روحانیت وړاندیز کوي یا دا چې د غالب مذهبي کلتور سره مخ دي - مور ته فرصت راکوي چې پوه شو چې مذهبي ډلې څنگه د مختلفو ټولنیزو عواملو پر بنسټ وده کوي. د طالبانو په قضیه کې، دا د دې فصل د بنسټ په توگه کار کوي. د دې ماډل په کارولو سره، مور په بالقوه توگه پوهیږو چې څنگه د طالبانو د راتلونکي وړاندوینه وکړو - که څه هم د نوي مذهبي غورځنگ په توگه نه وي مگر د یو ډیر مذهبي هویت لرونکي سیاسي حرکت په توگه، دا اړخونه لاهم مطابقت لري.

د مذهب ټولنپوهانو ډیری اجزاو وړاندیز کړی چې په نوي مذهبي حرکتونو کې شریک شوي چې د دې په اړه قوي پوهه وړاندې کوي چې په حقیقت کې د دوی بدلون او په دې توگه د دوی راتلونکی. هغه څه چې د دې ډول حرکتونو بریا یا ناکامي تعریفوي په یو څو معیارونو پورې اړه لري چې مور کولی شو له طالبانو سره په اسانۍ سره وپېژنو. لومړی د گروپ په جوړښت کې د ټولنیز - ډیموگرافیک بدلونونو تحلیل دی. لکه څنگه چې غږي بدلیږي، نو زړه هم بدلیږي

دیني روايتونه طالبانو

گروپ د دوی په سیاسي اهدافو، مذهبي فکرونو، تگلارو او حکومتداری او داسې نورو باندې اغیز کوي، په ځانگړې توگه لکه څنگه چې د ډلې عمر ډیموگرافیک بدل شوی، او غړي په زیاتیدونکې توگه د ځوان نسل سره تړاو لري، د دوی هويت، او په دې توگه لید او کړنې هم بدلي شوي. په ورته ډول، لکه څنگه چې د دوی شاوخوا نړۍ پرمختللي او د دوی مشرتابه بدلون موندلی، د دوی وده په مختلفو لورو کې رابنکته شوه. په ډیرو نویو مذهبي خوځښتونو کې د دویم نسل راتگ د دې ډلې د بنسټیز ماهیت او راتلونکې په بدلولو کې د پام وړ دی. لکه څنگه چې د غړو ټولنیز - ډیموگرافیک بدلیري، ننگوني زیاتیري. طالبان نن د سپټمبر د یوولسمې او د امریکا له یرغل وروسته د ځوانانو لوی شمیر لري - هغوی د خپلو مشرانو په پرتله په بله نړۍ کې لوی شوي دي. په دې اساس، دوی د ډلې د بقا لپاره ننگوني رامینځته کوي. په نهایت کې، لکه څنگه چې مور اوس د پیژندنې په دې بحران کې گورو، غړي کولی شي په احتمالي توگه د ایډیالوژۍ او ژمنو له سره له سره غور پیل کړي. کله چې جگپوړي سخت دريځي له منځه ځي، پوښتنه دا ده چې ایا د نن ورځې ځوانان چې خپل گرځنده تلیفونونه خوښوي او له بهرنۍ نړۍ سره اړیکې غواړي - کله چې دوی د قحط او نړیوال انزوا څخه سترې شوي - ورو ورو به طالبان ختم کړي؟ مور پوهیږو.

دوهم، په مشرتابه کې بدلونونه د نوي مذهبي خوځښتونو لپاره لوی گواښ دی - که هغه په انفرادي، جوړښتونو یا منځگړیتوب شبکې کې وي. د حرکت مخ د پیروانو د باور او لامل ته د وقف د پام وړ برخې په توگه کار کوي. د مشر پرته، غړي د هدف لید له لاسه ورکوي - دوی نه یوازې هڅوني ته اړتیا لري، بلکې د هغه چا هڅونه چې زړور، وړ واک لري. د ملا عمر له مړینې وروسته، دا تشه هیڅکله ډکه نه شوه - د هغه مذهب

بیرته راستنیدنهد طالبانو

شخصیت او حیثیت د بنسټ ایښودونکي په توګه هر هغه څه چې جانشین یې وړاندیز کولی شي. نن ورځ، د ستر مشر په پریکړه تمرکز د دې ډلې انحصار د دوامدارې بقا لپاره په داسې شخصیت باندې نور هم زیاتوي. سربیره پردې، د بریالیتوب مسله چې د مشر له مړینې وروسته رامینځته کیږي ګډوي او ګډوي رامینځته کوي او پدې توګه د ډلې د ضعیف کیدو لپاره خلاصیږي. دا په اوسني حالت کې د سراج او یعقوب ترمنځ د سیالی له لارې څرګندیږي. په هرصورت، تر هغه وخته چې ستر مشر قوي وي، د قوي ملاتړ سره، د مشرتابه له امله د ډلې د سقوط خطر خورا لږ دی. دا یوازې یوه لاره ده چې له لارې یې نوي مذهبي خوځښتونه له مبارزې سره مخ کیدای شي، په داسې حال کې چې له طالبانو سره نورې لارې هم شته چې د هغو مسلو له امله چې د دوی بقا له خطر سره مخ کوي، تر ډېره د منلو وړ ښکاري.

دا ډول ډلې باید مشروع مشران ولري چې کافي واک ولري او نه یوازې دا چې دا واکونه د مؤثره او مشروع مشرتابه لپاره روښانه نظریاتي توجیهاتو ته اړتیا لري - لکه د ملا عمر د بام فعالیت یا د ملا هیبت الله مذهبي او علمي دریځ. سربیره پردې، دا واک ډیر مشروع ګڼل کیږي او په اغیزمنتیا کې زیاتوالی راځي ځکه چې غړي خپل ځان د ځواک په سیستم کې د ګډون کونکي په توګه درک کوي - د دوی په ځان باور زیاتوي. همدارنګه، ډله باید د دې وړتیا ولري چې یو ډیر الهام لرونکی رضاکار، مذهبي ځواک تولید کړي چې د تبلیغ کولو لپاره هڅول کیږي. دا په ښکاره توګه طالبان په لوی مقدار کې لري. تر دې دمه، د چک لیست توکي په نښه شوي، چې طالبانو د نوي مذهبي غورځنګ د راتلونکي بریالیتوب لپاره ټول اړین عناصر ښودلي. په نهایت کې، که څه هم، او د ډلې د راتلونکي په اړه بحث کې د دلیل سره خورا اړونده

دیني روايتونه د طالبانو

نن ورځ، د دې ډلې وړتیا ده چې خپل ځوانان په کافي اندازه ټولنیز کړي ترڅو د دوی د نیمګړتیا مخه ونیسي. څرنگه چې نن ورځ د طالبانو ځوان نسل د ډیجیټل دور محصول دی، ټولنیزو رسنیو ته د دوی جذب او په دې توګه نړیوال متقابل عمل د زړو، سخت دریځو، دودیزو غړو انحصار ته سخت ګواښ دی. د شرایطو په نظر کې نیولو سره، د طالبانو د واکمنۍ په لومړۍ دوره کې انټرنیټ بند شوی و، مګر اوس په افغانستان کې 7 ملیون انټرنیټ کاروونکي لري (57 سلنه ټویټر، 39 سلنه فیسبوک، او 2 سلنه یوټیوب).^{۲۱} یوځل بیا، دلته یوه ستونزه ده چې ډله ورسره مخ کېږي کله چې خپل بقا او راتلونکي ته ګوري - ایا دوی به وکولی شي نسلي ټویټرونه اداره کړي؟ دا به په راتلونکو لسو کلونو کې څنګه لوبه وکړي؟ دا یو کلیدي ټکی دی، که کلیدي ټکی نه وي، د دوی د راتلونکي بریالیتوب د پوهیدو لپاره.

د پام وړ شتون لري ډلې په زړه کې د ادراکي اختلاف احساس - یو دومره شدید چې د دوی ټول راتلونکي ته وده ورکړي. په اصل کې؛ د ډلې عقیدې او عملونه سخت وخت سره سمون لري. حتی کله چې دا همغږي بنسټګاري، داسې شواهد شتون لري چې د اختلاف فضا ته اشاره کوي. سربیره پردې، په ټولنیز چاپیریال کې بدلونونه د نوي مذهبي خوځښتونو لپاره خورا مهم دي. د طالبانو په قضیه کې د نړیوالو ټوب اهمیت باید له پامه ونه غورځول شي. پداسې حال کې چې دا د ودې او پراختیا لپاره فرصتونه رامینځته کوي، دا د ډلې لپاره یو خنډ دی. د ځوانانو د ډیجیټل ټولنیز کولو وده سره، نور د انزوا کولو آرامۍ کمبل شتون نلري، او پدې توګه یوازې ډلې ته انحصار او وفاداري. هغه سرحدونه چې د دې ډلو انزوا او عقیده ساتي غږي یې د نړۍ د نورو برخو په وړاندې ودروي - دا "مور د دوی په مقابل کې" کیږي. د

بیرته راستنیدنه د طالبانو

مسله هغه وخت پیل کیږي کله چې دا سرحدونه د ژوند اړتیاو سره مداخله پیل کړي. لکه څنګه چې افغانستان د اقتصادي محدودیتونو او نړیوالو بندیزونو له امله له لوی قحط سره مخ دی، بالاخره به په طالبانو باندې د خلکو باور کم شي او د غرو لومړیتوبونه به بدل شي. دلته د ټولنپوهانو په وینا، د داسې ډلو لپاره د ناکامی لومړۍ مرحله ده. کله چې طالبان په لومړي ځل په ۱۹۹۰ لسيزه کې واک ته ورسېدل، نو ډېر وروسته یې په ۲۰۰۱ کال کې له ننگونو سره مخ شول. دا ځل د شل کلني بریالی یاغیتوب له ترسره کولو وروسته، دوی په دې باوري دي چې بیا به یې څوک ننگوي. لږ تر لږه په دې ډول. یوه لویه پیماننه. دا مور د سیاسي بدلونونو اضافي فشار ته راوړي، کوم چې کولی شي د ډلو لپاره ګټې یا زیانونه رامنځته کړي. لکه څنګه چې یادونه وشوه، سیمه ایز لوبغاړي دلته د پام وړ اهمیت لري. هغه څه چې پر دوی اغیزه کوي، په ټولو اغیزه کوي - ایا دوی د طالبانو مالي او سیاسي ملاتړ غوره کوي چې خپل معیشت په بشپړ ډول بدل کړي. دلته تر ټولو اړونده پاکستان دی - په تاریخي توګه، د دوی ژوند لیک. نور لوبغاړي لکه ایران او چین هم اوس په ورته ظرفیت کې لوی رول لوبوي.

ټولنپوه براین ولسن تشریح کوي چې څنګه نوي مذهبي حرکتونه "د خلاصون لپاره دامن، چټکې لارې وړاندې کوي." د جنت په اړه د طالبانو لیوالتیا، د نورو مذهبي بنسټپالو ډلو په څیر، او د هغې د ترلاسه کولو لپاره د یوې نمونې په جوړولو کې د دوی بیړنی اړتیا، د نجات د ترلاسه کولو لپاره د دې ډول بې رحمه هڅې په توګه بیان کیدی شي. ²² په هر صورت، دا اړخ شاید داعش او القاعدې ته ښه منسوب شي، چې په تیرو څو کلونو کې یې دا نا امیدي په څرګنده توګه ښودلې ده. له بلې خوا، طالبان اوس په خپل ملي حکومتولۍ ډیر تمرکز کوي - که څه هم د نجات مفهوم د دوی د ریښو په پوهیدو کې مرسته کوي.

دیني روایتونه د طالبانو

افراطیت او وسله وال جهاد په عمومی توگه. هغه څه چې دا ډلې په گډه سره لري، که څه هم، د دوی د نړیوال مذهبي تعریف شوي هويت احساس دی - یو چې په نړیواله او سیمه ایزه توگه رینښی لري - چې بیا د دې پر بنسټ سیاسي عمل ته وده ورکوي. دا په نوي مذهبي خوځښتونو کې لیدل کیږي، او په ځانگړي توگه سلفیزم. البته طالبان په دې مولد کې پوره مناسب دي - د دوی لید یوازې په ځان پورې محدود نه دی، بلکې ټولې نړۍ ته غزیډلی او یوازې د سیاسي حرکت له لارې پوره کیدی شي. مذهبي اصالحات د سیاسي او ټولنیزو ستونزو د حل په توگه د نوي مذهبي خوځښت ټولنپوهنه کې یو کلاسیک تریپ دی - دا هغه څه دي چې د ډلې استخدام، هڅونې او دوامدار بقا تغذیه کوي. د طالبانو انفرادیت او د هغو ایډیالوژیو له عنعنوي اړخونو څخه چې دوی یې پور اخلې، او همدارنگه په دې برخه کې د دوی انفرادیت د دې تیوري سره مرسته کوي چې دوی د نوي مذهبي حرکت په توگه طبقه بندی کیدی شي. برسېره پردې، د مذهب او هويت تر منځ د اړیکو تحلیل د روښانه انځور په ترلاسه کولو کې مرسته کوي چې د دې حرکتونو شخصي جذب څه شی دی. مذهب د ټولنیز او سیاسي عمل د وروستي توجیه او مشروعیت په توگه کار کوي، د الهی تصویب شویو صفاتو د نظرونو پر بنسټ. همچنان، په خپلمنځي کچه، دا حتمي سرچینه ده چې مور څنگه د نورو قضاوت کوو. دا د خپل ځان اصلي سرچینه وړاندې کوي چې خلک ځواکمن کوي، او په دې توگه د مذهب مفکوره د بدلون ځواک په توگه غوړوي. دا حرکتونه هويت بیا تعریفوي - دوی پیروان فعالوي، هڅوي او محدودوي. په تحرک کې دوی ځان د یوې ډلې ځواک په توگه گوري، کوم چې دوی په خپلو کړنو او باور ته ژمنتیا ته هڅوي. په نهایت کې، دا دوی د مور په مقابل کې د متحرک په رامینځته کولو کې خنډ کوي چې بالاخره جلا کیږي

ببر ته راسٽنڀڻهءِ طالبانو

ءِوى. مور ڪولى شو په اسانى سره معلومه ڪرو چي طالبان په ءِى ڊگرونو ڪي څنگه ځاى لري. په هر صورت، ءِى نسل سره، وروستى څنءِ ءِ 1990 لسيزي ءِ پخوانى ڊلي په څير ولاړ نه ءِى. په نهايت ڪي، ايا طالبان ڪافي ڪي ءِى شي يا نهءِ نوي مذهبي غورځنگ په توگه طبقه بندي، ءِ مذهب په اړه ءِ مختلفو ٽولنيزو نظرونو ليدل ءِ ءِوى ءِ مطالعي لپاره خورا گٽور ڪي ءِى شي، په ځانگري توگه ڪله چي مور ناڅرگنده سيمي ته لاړ شو.

ءِ طالبانو داستان او معاصر مسلمانن نري

ءِ طالبانو بېلابېلي ڪٽگوري په پراخه ڪچه راوتلي ءِى، له ايڊيالوژيڪ پلوه له زده ڪرو طالبانو نيولي تر غير فعالو غرو پوري، له جبري گڊون ڪوونكو څخه نيولي تر محلي جنگياليو پوري، ءِ لومري ڪرښي ياغيانو پوري په بشپړ ډول بي باوره او په پاى ڪي هغه ڪسان چي يا هم ظالمان غله او يا هم پاڪ، پاڪ، "اصلي طالبان" ءِا ڪٽگوري يو پراخه لري پوښي، البته، مگر مور ته ءِ طالبانو ءِ جورښت ءِ پام وړ واقعيته ته ءِ نظر ور ڪولو په برخه ڪي خورا ښه ءِنده تر سره ڪوي، ءِ ءِى برعڪس چي ءِوى ءِ يوې لويي ڊلي په توگه ليدل ڪيري. همدارنگه، ءِ طبقه بندي ڪولو او ءِ واضح ليلونو سره تړلو خطرونو په اړه، مور ڪولى شو ءِا ومنو چي هغه سختى چي ءِوى يي پيروي ڪوي او ملاتړ يي ڪوي ءِ ءِوڊيز ڊيوښڊيز څخه يو بدلون ءِى، يو لوى عامل ءِى چي ءِا وښيي چي څنگه ءِ ءِوى ليل ڪول لکه څنگه چي په اوسني ڊگر ڪي. په ڪافي اندازه ناسمه ءِه. ءِ ٽولو ڊلو سره يو ٽكى راځي چي افراطي فرعي فرقو ته وءِه ور ڪوي چيري چي پوښتني او دليلونه راپورته ڪيري چي ايا ءِ ءِوى لوى ٽوپرونه ڪافي ءِى چي ءِوى ءِ پيڙندنې ليل څخه په بشپړ ډول بي برخي ڪري.

دیني روايتونه د طالبانو

دا زړه رابښکونکی دی چې د ډلې په خورا ځان ټاکل شوي لیبیل کې د سټریا اعتراف وکړی. "طالب" په عربي کې زده کونکي یا د پوهي غوښتونکي ته ژباړل کېږي - او بیا هم طالبان په شدت سره کار کوي ترڅو د پوهي هر هغه ښه له مینځه یوسي چې د افغانستان د تاریخ او کلتور په جوړښت کې په زړه پورې ځای لري، پداسې حال کې چې ښځې او نجونې د زده کړې له فرصت څخه بې برخې کوي.

د دې تر څنګ دا هم ډېره مهمه ده، چې طالبانو ته په هغه چاپېریال کې د یوه دیني بنسټ په سترګه وکتل شي، چې دوی یې هڅه کوي. معاصره مسلمانان نړۍ په دوامداره توګه د ټولنیز - مذهبي بدلونونو سره مخ ده ځکه چې تعلیم او رسنۍ پراخېږي او زاړه درجه بندي د اصلاح شوي چلند لخوا بدلېږي. که چېرې د طالبانو په فکر کې کومه لاره پرانیستل شي، لکه څنګه چې دا کتاب وړاندیز کوي، د هغو توپيرونو سره چې دوی یې د 1990 لسیزې په پرتله د خپلو پلرونو په پرتله درلودل او ښودل شوي، په راتلونکي کې ممکن د دوی د معاصر وخت سره یوځای د کار کولو هڅې او اصلاحات شامل وي. نادر تمایلات، او په دې بهیر کې بیا ځان د نورو افراطي ډلو لکه داعش/ISK څخه جلا کوي. د دوی د حکومت کولو نوی حقیقت به یقیناً په دې باندې اغیزه ولري چې دوی څنګه خپل دیوکراتیک ماډل پلي کوي، او له همدې امله د دوی د مذهبي ایډیالوژۍ کرښې تر اوسه پورې په هوا کې د دلیل وړ دي - یا لږترلږه د دوی احتمال لري. عصري مسلمان روڼ اندي، چې علما هم پکې شامل دي، پخپله د بدلون سره مخ دي - آیا طالبان به له دې څخه اغیزمن شي؟ که موږ وګورو چې دوی د خپل دودیز انزوا څخه ځانونه لیري کوي، دا نظر چې دوی د اسلامي نړۍ د رجحاناتو (او په دې توګه هم اغیزه کوي) اغیزه کولی شي - د منفي نه بلکې په مثبت ډول - امید دی چې دا لیري نه ده. په ټوله اسلامي نړۍ کې د علماوو دود دی

بیرته راستنیدنهد طالبانو

یو مذهبي جوړول هغه تاسیس چي علما په تاریخ کي د اصلاح کونکو په توگه لیدل کيږي. طالبان شاید دا دود تعقیب کړي خو تر دې دمه یي د خپل واک له لاري د کوم پرمختللو اصلاحاتو د راوستلو ډیر امکانات نه دي بنودلي.

د تاریخي پیچلتیاو په پام کي نیولو پرته د معاصر واقعیتونو په نښه کول چي عصري پيښي رامینځته کوي گمراه کیدی شي. مذهب او په تاریخ کي د هغه ځای یو ژور مرکب شی دی. په هر صورت، مور نشو کولی دا مسلي په ټولگي پوري محدود کړو. په مدرسو کي د افراطي زده کونکو د ناستو او په ناڅاپه توگه په سختو تاوتریخوالو او "وسله وال جهاد" کي د بنکیلتیا تصور خورا خطرناک دی. هغه چي د کمولوزم او اسلاموفوبیا جال ته لار هواروي. د یادولو لپاره تر ټولو مهم شی د هغه وخت ټولنیز او سیاسي شرایط دي چي دا زده کونکي په ټولگي کي وو. په 1980 لسيزه کي دا له روسانو سره جگړه وه، د یوه بهرني اشغالگر سره جگړه وه- او د امریکا لخوا د مجاهدینو غورځنگ ته په بشپړه توگه اکمالات کول گران کار دی چي د دوی مقاومت د منلو وړ غبرگون نه و. او له دې ډېر وخت وروسته د امریکا یرغل بیا د یوه بهرني ځواک پر وړاندې د مقاومت دغه مفکوره ترویج کړه. که څه هم یو څوک شاید حیران شي چي که سیاسي حالات بل ډول وای، نو له دې مدرسو به څه راوتلي وای؟ ایا په هرڅه کي به څه راوتلي وي؟ او کېدای شي دا پوښتنه ونشي چي افغانستان به له اسلامپالو او طالبانو پرته څه و، خو که د شوروي او امریکا له خوا یرغل شوی نه وای نو افغانستان به څه ډول وای؟

د پام وړ خبره دا ده چي دا یوازي په مدرسو کي نه وه چیري چي دا ایډیالوژیو ملاتړ کیده. دا د کډوالو په کمپونو کي هم وو:

دیني روایتونه د طالبانو

هغه خلک چې په خورا بي وزلو شرایطو کې ژوند کوي، پرته له کور، په بهرنۍ خاوره کې یوازې د هغه څه یادونه لري چې یو وخت ستري شوي او خورول شوي، د ځوابونو په لټه کې دي. داخل کړئ: د مبلغین غږ. طالبان نن ورځ یوازې د ځینو لویو بدو ایډیالوژيو محصول نه دی - بلکې د خلکو درد، ناامیدۍ او د اختیارونو نشتوالی دی. په تیرو شلو کلونو کې د تحلیلونو نیمايي برخه د دې حقیقت څخه د ارادې ناپوهۍ له امله خورا دقیقه خالي وه. د دې انساني عنصر څخه انکار کول دا ټول هغه ځای دی چې مور خپله لاره له لاسه ورکوي. یوازې الهیات ته د هر څه منسوب کول یو ستونزمن مفکوره ده چې ډیری وختونه زموږ په دوره کې منل شوي. مذهب له نړیوالو مسلو سره د تباهی د یو لوی لامل په توګه نرلی دی کله چې په حقیقت کې دا خورا پراخه او پیچلی جوړښت دی چې دې اړخ ته په دومره ناپوهۍ او اسانۍ سره راټیټ شي. مذهب، سیاست او ټولنه په داسې طریقو سره تعامل کوي چې مور یې د پوهیدو هڅه کوي - دا اکثرا پخپله مذهب دی چې زموږ ټولنیزې ناروغۍ یې درملنه کړي او د نړۍ کړاوونه یې کم کړي دي. کله چې مور یو لنډ نړیوال لیدلوری په پام کې ونیسو، کوم چې د ځواک د تحرک، امپریالیزم، اقتصادي نابرابرۍ او تبعیض واقعیتونه حسابوي، مور کولی شو په ښه توګه پوه شو چې دا څنګه دي چې دا ډول ډلې خپل مذهبي شالید ته د بدلون او پلي کولو په توګه گوري. د داسې میراثونو د حل په توګه.

په داسې حال کې چې افغانستان د توکمیزو او ښاري او کلیوالي توپيرونو له مخې په ویش کې ډوب دی، دا د منلو وړ ده چې خلک مذهبي نظریاتو ته د یو متحد ځواک په توګه وگوري ترڅو دوی له خپګان څخه وژغوري - او په عمل کې، طالبان مجبور کړي. د دوی په فکر کې ډیر مناسب او ټول شموله او اړین اصالحات تعقیب کړي. هیله ده،

بیرته راستنیدنه د طالبانو

بیا، د افغانستان د صوفي میراث پیاوړې میراث هم په داسې حالت کې ډیر پیاوړی او اړونده کیدی شي. دا ممکن یو لږ احتمالي سناریو وي، مگر دا د کافي ظرفیت سره یو دی چې په جدي توګه په پام کې ونیول شي، او دا به یوه پایله وي چې د ښه وړ وړ وي.

د ډیجیټل یو هنتون پریس

د طالبانو متحدین او دښمنان

پاکستاني طالبان او اسلامي دولت په خراسان کې (ISK)

په افغانستان کې د طالبانو راتگ لا دمخه د ډيورنډ کرښې له هغې غاړې پاکستان ته راوتلی دی، چیرې چې د دوی هڅول شوې خور تنظیم، پاکستاني طالبان (تحریک طالبان پاکستان – تي تي پی) بیا ځان ټینګار کړی دی. کابل ته د طالبانو له راتگ وروسته پاکستان په یوه کال کې په تروریستي فعالیتونو کې ۵۰ سلنه زیاتوالی موندلی دی. ۱. دا هغه ډله ده چې د ۲۰۱۲ کال په اکتوبر کې یې ملاله یوسفزۍ په ډزو وویشتله، هغه یې له خپل وطن پاکستان څخه وویشتله او وروسته یې په ۲۰۱۴ کال کې د پېښور په ارمي پبلک سکول کې د ښوونځي ۱۴۱ زده کوونکي ووژل. یوه تروریستي ډله چې د افراطیت مختلفې ښې لري — له شيعه ضد څخه نیولې تر فرقه یې غله د کشمیر متمرکز او رپکو ته - دا ډله اوس د کلونو کلونو د پاکستان د اردو لخوا د مقابلي او مقابلي وروسته ځان بیا تنظیم او ځای په ځای کوي. پاکستان هڅه وکړه چې دا ډله د خبرو اترو له لارې د افغان طالبانو لخوا تمویل کړي (د ۲۰۲۱ کال له اګست راهیسې) خو لږ ګټه یې نه ده کړې. دې د ۲۰۲۲ کال د نومبر په وروستیو کې په ټول پاکستان کې د خپل ترهګریز کمپاین د بیا پیلولو اعلان وکړ. افغان طالبانو تر اوسه یوازې له پاکستان سره مرسته کړې ده.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

په نیمه زره د TTP په تعقیب کې، ځکه چې دواړه ډلې د اوږدې مودې لپاره د دوه اړخیزو گټورو اړیکو څخه برخمن دي. دې کار د افغانستان او پاکستان ترمنځ ترینګلتیا رامنځ ته کړې ده. د پاکستان لومړی انګلیسي ورځپاڼې ډان د ۲۰۲۲ کال د نومبر په ۳۰ مه په یوه اداریه کې په مناسب ډول وایي:

. . . دولت باید پوه شي چې مور اوس چیرته یوډ لسیزو د غلطو، امنیتي متمرکزو پالیسیو پایله، په ځانګړې توګه د "سټراتیژیکو ژورتیا" مفهوم چې د افغان طالبانو په دویم راتګ سره، وده کړې ده.
- او د بیا لیدل شوي خوب خوب یې راپورته کړ. 2.

په ورته وخت کې، په داسې حال کې چې د طالبانو بیرته راستنیدل یې له شکه د سیمې لپاره یو ګډوډ حقیقت دی، دوی ممکن نور په صحنه کې ترټولو بد ځواک نه وي. داعش، په خراسان ولایت کې د اسلامي دولت تر ټولو نوې ترهګره ډله ده چې له افغانستان څخه د لوبې د ډګر په توګه کار اخلي. پرته له دې چې دوی ټول نوي ندي. دوی په لومړي ځل په ۲۰۱۵ کال کې په افغانستان کې خپل ناوړه سر راپورته کړ او ورو ورو یې د خپلو غړو شمېر زیات کړ او په پایله کې یې ترهګریز بریدونه وکړل. د ظالمني ډلې د یوې ځانګړې په توګه چې مور د داعش یا داعش په نوم پیژنو، یوازې د دوی له نوم څخه دا روښانه ده چې دوی یوه خطرناکه ستونزه ده. داعش د ۲۰۲۱ کال په اګست میاشت کې د طالبانو د نیولو پر مهال د کابل پر هوايي ډګر برید وکړ او د نړۍ پام یې ځان ته جلب کړ. په داسې حال کې چې دغې ډلې په تېرو کلونو کې لسګونه ځله په افغانستان او پاکستان کې ملکي وګړي په نښه کړي او سلګونه یې وژلي، خو اصلي هدف یې افغان طالبان دي. - په ځانګړې توګه له هغه وخته چې دوی کابل ته راستانه شول. بنیایي یو څوک په سمه توګه حیران وي چې ولې دا داسې ده کله چې مور ته د داسې ډلو په اړه هر څه ویل کیږي دا معنی لري چې دوی دوه اړخونه دي.

متحدین او دښمنان د طالبانو

ورته سکه په هر صورت، د طالبانو په دننه کې د ورو بدلونونو سره، دوی د دوی سره د مبارزې لپاره ستراتیژي جوړوي. د انتها او انتها تر منځ جگړه روانه ده، چې د طالبانو نوې دننه نوره هم ستونزمنه کوي، او د افغانانو لپاره سوله نوره هم اوږده کوي.

پاکستاني طالبان

پس منظر

د سپټمبر د یوولسمې له بریدونو سمدستي وروسته، په داسې حال کې چې افغان طالبان په لومړي سر کې په هېواد کې د امریکا د پوځي حضور تر ولکې لاندې وو، د پاکستان په څنگ کې یو بد او خطرناک حقیقت راڅرگند شو. د طالبانو او القاعدې ډیرې غړي د پاکستان د فدرال تر ادارې لاندې سیمو (فاتا) ته تښتیدلي دي. په هغه وخت کې د یوې نیمه خودمختاره سیمې په توګه فعالیت کاوه، دا سیمه د پاکستان له اصلي جریان څخه جلا شوې وه او د اوږدې مودې راهیسې د سیمه ایزو او بهرنیو مجرمینو او اورپکو لخوا د پټځای په توګه کارول کېده. دا سیمه د افغان مجاهدینو – دیني جنگیالیو – او د ۱۹۸۰ لسیزې په اوږدو کې د لسګونو مسلمانو هیوادونو څخه د جنگیالیو لپاره د یوه پلیټ فارم او تمځای په توګه کارول کېده چې پر افغانستان د شوروي د یرغل سره مقابله وکړي. د سعودي پیسې، د پاکستان خاوره او مدیریت او امریکایي وسلې په ګډه په ۱۹۸۹ کال کې د شورویانو پر وړاندې د خبرو میزونه پرانستل. مګر د "خدای د سرتیرو" لپاره چې په بریالیتوب سره یې افغانستان بیرته تر لاسه کړ، د بریا مزه یو روږدي شو.

په داسې حال کې چې امریکا د نورو مهمو مسایلو لکه د شوروي اتحاد د ړنګیدو او د هغې له پایلو په ځانګړې توګه په ختیځ کې د لاسوهنې لپاره له افغانستانه خپل لاسونه وینځل.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

اروپا، اوس بي روز گاره او بي كوره جنگياليو كدرونو د افراطيانو او سپيڅلي جنگياليو نوي نسل زيږولې. القاعده، طالبان او لشكر طيبه د هغه وخت زمان وو. پاكستان له دوي څخه ځيني بي گومارلي چې خپل توپكونه د هند په لور واړوي، په ځانگړي توگه په جنجالي او ناكراره جمو او كشمير كې، په داسي حال كې چې نور بيرته خپلو سيمو ته ستانه شوي ترڅو د اورپكو پيل پيل كړي، لكه د ازبكيستان اسلامي غورځنگ او په اندونيزيا كې جماعه اسلاميه، يا په هوندياري سره له افغانستان څخه د تروريستي ډلو په څېر خپلواكي ډلي پيل شوي.³

د شوروي ضد "جهاد" دورې (1980 لسيزې) راهيسي، فاتا د ټولو پټو وسله والو لپاره د مركز په توگه كار كاوه - هغه څوك چې د پاكستان ملاتړ كوي او همدارنگه د هغه په وړاندي كركه لري. د سپټمبر د يوولسمې وروسته د ترهگرۍ پر وړاندي جگړې دغه پټنځای ته اورپكي نور هم جلب كړل. د پاكستان پوځ په 2002-3 كې سيمي ته لار ترڅو د قبائلي ډلو لخوا رامينځته شوي مقاومت مخه ونيسي چې په چټكۍ سره په پرمختللو ترهگرو ډلو باندې بدليري، مگر دا د حيرانتيا وړ و. اورپكي جگړې ته چمتو وو او پاكستان په لومړي سر كې يو كمزوري انتخاب وكړ: د سولي خبرې اترې چې يوازې وسله وال بي ځواكمن كړي لكه څنگه چې دوي د پورته كيدو په حال كې وو. قبائلي ادارې، چې په تاريخي ډول د پاكستان د دولت د شريكانو په توگه كار كوي، په دې بهير كې قرباني وركړل شوي او يوازې وضعيت يې لا پسي خراب كړ. ما په سيمه كې د ډيرو پښتنو ملگرو څخه اورپدي دي چې واک د سيمه ايزو قبائليو څخه چې د ملكانو په نوم پيژندل كيږي - اورپكو ته ليردول شوي، هغه ورځ چې يو پاكستاني جنرال مستقيم د سولي تړون چې د شكاي تړون په نوم ياديږي - د 27 كلن آزاد وسله وال نيك سره لاسليك كړ. محمد په 2004 كې. سيمه ايز قومي مشران په دې پروسه كې شامل نه وو، چې دا د دوي حيثيت او نفوذ ته زيان رسوي. دوي مخكې په توگه دنده ترسره كوله

متحددين او دښمنان د طالبانو

د پاکستان د ايالت او سيمه ايزو قبایلو ترمنځ کښن. دې معاملي وسله وال نور هم بدياه کرل (برترلرزه 540,000 ډالر) ځکه چې دوی دا پیسې له جنرال څخه په دې پلمه غوښتلې چې دوی باید د القاعدې مالي مرستې بیرته ورکړي مخکې لدې چې دوی اړیکې پرې کړي او دوی ته لارښوونه وکړي چې سيمه پریري دي. 4. په دې بهیر کې اورپکو د پاکستان له بند څخه د خپلو دېرو ملگرو د خوشې کولو په اړه خبرې اترې وکړې. د طالبانو او القاعدې دواړو ته نږدې، نیک محمد د هوکړې د مراعت کولو هیڅ نیت نه درلود او یوازي یې په سيمه کې د دې سازمانونو د خیمو د پراخولو لپاره د وخت په ترلاسه کولو اراده درلوده. 5. هغه باید له منځه یورل شي او دا کار په دوو میاشتو کې د امریکا او پاکستان د بې پیلوټه الوتکې لخوا ترسره شو. که څه هم زیان لا دمخه شوی و.

د کوم درس په زده کولو کې پاتې راتلل، پاکستان د 2004-6 په موده کې په سيمه کې د مختلفو اورپکو ډلو سره د یو څو نورو معاملي کمول غوره کړل، دا فکر یې کاوه چې دوی په عین وخت کې د اورپکو د منظرې په اړه ښه پوهه رامینځته کړي. دوی حتی په سيمه کې یو څو ملیشي سپانسر کړي ترڅو د نه پخلاکېدونکي اورپکو سره جگړه وکړي، مگر دې ټولو یوازي د فرانکنسټین ډیر شیطانونان رامینځته کړل. بریګیډیر اسد منیر، د پاکستان په ISI کې یو ضمیره افسر چې دا ډله یې له نږدې څارله، دا په ښه توګه څرګنده کړه:

له ترهګرو سره د مقابلي لپاره یوه متمرکز ستراتیژي هیڅکله تعقیب نه شوه. د ۲۰۰۶ کال په سپتمبر کې حکومت د شمالي وزیرستان له طالبانو سره د سولي یو بل تړون لاسلیک کړ. د دې معاملي له امله بهرنیو وسله والو په ښکاره فعالیت پیل کړ. د سيمي خلکو ته یوازي لاره د طالبانو د واکمنۍ منل وو. 6

بیرته راستنیدنه د طالبانو

پاکستاني طالبانو ته د اسلام آباد د خان د ماتې ورکولو د پالیسيو په پایله کې ورشئ — تړل شوي، بار شوي او وژونکي. دغه ډله چې د TTP په نوم پیژندل کېږي په 2007 کې د افراطیانو د یوې تاوتریخوالی ډلې په توګه راڅرګنده شوه، چې په ټول پاکستان کې یې تباهي رامنځته کړه. دې ډلې د طالبانو مشر ملا محمد عمر د خپل روحاني مشر په توګه اعلان کړی و او ژمنه یې کړې وه چې د امریکا پر ضد به په جګړه کې د افغان طالبانو ملاتړ کوي. په داسې حال کې چې دا ډله د شوروي ضد "جهاد" پورې تړاو لري لکه څنګه چې مخکې تشریح شوي، د 11/9 او په افغانستان کې له جګړې وروسته د دوی سازمان د خپلو ورتیاوو او وحشت له مخې په تدریجي ډول وده وکړه او پراخه شوه. د 2007 څخه وروسته کلونو کې، د دوی د ځانمرګو بریدونو وحشتناکه لړۍ، او د پاکستان په اردو او حکومت او همدارنګه په ملګرو وګړو باندې هدفې بریدونه، په پاکستان کې د ویجاړونکي اورپکې راڅرګندېدل په غمجنه توګه وښودل.⁷

پداسې حال کې چې د دوی اعلان شوي اهداف په هیواد کې د دوی په ځانګړي ډول د اسلامي قانون پلي کول، د "حاکمیت" تاسیس کول، په ځانګړي توګه د پاکستان په قبایلي سیمو کې، او د پاکستاني امنیتي ځواکونو په وړاندې جګړه کول د افغان طالبانو یادونه وه - کوم چې دوی یې ګڼي. - یو ملګری او الهام پیدا کړ - د دوی ټوپپرونه هم خورا مهم وو. د حقاني شبکه، چې مشري یې جلال الدین حقاني کوله، د پاکستان - افغانستان په قبایلي سیمو کې د ۱۹۸۰ لسيزې په افغان جهاد کې د خپل رول له امله د دواړو ډلو ترمنځ د پله په توګه کار کاوه. په داسې حال کې چې له تاریخي پلوه د پاکستان آی ایس آی ته نږدې او وفاداره وه، د حقاني ډله د پاکستان په قبایلي سیمو کې د خپلې شبکې د دوام لپاره اړتیا لري او TTP د دوی یو له مهمو سیمه ییزو متحدینو څخه و. ویشل شوي وفاداری د دې ډلو سره مرسته وکړه چې په خیانت چاپیریال کې ژوند وکړي.

متحددين او دښمنان د طالبانو

په پاکستان کې د ۲۰۰۷ او ۲۰۱۴ کلونو ترمنځ د ځانمرگو بریدونو او زورورو تاوتریخوالو منظموالی دا وښوده چې پاکستانی طالبان څومره پیوړي شوي دي. د قبایلي توب او د ډبرو پیسو په واسطه هڅول شوي، دوی د مذهبي، سیاسي او ټولنیز-اقتصادي فکتورونو ګډوډ مخلوط له لارې نور هم وده وکړه، د پاکستان په قبایلي سیمو کې واک ترلاسه کړ. غمجنه پایله د زرګونو خلکو بې رحمانه وژني او په ټول هیواد کې د ویره او کړاو احساس و. پاکستان، په لومړیو پړاوونو کې د ترورېزم پر وړاندې د نه منلو وړ کمزورې ستراتیژۍ له کبله، ځان د ناهیلۍ په ګندي کې موندلی و- او په هغه کې ځان جوړ شوی و. لکه څنګه چې پوځ د خپل وحشت د پای ته رسولو لپاره نه ستړي کیدونکي مبارزه وکړه، د TTP شبکه په ټول هیواد کې په پراخه کچه وده کړې - په سوات او پنجاب کې د اورپکو سره د اتحاد له امله - چې دا ډول کمپاینونه له لویو ستونزو سره مخ شول.^۸ په هیڅ صورت کې دوی ته ماتې ورکول اسانه نه وو - حتی هغه کسان چې په زندان کې وو اکثرًا په تښته بریالي شول او سمدلاسه بېرته خپلو ناوره بریدونو ته راستانه شول. دې ډلې د بشري حقونو تر ټولو ناوره سرغړونې ترسره کړې، په ځمکه کې د هغو قربانیانو لپاره دوزخ جوړ کړ چې د دوی په لاره کې راوتلي. د دې لپاره چې مسله نوره هم خرابه کړي، نه یوازې دا چې دوی د دیوکراسۍ د پلي کولو لپاره د مذهبي اسنادو نشتوالی و، بلکې د دوی د داخلي کارونو پلټنو دا ثابته کړه چې دوی د اسلام په اړه لږ څه پوهیږي - دوی یوازې د ځان عبادت کوي. برسیره پر دې، دوی په هیواد کې د سخت فرقه پالنې د پراخولو لپاره بنام شول.

د غلو یوې ډلې چې شتمني او له واک څخه ناوره ګټه پورته کوي، د پاکستان د بې پرېتوب له امله رامنځته شوي تشي څخه ګټه پورته کړه- له یوې خوا له TTP سره د معاملي هڅه کوي او له بلې خوا د افغان طالبانو ملاتړ کوي.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

دا د دې حقیقت له امله مرسته نه وه شوي چې ډرون بریدونه، چې په هغه کلونو کې یو عادي پېښه وه، د TTP لپاره یو لوی محرک و. دوی یو اخته زخم و چې دمخه ضعیف بدن یې اخیستی و. په داسې حال کې چې پاکستان یوازې په وروستي ځل یوازې په دې وتوانید چې د هغې د بندولو لپاره یو څه بند کړي، وروسته له دې چې افغان طالبانو بیرته راستون شو دا پوښتنه راپورته کيږي: ایا پاکستان دویم پړاو ته چمتو دی؟ پاکستانی طالبان، وروسته له دې چې له منځه تللي او منتج شوي، اوس خامخا د بیرته ستنیدو په حال کې دي. په افغانستان کې د دوی د لارښوونکو او اتلانو بریا د دوی د بیا فعالولو او عمل ته دراستنیدو هڅونه وه.

پاکستاني طالبانو بیا په قبایلي سیمو کې خپل ځای نیولی دی د پاکستان – افغانستان سرحدی سیمې⁹

د پاکستان امنیتي ځواکونو په حقیقت کې د دوی د ضرب عضب عملیاتو له لارې چې په جون 2014 کې پیل شوي د TTP د ترهگری واکمني (شاوخوا 2007-15) پای ته ورسوله. ¹⁰ په پایله کې، TTP ټوټه ټوټه شوه او د هغې ډیری ژوندي مشران افغانستان ته وتښتیدل. په هر صورت، د هغې ځینې جلا شوي ډلې یا په ISK کې یوځای شوي یا یې د وفاداری ژمنه کړې. د ټي ټي پي تر ټولو وژونکي ډله جماعت الاحرار، د ټي ټي پي د طارق گېډر ډلې سره په همکارۍ، چې په دسمبر ۲۰۱۴ کال کې په پېښور کې د ارمي پبلک سکول په شمول د لویو تروریستي بریدونو مسولیت په غاړه درلود، د پاکستان د ترهگری ضد عملیاتو کې ژوندی پاتې شوی و او خپلو ترهگریزو عملیاتو ته یې دوام ورکړی و. د افغانستان د ننګرهار په سیمه کې له خپلې نوي ادې څخه. ¹¹ دا د پخواني غني حکومت په وړاندې د پاکستان یو له شکایتونو څخه وو: چې دوی په اغیزمنه توګه تعقیب نه کړي د TTP هغه ډلې چې په افغانستان کې یې پټنځایونه موندلي وو.

متحددين او دښمنان د طالبانو

دا په بشپړه توگه ممکنه ده چې د افغانستان استخباراتو غوښتل د افغان طالبانو د ملاتړ لپاره پاکستان ته په ورته سکه کې خراب ورکړي. د TTP پخواني وياند، مشهور ترهگر احسان الله احسان په 2017 کې (د پاکستان د پوځ په توقيف کې) څرگنده کړه چې افغان او هندي استخبارات دواړه د پاکستاني طالبانو تمويل او مرسته کوي.¹² د 2020 په پيل کې د استخباراتو له خوندي کور څخه د پراسرار تېښتې وروسته هغه خپل "جبري اعتراف" بيرته واخيست. په هر هغه څه باور کول گران دي چې دا ډول بې کرداره خلک وايي مگر پېښه په دې ناپاک ډگر کې د لويې کولو د فريب او فريب د پرتونو انعکاس دی.

د 2020 کال د فبروري په مياشت کې د متحده ايالاتو - طالبانو د سولي تړون وروسته د جواکمن کيدو احساس سره، د جماعت الاحرار او حزب الاحرار په گډون ډيری دغو جلا شويو ډلو پريکړه وکړه چې د 2020 په اگست کې يوځل بيا سره راټول شي او د TTP اوسني مشر نور ولي ته يې د خپل بيعت ژمنه تازه کړه. محسود عرف ابو منصور عاصم. حزب الاحرار، په ځانگړي توگه، د پېښور په سيمه او شاوخوا کې يوه فعاله تروريستي شبکه لري، او د محسود د مشر په توگه بيرته راستنيدل هم د محسود ډيری ناراضه قبيلې دي ته وهڅول چې ټي ټي پي ته راستانه شي. حتی د پنجابي طالبانو امجد فاروقي ډله، چې له القاعدې سره نږدې اړيکې لري، او د عثمان سيف الله ډله، چې د لشکر جهنگوي (LeJ) څخه جلا شوې، هم د TTP پليټ فارم ته راستانه شوه. دا ټولې ډلې د 2007-15 وخت په موده کې په پاکستان کې د ترهگرۍ په واکمنۍ کې ژورې بنکيلې وې. د 2020 کال د نومبر په وروستيو کې د تروريستانو دې بدنامي ډلې سره يو ځای کيدو وروستنی نفوذ لرونکي استاد علیم خان (د گل بهادر TTP ډلې څخه) او عمر اعظم وو. ټي ټي پي په وياړ سره د دې بيعت وډيو د خپلې رسنۍ عمر ميډيا له لارې خپره کړه. دا ټول بايد کافي وي

بیرته راستنیدنهد طالبانو

په پاکستان کې د بېرني خطر زنگ وو هل شو، خو داسې ونه شول. ¹³ د TTP د پیوستون نمونه د 2021 په اگست کې کابل ته د افغان طالبانو له راستنیدو وروسته نوره هم زور واخیست.

په افغانستان کې د پاکستانی طالبانو د لوی شمیر د شتون په اړه پخوانی ارزونې د جولای په 2022 کې ثابتې شوي، د ملگرو ملتونو د امنیت شورا په راپور کې یادونه وشوه چې TTP په افغانستان کې د بهرنیو ترهگرو جنگیالیو تر ټولو لویه برخه جوړوي. ¹⁴ راپور زیاتوي، چې بېلابېلې ترهگرې ډلې د پخوا په پرتله په افغانستان کې له پراخي ازادۍ برخمنې دي. د TTP ډیری اروپکي اوس بیرته پاکستان ته راوتلي دي، په دې هڅه کې چې د پاکستان او افغانستان ترمنځ د پښتني قبایلي سیمو ځینې برخې بیرته خپل کنټرول ترلاسه کړي. دا سیمه—فاتا— له ۲۰۱۸ کال راهیسي د پاکستان له څلورو صوبو څخه چې له افغانستان سره پر پوله پرتله ده، په قانوني توگه په خیبر پښتونخوا (KPK) صوبه کې شامله شوي ده. د TTP د ۲۰۲۰ کال د جولای او اکتوبر تر منځ له افغانستان څخه پاکستان ته د پولو په اوږدو کې د سلو څخه د زیاتو بریدونو مسوولیت په غاړه درلود. دا په ډاگه کوي چې د تي تي پي کدرونو د پاکستان لوري ته بیرته ستنیدل پیل کړي دي.

د پاکستان په قبایلي سیمو کې د 2020-23 په اوږدو کې د ترهگرو ډلو لخوا ترسره شوي هدفې وژنو کې د پام وړ زیاتوالی ښیي چې یو څه غلط دی. هغه کسان چې په دې وروستیو کې په نښه شوي قومي مشران (لور مشران) دي، د هغه وخت یادونه کوي کله چې TTP په 2007 کې راڅرگند شو او په سلگونو یې له منځه یوړل. شنونکی داود خټک په دې باور دی چې په وزیرستان او باجوړ قبایلي ولسوالیو کې د هدفې وژنو زیاتوالی د تحریک طالبان پاکستان د "سیمه ایزو شخړو په هوارولو کې د لاس وهنې، د خلکو د ساتنې د پیسو په ورکولو او د هغو کسانو په نښه کولو له امله دی چې گومان کيږي د دوی مخالفین دي." ¹⁵ په دې ډول دوی څه باندې یوه لسيزه مخکې په قبایلي سیمو کې ځای پیدا کړ. تي تي پي بریدونه کوي

متحدين او دښمنان د طالبانو

په جنوبي او شمالي وزيرستان كې امنيتي ځواكونه او په باجوړ او مهمند سيمو كې -- چې د تحريك طالبان پاكستان يو پخوانی مركز دی -- په ۲۰۲۲- ۲۳ كې د پام وړ زياتوالی موندلی. د دې بيا راپورته كيدو يو لامل د 2021 كال د اگست راهيسې د افغانستان له زندانونو څخه د TTP د مشرانو خوشي كول دي چې پكې خورا بدنام مولوي فقير محمد هم شامل دی. دې اقدام د پاكستان په امنيتي ادارو كې هغه مهال ټكانونه وپارول كله چې دوی كابل ته د افغان طالبانو له راستنيدو سمدلاسه وروسته، د TTP په ختيځ افغانستان كې د موټرو د لوی كاروان له لارې د خپلو غرو د ازادۍ لمانځنه وكړه.¹⁶

د ۲۰۲۲ كال په وروستيو او د ۲۰۲۳ كال په لومړيو كې په كوټه، پېښور او اسلام اباد كې د ځانمرگو بريدونو بيا راتگ، امنيتي بحران ته نوره بېرني اړتيا زياته كړه. د آی ايس آی پخوانی مشر فيض حميد، چې په پېښور كې يې د قول اردو د قوماندان په توگه هم دنده ترسره كړې (نومبر ۲۰۲۱ - اگست ۲۰۲۲)، له TTP سره د خبرو اترو مشري كړې وه (د افغان طالبانو لخوا يې ملاتړ شوی) چې وړانديز يې وكړد اوږدې مودې اوربند سره د موافقې په بدل كې TTP ته پاكستان ته د بېرته راستنيدو لپاره خوندي لاره.^{۱۷} د ۲۰۲۲ كال په نيمايي كې د TTP په سلگونو وسله وال بېرته پاكستان ته راستانه شول او په لسگونو د دې ترتيب له مخې د پاكستان له زندانونو څخه خوشي شول، خو د پخوا په څير، TTP دا د يو فرصت په توگه كارولې ترڅو د راتلونكي تروريزم كمپاين لپاره چمتووالی ونيسي. دا يو ډير خراب تصور شوی "سوله" وه معامله د ۲۰۲۲ كال د دسمبر په وروستيو كې په بنو كې د ترهگرۍ ضد مركز محاصره (د شمالي وزيرستان سره پوله) د تحريك طالبان پاكستان د ۳۳ بنديانو له خوا چې امنيتي چارواكو ته يې واک وركړی وو، يوه قضيه ده. د پوځ له خوا تر محاصره كېدو وروسته ترهگرو هڅه وكړه چې افغانستان ته د خوندي تگ په غوښتنه د خبرو اترو يوه لاره پيدا كړي. كه څه هم د اردو كومانډو يونټ د سختې جگړې وروسته ترهگر له منځه يوړل (چې په هغې كې يې خپل درې بڼه روزل شوي سرتيري له لاسه وركړل)، تي تي پي څرگنده كړه

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

خطرناکه اراده د ټي ټي پي د وړانکارۍ مختلف ریکټونه اوس په خيبر پښتونخوا صوبه کې هم ډېر فعال دي.

د يو جدي گواښ په توگه د TTP د بيا راپورته کيدو تر شا يو لوی لامل، په هر صورت، د فاتا په اصلي جريان کې د راوستلو لپاره د اسلام آباد نيمگړتياوې دي، لکه څنگه چې د 2018 فاتا اصلاحاتو بل، چې يو لوی اساسي نوښت دی تصور شوی. فاتا د دې ځنډول شوي مگر د ستاينې وړ قانوني اقدام له لارې په خيبر پښتونخوا صوبه کې ضم شوی و چې د کاغذ پر مخ يې د سرحدي سيمو حکومت کولو د استعماري دورې سخت قوانين لغوه کړل. په هر صورت، د دې پروسي د اسانتيا لپاره اړين قانوني، اداري او مالي اقدامات شتون نلري، يا په جدي توگه نه شتون لري، چې په پايله کې د خلکو ناخوښۍ زياتيږي.¹⁸ يو مناسب مثال د وروستي زياتوالي دی د پښتون ژغورنې غورځنگ (PTM) چې مشري يې منظور پښتین کوي، يو انقلابي خو غير متشدد احتجاجي غورځنگ دی چې په سيمه کې د امنيتي ځواکونو له خوا د بي عدالتي وژنو د پای ته رسولو او د هغو پوځي پوستو د له منځه وړلو غوښتنه کوي چې د خلکو ازاد تگ راتگ محدودوي. . پي ټي اېم د پښتنو د حقونو غوښتنه کوي او زياتوي چې په تېرو دوو لسيزو کې د عامو پښتنو ژوند په لويه کچه گډوډ شوی او دوی د طالبانو او امنيتي ځواکونو دواړو قرباني دي. TTP د خلکو د خواخوږۍ تر لاسه کولو لپاره په امنيتي ځواکونو ورته نيوکې کارولي، مگر PTM په عدم تشدد باندې ټينگار کوي، دا د اورپکو سازمانونو څخه توپير کوي.

د PTM ريښتيني مگر پارونکي شعارونه چې د پاکستان د اردو رول غندي، په هر صورت، د پاکستان حکومتي چارواکو په عامه توگه دا د يو گواښ په توگه وړاندې کړ. پي ټي ايم بايد د اسلام آباد لخوا په قبائلي سيمو کې د افراطي او افراطي ايډيالوژيو په وړاندې د يو متحد په توگه تود هرکلی شوی وای.

متحددين او دښمنان د طالبانو

خو د چارواکو لنډ ليد د داسې تفاهم په وړاندې د خنډ په توگه کار کوي. له پېښوره تر کراچۍ پورې په پښتني ټولنو کې د PTM شهرت زيات شو، سره له دې چې د پوځ له خوا د دې ډلې د لاس ته راوړلو د مخنيوي هڅې وشوې. د PTM يو څو مخکښو څراغونو دا پارلمان ته لاره پيدا کړه، مگر دا دوی د "هند د اجنټانو" يا "د دولت د دښمنانو" په توگه د بنډولو مخه ونه نيوله، هغه توروته چې بدبختانه او بي بنسټه دي.¹⁹ په حقيقت کې، د پاکستان امنيتي ځواکونو په ځمکه کې د PTM سره د مقابلې لپاره جنايتکار او افراطي عناصر استخدام کړل، لکه څنگه چې د علي وزير لخوا چې اوس مهال د پاکستان د ملي اسمبلۍ يو ټاکل شوی غړی او د غورځنگ شريک بنسټ ايښودونکی دی، د زنداني شوي لخوا تشریح شوی:

دا د افسوس خبره ده چې هغه ادارې چې د پاکستان د ځمکنۍ بشپړتيا د ساتنې او له خطرناکو گواښونو څخه يې د ساتنې مسوليت لري، د پاکستان زنده باد غورځنگ (اردو د ژوندۍ وي پاکستان غورځنگ) په لاره اچولو ته لاس اچوي. دا خبره پخواني طالبان کوي قوماندانانو خپلو غونډو ته وينا وکړه. مور داسې نښې هم لرو چې زموږ د سوله ييز کمپاين د "مقابلې" لپاره د فرقه يي ترهگرو او نورو توکمپالو د راټولولو هڅې روانې دي.²⁰

د افغان طالبانو په وړاندې د پاکستان د تگلارې تمايل او د TTP لپاره اغيزې

دلته وړاندې شوي رجحانات په اسلام آباد، واشنگټن ډي سي، لندن او خليج کې د ډيرو ډيپلوماتانو او امنيتي چارواکو سره زما د خبرو اترو د تشریحاتو پراساس دي چې ډيری يې په 2022 کې ترسره شوي.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

د طالبانو د کابل د نیولو په لومړیو ورځو کې د پاکستان د آی ایس آی پخوانی مشر دگر جنرال فیض حمید د طالبانو له اعلیٰ سر قوماندان څخه غوښتنه کړې وه چې عبدالله عبدالله او حامد کرزي دواړو ته د ځینو لوړ پوړو پوستونو وړاندیز وکړي، که څه هم دوی واک نه لري. د دې لپاره چې د طالبانو نړیوال انځور جوړ کړي او ټول شموله وگڼل شي. طالبانو بل لوري ته کتل. سره له دې، دوی دواړو ته درناوی وکړ او حتی عبدالله ته یې اجازه ورکړه چې بهر ته سفر وکړي - هغه وروسته له ژمنې سره سم بیرته راستون شو. په زړه پورې خبره دا ده چې کرزي ته (د ۲۰۲۲ کال د دسمبر تر لومړیو پورې) دغه امتیاز نه دی ورکړل شوی او هغه په کابل کې د افغانستان د واک د څوکی څنگ ته په خپل شاهي مانی کې ژوند کوي.

سراج حقاني، د طالبانو د کورنیو چارو وزیر، په بنکاره توگه د پاکستان د امنیتي تاسیساتو نل د خوښې وړ دی. هغه په اصل کې هغه پوټان ډک کرل چې یو وخت د گلبدین حکمتیار لخوا اغوستل شوي وو، د روسانو په وړاندې د ۱۹۸۰ په افغان جهاد کې. هغه د لویدیځ څخه د پاکستان له لارې د پیرو وسلو تر لاسه کونکی و. له بلې خوا، حکمتیار په ۲۰۱۶ کال کې له اشرف غني سره د سولې له هوکړې وروسته کابل ته راستون شو او له طالبانو سره د مخالفو اړیکو په لرلو مشهور و. هغه نن هم په کابل کې ژوند کوي.

بیرته سراج حقاني ته وگرځه، یو لوړ پوړی پاکستانی هغه پوځي چارواکی چې ما ورسره په بنکاره خبرې وکړې هغه په ریښتیا د یو تکره سیاستوال په سترگه گوري چې د درناوي وړ دی! ما ته د هغه د غوره ژبني مهارتونو او بنایسته اخلاقو په اړه هم معلومات ورکړل شول. د هغه د پیژندگلوۍ هڅې په یقیني ډول څرگندې دي - په هر صورت، هغه څه چې دلته په زړه پورې دي هغه دا دي چې د سراج پښتو ژبه په حقیقت کې په پراخه توگه نه ویل کیږي.

متحدین او دښمنان د طالبانو

یا په افغان پښتني بېلت کې پوه شوي. له دې سره سره، د هغه شهرت د حقاني په مرکزونو پورې محدود دی، که څه هم د کورنیو چارو د وزیر په توګه د هغه رول د خپلې شبکې په پراخولو کې مرسته کوي. ما ته دا هم ویل شوي وو چې ډیری اروپایان او مهم غربي لیدونکي چې د سراج حقاني (اکثره د آی ایس آی لخوا تنظیم شوي) سره لیدونکي لري د هغه ستاینه کوي. په ښکاره ډول، د آی ایس آی ستراتیژي د مبالغې په کارولو کې درنه ده. په هر صورت، یو حقیقت د یادولو وړ دی او په ډیرو مرکو کې بیا تکرار شوی، دا دی چې سراج حقاني د طالبانو یو له خورا متعصبو مشرانو څخه ګڼل کیږي. نوموړی د کابینې له هغو لږو وزیرانو څخه دی چې په خپل وزارت کې د کار کونکو او په ځانګړې توګه د سرحدی ځواکونو د غړو د ښې روزنې لپاره ليواله دي. سراج دغه غوښتنه له ډېرو بهرنیو ډیپلوماتانو او چارواکو سره کړې چې له ده سره یې لیدلې دي. د خپل پلار په څیر، هغه د خلیج له مشرانو او همدارنګه د خپلې ډلې له پخوانیو ګټوونکي سعودي عربستان سره د اړیکو جوړولو ته دوام ورکوي. هغه خپلې ټولې هګۍ د پاکستان په توکری کې نه ساتي. لویه پوښتنه دا ده چې د القاعدې مشر ایمن الظواهري په کابل کې د حقاني خوندي کور ته د تګ په اړه د هغه حکمت دی. لکه مخکې مو چې یادونه وکړه، ښایي پاکستان د الظواهري د ځای ناستي په اړه خبرې وکړي. الظواهري تل د پاکستاني امنیتي ځواکونو پر ضد غږېدلی او پر پاکستان یې نیوکې د هغه د داستان یوه عادي ځانګړتیا وه.

طالبان د سیمه ایز مشروعیت په اړه دومره انډیمن دي لکه د نړیوالو پیژندلو په اړه، مګر د لویې جرګې (لوی قومي مشورتي ارګان) د رابللو په فکر کې ډارېدل. لکه څنګه چې مور پوهیږو، دوی د دې پرځای بله لاره غوره کړه - د مذهبي مشرانو یوه غونډه چې دوی یې ملاتړ او تصویب په اړه ډیر ډاډه وو. د دواړو حکومتونو لپاره د "موقتي" کلمې په مکرر ډول کارول

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

او د دې کار کونکو په قصدي توگه - د وخت په تر لاسه کولو کې د داسې میکانیزم کوریوگراف کول و چې طالبانو ته مشروعیت ورکړي. لویه جرگه کولی شي داسې یو پلټ فارم وړاندې کړي، مگر د لیکلو په وخت کې (جنوري 2023) ملا هیبت الله او په کندهار کې د هغه ملگري لاهم قانع نه دي چې دا اړینه ده.

د پام وړ خبره دا ده چې د طالبانو لپاره لومړیتوب د داعش سره د مبارزې لپاره د ترهگری ضد وړتیا تر لاسه کول دي. کله چې وپوښتل شول چې څه ډول وړتیا، ما ته وویل شول، "درون، سیگنال استخبارات او نور لوړ تخنیکي تجهیزات." پاکستان د طالبانو په استازیتوب لابی کوي چې حتی له امریکا څخه هم دغه ډول ملاتړ تر لاسه کړي. ما د دې پوښتنې په اړه چې ولې چین دا ډول مرستې نه وړاندې کوي یو هوښیار ځواب تر لاسه کړ.

د دې ټولو په منځ کې، افغان طالبان اوس په زیاتیدونکې توگه د پاکستان له پوځ او استخباراتو سره د نږدې اړیکو په توگه د خپل شهرت په اړه هوښیار شوي دي - او دوی پوهیږي چې دا اړیکې په افغانستان کې په ځانگړي ډول مشهور ندي. په پایله کې، کله چې طالبانو د پاکستان له پوځي او استخباراتي مشرانو څخه وغوښتل چې په عامه توگه له دوی څخه فاصله وساتي، بیا هم د حیرانتیا خبره شوه. اسلام آباد په پیل کې څرگنده نه وه چې دا د طالبانو ډیپلوماسی وه که منافقت. اړیکې حتی هغه وخت خرابې شوي کله چې کابل په افغانستان کې د پاکستاني طالبانو په تعقیبولو کې خپله ناتواني څرگنده کړه لکه څنګه چې پاکستان غواړي. د یو څو یادښتونو وروسته چې غورونه یې کانه شول، پاکستان پریکړه وکړه چې د 2022 په اپریل کې شیان په خپل لاس کې واخلي او خپل هوايي ځواک ته یې امر وکړ چې په افغانستان کې د TTP هدفونه په نښه کړي. دا یوه ناکامه شوه ځکه چې کمزوری استخبارات د 20 ماشومانو په گډون د 45 افغانانو د وژل کیدو لامل شول. ۲۱

د طالبانو ویاند ذبیح الله مجاهد د خپل ټویټر اکاونټ ته په کودتا کې هیڅ وخت ضایع نه کړ (اوس مهال یې له 750,000 څخه ډیر

متحددين او دښمنان د طالبانو

پلويانو) پر پاکستان غبر وگر، چي په داسي مسايلو كي دي د افغانانو د صبر ازموينه نه كوي او بيا دي ورته تېروتنه نه تكراروي، كنه بدې پايلې به ولري. 22 د پاکستان د بهرنيو چارو وزارت غبرگون وښود، كابل ته يي د پاکستان او افغانستان د سرحدي سيمو د خوندي كولو په اړه د خبرداري يادونه وكړه او په غير مستقيم ډول يي د خپلو اقداماتو دفاع وكړه او ويي ويل: "ترهگر د افغانستان خاوره د پاکستان دننه د فعاليتونو لپاره په معافيت سره كاروي." 23 هغه دليل چي افغان طالبان د TTP په وړاندي د قوي گام اخيستو څخه ډډه كوي د دوى د نظر له امله دي چي د TTP كډونه اوس مهال په افغانستان كي پټ دي په اسانى سره د ISK په ليكو كي د يو ځاى كيدو په صورت كي چي افغان طالبان ليدل كيږي د دوى د مينځلو په لور روان دي. د TTP ناراضه غړو، بالاخره، په پيل كي د ISK بنسټ جوړ كړ. د USIP پوه اسفنديار مير نور هغه عوامل په گوته كوي چي د اړيكو رښني جوړوي:

د حقاني كورنى او تحريك طالبان پاکستان او د طالبانو د ځينو جنوبي مشرانو او د TTP د سياسي مشرتابه تر منځ قوي خپلمنځي، د جگړې په وخت كي اړيكې شتون لري. دلته په پراخه كچه توكميز دوستي شتون لري چي د قبائلي اړيكو او د پاكستاني دولت د كركي په شاوخوا كي رامينځته شوى - لرتلر لره د طالبانو په رتبه او دوسيه كي. 24

پاکستان، د خپلي پخوانی تگلاري په بدلولو سره، په سيستماتيک ډول له غير طالب افغان مشرانو سره خبرې پيل كړي. دي له ډېرو سره مرسته كړي وه چي له كابل څخه په خوندي توگه ووځي او د اوس لپاره له ډېرو سره په پاکستان كي د اوسېدو په برخه كي مرسته كوي. پاکستان تركيبي ته د ډېرو لوړپوړو چارواكو چي په تېرو حكومتونو كي يي دننه ترسره كړي، د لېږدولو بندوبست هم كړى دى. دوى باور لري چي دا د تيرې تېروتنې د سمولو يوه لاره ده

بیر ته راستنیدنہ طالبانو

چي هند ته بي اجازہ ورکري وه چي په کابل کي خپل نفوذ پراخ کري. د پاکستان يوه جگپوري چارواکي وويل، د افغانستان د پخواني مرستيال امرالله صالح (د پاکستان په وړاندي د هغه د سخت دريځ له امله پيژندل شوی) سربيره، آی ايس آی د افغانستان له ټولو سترو سياسي لوبغاړو سره چي اوس په جلاوطنی کي دي، تماس لري. هغه وويل چي دوی حتی له صالح سره خبرو ته چمتو دي. داسي ښکاري چي د پاکستان ستراتيژي دا ده چي طالبان تر فشار لاندې وساتي، ترڅو دوی په ليکه کي وساتي.

لکه څنگه چي مخکي په کتاب کي بحث وشو، د طالبانو بېلابېلي ډلي واقعاً د يو بل سره د يوځای کېدو لپاره مبارزه کوي. د پاکستان استخبارات په دي باور دي چي هغه سخت دريځي چي دوی بي "دود پرست" بولي لا هم په دي ډله کي تر ټولو پياوړي دي، خو ځوان نسل په سيمه او نړی کي د لا زياتو ارتباطاتو سره د ښه ژوند لپاره ډير انگيزه او هيله لري. د اوس لپاره، پاکستان نه غواړي چي د منو کاريت خپه کري او غواړي چي د طالبانو لوړ پوري مشران خپل ايډيالوژيکي اهداف تعقيب کري. دوی اکثراً دوی ته د مالي سرچينو د راجلبولو لپاره ستراتيژيکي مشورې ورکوي مگر د مذهب او حتی د جنجالي مسلو لکه د نجونو د زده کړي په اړه بحث کولو څخه ډډه کوي. په هرصورت، د پاکستان د جگپورو ديني عالمانو يوه ډله چي مشري يي د يو مشهور ديويندي عالم مفتي تقی عثمانی په غاړه وه، د ۲۰۲۲ کال د جولای په مياشت کي د طالبانو له مشرانو سره د ليدو لپاره افغانستان ته سفر وکړ. طالبانو له هغوی سره مېلمه پالنه وکړه او د اسلامي ارزښتونو په لا اغېزمنه توگه د خپراوي په برخه کي يي له هغوی څخه د ملاتړ غوښتنه وکړه. راغلي پلوي له طالبانو سره د اسلام په تبليغ کي د گډون بلنه نه درلوده. دوی ته په سختی سره د خپلو افکارو د شريکولو فرصت ورکړل شو ځکه چي طالبان اټکل کولی شي چي دوی د ځينو ناغوښتل شويو وړانديزونو د وړاندي کولو لپاره راغلي دي. تقی عثمانی څو مياشتي وړاندي د طالبانو مشر ملا هيبت الله ته يو ليک ليکلی و

متحددين او دښمنان د طالبانو

مخکي له دې له رسنيو سره شريکه شوي وه، چې په ډير احتياط سره د نجونو د زده کړې پر اړتيا ټينگار کوي:

د نجونو زده کړه اوس مهال يوه مهمه مسله ده د اسلامي امارت دښمن د تبليغاتي وسيلې په توگه کار اخيستی دی. مور د اسلامي امارت هغه عاقلانه او د زړه له تله اقداماتو قدر کوو چې تر اوسه يې کړي دي. خو مور په دې نظر يو چې د نجونو د زده کړې لپاره د شريعت سره سم مناسب ترتيبات ضروري دي. ٢٥

دغه پلاوي د تي تي پي له غرو سره هم وکتل، چا چې په بنسټيزه توگه هغوی ته د ناممکنو غوښتنو يو لېست په سپارلو سره ودراره، چې په کې د فاتا د پاکستان په مرکزي سيوري کې د انضمام په گډون شامل دي. ٢٦ د تي تي پي زوروتيا بڼي چې افغان طالبانو احتمالاً دوی ته ويلې چې دوی به د دوی تر څنگ ولاړ وي، که څه هم وي.

د پاکستان د سيمه ايزو سيالانو په اړه چې هڅه کوي له طالبانو سره بنسټل شي، يو پاکستاني جنرال ادعا وکړه چې "قطر هغه څه نشي کولی چې پاکستان يې کولی شي." دوی البته له امريکا او اروپايانو غواړي چې له طالبانو سره يوازې د پاکستان له لارې خبرې وکړي. د ايران په اړه هغه استدلال وکړ چې پر طالبانو د ايران نفوذ محدود دی او دوی اوس هم په غير طالب افغانانو پانگونه کوي. هغه زياته کړه، ايران د افغانستان لپاره نوی ځانگړی استازی ټاکلی، چې نوم يې حسن کاظمي قومي دی، چې په سوريه کې د افغان هزاره گانو/ شيعه گانو په گډون د فاطميون لوا ترڅنگ جنگېدلی او له هغوی سره بڼې اړيکې لري. هغه زياته کړه چې ايرانيان په دې وروستيو کې هڅه کوي چې د پاکستان له استخباراتو سره دوستي وکړي، خو آی ايس آی له هند سره د ايران د اړيکو له امله شکمنه ده. هغه دا هم شريکه کړه چې دوی په بشپړ ډول په عکس کې دي

بیرته راستنیدنهد طالبانو

هند ځنگه هڅه وکړه چې د ایران د IIRCG (نړیوال انقلابي گارد قول اردو) له لارې د سراج حقاني کشر ورور انس حقاني ته لاسرسی ومومي. پاکستان په دې باور دی چې ټي ټي پي د دې حقیقت له امله خپل غاښونه گړندي کړي چې د امریکا لخوا د افغان امنیتي ځواکونو لپاره پاتې شوي وسلې په ځانگړي توگه د شپې لید تجهیزاتو په برخه کې لاس لري. برسېره پر دې، د TTP د سپکاوي وړتیاوې د پام وړ وده کړې - د پاکستان لپاره یو لوی تروریسم گواښ دی. د پاکستان د پوځ لومړی ځواب دا دی چې د امکان تر حده په افغانستان کې په ازاد بازار کې موجود پوځي تجهیزات واخلي، ترڅو ډاډ تر لاسه شي چې د ISK او TTP په څېر ډلې به ورته لاسرسی ونلري.

یو بل چارواکي چې ما ورسره خبرې وکړې بیا یې وویل چې لویديځ باید پوه شي چې دوی باید د هغو شیانو په اړه خپلې هیلې کمې کړي چې دوی یې په منظمه توگه له طالبانو سره راوړي، لکه ټول شموله، بشري حقونه او د بنځو حقونه. په هماغه ځواک چې هغه یې گومارلی و، ما شاته د نجونو د زده کړې لپاره یوه قضیه جوړه کړه، او څرگنده یې کړه چې دا د ښه نظر او اساسي بشري حق په توگه د طالبانو لپاره د PR او د باور جوړونې یو ښه فرصت دی. هغه یې باوره او یو څه حیران ښکارېده، استدلال یې وکړ چې طالبان لومړی ثبات او کنټرول ته اړتیا لري.

له یوه تجربه کاره پاکستانی دیپلومات سره د خبرو پر مهال اوس هم له طالبانو سره ښکیل یم، ما وپوښتل چې ایا موږ شاهدان یو؟ "نوي طالبان" د هغه ځواب په منفي کې و، ساتل دا چې نن ورځ د طالبانو د کابینې ډیری وزیرانو هم د 1990 لسيزې په زړې کابینه کې دنده ترسره کوله او د دوی ایډیالوژیکي لیدنه دی بدل شوی - مگر د عمر په تیریدو سره دوی لږ هوښیار او حتی لږ سخت دي. "کلونه جگړه او ستړیا لري

متحدین او دښمنان د طالبانو

دوی ډیر عملي کړي، "هغه لار. هغه په دوحه او متحده اماراتو کې له ډېرو سره له لیدو وروسته وویل: "د دوی ماشومان تعلیم یافته دي، له لویډیخ سره آشنا دي - او په دوی باندې خورا لوی تاثیر لري." هغه ټینګار وکړ: "دوی خپل درسونه زده کړل." هغه په ډاګه کړه، د هغه په وینا، د طالبانو ځوان افراطي، په پرتله، د دوی ساحوي قوماندانانو ته ډیر وفادار دي، او دا د لور رتبه رتبه لپاره خورا ویره ده. وروستی ټکی هغه زما لپاره نوی و کله چې ما د 2022 په نیمايي کې له هغه سره خبرې وکړې. ما دا خبره د غني د کابینې د یوه پخواني غړي په ګډون له ډېرو نورو افغانانو سره مطرح کړه چې طالبان ښه پېژني او هغه له دې ارزوني سره په کلکه موافقه وکړه. که ریښتیا وي، نو کیدای شي د طالبانو له زاړه نسل څخه د ځوان نسل په پرتله، په ځانګړې توګه د هغو کسانو څخه چې د جګړې په ډګر کې یې په فعاله توګه برخه اخیستې، ډیرې هیلې ولري.

په دې ټولو کې، د لویې تر ټولو سخت حقیقت دا دی چې له وېش څخه ۷۵ کاله وروسته، د هند او پاکستان رقابت د سویلي اسیا د امنیت له تحرک سره مخ دی. که څه هم پاکستان د خپلې خوښې په سر کې تر لاسه کولو او هند له افغانستان څخه د ایستلو په برخه کې بریالی شو، دوی احساس کوي چې ننگونه د دوی لپاره پای ته نه ده رسیدلي. پاکستان په بشپړه توګه په دې باور دی چې هند په افغانستان کې د پاکستان د نفوذ د محدودولو او د بلوڅو یاغیانو په څیر د پاکستان ضد ډلو ته د مرستې د ورکولو لپاره د تیر حکومت د واکمنۍ پرمهال کابل ته د خپل لاس رسي څخه کار اخیستی و. په دې پس منظر کې، دا له لوی حیرانتیا څخه کم نه دی چې پاکستان له هند سره د طالبانو ډیپلوماتیکې اړیکې لاسلیک کړي. د افغانستان د بهرنیو چارو وزیر متقي مخکې له دې چې د پاکستان د پوځ له مشر باجوه سره وګوري، له هند څخه د خپلو ډیپلوماتانو او تخنیکي ځواکونو د بېرته لېږلو غوښتنه وکړي.

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

کارکونکي په افغانستان کې د هند سفارت ته. د پوهیدو وړ ده، لکه څنگه چې نږدې هر بل سیمه ایز هیواد په کابل کې شتون لري، او هند به هیڅکله نه غواړي چې په دې برخه کې بهرنی وي. له دې سره سره، دا له پاکستان پرته نه شو کېدلی. او پاکستان دا کار ځکه وکړ چې بنایي په افغانستان کې د طالبانو لپاره د ځینو مرستو امکانات پرانيزي. پاکستان هم د طالبانو په څېر د هیواد د چلولو لپاره د مالي ملاتړ په برخه کې نا امید دی. د هند استخباراتي خدماتو، RAW، د 2021-22 په اوږدو کې د حقاني ډلې ته د لاسرسي لپاره اضافي وخت کار کاوه ترڅو ځینې دروازي خلاصې کړي. د طالبانو ځینې مشران لکه عباس ستانکزی چې د طالبانو د بهرنیو چارو وزارت مرستیال دی، په دې باور دی چې پاکستان د هند لپاره نرم دریځ لري.

اسلامي دولت په خراسان کې

پس منظر

داعش هغه وخت نړۍ حیرانه کړه کله چې دوی په 2014 کال کې د عراق او سوريې ځینې برخې په وحشي توگه ويجاړې کړې، د عصري ترهگرو لخوا ترسره شوي ترټولو ناوړه تاوتریخوالی ترسره کړ. پداسې حال کې چې دوی په ځواک کې یو څه کم شوي دي، له بده مرغه دوی په پراخه سیمه کې ژوند کوي، د خپل وحشي میراث او سخت نفرت، د کرکې د سونگ بنسټ پالنې په لور روان دي. د دوی د مخ په زیاتیدونکي ایډیالوژیکي پراختیا او د تجربه لرونکو اورپکو ادې (د طالبانو په گډون د مختلفو سیمه ایزو اورپکو ډلو څخه راټولول) سره، ISK په افغانستان کې ډیر وژونکي کيږي، چې طالبان یې په پرتله معتدل ښکاري. د امریکا د وتلو پر مهال د کابل پر هوايي ډگر د داعش برید یوازي امریکایان په نښه نه کړل؛ دا هم پر طالبانو برید وو. د دوی غوسه د

متحددين او دښمنان د طالبانو

طالبان او په دې توگه د بريد انگيزه د اختلاف له څو مرکزي نقطو څخه سرچينه اخلي.

لومړی، د صوفيانو او شيعه گانو (او نورو لږکيو) په وړاندې د ISK خورا نه زغمونکی چلند پدې معنی دی چې د تاريخي پلوه پسمانده خلکو ته د طالبانو وروستي نرم چلند ته د ايډيالوژي سره د خيانت په سترگه کتل کيږي. د مثال په توگه، د عاشورا په ورځ، د پيغمبر د لمسي امام حسين د شهادت د لمانځلو مذهبي رخصتي هر کال د مسلمانانو، په ځانگړې توگه شيعه او صوفيانو لخوا لمانځل کيږي، طالبانو (په 2021 او 2022 کې) د هر ډول افراطيت په مخنيوي سره د شيعه ضد خپل شهرت مات کړ. د لږکيو په هدف اقدام. عاشورا د اوږدې مودې راهيسې د افراطيانو لپاره هدف و چې د فرقه ايز نفرت لخوا هڅول شوي، او 2022 هېڅ استثنا نه وه. په هر صورت، هغه تاوتریخوالی چې رامنځ ته شوی د طالبانو لخوا نه دی پيل شوی، بلکې داعش، چې په وروستيو کلونو کې يې د شيعه گانو په گاونډ او جوماتونو باندې د ډيری بريدونو مسؤليت په غاړه اخيستی دی. د بشري حقونو د څار سازمان په وينا، د 2021 کال د اگست او 2022 تر سپتمبر پورې، د هزاره گانو په نښه کولو لپاره 13 لوی ترهگريز بريدونه د 700 څخه زيات د مړينې لامل شوي.²⁷ په افغانستان کې د بشري حقونو په برخه کې د ملگرو ملتونو ځانگړی استازی رېچارد بينيټ وايي:

بريدونه په ځانگړې توگه د هزاره، شيعه گانو غږي په نښه کوي او صوفي ټولني په زياتيدونکي توگه د نظام په لور روان دي په طبيعت کې atic او د سازماني پالیسی عناصر منعکس کوي، پدې توگه د انسانيت پر وړاندې د جرمونو نښه نښه کوي.²⁸

د داعش لپاره، د طالبانو گومان د لږکيو په وړاندې نرمښت دوی له عقیدې څخه گمراه کوي، د نامکمل عقیدې مجرم دي. دوی د دوی د بريد کولو هڅو ته د الهی لارښوونو په توگه گوري

بیرته راستنیدنهد طالبانو

د پاکولو هڅه دا وه چې افغانستان او لویه سیمه د دوی د خلافت تر چتر لاندې جوړه کړي.

د مذهبي تفسیر مسلو هاخوا، که څه هم، دوی د غوره کولو لپاره نور هډوکي لري. د متحده ایالاتو سره د طالبانو معامله د ISK په نظر کې د دوی د هویت له مخې د مشروع کولو ځواک په توګه عمل کوي - له وروستي دینمن سره کار کول یو جدي نه دی. خوشبختانه د دوی لپاره، دوی د جلا شوي ورته فکر لرونکي لوبغاړو پراخه شبکه لري چې په کلکه د ورته لارې په لټه کې دي. د هغو افراطیانو لپاره چې لسیزې یې خپل ژوند د لویدیځ ضد سخت تاوتریخوالی ته وقف کړی - هغه څوک چې یو وخت د TTP، القاعدې او طالبانو سره تړاو لري - ISK یو نوی کور او ژوند لیک وړاندې کوي. لکه څنګه چې دوی د بمونو او وینو تویولو له لارې سیاسي منظرې ته لاره پیدا کړې، داعش د سیمې د وروستي وحشي په توګه طالبان له واکه ګوښه کړل. دوی د یو ډیر جدي ګواښ استازیتوب کوي او د دوامداره سیمه ایزې بې ثباتۍ او د پاکستان او افغانستان د تروریزم ضد سیاستونو سره د مخ په وړاندې تګ لاره له خنډونو ډکه ده.

د ISK پیدایښت او وده

د ډلې د منشاء په اړه یو څو اساسي حقایق د لارښوونې وړ دي. په خراسان کې د اسلامي دولت د بنسټ ډبره د ۲۰۱۴ کال په اکتوبر کې کېښودل شوه کله چې د فاتا د اورکزو ایجنسۍ د TTP یو قوماندان حافظ سعید خان چې د افغان طالبانو لپاره یې کار کاوه، له داعش سره بیعت وکړ. ۲۹ کله چې د ISK تاسیس په رسمي توګه اعلان شو څو میاشتې وروسته، د 2015 په جنوري کې، حافظ سعید خان د هغه د لومړي مشر (امیر) په توګه وټاکل شو. د استخدام لومړۍ څپې

متحددين او دښمنان د طالبانو

د پاکستانی طالبانو له ناراضه عناصرو څخه جوړ شوی و ځکه چې نوي مشر د دې ډلې شبکې ډیټابیس ته لاسرسی درلود. ۳۰ د استخدام دویمه طبقه اکثره د پاکستان د پنجاب صوبې څخه غیر پښتانه وو، چې په عمده توګه د ورک شوي اورپکو ډلو غړي وو چې په کشمیر او د شیعیه ضد فرقه ایزو ترهګرو لکه لشکر طیبه باندې متمرکز وو. دا د پنجابي طالبانو په نوم هم د خپلو ریښو د اسانه پیژندلو په خاطر پیژندل شوي. ۳۱ د القاعدې نهه پخواني غړي هم له دې ډلې سره یوځای شوي دي. ۳۲ په ورته وخت کې د استخدام یو کمپاین د ازبکستان اسلامي غورځنګ او د ترکستان اسلامي ګوند غړي په نښه کول، چې د اویغور وسله واله ډله وه، چې داعش ته یې د افغانستان د ګاونډ په اړه نوي تخصص او پراخه جغرافیه وړاندې کړه. ۳۳ دا تګلاره، په وینامشهور کارپوه عبدالصید، د مختلفو قومونو وسله وال د عملي او ایډیالوژیکي دلایلو لپاره د بیعت کولو لپاره جذب کړل. ۳۴

د ډلې لومړنۍ اډه په سویل کې د کوچنیو مرکزونو یوه جوړه وښکاره او متحده اچین ولسوالۍ په دره کې د خپل اصلي مرکز سره. کله چې افغان او متحده ایالاتو امنیتي ځواکونو په دې ډله کې د پام وړ وده پیل کړه ISK نشي کولی د خپل لومړني ودې بڼه وساتي. د ۲۰۱۶ څخه تر ۲۰۱۹ پورې، د پوهاند امیرا جدون په وینا، "د دولت په مشرۍ عملیاتو په افغانستان او پاکستان کې په ګډه د سل زرو څخه ډیر د دې ډلې پورې تړلي غړي نیولي، وژلي او یا یې تسلیمولو ته اړ ایستلي، په شمول د سلګونو لوړ پوړو او ټیټ پوړو مشرتابه." د پام وړ حد ته د ډلې بې ثباته کول. ۳۵ د ISK ژوندي پاتې کرونه سیمې ته لارل ګاونډي کنړ ولایت او ښاري مرکزونه ټیټ دي. په زړه پورې خبره دا ده چې کونړ هم په افغانستان کې د تحریک طالبان پاکستان د قوماندې مرکز و. کمزوري ISK بیا راژوندي کول پیل کړل

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

پخپله په 2020-21 کي، د امریکا-طالبانو له خبرونو وروسته په دوحه کي خبري اترې دا د هغو معلوماتو له لاري منعکس کيږي چي پخپله خبري کوي: د 2020 له جون څخه، په افغانستان کي د داعش بریدونه په تدریجي ډول د 2021 په میاشت کي په میاشت کي زیاتیدل پیل شوي، د 2020 په جون کي یوازي له دریو بریدونو څخه د 2021 په جون کي 41 ته رسیدلي. ۳۶

په افغانستان کي د ISK ستراتیژي

په دې کي شک نشته چي نن ورځ طالبان مخامخ دي په افغانستان کي جدي سیالي، برعکس په کابل کي د دوی د پخواني حکومت دوره. ISK، نوی ګډوډ کونکی وسله وال ځواک، په ځینو لارو کي د طالبانو یا حتی القاعدې په پرتله ډیر تیریدونکی او هوښیار ښکاري. د طالبانو په خلاف، چي په لومړي سر کي یې د هیواد له کلیوالي سویلي او ختیځو ولایتونو څخه پښتانه استخدام کړي، ISK د جګړې په ډګر کي د تجربه لرونکو اورپکو له یوې ستري ډلې څخه په ځانګړي توګه د ناخوښو طالب عناصرو او د افغان امنیتي ځواکونو د ګوښه کیدو څخه ګټه پورته کوي چي په غلط لوري روان دي. طالبان د داعش د ایډیالوژیکي پراختیا په توګه، ISK د افغان او پاکستانی طالبانو له خورا سخت دریځو کدرونو څخه په ځانګړي توګه هغه کسان چي وهابي او سلفي تمایل لري. په منځني اسیا کي د ISK نوي استخدام کمپاین هم په وروستیو میاشتو کي چټک شوی دی. د هغې سیمه ایز او نړیوال شبکې ته په پام سره - لږترلږه په ایډیالوژیکي ساحه کي - دا د نوي ایتلافونو جوړولو او د تروریستي فعالیتونو ستراتیژیک کولو لپاره کافي ځای لري. داعش هم د ځینو کتونکو لخوا نن ورځ د نوي طالبانو او د یوې یاغي ډلې په توګه ښودل کيږي. دا پرتله کول ممکن ډیر مناسب نه وي ځکه چي ISK یوه قوي توکمیزه حوزه نلري.

د یادولو وړ ده، چي واک ته د طالبانو له راستنیدو وروسته په لومړیو پنځو میاشتو کي داعش وسله والي ډلې د دغې پېښې مسوولیت په غاړه واخیست.

متحددين او دښمنان د طالبانو

په افغانستان کې 127 بریدونه شوي، چې نږدې 80 سلنه يې طالبان په نښه کړي، په ځانگړي توگه د هغوی نوي پوستې، امنيتي کاروانونه او د طالبانو پرسونل سربيره هغه کسان چې د داعش پر ضد يې خبرې کړي دي. ^{۳۷} په تولىز ډول، د اگست 2021 څخه تر اگست پورې 2022، د طالبانو د واکمنۍ لومړۍ کال، داعش په ټول افغانستان کې د 262 بریدونو ادعا وکړه. دا خطرناک رجحان د ۲۰۲۲ کال د می په لومړيو کې په واشنگټن ډي سي کې د پاکستان د آی ایس آی د مشر ليفټيننټ جنرال نديم انجم او د سي آی اي د مشر ويليم برنز ترمنځ د خبرو اترو د اجندا يوه مهمه موضوع وه. په پاکستانې پلاوي کې د آی ایس آی پخوانی مشر فيض حميد هم شامل دی. برنز دوی ته وويل چې د ودې په دې سرعت سره به داعش د ۲۰۲۳ کال تر نيمايي پورې د افغانستان ۲۰ سلنه خاوره تر خپل کنټرول لاندې راولي. په ځواب کې، انجم د ISK د لور پورو مشرتابه په نښه کولو په اړتيا ټينگار وکړ او د دې لپاره يې امريکا ته سپارښتنه وکړه چې د افغان طالبانو سره اړونده استخباراتي معلومات شريک کړي. دواړه خواوې هم په زړه پورې نتيجې ته رسېدلي – که د خبرو د پاکستانې نسخې په اړه باور وشي: افغان طالبان نور د امريکا او د افغانستان د گاونډيو هېوادونو ملي امنيت ته لومړنۍ گواښ نه دی. ^{۳۸}

د افغانستان د کورنيو چارو پخوانی وزير او يو باعزته افغان-امريکايي پوه پوهاند علي جلالی ما دوه نورو اړخونو ته خبرداری ورکړ چې په پراخه کچه بحث نه کيږي. ^{۳۹} لومړی، طالبان احتمالاً داعش ته مبالغه کوي د هغه په نظر گواښ، لکه څنگه چې دا د دوی سره مناسب دی د دې بدنامي ډلې سره د مبارزې په نوم خواخوږي او ملاتړ ترلاسه کول. هغه استدلال وکړ، "د طالبانو لپاره، داعش يو نعمت دی." دوهم، طالبان خپل ډيری مخالفين او منتقدين د داعش ترهگر په نوم په نښه کوي او له منځه وړي. دوی په هيڅ صورت کې لومړی نه دي چې دا کار وکړي ځکه چې ډيری سويلي آسيا او مينځني ختيځ هيوادونو د "جگړې په جريان کې دا تگلاره غوره کړې.

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

دار "کلونه د اختلاف د مخنیوي او د منتقدینو او دښمنانو د خاموشه کولو لپاره تر ټولو اسانه او موثره لاره دا وه چې هغوی تر هرګر اعلان کړي. د ISK لپاره، په کابل کې د طالبانو د واکمنۍ لومړنۍ میاشتي خدمت وکړ په افغانستان کې د خپلو استخدام، تمویل راتولولو او د ځمکنیو کنټرول د پیاوړي کولو لپاره د ګډوډ شوي او بوختو طالبانو څخه د ګټې اخیستنې په توګه. ۴۰ د متحده ایالاتو د خزاني وزارت د راپور له مخې، "ISIS-K په ابتدایي توګه د محلي بسپنه، ماليې، غصب او د داعش-کور څخه ځینې مالي ملاتړ له الرې بیسي راتولوي." ۴۱ د غني حکومت د ګډوډۍ د سقوط پر مهال د زندان ماتولو له لارې ځواکمن شوی، داعش په چټکۍ سره خپل صفونه تنظیم کړل. د هغه سخت او تجربه لرونکي لاسونه د پیداهه عسکرو په پرتله ښه ستراتیژي کولی شي. دا په زړه پوري ده چې ولي طالبان د داعش د مشهورو بنديانو ځایونه له نږدې نه تعقیبوي. دوی د القاعدې برعکس، چې له طالبانو سره، په ځانګړې توګه د حقاني ډلې سره یې ښې او فعالې اړیکې درلودې، خپل اصلي دښمنان وو.

بله ستراتیژي چې ISK له هغه راهیسې کار کوي کابل ته راستانه شوي طالبان د خپل پروفایل د لوړولو لپاره د حکومت په وړاندې لوی بریدونه ترسره کوي، چې په پایله کې یې د نړیوالو او سیمه ایزو سلفي سرچینو څخه ډیرې پیسې جذبوي. په دې وخت کې دا ستونزمنه ده چې ISK څنګه خپله کورنۍ اجندا د خپلو سیمه ایزو او نړیوالو هیلو سره انډول کړي، مګر احتمال لري چې دا به لومړی په افغانستان کې د خوندي پټځایونو په جوړولو تمرکز وکړي او بیا به سیمه ایز مرکزونه په نښه کړي. دا کولی شي کشش ومومي: لکه د پاکستان کراچۍ او د هند لوري ته کشمیر. دا کیدای شي د لویدیځ په اهدافو تمرکز وکړي. دا ټول په موازي او په ورته وخت کې تعقیب کیدی شي، مګر اوس مهال

متحددين او دښمنان د طالبانو

ISK په څو لارښوونو کې د کار کولو لپاره سرچينې او تخصص نلري. لومړی او سمدستي ماموريت به په بشپړ ډول په افغانستان کې دوام ومومي او موخه به يې دا وي چې طالبان په دفاعي حالت کې وساتي.

ISK احتمال لري چې خپله انرژي د طالب مشرانو په نښه کولو او وژلو متمرکز کړي، په دې توگه د طالبانو ټوله پروژې گډوډې کړي. د ISK سره د مقابلي لپاره، طالبان بايد د خپل ايډيالوژيکي اساس څخه خبر وي، او ممکن د داعش د جذب د کمولو لپاره بيرته خپلو افراطي فعاليتونو ته راستانه شي. په توسعه سره، که د طالبانو مشران په خپل چلند کې ډير "اعتدال" غبرول پيل کړي، دا هغه سخت دريځي جنگيالي دي چې د ISK کډونو ته به په ماتې ورکولو او تقويه کولو پيل وکړي. دا هغه کرکيچ دی چې نن ورځ طالبان ورسره مخ دي.

د طالبانو کرکيچ او اختيرونه

د افغان طالبانو له يوه مشاور سره په خبرو کې ما پوهيده چې د طالبانو په حلقو کې اوس په ښکاره او منظمه توگه د بحث يوه مهمه پوښتنه دا ده چې د «اسلامي دولت» څرنگوالی څه شی دی. کله چې دوی صحنې ته راغلل، داعش دا پوښتنه په لور او تاوتريخوالی سره راپورته کړه او هرڅوک يې دې ته اړ کړل چې فکر وکړي چې يو حکومت چې د "اسلامي دولت" لپيل ادعا کوي څنگه کار کوي. د داسې يو دولت لپاره معيارونه څه دي او تر ټولو مهم، مور څنگه له يو سره ښکيل شو؟ له دې پرته، د بحث بله مهمه موضوع، هغه وويل، د اسلامي حکومت په دننه کې سلسله ده. دا ډول بحثونه که د هغو کار پوهانو له خوا چې د داعش په فلسفه پوهېږي، نه ترسره کېږي، کېدای شي د طالبانو په ليکو کې د داعش – او د ISK په پراخولو سره د نړۍ ليد ته د لاي زيات ملاتړ لامل شي. دا د طالبانو د علماوو لپاره يو ډول نوی فکري ننگونه ده.

ببر ته راستنیدنء طالبانو

هغه ننگونه چي د داعش لخوا طالبانو ته په ايډيالوژيکي لحاظ راپيدا شوي ده نو د پام وړ ده. دا ازمايښت د يوې افسانې له لارې غوره څرگند شوی. په اکوره کي د مرحوم ديني مشر او د دارالعلوم حقاني د مشر سميع الحق - چي د طالبانو د پلار په نوم هم پېژندل کيږي - او يونس خالص - چي د مجاهدينو د غورځنگ يو له بنسټ ايښودونکو څخه گنل کيږي او هغه څوک چي طالبان يې هڅولي - ترمنځ خبري اتري. خټک په دې ډول وويل: حق ته د وينا پر مهال، خليس له هغه وپوښتل چي څنگه بايد له افراطيانو سره لکه د داعش او/يا پاکستاني طالبانو سره يو ځای چلند وکړي. حق ځواب ورکړ چي دا سري د "آگ کي شلوار" سره پرتله کړي - چي د "سوځول شوي پتلون" په توگه ژباړل شوي. د هغه څه مطلب دا و، که تاسو يې واغونډئ، دوی تاسو سوځوي - که تاسو يې لرې کړئ، تاسو بربنډ ياست. په اصل کي، تاسو بند پاتي ياست. دا مهمه نه ده چي منځلاري غري په غوسه دي، هغه څه چي د سختو عناصرو خپگان لامل کيږي. دا د افراطي ډلو د فشار شدت و. د قطبي کېدو جگړه د هيچا لپاره اسانه نه ده او طالبان هم ترې مستثنی نه دي. په همدې حال کي طالبانو په ټول افغانستان کي د سلفي مدرسو (د داعش لپاره د استخدام مرکز په توگه ليدل کيږي) په نښه کول پيل کړي او يو څو نامتو سلفي عالمان (د شيخ ابو عبيدالله متوکل په گډون) تښتول شوي او له منځه وړل شوي دي، چي حتی په پاکستان کي د مختلفو سلفي ډلو لخوا د لاريونونو لامل شوي. طالبانو په دې کمپاينونو کي يو څه زياتي کړي دي.

بيا هم، طالبان کولی شي له دې حقيقت څخه باور ترلاسه کړي چي ISK به ونه شي کولی د طالبانو د بغاوت ماډل اوزار کت څخه پور واخلي ځکه چي دا هغه مهم عناصر نلري چي له طالبانو سره يې مرسته کړي، لکه د پام وړ کليوالي پښتون توکميز بنسټ او په ټول هيواد کي د مدرسو پراخي شبکي. د داعش سلفي

متحددين او دښمنان د طالبانو

ايديالوژي په افغانستان كې محدوده حوزه لري، او د لږكيو ټولنو په پرله پسې توگه په نښه كول به په زياتيدونكي توگه ډيري افغانان له ځانه گوښه كړي. د پاكستاني طالبانو په اړه، اسلام اباد په وار وار هڅه كړې چې له خپل نفوذ څخه په استفادې له افغان طالبانو سره لاس په كار شي، خو افغان طالبانو يوازې په نيمه زړه منله، په عمده توگه دا چې دوى نه شي كولى له هغو پاكستاني طالبانو سره خپلې اړيكي پرې كړي چې كوربه يې وو. دوى له كلونو راهيسې د پاكستان په قبايلي سيمو كې دي او ښايي په راتلونكي كې هم د دوى لپاره گټور وي. د 2022 په وروستيو كې د اسلام آباد په هڅولو كې، ملا هبت الله په پاكستان كې د TTP تاوتريخوالى "غير اسلامي" وباله، مگر په ورته وخت كې افغان طالبانو شكاييت وكړ چې پاكستان د پاكستان څخه افغانستان ته د داعش اورپكو د تگ راتگ د مخنيوي لپاره كافي كار نه كوي. ۴۲ هلته په پوله كې دا عجيب مثلث متحرك شتون لري، چې كيدای شي سيمه ناامنه وساتي او د پخوا په څير، مجرمينو او اورپكو ته اجازه ورکړي چې دا سيمه د پټنځای په توگه وکاروي. دا په سيمه كې د سولي د امكاناتو لپاره ناوړه نښه ده.

TTP، د خپل هوښيار مشر نور ولي محسود په مشرۍ هڅه كوي چې ځان د يوې ترهگرې ډلې څخه په بغاوت بدل كړي او يو نوى داستان - په ايديالوژيكي او سياسي برخو كې - وړانديز كېږي. د پاكستان دولت د مشروع كولو له لارې او د فساد او سختو مالي ننگونو (د اقليم د بدلون د اغيزو له امله زيات شوي) سره د عامو خلکو د نا اميدۍ غړولو له لارې، هڅه كوي چې خپل ځان بېرته راولي. د دې په نښه كولو ښه هم په ورته ډول بدله شوې، اوس د ملكي تلفاتو مخه نيسي، او يوازې په پوليسو او اردو تمرکز كوي. دغه ستراتيژيک بدلون د هيبت الله ټول خلك متاثره كړل، د TTP لاس يې پياوړى كړ او د سيمه ايز امنيت متحركات يې نور هم پېچلي كړل.

د طالبانو نړيوالې اړيکې

افغانستان د مهمو دهليزونو په جوړولو کې ستر رول لوبولی شي. مور غواړو چې د بدخشان ولايت د جيوستراتيژيک موقعيت له لارې له چين سره وصل شو
افغانستان کولی شي د سيمي او بهر د گاونډيو هيوادونو په اړيکو کې د مثبت رول ولوبوي.

- عبدالسلام حنفي، د طالبانو د لومړي وزير مرستيال¹

د 2021 اگست نړيواله ټولنه په يوه طوفان کې رابنکته کړه چې هيڅکله يې نه و ليدلې. يو دا چې شايد دوی د وړاندوينې وړ وي، هو، مگر په هرصورت يو هغه چې خورا ناڅاپه او خورا ډير په شدت سره راغلی. له هغه وخت راهيسې، اخلاقي او سياسي کړکيچ په نړيوال ډگر کې يو تياره، تياره سيوري ده. له دوو لسيزو له امريکايي ځواکونو سره تر جگړې وروسته، طالبان په حيرانونکي سرعت واک ته ورسېدل. د جيو پوليټيکل بدلونونو په دې څپو کې چې په افغانستان کې راوتلي، ملتونه ځانونه په يوه دوره کې موندلي دي: د طالبانو د واکمنۍ په ننګولو کې هم زړه نازړه دي او د ملاتړ لپاره يې زړه نازړه دي.

نړيوالې اړيکې د طالبانو

په داسې حال کې نړيوالو قدرتونو په ښکاره توگه د طالبانو خبره ومنلېږه افغانستان کې بريا، دوی له نړيوالې ټولنې سره د طالبانو اړيکې او ښکېلتيا کمه ارزوله. طالبانو ته په دوديز ډول د هيوادونو لخوا د يوې غير منسجمې ډلې په سترگه کتل کيده چې د بيوروکراتيک ملاتړ او د هيواد د چلولو لپاره مالي وسايل نلري. په هر صورت، په دې وروستيو کې د آلمان، چين، روسيې، هند او نورو هيوادونو د بهرنيو چارو وزارتونو سره د دوی رسمي اړيکو چينلونو نړيواله ټولنه حيرانه کړې ده. دا محور، چې دوه لسيزې وړاندې د دوی دريځ ته په پام سره، کله چې د ملا عمر په څېر مشرانو حتی له بهرنيو استازو سره له ليدو ډډه کوله، حيرانوونکې دی.

زه استدلال کوم چې د طالبانو بې سيمه بين المللي ښکېلتيا، کومه نوې يا وروستی پدیده نه ده. د 2012 راهيسې، دوحې په فعاله توگه په نړيوالو فورمونو کې په مختلفو دوه اړخيزو او څو اړخيزو غونډو کې د ډلې گټو ته په فعاله توگه کوربه توب کړی. دا په 2015 کې دروسيې دولسمشر ولاديمير پوتين او په 2014 کې د چين د بهرنيو چارو وزير وانگ يی په څير د نړۍ له مشرانو سره د طالبانو ښکېلتيا ته اشاره کيدی شي.

نو، دا د حيرانتيا خبره نه ده چې د کلونو رسمي خبرو اترو طالبان دې ته چمتو کړي چې له نړيوالې ټولنې سره خپلې اړيکې ښې کړي. د يو نيم کال په اوږدو کې د پراخو ديپلوماتيکو مصروفيتونو په ترڅ کې طالبانو وښوده چې دوی د پخوا په پرتله د ښه کار کولو وسيله لري.

د طالبانو د کابينې په غړو کې هغه کسان هم شامل دي چې لا هم تروريستان بلل کيږي او د ملگرو ملتونو له خوا پرې بنديزونه لگول شوي دي. دا ډول غړي د القاعدې او نورو نړيوالو وسله والو سازمانونو سره نږدې اړيکې لري، چې د سويلي آسيا او د هغې د گاونډيو هيوادونو لپاره دوامداره امنيتي گواښ دی.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

په هرصورت، د 2021 د اگست راهیسي بنکیلتیا د طالبانو په وړاندې د نړیوالې ټولني گډ غبرگون په گوته کوي. د حکومت په بدل کې د یاغي ډلې سره د بنکیلتیا په اړه د دوی شک د دې لامل شوی چې د طالبانو په وړاندې محتاط او محاسبه چلند وشي.

د هغه څه څخه چې مور تر اوسه لیدلي، طالبان په ښکاره توگه د خلکو ترټولو اسانه ډله نه ده ورسره کار وکړه. بنکیلتیاله دې امله د دوی سره ډیری اړخونه لري، په عمده توگه د جیو پولیټیکل پرمختگونو او راتلونکو اړیکو په اړه اړیکه. دلته اړینه ده چې د بنکیلتیا او تایید ترمنځ توپیر ومني. بنکیلتیا یو تاکتیک دی چې د گوندونو گټو او کړنو په اړه ژور پوهاوی چمتو کولو کې مرسته کوي. په هرصورت، دا د باورونو دوه اړخیز سمون معنی نلري. له بلې خوا د طالبانو ملاتړ د دوی په افکارو باور او نړیوالې ټولني ته د هغوی ملاتړ او تبلیغاتو ته اړتیا لري. له دې ډلې سره د هیوادونو د بنکیلتیا په اړه اوسنی بحث په غلطه توگه د طالبانو د کړنو په رسمیت پیژندلو او تاییدولو سره په تکر کې دی. که طالبان د یوه اغېزمن حکومت په توگه پر مخ ولاړ شي او افغان ولس ته چې سخت کړکېچن دي، ښه امکانات وړاندې کړي، نړیواله ټولنه باید په جدي توگه له هغوی سره پر بنکیلتیا غور وکړي. او دې ته باید د هغوی د ملاتړ په سترگه ونه کتل شي. طالبان په دوامداره توگه د بشري حقونو په وړاندې خورا جدي ننگونې رامینځته کوي، مگر یوازې د ورته هڅونو سره د تخليقي بنکیلتیا له لارې په اغېزمنه توگه اغیزمن کیدی شي.

په داسې حال کې چې روسیې، چین، ترکیې، هند او یو شمېر نورو هېوادونو په دوامداره توگه له طالبانو سره په زیربنایي او پرمختیایي پروژو کې مرسته کړې او بشري مرستې یې هم کړې دي.

نریوالی اریکی د طالبانو

او مالی مرستی، دوی لاهم دی ډلی ته د رسمي پیژندلو څخه ډډه کوي. په داسی حال کې چې په فعاله توگه د طالبانو سره بنکیلی دی چارواکی، دوی د دوی د تایید یا مشروعیت په ردولو کې ثابت دي. داسی بنکاری چې دوی د اریکو درلودلو ته لیواله دي، مگر په دی باندی لیبل لگولو کې ډیر شرم لري. دا به تر کومه وخته دوام وکړي او طالبان به یی تر کومه وخته زغمی، لا څرگنده نه ده.

د طالبانو د پیژندگلوۍ او ارتباط د اړتیا تر شا انگیزه

د طالبانو د پیژندگلوۍ په اړه ښه پوهیدلی شی د دوی اقتصادي، ټولنیز، سیاسي او رواني اړتیاوو ته په کتلو سره. کله چې دوی په رسمي توگه د حکومت په توگه وپیژندل شي، نو د دوی لپاره به ډیری نوي لارې خلاصی شي، د دوی د حکومت کولو دنده به اسانه کړي. پراخه ډیپلوماټیک مصرفیتونه، د گټورو سوداگریزو معاملو ته ننوتل، او په نریواله ټولنه کې د شاملیدو ټولنیز منل، او همدارنگه قانوني وسیلو ته ارسسی، ټول هغه گټی دي چې دوی به یی په بالقوه توگه ترلاسه کړي. طالبان په دی پوه دي چې له رسمي مشروعیت پرته به د افغان ولس د ملاتړ د گټلو لپاره په اغیزمنه توگه هڅی ونه کړي او نه به هم له نورو ملتونو سره د همکاری قانوني تړونونه جوړ کړي. د دوی اوسنی اقتصادي بحرانو ته په پام سره، دا پیژندنه به دوی ته اجازه ورکړي چې د نریوال بانکي موسسو څخه مالی مرستی ترلاسه کړي، کوم چې په دی وخت کې سخته اړتیا ده.

په مختلفو هیوادونو کې د خپل ځان د یو ډیر مثبت، ټول شموله انځور د رابنکته کولو لپاره، طالبانو د عصري عصر تر ټولو غوره وسیله: ټولنیزې رسنی، او په ځانگړي توگه، ټویټر ته مخه کړی. د ۲۰۲۱ کال له اگست میاشتې راهیسې د طالبانو د کابینې هر غړی په میلیونونو رسمي ټویټر اکاونټ لري

بیرته راستنیدنهد طالبانو

بیروان د یو پرائیستی، د لاسرسي ور پلیت فارم په توگه، ټویټر دوی ته اجازه ورکوي چې کورني او نړیوالو لیدونکو ته بنودل شوي معلوماتي چاپیریال حاکم او کنټرول کړي. په پښتو او انگلیسي دواړو کې د انځورونو او ټویټونو انتخاب د دوی پرمختگ په ټیکنالوژۍ او رسنیو کې په گوته کوي؛ دوی د پراخي لویدیځې ټولني سره د خبرو اترو لپاره د بنکیلتیا مختلف چینلونه پوهیږي، او په دې لار کې هڅي کوي.

که څه هم طالبان د بنځو د حقونو او حکومتداری د ساتني په اړه په خپلو لومړنیو ژمنو عمل نه کوي، خو له نړیوالې ټولني سره د دوی دیپلوماتیکي اړیکې له دوی سره کار کولو ته لېوالتیا بنیي. دا لېوالتیا د دوو لویو اندیښنو څخه سرچینه اخلي: امنیت، او اقتصاد. په نهایت کې، هیڅوک نه غواړي چې د طالبانو افغانستان د تروریستانو د روزلو ځای شي، سیمه ایز او نړیوال امنیت گډوډ کړي. هر هغه څه چې د دوی گاونډیانو ته اړتیا لري، مور یې لیدل پیل کوو - دوی به یې وکړي.

د دوی د اړیکو سیستماتیک پراختیا او له قطر څخه بهر د خپلو سیاسي دفترونو د پراخولو هڅو طالبانو ته دا اجازه ورکړي چې د نړۍ له گوټ گوټ څخه د مشرانو سره اړیکه ونیسي. ورو ورو څو خامخا طالبان دا ثابتوي چې دیپلوماسی نور د دوی هیلې نه دي. په هر صورت، نړیواله ټولنه باید هیر نکړي چې په داسې حال کې چې طالبان د تنظیمي بدلون په حال کې دي، د ایډیالوژیکي بدلون ادعا کول خورا پیچلي دي. په ځمکه کې د دوی کړنې، لکه د نجونو د زده کړې په اړه د دوی مات شوي ژمنې، له بده مرغه - مگر په حیرانتیا سره - د دوی د سخت ایډیالوژۍ اصولو ته ریښتیني دي. پداسې حال کې چې ځینې ایډیالوژیکي بدلونونه یقینا د نوي نسل سره د کار په حال کې دي،

نړيوالې اړيکې د طالبانو

له دوی څخه د بدلون هر ډول تمه کول ناپاک دي - يا لږ تر لږه د راتلونکي لپاره يو څه. په هر صورت، دا د شک وړ نه ده چې د دې ډلې بنسټ په تاريخي توگه د افراطيت او بشري حقونو ته په ښکاره بې پامۍ ولاړ دی. د دوی هغه انځور چې مور ټول پيژنو او ويره لرو د دوی د قربانيانو په وینو رنگ شوی. د دې هيرو ل يا له هغې هاخوا بيا رغول شوي عکس ته تلل به اسانه نه وي — يا شايد حتی ممکن وي.

چين

د چين کمونست گوند (سي سي پي) په نړيوال ډگر کې اجنبي نه دی. او د نړۍ د يو خورا پياوړي لوبغاړي په توگه، دوی په يوه يا بل وخت کې په افغانستان کې ښکېل وو. په هر صورت، د دوی نږدېوالی اسانتيا د دوی رول خورا مهم کوي. د ثبات او امنيت، ځمکنۍ حاکميت، ملي امنيت، او د خپلو ستراتيژيکو پانگونو د ساتنې په نظرونو کې مصرف شوي چې د ځينو لخوا د پور جال ډيپلوماسۍ په نوم يادېږي، CCP هيڅ اسانه دوست يا دښمن نه دی. د چين يوه ځانگړي استازي په ۲۰۰۰ کال کې په کندهار کې له ملا عمر سره د مخابراتي چينل پرانسته وکړه. شيان بيا بدمرغه شول او لينک مات شو. که څه هم له ۲۰۱۴ کال راهيسې له طالبانو سره د چين تدريجي اړيکې جوړول د يوه بې ثباته افغانستان په اړه د چين د لوري کچې امنيتي اندېښنو ته اشاره کوي او د چين لپاره د هر ډول تخريب اغيزې څه معنی لري. 2 CCP په دې باور دی چې کنټرول او امنيت په گډه سره راځي - او د طالبانو په افغانستان کې د کنټرول سره به د دوی امنيت په اسانۍ سره ورکړل شي.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

له ۲۰۱۴ کال راهیسی د طالبانو مشرانو او چینایي چارواکو په خو اړخیزو غونډو کې گډون کړی دی³ په دوحه، بیجینگ او کابل کې، چې طالبانو ته یې د نړیوالې ټولني له خوا د عامه پېژندگلوی او اعتراف لپاره لارې پرانیستلې. په 2015 کې، د خپلو امنیتي اندیښنو د حل کولو لپاره، چین حتی د طالبانو او پخواني افغان حکومت ترمنځ د خبرو اترو زمینه برابره کړه ترڅو طالبان د ختیځ ترکستان اسلامي غورځنگ (ETIM) سره د یوځای کیدو مخه ونیسي.⁴

د ولسمشر شي جین پینگ په مشرۍ د سي سي پي گوند د افغانستان د کورني سیاست او د افغانستان د سولې د راتلونکي په اړه هم عملي بڼه خپله کړه او د منځنۍ اسیا د سیاست په راتلونکي کې یې خپل واک درک کړ. سربیره پردې، د ۲۰۲۱ کال د جون په میاشت کې د چین – پاکستان – افغانستان په څلورمه درې اړخیزه خبرو کې، د چین د بهرنیو چارو وزیر، وانگ یی د سیاست اصلي جریان ته د طالبانو د راتگ ستاینه وکړه.⁵ دا د دې څرگندونه کوي چې CCP په 2021 کې په افغانستان کې د طالبانو واک ته د رسیدو لپاره چمتو او بڼه چمتووالی لري. سربیره پردې، د اوري له وروستي واک څخه مخکې، د طالبانو ویاند، سهیل شاهین، په عامه توگه د دواړو هیوادونو ترمنځ د نوي ملگرتیا اعلان وکړ، او ژمنې تبادلې شوي.⁶ د دې تمایلاتو په تحلیل سره څرگنده شوه چې چین پوهیده چې د خپلو اقتصادي گټو او ثبات د تامین لپاره باید له طالبانو سره دوامداره سیاسي اړیکي ولري. په ورته وخت کې، دا د طالبانو د بڼه والي څرگندونه هم کوي چې چین ته اجازه ورکوي چې د ډیرو اختلافاتو په پام کې نیولو سره له دوی سره اړیکي او اړیکي جوړې کړي.

په افغانستان کې د چین گټې شفافې دي سیال: د واخان دهلیز له لارې د اویغور اورپکې او بېلتونپالنې له گواښ سره د مبارزې لپاره – د خاورې یوه برخه

نریوالی اریکی د طالبانو

د افغانستان سره د سنکیانگ نښلول – او په پرمختیایي پروژو کې د هغې اقتصادي پانګونې خوندي کول. د چین تر ټولو لویه ویره په سینکیانګ ولایت کې د اویغور مسلمانانو له لږکیو څخه د کورني ثبات لپاره کوم احتمالي ګواښ دی چې حکومت یې په نسل وژني تورن دی..7

د چین اقتصادي ګټو ته په کتو، په منځنی اسیا کې د افغانستان جیوستراتیژیک موقعیت، د مس عینک د مسو کان د ۳ تریلیون ډالرو په ارزښت منرالونه او د اورګاډي پټلۍ او د بریښنا بندونه چې د یو کمربند او یوې لارې د نوبت له لارې جوړ شوي، په سیمه کې د چین پراخو ګټو ته خدمت کوي.^۸ د مس عینک د مسو کان، چې د نړۍ د مسو دویم ستر کان بلل کیږي، د چین تاریخي تاریخ اوس له طالبانو سره د اریکو له لارې له سره ورغول شي. چین هم غواړي چې افغانستان د چین – پاکستان اقتصادي دهلیز (CPEC) کې شامل کړي، کوم چې د شانګهای د همکاری سازمان (SCO) د عملیاتي برخې لپاره د روزني ځای کیدی شي.

له بلې خوا، په افغانستان کې د چین په ښکیلتیا کې د طالبانو ګټې څو اړخیزې دي. د یو ناکام دولت په توګه چې له اقتصادي او بشري ناورینونو او نریوال انزوا سره مخ دی، د طالبانو د تسلیمې، مشروعیت او اقتصادي مرستې غوښتنه یې تر ټولو عاجل لومړیتوب دی.

یو همغږي او فعال سیاسي اقتصاد د افغانستان لپاره اړین دی چې ځان د یو کاري هیواد په توګه رامینځته کړي او په نریواله ټولنه کې وپېژني. د لویدیځ له بی ساري بندیزونو او پر اوکراین د روسیې له یرغل سره، طالبان په زیاتیدونکې توګه د افغانستان د بیارغونې لپاره چین ته سترګې په لار دي. د 2021 کال د جولای راهیسي، د

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

د سي سي پي او طالبانو تر منځ د ډيپلوماتيکو انرژيو تبادلې د پام وړ ده. د لوېديځ له خوا د تشې د ډکولو لپاره د چين د چمتووالي په اړه د خلکو د ازادۍ د پوځ د لوړپوړي ډگروال ژو بو له څرگندونو څخه، له طالبانو سره د بهرنيو چارو د وزير وانگ يي له دوه اړخيزو ناستو او د چين د پانگوني د هڅونې په اړه – دلته وده کونکي اړيکې په ښکاره ډول دوه اړخيزې دي.⁹

نو دا د حيرانتيا خبره نه ده چې چين نه يوازې خپل سفارت پرانيستی دی بلکې د طالبانو د نوي دريځ هرکلی يې هم کړی دی. سربيره پردې، دې د ملگرو ملتونو د امنيت شورا څخه و غوښتل چې د افغانستان بسپني غير کنگل کړي او دوی ته په لومړي سر کې د 31 مليون ډالرو بشري مرستې چمتو کولو کې يو گام نور هم لارې. 10 دغو ستراتيژيکو اقداماتو له چين سره مرسته وکړه چې دا داستان رامینځته کړي چې هغه بريالی کیدی شي چيرې چې متحده ايالات ناکام شوي وي. دا د متحده ايالاتو د پرېښودو هيوادونو په اړه خپله وړاندوينه هم روښانه کوي.

طالبان د پخوا په پرتله چين ته د اميد په سترگه گوري. د 2022 کال په اکتوبر مياشت کې د طالبانو وياند ذبيح الله مجاهد د کابينې يوې غونډې ته په اشارې سره اعلان وکړ چې:

ټاکل شوي چې د ورېښمو لار چې افغانستان له چين سره وښلوي بايد جوړ شي. دغه تاريخي سرک د هيواد په اقتصاد کې ستر رول لوبولی شي. دا يو ښه فرصت دی، مور ښه امنيت لرو او همدا د سترو اقتصادي پروژو د پيل

وخت دی. 11

بيجينگ په خپله برخه کې لا هم داسې ښکاري چې له طالبانو سره په خپلو اړيکو کې ورو او محتاطانه حرکت کوي. په پاکستان کې د داعش او بلوڅو لخوا د چينايي اتباعو په نښه کول

نړيوالې اړيکې د طالبانو

ياغيانو په خپلو سيمه ايزو مصروفيتونو کې ډير محتاط کړی دی. 12 په وروستيو مياشتو کې په کابل کې چينايي اتباع هم د داعش له خوا په نښه شوي دي. طالبان له چين څخه ډيرې هيلې لري او که چيرې پروژې به کتې پاتې شي او سرچينې يې په کار واچول شي، بنايي ژر نا اميده شي. په جنوبي اسيا کې له اوسني سياسي او اقتصادي کرکېچ او همدا راز په اوکراين کې د روسيې د جگړې له پايلو سره، د چين او طالبانو ترمنځ د دوستانه اړيکو پراختيا لا تر اوسه نه ده ازمويل شوې. او چين بنايي په افغانستان کې د لويو خطرونو له اخیستو ډډه وکړي، د دې پر ځای چې د پاکستان له لارې په دغه هېواد کې خپلې کتې خوندي کړي.

ايران

بل گاونډی گاونډی ايران د افغانستان د پرله پسې کرکېچونو له امله دوهم ډير اغيزمن شوی هېواد دی. له پاکستان وروسته، ايران د ډيرو افغان کډوالو کوربه دی، او د افغانستان د دويم لوی سوداگريز شريک په توگه کار کوي - او د 572 ميل گډ سرحد سره، دواړه د يو څخه په ډيرو لارو سره تړلي دي، که دوی يې خوبنوي يا نه. په ۲۰۲۱ کال کې واک ته د طالبانو له راتگ وروسته، ايران د هغو هېوادونو په ډله کې و چې په کابل کې يې خپل سفارتونه پرانيستي وو او په غير مستقيم ډول يې له نوي حکومت سره د کار کولو لېوالتيا اعلان کړه. پداسې حال کې چې دا کيدای شي د حيرانتيا په توگه راشي چې دواړه هېوادونه د دوی فرقه ايز هويت سره د ژورې، متضاد تړاو پراساس دي - دا د سياست طبيعت دی. دوی يو بل ته د خالص جيو پوليټيکل لينز له لارې گوري، نه فرقه ايزه - او په حقيقت کې، دوی د دې کولو پرته بله چاره نه لري. د هېوادونو گډ کلتوري، مالي او فزيکي منظرې پدې معنی دي چې بشکيلتيا ناشوني ده - که څه هم د روان حالت سره سره

بیرته راستنیدنه د طالبانو

د خبرو پر مهال ایران تر اوسه د طالبانو د نوي حکومت په رسمیت پېژندلو دده کړې ده.

په داسې حال کې چې ایران او افغانستان نن ورځ په گډه کار کوي، او له کلونو راهیسې دا کار کوي، تل داسې نه وه. د دوی تاریخ ډیر اوږد دی؛ د یادونې وړ ده چې له طالبانو سره اړیکې په ۱۹۹۰ لسیزه کې پیل شوې. په ځانگړي توگه، د ملا عمر په مشرۍ ایران او افغانستان په ۱۹۹۸ کال کې په مزارشريف کې د طالب اورپکو له خوا د ایراني ډیپلوماتانو له وژل کېدو وروسته نږدې له یو بل سره جگړې ته اړ شول. که څه هم، د امریکا له برید وروسته، د صحنې بدلون پیل شو. په پیل کې، ایران د طالبانو په وړاندې د متحده ایالاتو د پوځي اقدام ملاتړی و، مگر د ولسمشر جورج لخوا د "شری محور" کتگورۍ کې شامل شو.

ډبلیو بوش په ناڅاپي ډول دا پړاو پای ته ورساوه. یوازې یوه لسیزه وروسته، د ۲۰۰۰ لسیزې په نیمايي کې، تهران او طالبانو یو له بل سره خبرې پیل کړې او په ځینو مواردو کې یې همکاري پیل کړه کله چې طالبانو د بغاوت په مرحله کې د ځینو سیمو کنټرول پیل کړ. دا خبرې تر ډېره د خلکو له سترگو پټې وې، ځکه چې تهران په کابل کې د کرزي او غني له حکومتونو سره معقولي اړیکې درلودې. تهران په حقیقت کې په فعاله توگه د طالب یاغیانو ملاتړ کوي، په دې باور وو چې امریکا چې د دوی لوی دښمن دی، په پای کې به له سیمې ووځي او طالبان به کابل ته راستانه شي. په دې توگه یوه نوې اړیکه ټینګه شوه - یو پیچلی، ډاډمن، مگر د دواړو خواوو لپاره گټور. دا هم په زړه پورې ده چې یادونه وکړو چې دې کار د ځینو طالب مشرانو د کورنیو د تگ پیل په نښه کړ چې ایران ته تلل، دا یو رجحان چې مور بیا په ۲۰۲۰-۲۱ کې ولیدل. نن ورځ، نه یوازې په کابل کې د ایران سفارت لاهم ولاړ دی (او متحرک)، بلکې طالبان په حقیقت کې په مشهد کې قونسلگري لري (د افغان شیعې حاجیانو د اسانتیا لپاره) او ایراني پلاوي په منظم ډول کابل او مزارشريف ته سفر کوي.

نړيوالې اړيکې د طالبانو

ډيری اړخونه شتون لري چې نن ورځ ملتونه سره يوځای کوي او د تهران او طالبانو ترمنځ اړيکې پرمخ وړي. د دوی په منځ کې، په ځانگړي توگه، په ايران کې د افغان کډوالو لوی نفوس دی - د مختلفو دليلونو لپاره د دواړو هيوادونو لپاره د لوی فشار سرچينه ده. په افغانستان کې د اوسني بشري ناورين په زياتيدو او په ايران کې د مهاجرو له سخت وضعیت سره سره، تهران غواړي د دغې ننگونې د زياتيدو مخه ونيسي. په واقعيت کې، هر کال، ايران د افراطيت او اقتصادي فشار له ویرې لوی شمير کډوال بيرته افغانستان ته استوي. په دې اساس، له طالبانو سره خبرې اترې، او د اضافي کډوالو د مخنيوي او د احتمالي امنيتي اندېښنو د پراختيا ډاډمنول، د تهران د کارونو په ليست کې لور دي. برسیره پردې، په داسې حال کې چې افغانستان د شيعه گانو ډير نفوس لري، دا د دواړو هيوادونو ترمنځ فرقه بيز مشترکات نه دي چې د ايران گټې هڅوي. په داسې حال کې چې ايران د طالبانو تر مشرۍ لاندې د يو ټول شموله حکومت غوښتنه کړې، د هزاره گانو خورول شوي مرستې ته پام نه دی شوی - په حقيقت کې، هزاره گان او نور افغانان په ايران کې د مهاجرينو په توگه له سخت تعصبي تبعيض سره مخ دي.

نن ورځ، د هر يو هيواد ننگونې په ډيری مواردو کې د گاونډيو ترمنځ شريکې دي. د بېلگې په توگه د داعش له خوا رامنځته شوی گواښ د افغانستان لپاره همدومره جدي دی لکه د ايران لپاره. د تهران لپاره چې د داسې گډ دښمن سره د مبارزې لپاره له طالبانو سره بنکيل نه شي دا به يوه جدي، شايد وژونکې تېروتنه وي - او دوی په دې پوره پوهيږي. له همدې امله، تهران د خپل ملي امنيت د تامينولو لپاره له طالبانو سره د بنکيلتيا لپاره خپله برخه ترسره کړې. سربره پردې، د اقليم د بحران په اړه، د سرچينو د شريکولو مسلې او په ځانگړي توگه د اوبو کمښت، بيرني خبرو اترو ته اړتيا لري. لکه څنگه چې د اقليم بدلون

بیرته راستنیدنهد طالبانو

د افغانستان د منابعو بحران مخ په زیاتیدو دی، له ایران سره د اوبو پر سر تاریخي کرکیچ یو حل بیا د پام وړ دی. په یو بل یادښت کې، د افغانستان له لاری ایران ته د مخدره توکو د قاچاق مسله په پخوانیو باندې لوی بار اچوي - پرته له کوم روښانه حل سره. د لږ تر لږه ویلو لپاره، دواړه هیوادونه د کار کولو لپاره ډیر څه لري.

د پوهیدو وړ ده، تهران خپلو نویو گاونډیانو ته د رسمي پیژندلو په اړه خپل شکونه لري. په نهایت کې، دا د گټو انسجام دی چې د دوی ترمنځ توپيرونه له منځه وړي. البته دوی له مسلو سره مخ دي، او طالبان د پام وړ فرقه یي تعصب لري — خو د ډیپلوماتیکو اړیکو د نه لرلو سیاسي عواقب دواړه هیوادونه په رسمیت پېژني. ایران هم په طالبانو باندې د پام وړ نفوذ ته دوام ورکوي، لکه څنګه چې مخکې په څپرکي کې یادونه وشوه، د لور پورو طالب مشرانو د مالي او شخصي ژوند په اړه - بی له شکه گټه اخیستل کيږي. له طالبانو سره کار کول د ایران د امنیت لپاره هم ناگزیر او اړین دي، خو لا تر اوسه یخ په بشپړه توګه نه دی غورځولی. دا چې دواړه به له دې ځایه چیرته ځي روښانه نه ده، مګر یو شی ډاډمن دی: هر څه چې د دوی توپيرونه دي، دوی یو له بل سره تړلي دي.

قطر

طالبان به د دوی تر ټولو د پام وړ - او خورا حیرانتیا له مرستې پرته نن په هغه ځای کې نه و.

- سپانسر او گټه اخیستونکی: قطر. په اړه ډیری نظرونه شتون لري په حقیقت کې دوی په دې موقف کې څنګه موندلي، مګر دوه شیان باید په یاد ولری. لومړی، د متحده عربي اماراتو او سعودي عربستان په څیر، قطر - پداسې حال کې چې بډایه او د منابعو بډایه دی - د لید او وقار له مخې نور نړیوال قد نلري. دا ټول د بدلون سره پیل شول، په هر صورت

نریوالی اریکی د طالبانو

د قطر د حوان امیر شیخ تمیم بن حمد آل ثاني مور شیخه موزه ته پورته شوه. هغی د خپل میره شیخ حمد بن خلیفه آل سره مرسته وکړه طاني، د قطر بیا تعریف او اصلاح کول او په فعاله توگه د قطر د عامه ترانسپورت د عصري کولو هڅو څخه نیولی د لوړو زده کړو سیستم اصلاح کولو، د غیر مسلم عامه عبادت ځایونو جوړولو، او د دوحی فورم له لاری د عامه بحثونو سپانسر کولو پوری په فعاله توگه بنکیلتیا ته دوام ورکوي. 13

د عصري زیربناوو د جوړولو لپاره د منابعو سره، قطر غوښتنل چي د سیمه ایزو لوبغاړو سره سیالي وکړي - او دوی دا په خپل طرز ترسره کړل. قطر په لبنان، یمن او سوډان کي د منځگریټوب تاریخ لري. دا د وخت په تیریدو سره ډیر زړه رابنکونکی شو. د اخوان المسلمین د قوی تر او سره، قطر پریکړه وکړه چي د راتلونکي پانگوني په توگه په طالبانو کي ونډه واخلي. په ۱۹۹۹ کال کي قطر د اسلامي نړی یو مشهور تلویزیون کوربه یوسف القرضاوي ته واستاوه چي د طالبانو له بنسټگر ملا عمر او نورو طالب مشرانو سره خبري وکړي تر څو په بامیانو کي د بودا د لرغونو مجسمو د وچارولو مخه ونیسي. دا هڅه ناکامه شوه، مگر دا بیلگه د سیمه ایزو ننګونو په حل کي د رول لوبولو لپاره د دوی د ودی لیوالتیا په گوته کوي. 14

دوه لسیزي وروسته به د دوی ستراتیژیک فکر پای ته ورسیري.

دا مور عصري دور ته رسوي، کله چي قطر (له 2012 راهیسي) له امریکا سره د طالبانو د سیاسي خبرو اترو کوربه شو، د 2020 د فبروری په معاملي کي پای ته ورسید چي کابل ته د طالبانو بیرته راستنیدل ځواکمن کړل. 15 د پام وړ، همدارنگه، دوی مرسته وکړه د پام وړ په ډله ایزو ویستلو کي چي د 2021 په اگست کي د طالبانو له واک څخه سمدلاسه وروسته ترسره شول، د کابل هوایی ډگر پرانیستی ساتل او د زرګونو افغانانو لیریدول په کوم کي چي یو له لویو انسانانو څخه و.

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

په تاریخ کې تخریب. نن ورځ، دوی د بیرنیو مرستو، او حتی د افغان محصلینو لپاره د بورسونو په بڼه بشري مرستو ته دوام ورکوي.

قطر عموماً د طالبانو له اصلي ایډیالوژۍ څخه د لیرې پاتې کیدو په حال کې د مذاکراتو په بریا خوښ و. لکه څنګه چې دوی په نړیواله کچه د خپل عصري او د رخصتۍ د عالي تاسیساتو لپاره مشهور شو، او لکه څنګه چې عمان په اروپا کې د سویس په لیکو کې د پام وړ بی طرفه ځای شو - قطر د پوهنتونونو د جوړولو لپاره خپل ځای وړاندیز کړ او خپل نړیوال قدیمي په بریالیتوب سره کوربه توب وکړ. په 2022 کې د فیفا نړیوال جام. طالبان یوازې یوه بله پانګه شوه چې تادیه یې وکړه، او شاید د دوی تر ټولو مهم جیوسټراتیژیک نوبت. حتی د 2015 په پیل کې، د قطر مشرانو نږدې ډاډه و چې طالبان به بالاخره کابل ته راستانه شي. 16 په هر صورت، د طالبانو کوربه توب له خطرونو پرته نه و. دا په یقین سره سیمه ایزو سیالیو کې اضافه شوي. د مثال په توګه متحده عرب امارات په ریښتیا په غوسه وو، ځکه چې دوی د طالبانو د ګټلو په لټه کې وو او دوی ته یې د خبرو اترو لپاره د ځای وړاندیز کړی و. په حقیقت کې، دوی حتی د قطر هڅې کمزوري کړې چې امریکا ته شکایت کوي چې ابوظبی باید د دې هدف لپاره د امریکا لومړی انتخاب وي - او په امریکا کې د دې سفیر حتی په رسنیو کې د حماس په شمول د اسلامي افراطي ډلو سره د قطر نږدې والی و غندلو. طالبان او اخوان المسلمین. 17 د دې ټولو سره سره، او د رول لوبولو په پام کې نیولو پرته

د منځګړیتوب او په اصل کې د طالبانو لپاره د هغه تړون د ترلاسه کولو لپاره لاره هواره کړه چې دوی یې کړي، دوی لا تر اوسه په رسمي توګه د طالبانو نوی حکومت په رسمیت نه دی پیژندلی. قطر خوښ دی چې په خپله خاوره کې د طالبانو دایمي سیاسي دفتر فعالیت کوي

نړيوالې اړيکې د طالبانو

د دوی د سياسي پناه په توگه، بيا هم په عامه توگه د خپل نوي رول منلو څخه ډډه کوي. په دې صورت کې د امريکا سره د قطر نږدې اتحاد له پامه نه غورځول کيدی: دا په منځني ختيځ کې د متحده ايالاتو تر ټولو لوی نظامي اډه ده. بنايي د طالبانو د حکومت په رسميت پېژندلو مخکې به د واشنګټن ډي سي له لوري د شنه څراغ انتظار وي، خو له دې وړهاخوا، قطر له طالبانو سره په فعاله توگه بنکېل دی، په داسې حال کې چې له لوېديځ څخه غواړي چې له کابل سره خپلې اړيکې گړندۍ کړي تر څو افغانستان له گډوډۍ او افراطيت څخه وژغوري.^{۱۸} د دې د دوامداره مهم رول ثبوت د 2022 په اکتوبر کې د CIA مرستيال ډيويډ کوهن او د طالبانو د استخباراتو مشر عبدالحق وثيق تر منځ د يوې مهمې غونډې کوربه توب دی چې د ترهگری ضد روانې همکارۍ په ځانگړي توگه د ISK په وړاندې خبرې وکړي.^{۱۹}

روسيه

دا په گوته کول چې تاريخي گډوډي له کوم ځايه پيل شوې هيڅکله اسانه يا په بشپړ ډول دقيق نه ده، مگر د افغانستان په قضيه کې دا لري نه ده چې ووايو دا په 1980 لسيزه کې د شوروي اتحاد له يرغل سره پيل شو. خو تر دې وړاندې شوروي اتحاد په حقيقت کې لومړنی هېواد و چې په ۱۹۱۹ کې يې په افغانستان کې ډيپلوماتيک ماموريت پيل کړ. 20 شپږ لسيزې په چټکۍ سره مخ په وړاندې لار، او ناکام يرغل د دوی د اړيکو مخ په پراخه توگه بدل کړ، يو طوفان يې رامینځته کړ چې نن ورځ هم روان دی. لکه څنگه چې تاريخ پيل شو، کرملين بالاخره د افغانستان په اړه خپله پاليسي بدله کړه او د 2000 لسيزې په اوږدو کې يې د طالبانو په وړاندې په جگړه ايزو عملياتو کې د متحده ايالاتو ملاتړ ته پراختيا ورکړه.

په هر صورت، د 2015 وروسته، د روسيې د افغانستان محاسبه او ستراتيژي د پام وړ بدل شوی. د کرملين او طالبانو دوه اړخيزه هيله چې د داعش او په منځنۍ اسيا کې د هغې د مخ پر ودې افراطي نفوذ سره مبارزه وکړي دوی د دې لامل شول چې لاسونه سره يو کړي او کار وکړي.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

یوځای د امریکا ضد گډو احساساتو پر بنسټ، روسیې په مختلفو نړیوالو فورمونو کې له طالبانو سره د اړیکو فعاله چینلونه جوړ کړل، داسې ښکار یږي چې یوه پاکه ټوټه جوړه شوي وه.

روسیه چې د چین، هند او د منځنۍ اسیا له نورو هېوادونو سره په ګډه د شانګهای د همکارۍ سازمان فعال غړی دی، په افغانستان کې د ترهګرو ډلو د اغېزو د له منځه وړلو لپاره له دغه پلټنې فارم څخه کار اخیستی دی. دا د دې لامل شو چې شانګهای سازمان په 2005 کې د افغانستان د تماس ډله (ACG) جوړه کړه ترڅو د مخدره توکو او جرمونو د خپریدو په وړاندې مبارزه کې له افغانستان سره مرسته وکړي.²¹ شانګهای همکارۍ سازمان د افغان حکومت او طالبانو ترمنځ د خبرو اترو په اسانه کولو کې هم مهم رول لوبولی، په ځانګړې توګه په 2016 کال کې د ناټو ځواکونو د وتلو پر مهال.

په حقیقت کې د 2017 کال په مارچ میاشت کې د افغانستان لپاره د ولسمشر پوټین ځانګړي استازي ضمیر کابلوف د طالبانو د تحریک ستاینه وکړه او له افغانستانه یې د امریکایي ځواکونو د وتلو غوښتنه وکړه.²² د 2018 په پیل کې، کرملین طالبانو ته په مسکو کې د سولې د څو پړاوونو لپاره بلنه ورکړه،²³ چې له چارواکو سره یې مرسته وکړه چې د طالبانو په اصلي ګټو پوه شي. دې کار طالبانو ته دا فرصت هم ورکړ چې یو څه نړیوال افشا کړي او خپل داستان او اړیکې په ښه رڼا کې بیا تنظیم کړي.

روسیې له 2017 څخه تر 2019 کال پورې د مسکو د سولې د سیمه ییزو مشورتي او غیر رسمي بین الافغاني خبرو کوربه توب هم کړی او طالبانو ته یې په منظم ډول د ګډون بلنه ورکړې او کوربه توب یې کړی.²⁴ په ښکاره ډول، دغو مصروفیتونو طالبان په تاکتیکي او ستراتیژیک ډول برخو کې د سیاسي مشرانو د ماهیت درک کولو لپاره چمتو کړل.

له همدې امله، دا خوندي ده چې پایله یې وکړو چې روسیه ښه چمتو شوي وه د طالبانو تر واک لاندې افغانستان لپاره. د هغې په جوړولو پیل وکړ

نړيوالي اړيکي د طالبانو

پلونه او اړيکي يوه لسيزه مخکي په روسيه باندې د افغانستان د بي ثباتي د اغيزو د کمولو لپاره. د واک تر اخيستو مخکي، د طالبانو پلاوی هم د ۲۰۲۱ کال په جولای کي مسکو ته بلل شوی و، خو ډاډ تر لاسه کړي چي په منځني اسيا کي به د تاوتریخوالي د زياتېدو لامل د روسيې لپاره ننګوني نه وي. ۲۵

د طالبانو په وړاندې د روسيې د چلند د چلونکو د پوهېدو لپاره، د روسيې لويه امنيتي انديښنه بايد ومنل شي: په منځني اسيا کي سيمه بيزه بي ثباتي، او د ترياکو اکمالات، يعنی د مخدره موادو قاچاق. افغانستان له اوږدې مودې راهيسې د ترياکو ستر توليدونکی او عرضه کوونکی هېواد دی، چي د روسيې د کورنيو سياستونو او ملي امنيت لپاره بي زياتونه اړولي دي. ۲۶

په سيمه کي د مخدره توکو د خپرېدو سره مبارزه د روسيې لپاره خورا مهم دی. په همدې ډول، د منظمو افراطي ډلو ګواښ چي منځني اسيا په نښه کوي، په روسيه کي به هم پراخي اغيزې ولري. په همدې اساس، روسانو د يوه بي ثباته افغانستان سره د تړلو خطرونو د کمولو لپاره د ستراتيژيو په پلي کولو پيل وکړ.

د ۲۰۲۱ کال په اگست مياشت کي د امريکا په ملاتړ د افغان حکومت له نسکورېدو سره، روسيې د خپل لوبيځ ضد دريځ او هغه اطمینان چي د امريکا د دولت جوړوني د هڅو له ناکامی څخه بي تر لاسه کړی و، په عامه توګه له شريکولو څخه ډډه وکړه. ۲۷

دې کار روسيې ته فرصت ورکړ چي د خپلو امنيتي اړتياوو د خوندي کولو لپاره له طالبانو سره خپلي اړيکي زياتي کړي.

له هغه وخت راهيسې، روسي چارواکو، د بهرنيو چارو وزير سرګي لاوروف او د طالبانو استازو د بشري مرستو، بشري حقونو او د افغانستان د راتلونکي اقتصادي بيارغوني په اړه د دوه اړخيزو او څو اړخيزو غونډو اته دورې ترسره کړي دي. پوتین د افغانستان د داخلي امنيت د ټينګښت لپاره حتی د نړيوالو تروريستي سازمانونو له لیست څخه د طالبانو د ایستلو وړانديز هم کړی دی. ۲۸

بیر ته راستنیدن د طالبانو

د افغانستان په اړه د مسکو عملي او نرم چلند د نوي واقعیت د منلو نښه ده. د تروریستي سازمانونو له لست څخه د طالبانو د ایستلو لپاره د بشري او مالي مرستو له برابرولو څخه، مسکو دا مني چې دوی نه له پامه غورځول کیدی شي او نه هم منزوي کیدلی شي. سربېره پر دې، روسي چارواکو هم په کابل کې خپل سفارت د طالبانو په واکمنۍ کې د خپل متقابل اعتماد او باور ښکارندويي کوله.^{۲۹} په ټوله کې، روسیه د طالبانو او د هغوی راتلونکي ته خوشبیننه ښکاري، هغوی د یو ځواکمن ځواک او سالم فکر لرونکي خلک بولي.^{۳۰} په هر صورت، د روسیې اصلي او دايمي گټې خوندي دي د دوی خپلې اقتصادي او امنیتي گټې به تل لومړی وي.

طالبان، چې له روسیې سره یې له تاریخي اړیکو هم هاخوا حرکت کړی، د مسکو له ښکېلتیا سره یې لېوالتیا تازه کړې ده. طالبان روسیې ته د کرنې او انرژۍ په پروژو کې د پانگوني اقتصادي گټې او همدارنگه د یو کمربند او یوې لارې نوبت برابروي چې په سیمه کې د اکمالاتو لړۍ ښه کوي. د روسیې د LPG (د مایع پترولیم گاز) صادرات په افغانستان کې د گازو د پروسس فابریکه او د ترانس-افغان اورگادي له لارې صادريږي.^{۳۱} په سیمه کې د روسیې د نفوذ لپاره د لوی بنسټ په توگه کار کوي. د دغو پروژو د ښه پرمخ بیولو لپاره سیمه ایز امنیت اړین دی.

په اوکراین باندې د روسیې له یرغل سره، د پوتین ناوړه کرنې طالبان د روسیې د باوري شریک په اړه یو څه محتاط کوي، په دې توگه په سیمه کې د دوی نفوذ محدودوي. په زړه پورې خبره دا ده چې طالبانو روسیې ته سپارښتنه کړې چې د یوه سوله ییز حل لپاره کار وکړي او پر اوکراین خپل یرغل پای ته ورسوي. اوس مهال روسیه په افغانستان کې د پانگوني لپاره هیڅ منابع نه لري

نریوالی اریکی د طالبانو

اقتصادی وده. په جیوپولیتیک چاپیریال کې د دې متحرک بدلون سره، د طالبانو او روسیې د بنکیلتیا ماهیت به بدل شي ځکه چې طالبان د روسیې د ارادې په اړه اندیمنن کیري.

لکه څنگه چې تاریخ مور ته یادونه کوي، دا هغه مجاهدین وو، چې لږ یا لږ وروسته طالبان شول، چې روسیه یې (د شمالي ټلوالې په مرسته) وشرله او په زرگونو شوروي خلک یې ووژل. ځینی حتی استدلال کوي چې دا د شوروي سوسیالیستي جمهوریتونو د ماتولو ټکي څخه وو. یقینا دا د تاریخ له لاسه یو حقیقت نه دی، په ځانګړې توګه د پوتین په څیر مشر ته. روسیه، سره له دې چې په خپله دسیسه کې بنکېله ده، تر هر څه زیات بنایي دا ډاډ ترلاسه کړي چې نوی افغانستان بیا د امریکا تر نفوذ لاندې نه راځي. د سترو قدرتونو تر منځ سیالي او سیالي هیڅکله نه ختمیري.

هند

د 2021 تر اګست پورې، هند او طالبانو له یو بل سره دښمني اریکی درلودې، چې په 1999 کې د هند د هوایي شرکت د الوتکې IC-814 د تښتولو له امله رامینځته شوي. ۳۲ د ۱۹۹۰ لسیزې په اوږدو کې د افغانستان او په ځانګړې توګه د طالبانو په وړاندې د هند چلند د ایران او روسیې د ګټو له مخې جوړ شو. درې اړخیزې اریکې د طالبانو پر وړاندې د جګړې لپاره د شمالي ټلوالې ملاتړ برابر کړ. له ۲۰۰۱ کال وروسته، هند په پرله پسې توګه له کرزي او بیا د غني له حکومت سره مرسته وکړه چې د افغانستان د هغه وخت شخړې ته سوله ییز حل لاره پیدا کړي.

د دې د "ګاونډی لومړی" پالیسي تعقیب، ۳۳ د هند حکومت د افغانستان د بیارغونې په دوره کې په جنوبي اسیا کې یو له سترو سیمه ییزو مرسته کوونکو څخه و

بیرته راستنیدنهد طالبانو

په 2000 کی. نوي ډیلي د 2002-21 کلونو په اوږدو کې د پراختیا او زیربناوو پروژو له لارې د افغانستان په اقتصاد کې نږدې 5 ملیارد ډالر پانگونه کړي. ^{۳۴} د سلما بند په نامه د ۳۰۰ میلیونه ډالرو په ارزښت د افغان-هند د دوستۍ د بند له جوړېدو څخه نیولې بیا په ۲۰۱۵ کال کې د افغانستان د پارلمان ودانۍ ته د ۹۰ میلیونو ډالرو په ارزښت او د کووید-۱۹ ناروغۍ پر مهال د دې سخاوتمندانه بشري مرستو له لارې، هند ځان د یو باوري گاونډی په توگه ثابت کړ. افغانستان.

د هند لومړي وزیر نریندرا مودي هم په افغانستان کې د ډیموکراسۍ د ستاینې په توگه دغه ملاتړ څرگند کړ. ^{۳۵} په داسې حال کې چې هند "د افغانانو په مشرۍ، د افغانانو په مالکیت او د افغانانو تر کنترول لاندې پروسی" لپاره ریښې لري. ^{۳۶} نوي ډیلي او طالبان یو باور لري کسر، لکه څنګه چې هند د 2020 د دوحې له تړون او د مسکو د سولې خبرو اترو څخه خارج شوی و. ^{۳۷}

د 2021 اگست راهیسې، د هند حکومت اخلاقي او سیاسي کرکیچ سره مخ دی څو اړخیزه ده. د هند مستقیم امنیت د دوی په سرحدونو کې د خلکو اندیښنې د افغانستان په پرتله د پاکستان او چین څخه ډیرې دي. په هر صورت، افغانستان د طالبانو د واکمنۍ په لومړۍ دوره کې د پاکستان د جیش محمد (JeM) په څیر د ترهګرو ډلو په پناه ځای بدل شو. دې سناریو ته هر ډول راستنیدل د هند لپاره خورا خطرناک کیدی شي، چې وروستی هدف یې د خپل ځمکنی حاکمیت ساتنه او د تروریستي سازمانونو سره مبارزه ده، لکه د هند برصغیر کې القاعدې (AQIS) - چې ممکن د کشمیر هندي اړخ په نښه کړي. ^{۳۸} له همدې امله، هند نه غواړي چې طالبان د هند ضد احساساتو ته وده ورکړي ترڅو په هیواد کې د ترهګرۍ گواښ راکم کړي.

د هند شک هم د حقاني شبکې له امله دی چې د پاکستان له استخباراتي ادارو سره یې ژورې اړیکې لری. د حقاني شبکې له دې وړاندې هم څو ځلې عملیات کړي دي

نر یوالی اریکی د طالبانو

په افغانستان کې د هند د گټو پر ضد بریدونه، په ۲۰۰۸ کال کې په کابل او په ۲۰۱۴ کال کې په هرات کې د هند پر دیپلوماتیکو ماموریتونو د بریدونو په گډون. ۳۹

هند هم د خپلو اقتصادي گټو لپاره په سیمه کې د افغانستان ستراتیژیک موقعیت مني. د 218 کیلومتره زرنج - دلارام لویې لارې په اوږدو کې د سوداگرۍ صادراتو او وارداتو سره د هغې پخوانۍ پانگونه او له ازبکستان څخه د 202 کیلومتره بریښنا لیرد لینونو کېښودل په سیمه کې د اقتصادي نفوذ ساتلو لپاره خورا مهم دي. ۴۰

د روسیې او چین برعکس هند له افغانستان سره خپلې دیپلوماتیکې اړیکې پرې کړي او د واک د نیولو پر مهال یې خپل سفارتونه وتړل. له متحده ایالاتو سره یې ستراتیژیکې ملگرتیا او د پخواني غني حکومت سره نږدې اړیکې د هغې د لومړنۍ دیپلوماتیکې نه شتون لوی لاملونه وو. په هر صورت، هند اوس په جدي توگه خپل دریځ بیا ارزوي او د "توازن عمل" په لور حرکت کوي ترڅو له طالبانو سره ښکېل شي او د افغانستان په ثبات کې مرسته وکړي.

د طالبانو سره د روسیې او چین د ډیر لیاوالتیا سره، او د خپل او هند ترمنځ د حقیقي کنټرول په کرښه (LAC) کې د چین مخ په زیاتیدونکي یرغلیز دریځ سره، هند د 2022 په جون کې د طالبانو سره د اړیکو لومړنۍ رسمي دوه اړخیزه کرښه پرانیستله. ۴۱ د یوه کال په اوږدو کې د خبرو اترو د پیل لپاره اوږده لاره له طالبانو سره د هر ډول ښکېلتیا په اړه د نوي ډیلي د سخت اندیښني نښه ده.

د طالبانو هیله ساده دی - نړیوال مشروعیت او پیژندنه. د هیواد د بیارغونې او ژوندي کولو لپاره لویه بهرنۍ پانگه اچونه اړینه ده. طالبان په دې پوهېږي چې له افغانستان سره د هند اقتصادي اړیکې په افغانستان کې روانې دي

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

تبر کولی شي په راتلونکي کې د اوږدې مودې پانگونې لپاره لاره هواره کړي، د مشروعیت لپاره د دوی په لټون کې مرسته وکړي. په جنوبي اسیا او هند- پاسیفیک کې د هند د زیاتېدونکې اهمیت سره، د طالبانو لپاره اړینه ده چې په دوی کې یو پیاوړی ګاونډی ولري.

په کابل کې د هند سفارت د واک د اخیستو پر مهال بې اغیزې نه و، چې د هند له حکومت سره د بیا خبرو لپاره د طالبانو کلک هوډ په ډاګه کوي. همدا راز طالبانو هم پر پاکستان فشار راوړی چې د هند غنم د پاکستان له لارې افغانستان ته د تګ اجازه ورکړي. په کابل کې د هند لپاره د خپل سفارت د پرانستلو لپاره د طالبانو پرله پسې غوښتنې هم د دوی له نظره د اړیکو د عادي کولو لپاره بیرنۍ اړتیا په ګوته کوي. ۴۲

په داسې حال کې چې طالبانو په پرله پسې ډول هڅه کړې چې د هند د باور وړ وګرځي د امنیتي اندیښنو سره سره، نوی ډیلی محتاط او په کلکه خبر دی چې د طالبانو چلند کېدی شي بدلون ومومي کله چې دوی د کنټرول احساس وکړي. د طالبانو او پاکستان نږدېوالی یو حقیقت دی چې هند یې خوروي.

پوښتنه دا ده چې آیا هند رښتیا هم طالبانو ته مشروعیت ورکول غواړي او که داسې وي نو څنګه؟ په سیمه کې د خپل نفوذ د زیاتولو لپاره د چین له نویو هڅو سره، نوی ډیلی په روښانه توګه پوهیږي چې باید له طالبانو سره د خپلو اړیکو له جوړولو څخه ډډه وکړي. دا به هند ته اجازه ورکړي چې د ځمکې پر مخ د واقعیتونو په اړه ښه پوه شي، او دا توان ورکوي چې له طالبانو سره خپل ښکیلتیا ستراتیژیک کړي. د دې لپاره چې هند په افغانستان کې حیاتي ونډه ولري، په هیواد کې دننه ډیپلوماتیک شتون مهم دی. همدا احساس وو چې د ۲۰۲۲ کال د اګست په میاشت کې افغانستان ته د هند د یوې کوچنۍ ډیپلوماتیکې ډلې د راستنیدو لامل شو.

نړيوالې اړيکې د طالبانو

"دا د خبرو کولو لپاره يو پرانيستی قمار دی، په ځينو لارو کې تاسو بيرته په لوبې کې یاست." ۴۳

ترکيه

ترکيه له افغانستان سره د عماني امپراتورۍ له وخته د پام وړ تاريخ لري. د 1900 لسيزې له پيل راهيسې، دواړو هيوادونو خپل دوه اړخيز تجارت ته د پام وړ اهميت منسوب کړی او د ملت جوړونې لپاره يې ديپلوماتيکې اړيکې جوړې کړې. ترکيې له افغانستان سره د خپل لومړني اساسي قانون په مسوده کې د پوځي، تعليمي او مالي مرستو په برابرولو کې له افغانستان سره خپله «هر وخت دوستي» ثابته کړې ده.

ترکيه چې په ناپو کې تر ټولو لوی مسلمان اکثريت لرونکی هيواد دی (يوازينی بل يې البانيا دی) په ۲۰۰۰ لسيزه کې د افغانستان د بيارغونې په دوره کې د افغانستان په سياست کې د برخه اخيستو وړتيا درلوده. د افغانستان د کورنيو چارو او ديپلوماتيکو مصروفيتونو په اړه يې بې پرېتوب د افغان حکومت او طالبانو ترمنځ د خبرو اترو په لاره اچولو کې مرسته کړې وه. دې په 2003 کې د نړيوالو سوله ساتو ځواکونو (ايساف) قومانده هم په غاړه درلوده ۴۴ او په افغانستان کې د ترکيې د همکارۍ او همغږۍ ادارې (TIKA) دفتر تاسيس کړ. ۴۵ په افغانستان کې د ترکيې ژبې اقليت هم په دغه هيواد کې د ترکيې کلتوري بنسکيلتيا گړندۍ کړه. دې ټولو عواملو د ترکيې د افغانستان سره د وروړگلوی اړيکې جوړې کړې. طالبان لا هم په افغانستان کې د ترکيې د اهدافو په اړه شکمن وو.

ترکيې د پوځ د برابرولو وړانديز وکړ او د ۲۰۲۱ کال د جون په مياشت کې د کابل په هوايي ډگر کې امنيتي مرستې د نړيوالې ټولني لپاره د حيرانتيا په توگه راغلي. ۴۶ که څه هم ناکامه، محور

بیرته راستنیدن د طالبانو

بني چي تركيه چمتو وه چي طالبان د افغانستان د اصلي واكمن په توگه په رسميت وپيژني. تركيه په دې باور وه چي په افغانستان كي د امريكا د سترگو او غورونو دغه ستراتيژيك اقدام كولاى شي د دوه اړخيزو اړيكو په بنه كولو كي مرسته وكړي، په داسي حال كي چي امريكا پر تركيي د روسيي د S-400 توغنديو د اخيستو او له دې هېواده د سرغړوني له امله بنديزونه ولگول. د بنديزونو قانون (CAATSA) له لاري د امريكا د مخالفينو سره مقابله د دوى په اړيكو كي د پام وړ خرابوالى لامل شوى. ^{۴۷} تركيه هم د قطر ترڅنگ د كابل د هوايي ډگر د گډو عملياتو له لاري د اوږد مهاله جيو پوليتيكل گټي اخيستنې په لټه كي ده، چي په دې توگه د قطر او طالبانو له اړيكې څخه گټه پورته كړي. په هرصورت، دا په دې جگړه كي د متحده عربي اماراتو له سختي سيالى سره مخ دى چي ډيرى بدلونونه او بدلونونه يي اخيستي دي.

په هرصورت، د نورو سيمه ايزو قدرتونو په څير، د افغانستان په اړه د تركيي پاليسي تر ټولو غوره ده. له طالبانو څخه د «اشغال د ختمولو» غوښتنه ^{۴۸} په اړه خوشبينه اوسى له ډلي سره همكاري، ^{۴۹} تركيي د اوبو ازماينت كړى دى. په خپلو ډيپلوماتيكو مصروفيتونو كي په هوبنيارى سره، په افغانستان كي د نوي واكمن ځواك د ملاتړ لپاره پرانيستي خبري اترې روانې دي. د انقري په پاليسيو كي ناڅاپه بدلون او په افغانستان كي د بدلون منل د ډيپلوماتيكو، اقتصادي او بشري گټو له مخي جوړيږي. له طالبانو سره د تركيي ښكيلتيا په افغانستان او منځنى اسيا كي د يوه مهم سيمه ييز نفوذ په لور روانه ده.

د نورو په څير، تركيه په معامله كي ځيني امنيتي انديښني لري كه څه هم له افغانستان څخه ترهگري او افراطيت له منځه ځي، خو اقتصادي گټي يي لومړيتوب لري. پدې كي د تركيي د صنعتكارانو او سوداگرو د ټولني (MUSIAD) لخوا په هيواد كي خصوصي پانگونه شامله ده. ⁵⁰ او د افغان – ترك سوداگريزه ټولنه. ⁵¹ دا

نریوالی اریکی د طالبانو

همکاری د بریښنا، انرژۍ او گازو په برخو کې په پراختیایي پروژو کې د پانګونې لپاره قوي شراکتونه رامینځته کوي. د ترکیې له خوا په کابل کې د کجکي د بریښنا د تولید د دستګاه د جوړولو له پیله مخکې هم انقري په افغانستان کې پانګونې ته لېوالتیا ښودلې وه.^{۵۲} ستراتیژیک لاپیس لازولی ترانزیتي دهلیز چې له افغانستان څخه ترکیې ته د منځنۍ اسیا د نورو هیوادونو له لارې تیریری، په منځنۍ اسیا کې به د پام وړ سوداګرۍ او ترانزیت ته وده ورکړي.^{۵۳} دا به طالبانو ته فرصت ورکړي چې له نورو هیوادونو سره قوي دوه اړخیزې اریکې جوړې کړي او د دوی د امنیتي اندیښنو د حل لپاره خپل مشروع هڅې وښيي. طالبان د اقتصادي بیارغونې لپاره له ترکیې څخه د پانګونې تمه لري، چې ښایي د سیمې نور هېوادونه هم ورته کار ته متوجه شي. په هر صورت، هر هیواد غواړي چې د افغانستان د معدني زیرمو څخه اقتصادي ګټه پورته کړي. په خواشینۍ سره، حتی د بشردوستانه مرستو غزول - د انساني همدردۍ - باید د سوداګرۍ په توګه راشي.

ترکیې انقري ته د طالبانو د پلاوي په بلنه، له دیني بنسټونو او علماوو سره د کتنو د زمینې برابرولو او حتی د کابل له زلزلې وروسته د بشري مرستو په برابرولو سره د نرم ځواک ډیپلوماسۍ څخه په کلکه استفاده کړې ده. ترکیې په کابل کې د خپلو اوسنیو عملیاتو ترڅنګ، په لویو ښارونو لکه مزار شریف کې خپل قونسلګري خدمات بیا پرانیستي دي.^{۵۴} د همکاری او رامینځته کولو قوي اراده ښودلو لپاره د کراس شبکې تعلیمي ادارې. سربره پر دي، د طالبانو (اوس پخواني) د پوهنې وزیر عبدالباقي حقاني د ۲۰۲۲ کال په مارچ میاشت کې د ترکیې له سفیر سره د دیني او عصري علومو د نصاب د جوړولو په موخه وکتل.^{۵۵} ټول دا مثالونه د ترکیې سره د اړیکو جوړولو لپاره د طالبانو د پام وړ هڅې په ګوته کوي - دوی له دې حقیقت څخه ناخبره نه دي چې ترکیه د دوی لپاره د ننوتلو مهم ټکی کیدی شي.

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

نړیوال مشروعت تر لاسه کول. د ناټو د لوی مسلمان غړي په توگه، د طالبانو سره د ترکیې سیاسي بنسټنیا د دې واک لري چې د ناټو د نورو غړو چلند بدل کړي.

پداسې حال کې چې دا هیله خوشبیننه ده، ترکیه به هوښیار وي چې له طالبانو سره د خپل بنسټنیا په اړه په ریښتیني توگه فکر وکړي ځکه چې دا د خپل کورني امنیت لپاره ریښتیني ستونزې رامینځته کوي. ترکیه لا دمخه په نړۍ کې د کډوالو تر ټولو لوی نفوس کوربه کوي - لکه څنګه چې دا غمجنه ده، د ډیرو منلو منل د دې اقتصاد، کورني ثبات او په بالقوه توگه، ملي امنیت ته یو اصلي ننگونه ده. حکومت لا دمخه له طالبانو سره د بنسټنیا له امله د کورنیو خلکو لخوا له ډیرو نیوکو سره مخ دی. ^{۵۶} د سوريې د کډوالو د خطرونو په اړه د وروستیو غمجنو یادونو او د دوی د خلکو چلند ته په پام سره، شاید ترکیه د ډیرو پناه غوښتونکو او کډوالو کوربه توب په پام کې نیولو سره ډیر محتاط چلند وکړي.

لکه څنګه چې ترکیه غواړي له خپلو اړیکو ګټه پورته کړي او په منځنۍ اسیا کې خپل ځان پیاوړی کړي، په افغانستان کې د هغه لاسوهنه به بی ګټې شي. ولسمشر اردوغان په داسې حال کې چې د افغانستان د یووالي لپاره هر ډول مرستې ته چمتو دی، وویل: «ترکیه د افغانستان د یووالي لپاره هر ډول مرستې ته تیاره ده خو په ډیر احتیاط سره به لاره هواره کړي.» ^{۵۷}

د طالبانو د بهرنی تگلاري راپورته کېدل

طالبانو خپل ځان په یوه بی سابقه حالت کې اچولی دی - هغه څه چې دوی یې د ویجاړولو هڅه کوله. په داسې حال کې چې د دوی ټول ژوند د داسې خلکو په وړاندې د دوی په هڅو تعریف شوی دی، دوی د سیاستوالو بوټان اچولي، د والیانو دنده یې پر غاړه اخیستې ده. هغوی ..لري دوی..لري

نړيوالې اړيکې د طالبانو

د اوږدې مودې لپاره يې دا خوب ليدلې، مگر کله چې بالاخره يو خوب په واقعيت بدل شي، د ويښيدو وخت دی - ايا دوی کولی شي په واک کې د ژوند واقعيت سره معامله وکړي؟ يو غورځنگ چې د عملياتو تاريخي بڼه يې بغاوت وه اوس په ژورو اوبو کې د ډوبيدو ملت بشپړ کنټرول کې دی. افغانستان نن ورځ ماتيدونکې بنسټونه لري، د نړۍ له ځينو بدو بشري بحرانونو سره مخ دی او د بې شميره ننگونو په منځ کې له سخت اقتصادي کرکيچ سره مخ دی. سربېره پر دې، د طالبانو دننه وېش د دې لامل شوی چې د دوی په کړنو او کورنيو پاليسيو کې د همغږۍ نشتوالی د دې ډلې نوې دنده نوره هم سخته کړي. په داسې حال کې چې نړيواله ټولنه په حکومتولۍ کې د لا زياتې شموليت او بشري حقونو ته د درناوي غوښتنه کوي، دا ډول تمې بې ځايه دي. دوی په خپل پليټ کې کافي اندازه لري — د ډيرو وسيلو اضافه کولو لپاره په بالقوه توگه د ډيريډونکي گډوډي رامینځته کولو لپاره.

د طالبانو د راتلونکې په اړه هر ډول وړاندوينې جوړول په واک کې، د دوی د حکومتدارۍ فعاليت بايد په دوامداره توگه ارزول شي. افغانستان يو رسمي، تاسيس شوي، قانوني اقتصاد ته اړتيا لري - او د دې لپاره امکانات، د دوی اوسني اقتصادي وضعيت ته په کتو سره، تياره ښکاري.

د دې موقعيت ستراتيژيک ماهيت، د خپلو سرچينو څخه د گټې اخيستنې په زړه پورې غوښتنې سره، د افغانستان برخليک د سيالي کونکو هيوادونو لپاره د غوښتل شوي انعام په توگه مهر کوي. د چين، ايران، ترکيې، قطر، متحده عربي اماراتو، پاکستان، هند او روسيې د گټو او د منځنۍ اسيا د نورو دولتونو ترڅنگ، د رقابت له امله بې ثباتي کولای شي افغانستان له ستونزو سره مخ کړي. د داعش په شاليد کې، او د نورو اورپکو ډلو د بيا راژوندي کيدو احتمال سره، طالبان نشي کولی د اسانه سفر تمه وکړي.

لکه څنگه چې لويديځ په افغانستان کې خپل انتخابونه ورنوي، ډيري گاونډي هيوادونه هم د انتظار او ليد په حالت کې دي. په

ببر ته راستنيدنه د طالبانو

لنډمهاله، ډيپلوماټيک بنکيلتيا د دوی د امنيتي گټو د ساتني لپاره کلیدي دي. دوی يقينا کولی شي دا کار وکړي پداسي حال کې چې د غوره لپاره هيله لري. په داسي حال کې چې ملتونه د طالبانو په رسميت پيژندلو کې خپل وخت تيروي، يو ډله ايز ستراتيژيک موقعيت د طالبانو سره په اغيزمنه توگه د بنکيلتيا ډير احتمال لري.

د ډيپل پوهنتون پريس

پايله

د طالبانو راتلونکی

د مرستو د شرطونو په اړه د لويديځ ستراتيژي – له طالبانو څخه يې غوښتي چې د مرستو په بدل کې د ښځو د حقونو او نورو مسلو په اړه خپل چلند اعتدال کړي – په ښکاره ډول ناکامه شوي ده. دا د لويديځ لپاره اړينه ده چې داسې ميکانيزمونه رامینځته کړي چې د طالبانو د نيولو لپاره د افغانانو د مجازاتو مخه ونيسي. . .

- حامد حکيمي او گيرت‌قيمت، چتم ه‌اوس¹

د طالبانو واقعيت زموږ په وړاندې په هر حال کې پروت دی. مگر اوس، پوښتنه پاتې ده: موږ له دې ځای څخه چيرته ځو، کله چې لاره پرته له کوم څه روښانه وي؟ دوی تر دې دمه تر ټولو سختې ننگونې سره مخ دي چې ځنگه په نړيواله کچه غندل شوي ياغيټوب څخه يو پيژندل شوي سياسي سازمان ته د افغانستان د حکومت کولو مسوليت په غاړه واخلي. له دې هاخوا، دوی بايد د دوی په شبکه کې د ټولو مختلف ليدونو ستونزه حل کړي. په ساده او نرمه توگه، که دوی غواړي واک ته دوام ورکړي، دوی بايد ډاډ تر لاسه کړي چې د دوی ټول ټيم غړي په ورته پايه کې دي. ستونزه د طالبانو د رتبې او دوسيه ده

بیر ته راستنیدنه د طالبانو

د لویدیځ ضد، عصري ضد چلند پر بنسټ د ایډیالونو د یوې ټولګې لخوا هڅول شوي. له هغو سره همکاري وکړي ډیر عناصر، طالبان باید اوس یو کنسرت وکړي د دوی د نړۍ لید بیا تنظیمولو او لومړی یې د داخلي کولو هڅه کوي. او په نهایت کې، د نوي دولت د مسؤل مدیرانو په توګه، د دوی د یو بل مهارت سیټ او چلند ته اړتیا لري له هغه څخه چې دوی ورته عادت شوي دي. د دوی د سیاسي فلسفې دا ډول بیا رغونه به هم دومره ساده نه وي. ایا دوی په دوی کې دا لري، یوازې وخت به ووايي. که دوی وکولای شي په راتلونکو دريو څخه تر پنځو کلونو کې دا لیردونه ترسره کړي، د دوی پروژه به د اعتبار تر لاسه کولو پیل پیل کړي. ټول هغه څه چې دوی یې باید وکړي یوازې دومره ښه حکومت وکړي چې د تروریزم هڅول ګډوډي کمه کړي، جرمي شبکې غیر فعال کړي او بشري بحرانونه اداره کړي چې د دوی دروازي ټکوي. که دوی وکولای شي له دې کاره لاس واخلي، یا لږ تر لږه په دې برخه کې د ریښتیني هڅو په توګه وګڼل شي، شاید نه یوازې د دوی ګاونډیان بلکې ټوله نړیواله ټولنه به د دوی واقعیت سره سمون پیل کړي. دا په حقیقت کې یو اوږد امر دی مګر ناممکن ندی.

د کتاب په اوږدو کې هغه لومړني مسایل چې طالبان ورسره مخ دي او دوام لري په تفصیل سره څیړل شوي دي. که څه هم د دوی مشرانو په مکرر ډول ښودلې، لکه څنګه چې د دوحې په خبرو اترو کې وه، چې دوی کولی شي له لویدیځ سره جوړجاړی وکړي او ښکیل شي - په ځمکه کې د دوی سړي، پیاده سرتیري، په ځانګړې توګه هغه کسان چې د کلیوالو سیمو څخه دي. ډیر سخت پلورل شی. وروستی شی چې په کابل کې مشران ورته اړتیا لري دا دی چې په ټول هیواد کې د دوی شبکې څخه جلا شي. که دوی د همغږۍ څخه بهر وي، د ډلې احتمال په مختلفو ډلو ویشل کيږي خورا ریښتیني. په هرصورت، دا سمه نده چې دا فرض کړئ چې ټول هغه د کلیوالي سیمو څخه دي، یا ټول

پایله

د ټیټ رتبه غړي، د داسې ذهنیت لرونکي دي. له دې سیمو څخه هم ډیر غړي شته چې له افغانستان څخه بهر نړۍ ته د پام وړ توجه لري او د دوی نوم ته تعلیمي اسناد لري چې دا به د توازن په رامینځته کولو کې ډلې ته ګټه ورسوي.

یو بل پیچلی فکتور دا دی چې څنګه په صادقانه توګه د طالبانو وړتیا او اندازه کول دي. زما موندنې، چې په دې اړه له طالبانو سره د خبرو اترو پر بنسټ دي، دا ده چې په سلو کې له 30 څخه تر 40 سلنې پورې - په نظریه کې ایډیالوژیکي دي، پاتې نور یوازې د دوی خپلوان، خواخوږي او ملګري دي چې یا یې د طالبانو په توګه لیدلي یا ورته کتل کيږي. په ټولنیز مفهوم کې که نظامي نه وي. بله ډله چې ګومان کوي د طالبانو نوم اخلي، خو غله او جنایتکاران دي. کوچني محلي جنګسالاران هم باید په دې کې فکتور وي - بالاخره، ډېری یې د پیسو ګټلو فرصت کاروي. دوی به څومره وخت طالبانو ته وفادار پاتې شي، په اقتصادي فرصتونو او د جرم په فرصتونو پورې اړه لري چې دوی به یې ترلاسه کړي.

د طالبانو په منځ کې، حتی نن ورځ، تر ټولو مهم اعتبار د دیني یا ملا دریځ دی. د کتاب په نظر کې نیولو سره، دیني پوهه ستاسو مقام او شهرت ټاکي. حتی که په اختلاف کې وي، د مشر مذهبي اعتبار تر بل هر څه مهم دی، او په نهایت کې د ترمپ سیاسي اړیکې. په افغانستان کې د ناتو او امریکا تګلارې ډېرې نیمګړتیاوې درلودې او ډېرې لویې غلطې محاسبې یې وکړې، هو، خو بښایې تر ټولو مرکزي د دوی د نه پوهېدنې له امله رابنګته شي چې د طالبانو د لیکو د جوړښت په اړه څه ډول کار کوي. دا، دوی په جګړه کې د # 1 اصول تعقیبولو کې پاتې راغلي: خپل دښمن وپیژنئ! په دوحه کې د امریکا ټیم په دې تمه وو چې ملا برادر به په کابل کې د طالبانو د بیرته راګرځیدو په صورت کې د ملا برادر د ټاکلو لپاره د هغه ځای ته ورسېږي.

بیرته راستنیدنهد طالبانو

درجه په سمه توگه د هغې سره سمون نه درلود. نړۍ د طالبانو د بریا شاهد ه وه، خو دا چې څنگه یې اداره کوله، اوس هم له مور ټولو تښتې. په هغه خبرو کې چې ما د طالبانو له یوه مهم ایډیالوژیک سره درلوده، هغه په پاکستان کې د طالبانو د مشرانو د وخت په اړه په زړه پورې نظرونه شریک کړل. کله چې ما دا گومان وکړ چې هبت الله او ځینې نور لوړپوړي مشران په پاکستان کې اوسېږي، نو په حقیقت کې یې تر اغیز لاندې راغلي دي، هغه ماته یو په زړه پورې حقیقت وویل. هغه وویل چې دا مشران د افغانستان په ورو ورو عکسونو کې ژوند کوي چې په ټول هیواد کې د کوچني کیمپونو څخه جوړ شوي، د خیبرپښتونخوا څخه تر پنجابه تر کویټې پورې. دوی هرچیرې چې لارل په پاکستان کې دننه یو کوچنی افغانستان جوړ کړ - او دا چې د دوی باور په اصل کې یوازې افغانانو ته و، نو دوی حتی د دوی له کمپونو څخه بهر له خلکو سره اړیکه ونیسې. دا په ځانگړې توگه د طالبانو د منځني او لوړ پوړو کارکونکو لپاره قضیه ده چې په پاکستان کې ژوند کوي. دلته خبره دا ده چې د طالبانو هغه داستانونه چې د طالبانو د لوړپوړو مشرانو له خوا تصویب شوي، د طالبانو د کدرونو په منځ کې بی تفاوته او د مختلفو ترتیباتو او چاپیریالونو له امله له گډوډېدو پرته تدریس او پلي کېدل. هغه چاپیریال چې د طالبانو منځني او لوړ پوړي چارواکي په کې فعالیت کوي، که په افغانستان کې دننه او یا بهر، د امکان تر حده تر کنترول لاندې وي.

په نهایت کې، د "زاره" طالبانو - چې مور یې په تیرو دېرشو کلونو کې لیدلي - او د طالبانو نوي نسل تر منځ د واک مبارزه درک کول او وړاندوینه کول، د دې تحلیل اساس دی. د دې لپاره چې د خپلو تیرو تېروتنو مخه ونیول شي، مور باید په ژوره توگه بیا وڅیړو او د بیا نومول شوي طالبانو واقعیت - د دوی ډیموگرافیک، ارواپوهنه، میراث او حتی نور هغه عوامل تحلیل کړو.

پایله

د دوی اوسني حالت ته لاره هواره کړې، د بهرنيو لوبغاړو څخه تر داخلي مسلو پورې. د دې کولو په کولو سره، د کتاب موخه دا ده چې په يوه معنی کې، اوسنی لید نه يوازې د ډیر پام وړ بلکې يو څه خوشيښي هم ځای په ځای کړي. موخه دا ده چې د طالبانو د اوسني نسل روحيه وپيژني او ورسره کار وکړي. برسیره پردې، په سیمه کې د نويو گواښونو په پيژندلو کې، لکه د ISK په څیر، او د ځواک د راتلونکو جگړو تحليل، مور کولی شو د سیمې متحرکات او د هغې امنیت راتلونکی نور هم ونیسو.

راځئ چې د پخوانيو او "نوي" طالبانو تر منځ ځینې کلیدي توپيرونه وڅیړو، ځکه چې د طالبانو معاصر نسخه لیل کولو لپاره د بلي کلمې نشتوالی. لومړی، له ۱۹۹۶ څخه تر ۱۹۹۹ پورې اصلي ډله په بده مرغه د خپل ځان په دننه کې د يو مترقي واقعیت په ساتلو کې راحته وه، په داسې حال کې چې د نن ورځې طالبان د نړيوالو اړیکو يو ثابت او مخکښ احساس لري. دوی د انزوا پالونکو په توگه د خپل شهرت څخه تیر شوي او د بنکیلتیا په اړه د نړيوال لید سره د خوبني متقابل عمل کونکي کيږي. په ورته مخ کې، پخوانيو د ملگرو ملتونو په څیر د پرمختیایي ادارو سره کار کولو کې خورا لږ دلچسپي درلوده. نن ورځ، د نويو بنسټونو او زیربنا په ځای کې (او کريډیت باید په کوم ځای کې ورکړل شي: امریکا او د هغې د ناټو متحدینو)، معاصر طالبان په حتماً پوه شوي چې دوی نشي کولی د 1990 لسيزې په څیر د خپلو پخوانيو په څیر پرمخ ولاړ شي. د عصري عصر د ځانگړتیاوو پرته د ژوند کولو لپاره، د تیز رفتار انټرنیټ آسانتیا او نور ټول د دوی لپاره حقیقي ندي. نو دوی یې له هغه ځای څخه واخیستل چې دوی یې تر لاسه کولی شي. د بیلگې په توگه، د دوی بریښنا د ازبکستان او تاجکستان لخوا چمتو کيږي - او دوی په دوامداره توگه د دوی سره پرته له کوم خنډ پرته د بریښنا رسولو لپاره خبرې اترې کوي.² د طالبانو مشران څخه هم غوښتنې شوي دي

بیرته راستنیدنه د طالبانو

دغه دواړه د منځنۍ اسیا هغه چورلکې او الوتکې چې د ۲۰۲۱ کال د اگست په میاشت کې له افغانستان څخه د تېښتې پر مهال د افغان امنیتي ځواکونو د پخوانیو غړو له خوا هلته الوتنې شوې وې بېرته راستانه شوي دي. ویل کېږي چې ۴۶ الوتکې یې د ازبکستان او ۱۸ یې د تاجکستان په واک کې دي. 3

که څه هم د طالبانو د دفاع وزیر ملا یعقوب دواړو هېوادونو ته خبرداری ورکړی چې د طالبانو صبر دې نه ازمويي او غچ اخیستو ته دې مجبور کړي. 4 تر اوسه طالبانو یوازې دیپلوماتیکې لارې تعقیب کړي دي.

د تاجکستان او طالبانو ترمنځ پوله تاوتریخوالی د طالبانو لپاره یوه بله سخته ننگونه ده. دواړه خواوې د یو بل دښمنان ځای پر ځای کوي، او په هر حالت کې د دوی 800 مېله پوله څارنه او اداره کول گران دي. 5 دواړه لوري یو بل تورنوي چې د پولې په اوږدو کې د بې ثباتۍ لامل گرځي.

دا ټول د طالبانو له اټکل سره مخ دي چې ولې دوی نه شي کولی له خپل گاونډ څخه لیرې پاتې شي او همدارنگه د دوی اندیښنو او ویره. طالبان 1.0 به په دې فکر کې په وحشت کې ډوب شي، ځکه چې دوی بهرنیان د جاسوس یا منفي نفوذ په توگه ویني. د دوی د کار میوه لیدل دومره لږې حرکت کوي چې په نورو باور کول به د دوی لپاره خورا ناخوښه وي. برسیره پردې، د رسنیو په اړه، پخوانی ډله د رسنیو ازادۍ ته د رسېدو په وخت کې خورا محافظه کاره وه. په نوي افغانستان کې د لویدیځو خبریالانو د فعالیت اجازه ورکول یو ستر بدلون دی، ځکه چې اوس هم زیات شمېر نړیوالې او په ځانگړې توگه سیمه ییزې خبري شبکې شته چې خپل پوښښ په کې لري. البته، دلته لویې ستونزې شتون لري، چې د کنټرول زیاتوالي ټینگار کوي، او بڼې د نارینه وو په څیر ورته فرصتونه نلري، او په دولتي رسنیو کې د داستانونو فلټر کولو کې تدریجي زیاتوالی، مگر بالاخره، د رسنیو نړۍ لاهم فعاله ده. دا یو

پایله

د نوي وخت محصول چې د طالبانو د پوهې او معلوماتو د کنترول تر کچې پورې به خورا لوی تاثیر ولري، او دا د ټولنيزو رسنيو له لارې هم پېښيري - يو څه چې مور دمخه د دوی د ټويټر او فيسبوک کارولو سره گورو. د طالبانو د رسنيو آزادۍ د غربي معيارونو سره پرتله کول به خورا غير عادلانه وي. د منځني ختيځ او منځني اسيا ځينې هيوادونه چې لويديځ ورسره په خوښۍ سره ورځ په ورځ بوخت وي د پرتله کولو موخو لپاره غوره مثالونه وړاندې کوي.

سربېره پر دې، د ۱۹۹۰ لسيزې طالبانو يوه خطرناکه مذهبي وسله واله اجندا درلوده چې دواړه سيمه ييز او نړيوال ځايونه يې په نښه کول - په پای کې دوی د افغان مجاهدينو اولادونه وو، چې ډيری يې د نړۍ له بېلابېلو هېوادونو څخه راغلي وو: له اندونيزيا او ماليزيا څخه. له بلې خوا مصر او سوډان ته، او په منځ کې هر ځای. مور په کافي اندازه پوهيږو چې د القاعدې - طالبانو د اسانتيا واده څنگه تروريزم رامینځته کړ. په داسې حال کې چې طالبان په ځانگړې توگه د حقاني ډله لاهم له القاعدې سره يو څه خواخوږي لري، لکه څنگه چې په کابل کې د القاعدې د مشر ايمن الظواهري په کوربه توب ښکاره شوه، نن د طالبانو نوی نسل پخوانيو نړيوالو مجاهدينو ته لاس رسې نه لري. د دورې شبکه، د افغانانو په توگه د دوی هويت ته ډيره پاملرنه کوي. نشنليزم اوس د يو نړيوال مذهبي ماموريت څخه ډير د هويت مهم نښه نښه ده.

برسيره پردې، زاره طالبان په فرقه پالني باندې ډير متمرکز وو، يو څه د القاعدې د نفوذ او د عربو اورپکو له امله چې فرقه يي ویشونه، په ځانگړې توگه د شيعه په مقابل کې سني، مهم وو. هزاره شيعه گان چې د هيواد د نفوس يو پر پنځمه برخه تشکيلوي، د بيلگې په توگه، د ۱۹۹۰ لسيزې په وروستيو کې د خلکو له خوا له قتل عام سره مخ شول.

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

طالبان. که څه هم هزاره گان اوس هم له تبعیض او تاوتریخوالي سره مخ دي، خو نن ورځ طالبانو هڅه کړې چې په کابل او د هېواد په شمالي سیمو کې هزاره شیعیه گانو ته ځان ورسوي. 6 ما ته د یوې مرکې په ترڅ کې ویل شوي وو چې د پاکستان شیعیه مشر ساجد نقوي پاکستان ته د خپل سفر په ترڅ کې د ملا برادر پیغام تر لاسه کړی و چې په کې یې ټینګار کړی و چې طالبان له هزاره شیعیه گانو سره اړیکې لري. 7 هغه غوښتل دا پیغام د پاکستان شیعیه مشرانو ته هم ورسوی - تر څو هغوی ته خبر ورکړی چې په افغانستان کې د فرقه پالنې په اړه اندېښنه ونلری - او د خپلو چینلونو له لارې افغان شیعیه گانو ته هم ورسوی. یو څوک نشي کولی دا ډول پوهاوی د ارزښت په نظر کې ونیسي مگر سره له دې چې د دې ځوریدلي مسلمان او توکمیز اقلیت ډلې سره د همکارۍ او ملاتړ لپاره دا هڅې د پالیسی یو مهم بدلون ښیي - یا شاید د جوړولو په حال کې. په افغانستان کې هم ډیری غیر هزاره شیعیه ټولني شتون لري، چې په عمومي توګه د طالبانو ضد ځواکونو سره یوځای شوي، نو دا په سیاسي شرایطو کې د طالبانو لپاره کومه اسانه پریکړه نه ده.

د دې مذهب په اړه، زاره طالبان، د دوی د دیوبندي-حنفي ریښو سره، په افغانستان کې واکمن مذهبي ډلې وي، مگر دوی د القاعدې د سلفي روایتونو څخه د قوي مداخلې شاهدان وو. پایله یې د دیوبندیت یوه سخته وسله واله بڼه وه چې د اصلي تعلیماتو سره سمون نه درلود، لکه څنګه چې مخکې په کتاب کې بحث شوی. له هغه وخته چې په افغانستان کې د یاغیتوب له پیله، تر ډېره په خپله، که څه هم د مخدره موادو د مافیا او همدارنګه د پاکستان له خوا مرسته او ملاتړ کېږي، خو نن ورځ طالبان په خپل مذهبي فکر کې نسبتاً خپلواک دي. د نولسمې پیړۍ د دیوبندي ریښو ته د ډول ډول بیرته راستنیدل، چې په تاریخي توګه حتی د صوفي ډلو لپاره هم ځای درلود.

پایله

په افغانستان کې، د داعش سره د طالبانو مخ په زیاتیدونکي کرکیچ هم تشریح کوي. اوس دوی له یوې داسې ډلې سره مخامخ دي چې نه یوازې دا چې سخت دريځي ده، بلکې په حقیقت کې – له مذهبي اړخه – په خپل نظر کې د دیوبندي سخت ضد ده. ISK حتی په افغانستان او پاکستان کې د عامه خپرولو لپاره کتابچه هم خپره کړې چې په مستقیم ډول د دیوبندي مکتب ننگوي. دا ویل چې دوی مخالفین دي په بشپړ ډول سم ندي - دوی قسم خورلي دښمنان دي.

په پای کې، پخواني طالبان په زړه کې یو جنګي خوځښت و. اوسنی طالبان په ټول هیواد کې د سیوري حکومتونو له چلولو څخه ګټه پورته کوي، چې ډیری غړي یې په منظم ترتیب کې فعالیت کوي. د افغان طالبانو له یوه غړي سره زما په خبرو کې راته ویل شوي وو چې طالبان د دغو لسګونو وسلو لرونکي اشخاصو له ننگونو سره مخ دي چې ادعا کوي دوی طالبان دي.^۸ دوی د دې کار اجازه نه لري خو طالبان د پلي کولو تدابیر نه لري. په هر صورت، دوی په فعاله توګه د ښه حکومت کولو لپاره د ځان په تنظیم کولو بوخت دي او مختلفې ډلې او کډرونه یې ټاکلي چې ځانګړي یونیفورم اغوندي. د طالبانو یوه جګپوري چارواکي د ۲۰۲۲ کال په اګست میاشت کې ماته وویل چې دوی به ډېر ژر د هغو کسانو نیول پیل کړي چې په کابل کې په پوستو او لویو لارو کې وسلې ګرځوي. دا لږ تر لږه د بنسټیز کولو یوه تدریجي هڅه ده - د طالبانو د پخوانیو ټاکنیکونو څخه یو بشپړ توپیر دی. بېلابېل وزارتونه او دولتي دفترونه آبادیږي؛ یو جوړښت په خپل ځای دی او طالبان هڅه کوي چې هغه څه چې په تیرو دوو لسیزو کې جوړ شوي، دوام ورکړي. ښه، د رولونو ډکول اسانه دي - مګر د اداري او اداري جوړښت سره موافقت کول چې دوی ورسره بلد نه دي د دوی لپاره یوه نوی سیمه ده، او یقیناً یو داسې ځای دی چې دوی نوي ځای ماتوي.

بیرته راستنیدنه د طالبانو

ورو ورو، مور د پخوانیو طالبانو د پوستکي د توپیدو په حال کي یو او ښایي په هغه څه بدل شي چې مخکي نه وو لیدل شوي.

د طالبانو یوه ملا چې د نوي نسل د منځنیو پورو طالب مشرانو ډیری برخه یې ښوولي او روزلي یې راته وویل چې د طالبانو هغه پیاده عسکر چې د هغوی لپاره یې جگړه کړي او بالاخره یې جگړه کتلې ده، لومړیتوب لري چې په دولتي پوستونو کې ځای پرځای شي. هغه زیاته کړه، د کابینې د پوستونو لپاره، "مرکزي معیار دا و چې د طالبانو اصلي ارزښتونو او ایډیالوژۍ ته د یو چا تقوی او وفاداري څومره ژوره وه." ⁹ هغه ټینګار وکړ دا چې ځوان نسل خلاص ذهن لري کله چې د ښکیلتیا او تعاملاتو خبره راځي، حتی د هغه چا سره چې دوی ورسره موافق نه دي. په عین حال کې، دوی ډیر محافظه کار دي او د قبیلوي فکرونو سره مخ دي. کله چې ما وپوښتل چې څنګه د مختلفو توکمونو او قومي شالیدونو لرونکي طالبان تمه کيږي چې د افغانستان د پرمختګ او ثبات لپاره د ګډ هدف لپاره کار وکړي، هغه اعتراف وکړ چې د نوي مشرانو تر ټولو لویه ننگونه د ښاري او کلیوالي ویش سره مخ ده. په داسې حال کې چې ډیری مشران په افغانستان، پاکستان او قطر کې په ښاري مرکزونو کې د ژوند تجربه لري، د دوی ډیری پیاده سرتیري د کلیوالي شالید څخه راځي - نو د دوی لپاره، د کابل په څیر ښاري مرکزونه یوه نوې نړۍ ده. دا هغه نارینه دي چې پرده (پرده) یو اساسي اسلامي دود دی چې هیڅ ډول جوړجاړی نشي کولی او دوی د ښځو په اړه د پلرني نظریاتو تر اغیز لاندې دي. دوی نشي کولی په ښاري ترتیب کې نسبتاً ازاده ټولنه ومني، چیرې چې نارینه او ښځینه په ګډه کار کوي. د طالبانو د هغو مشرانو لپاره چې په نړیواله کچه یې باور درلود، دا سخته ده چې خپل کدرونه بیا وروزل شي، حتی که دوی رښتیا هم وغواړي - له همدې امله دا د دوی د لویدیځ لپاره خورا مهم دی.

پایله

او سیمه ایزو خبرو اترو ته د حساسو مسلو په اړه د پالیسي بیاناتو د خپرولو په وخت کې دا ستونزه په یاد ولری. دا اعلانونه، په هر حالت کې، ډیری یې د محلي لویدیځ لیدونکو ته لارښوونه کیری. په حقیقت کې، په دې ډگر کې د طالبانو معنی لرونکي پرمختگ خورا اوږده لاره ده.

زما سپارښتنه - په دې ښه پوهیدل چې دا به جنجالي وي - له طالبانو سره د ښکیلتیا زیاتول دي. په حقیقت کې، له دوی سره د هغه څه په اړه په خبرو اترو کې ښکیلتیا چې نړیواله ټولنه ورته اړتیا لري ترڅو دوی په رسمي توگه وپېژندل شي شاید په هغه گډوډ واقعیت کې چې مور یې اوس لرو یوازینی لار ده. زما استدلال دا دی چې د دوی سره هر ډول مؤثره، دوامداره او معنی لرونکي ښکیلتیا د دوی په منځ کې د نسبتاً عملي او اعتدال عناصرو د پیاوړي کولو حقیقي ظرفیت لري. ښکیلتیا نه کول د سخت دریځو د نظر ملاتړ کوي چې نړی د دوی پر وړاندې ده - او په پایله کې به دوی په سازمان کې نور هم وده وکړي. د طالبانو پخوانی نسل، د ملا عمر ملگري، په راتلونکو پنځو کلونو کې د وتلو په حال کې دي. نوي طالبان، د ټولنیزو رسنیو او نړی ته د دوی ډیجیټل لاسرسي له مخې، هغه څوک دي چې په افغانستان کې به حرکت کوونکي او ټکان ورکوونکي وي. مور کولی شو دوی ته اجازه ورکړو چې په تیاره کې شاوخوا حرکت وکړي، یا دوی ته د وتلو لاره وړاندې کړي. په افغانستان کې د لسگونو ملیارد ډالرو پانگوني یوه زیربنا جوړه کړه چې اوس د طالبانو په واک کې دي، او مور نشو کولی له پامه غورځوو. دوی به ښکیلتیا، غوره مهارتونو، او د ظرفیت لوړولو ته اړتیا ولري ترڅو دا وکاروي او حکومت پرمخ بوځي. دا به حتماً دوی دی ته اړ کړي چې په افغانستان کې د بېلا بېلو نظریو او توکمونو له خلکو سره ښکیل شي. او دا ممکن د یو متنوع حکومت لامل شي. د دې کرښې په اوږدو کې د لویدیځ "غوښتنې" په کابو غورونو کې، مگر طالبان به وي

بیر ته راستنیدنه طالبانو

کله چې د حکومتداری له عملي ننگونو سره مخ شي نو مجبور دي چې دا په پام کې ونیسي - او دا پېښیږي. دا یو خوشبین اټکل دی، که څه هم، زه باید اعتراف وکړم.

طالبانو ته د یو څه مشروعیت وړاندیز د هغوی د نیمگړتیاوو د منلو سره برابر نه دی - چې ډیری یې شتون لري. د یادولو وړ ده چې د نړۍ په کچه یو زیات شمیر هیوادونه شتون لري چې د بشري حقونو ناوړه ریکارډونه د نړیوالې ټولني لخوا پېژندل شوي. څه شی د افغانستان لپاره د پام وړ گرځي؟ او ایا دا دومره خراب دی چې فرض کړئ - امید کول - چې دوی کولی شي د ښه لپاره بدل شي؟ که هر څه وي، د افغانانو په خاطر، چې په دې ټولو کې دومره ناوړه چلند شوی، ایا موږ د دوی د یو څه رڼا کولو هڅه هم نه کوو؟

د امریکا له یوه پخواني لوړ پوړي چارواکي سره د خبرو پر مهال چې د افغانستان کرکېچ له نږدې څاري او د افغانستان په گډون له جنوبي اسیا سره په ډیپلوماتیکو اړیکو کې ښکېل و، د ارزونې په سر کې می ټکان وخور:

“موږ افغانانو ته په زړه پورې ډول وښوده موږ د افغانستان په اړه هیڅ شی نه ورکوو. طالبان زموږ په څېر نه دي، نه د پالیسیو او ارزښتونو له مخې، خو موږ هم پوهیږو چې د ښځو د حقونو او اخلاقو په اړه زموږ د لیکچرونو په اورېدو ناروغه دي. دوی موږ ته وايي هو - موږ تاسو ته د هغه څه په اړه درس نه ورکوو چې موږ فکر کوو تاسو غلط کوئ. زموږ داستان یوازې د دوی لپاره ځورونکی او بې گټې دی. 10 دې کس بیا هم د افغانستان د مشروع حکومت په توگه د طالبانو په رسمیت پېژندلو وړاندیز نه دی کړی - او په دې باور وو چې د بایډن له ادارې څخه دا تمه کول ناممکن دي چې دا لاره غوره کړي. په ټوله نړۍ کې د سیاسي قطبي کولو او افراطیت رجحاناتو ته په پام سره، دا د نړیوالې ټولني او په ځانگړې توگه د لویدیځ لپاره خورا منافقانه ده چې له طالبانو څخه تمه لري چې د اصلاحاتو اجندا تعقیب کړي چې دوی ورته د اجنبی په سترگه گوري.

پايله

سربيره پردې، راځي چې د دې ټولو گړندي پلانونو سره د يوې شيبې لپاره ودريرو او دا ومنو چې مور د افغانستان په اړه د متحده ايالاتو له اوسني تگلاري سره هيڅ ځای نه ځو. مور طالبانو ته د "کارو لېست" په ورکولو سره هيڅ شی نه ترلاسه کوو چې دوی ورسره موافق نه وي - دا بايد يادونه ونه کړو چې دوی حتی په عامه توگه د متحده ايالاتو چارواکو سره ليدل کيدی نشي. د نړيوالو گټو د ترويج او ساتني لپاره، په افغانستان کې د ثبات د ټينگښت او د دې لپاره چې دا هېواد بيا د ترهگری په مرکز بدل نه شي، تر ټولو ښه لاره د اخلاقي لیکو په لغوه کولو پيل کول دي. بيا د جوړښتي ښکيلتيا سره پرمخ بوځي چې په کابل او کندهار دواړو کې د طالبانو له مشرانو سره مستقيم تماس لري. ملا برادر او عباس ستانکزی لکه څومره چې مهارت لري، نن د افغانستان د پالیسي تصميم نيونکي نه دي. هبت الله او سراج حقاني تر اوسه پورې له دوی سره مستقيم تماس نه لري، په ځانگړي توگه هببت الله.

د دوی د ضعف او سختو داخلي رقابتونو سره سره، د طالبانو واک په سټيرنگ ويل کې ډير ژر د ماتيدو په حال کې نه دی. دوی به اوس او د تل لپاره خان ته يوازې د دوی د وروستي بريا د لينز له لارې وگوري - دوی عالي ديويدي چې په شیطاني گوليات باندې بريالي شو، او له همدې امله د ځان دا احساس به د تل لپاره د دوی په حافظه کې پاتې وي. دوی د هغه څه ترلاسه کولو لپاره اوږد انتظار وکړ چې اوس يې لري، او دوی به اجازه ورنکړي چې هيڅ څوک يا هيڅ شی - په ځانگړي توگه د دوی خپل توپيرونه يا متحرکات - د دې په لاره کې خنډ نشي. د دوی د يووالي ظاهري وړاندوينه او د هبت الله د امرونو تعقيب - د داخلي اختلافاتو د ډيريډو سره سره - د دوی ځواک، د دوی پټه وسله ده. د دوی ژمنتيا، او د دوی د توپيرونو څخه د سترگې پټولو وړتيا - پرته له دې چې په شخصي توگه څومره ناخوښه وي - د دوی لپاره، څه کوي.

بیر ته راستنیدنهد طالبانو

دوی ډیر خانگري. نو که د هغه لوړپوړي مشر خبري واورئ چې په کندهار کې د یو څو سخت دریځو دیني عالمانو لارښونه کوي، د دوی په خوله کې بد خوند پاتي شي، دوی به یې په خوښی سره ومني ځکه چې دوی د دې لامل شوي چې کابل ته راستون شي - او دوی نه کوي. غواړم دا بیا خالي کړم. که څه هم تریخ حقیقت دا دی چې هغه مقاومت چې دوی اوس د سیالانو لکه ISK سره مخ دي د دوی د ژوند ملاتړ هم دی. دا یوازې دوی پیاوړي کوي، پدې پوهیدل چې داسې خلک شتون لري چې د دوی واک ته د دیني او سیاسي ننګونو سره مخ کوي - دا دوی ټول د دې څخه ډیر لري، او محافظت کوي. دا د دوی د لا نظامي کولو لپاره وژونکي ظرفیت لري او په راتلونکي کې د تاوتریخوالي نوې څپې ته وده ورکوي.

د پرمختګ لپاره، مور باید سخت حقایق ومني. د دوحې مذاکراتو وښودله چې له طالبانو سره بنسټلنیا ممکنه ده، چې هغوی نه یوازې د منطقي خبرو وړتیا ولري، بلکې په ورکولو او اخیستلو هم باور لري. څو لسیزې وړاندې د ملا عمر عکس ته غاړه ایښودل یوازې په دې مانا دي چې په هغه انکار کې پاتي کیدل چې زموږ په وړاندې یو نوی حقیقت دی. طالبان اوس له ملګرو ملتونو سره لاس او گریوان دي، د پیسو غوښتنه کوي او له یوې خوا له چین او هند څخه نیولې تر اروپایي ټولني او له بلې خوا له امریکا سره د همکاری په لټه کې دي. دوی په ښکاره ډول هڅه کوي. البته، هغه کسان چې په کندهار کې دي، د نړیوال نظم له حقیقت څخه بې خبره دي، او سراج حقاني د ایمن الظواهي په پټه کوربه توب په داسې حال کې نیول شوی، چې په پټه بې خپل پتلونونه ښکته کړي وو. ډیری یې په کابل کې د زده کړې په حالت کې دي. دوی نیول کيږي، او د طالبانو په مشرتابه کې هغه کسان چې اوس هم په دوحه کې ځای پر ځای دي اړتیا لري چې له خپلو کورنیو سره بیرته کابل ته راشي او د لیرد په بهیر کې مرسته وکړي. لویديځ، په خپله برخه کې، اړتیا لري چې واقعیت ومني او د خپل غم وروستي پړاو ته لار شي: منل.

پايڼه

په پايڼه کې، طالبان اوږده لاره په مخ کې لري د دوی څخه، د دوی د خپل سختی او تعصب له امله، تر بل هر څه ډیر. د دوی په پراخه شبکه کې تغیرات د دوی حرکت ته خورا مهم ننگونه رامینځته کوي. دا یوازې د وخت خبره ده چې د واک سیاست د دوی په یووالي اغیزه وکړي. که دا لاندې راشي، دا ممکن د دوی کرپټونایت وي. سربیره پر دې، د ISK لخوا رامینځته شوي خطرونه هره ورځ وده کوي. گواښ په حقیقت کې خورا جدي دی، مگر شتون نلري. دوی به په خپل ظاهري لید کې یو بد نظر پاتې شي، چېرته چې دوی کولی شي ترهگري رامینځته کړي او د خپل ټول توان سره سم طالبان خپه کړي. هلته تاوتریخوالی، او د پاکستان او پاکستانی طالبانو سره د پېچلو اړیکو اضافه فشار، د سیمه ایز امنیت په برخه کې د دوی لپاره په زړه پورې، مگر فشارناک، راتلونکی جوړوي. د پاکستانی استخباراتو د ښه نیت له لاسه ورکول د دوی لپاره وژونکي کیدی شي، مگر د دوی د ملاتړ (او د پاکستان د پراکسي په توگه د دوی عکس) د ساتلو هڅه کول د افغانستان قومي تحرک ته په پام سره له سیاسي پلوه بې ثباته کیدی شي.

په نهایت کې، تر ټولو مهم عامل: د طالبانو نوی نسل — یا د طالبانو نسل Z — چې لا دمخه د طالبانو اکثریت کډرونه جوړوي، احتمال لري چې د طالبانو په پالیسي جوړونه کې خورا لوی نفوذ ولري. د نړیوالو خوځښتونو په اړه د دوی پوهاوی، د ټیکنالوژۍ پوه طبیعت او خوبونه چې د مذهبي عقیدې په پرتله د لویې نړۍ لخوا ډیر اغیزمن شوي، بې له شکه د ډلې طبیعت بدلوي لکه څنګه چې مور پوهیږو. د مذهب په اړه، د عقیدې په برخه کې د لویو ویشونو سره سره، د افغانستان د بډایه عقیدې تاریخي میراثونه لاهم ولاړ دي. طالبان به په نهایت کې اصلاح ته اړ شي، د دوی مذهبي شمولیت او ځای په ځای کولو کې وده وکړي که دوی غواړي د عامو خلکو لخوا جدي ونیول شي.

بیر ته راستنیدن د طالبانو

افغان ولس. د طالبانو بریا یقینا په ټوله نړۍ کې نورې ډلې الهام بخښلې دي او دوی ټول له نږدې څاري. که طالبان غواړي چې د یوه باثباته او خپلواک افغانستان په جوړولو کې بریالي شي، نو باید له سخت دریځی، توجیه او د ظالمو وسیلو په استفادې سره خپلې لارې بېلې کړي.

پېښې د نړۍ په گوټ گوټ کې ګرځي — د طالبانو مالي مدیریت به د دوی په بریا یا ناکامۍ کې لوی رول ولوبوي. که دوی خلکو ته ووايي چې اندېښنه مه کوئ، دوی باید دوی ته دلایل ورکړي چې د نه کولو لپاره - خلک یو څه ثبوت ته اړتیا لري چې دوی د خونديتوب احساس کولی شي. که دوی د عامو افغانانو سره د پای ته رسولو په برخه کې مرسته ونکړي، عامه لاریونونه به ناګزیر شي او ځمکه به نوره هم ولرزوي. تر ټولو ښه سناریو دا ده چې طالبان په سمه توګه د هغه نسبي سولې پر بنسټ ولاړ دي چې په افغانستان کې د تیرو کلونو په پرتله منځ ته راغلي دي او د دوی منځ کې منځلارې سر ته رسیري. د دوی څخه ځینې به په پای کې د اصالحاتو لپاره فشار راوړي، په شمول په دیني ډګر کې، که نه نو، د دوی ځواک به لنډمهاله وي، لکه څنګه چې ټول منځلارې پوهیږي. له بلې خوا تر ټولو بده صحنه دا ده چې د هبت الله او قاضي القضاة حکیم په څېرو کې چې مور یې نبی نښانې لیدلې دي، د سختی دوام دی. او که د دوی داخلي اختلافات د تاوتریخوالي او ویشلو لامل شي، نو دا احتمال په خطرناکه توګه واقع کیږي، په ځانګړې توګه که طالبان د خپل وخت څخه غوره ګټه پورته کولو کې خنډ وکړي. طالبانو به اکثره ویل: تاسو ساعتونه لرئ خو وخت لرو. ټول هغه څه چې مور یې اوس کولی شو دا وګورو چې دوی د هغه وخت سره څه کوي چې دوی لري او امید لري، د انسانیت لپاره، چې تر ټولو غوره قضیه سناریو بریا ترلاسه کوي.

په نهایت کې، شاید که هغه کسان چې د افغانستان د برخلیک په ټاکلو کې یې دنده ترسره کوله، ډیر رحم او نور

پايله

فکر کول، شيان به نن ورځ توپير ولري. له بده مرغه، داسې نه ده. خو د ليکلو لپاره نورې پاڼې هم شته، تقدير لا هم پاتې دی. يوازې وخت به ووايي چې د نوي برخليک جوړونکي به په خپلو قلمونو څه وکړي - يو څوک يوازې دا اميد کولی شي چې دوی به د سولې او شعر په ژبه ليکي، نه د پرونيو لاسونو د کفر، شخړو او غمونو. شايد مسله په زړه کې زموږ ناپاک خوشبيني وه. آيا بهرنۍ مداخلې په خطرناکه توگه د استعماري هڅو په يادولو سره اغيزمنې ثابتې شوې؟ که په قطعي ډول د ويلو لپاره څه وي، هغه دا دي چې افغان ولس د ښه والي مستحق و، او دا هيله له لاسه نه ورکوي. موږ بايد بيا فکر وکړو چې نن ورځ طالبان څه او څوک دي. د يادولو وړ ده چې د ټوپک او هديرې څخه د يوې احتمالي او سولې په لور د عينکو ليردول د افغانستان د خلکو يو سوږ ارمان او له اوږده انتظار څخه تير شوی حق دی. د شاعرانو، عرفان او سرودونو په خاوره کې سوله ناشوني نه ده او نه هم ناشوني ده.

پيل يو هنتون پريس

ضمیمه I

د کلیدی مرستیالانو، د ریاستونو د رئیسانو، والیانو او نظامی قوماندانانو لیست

شیر محمد عباس ستانکزی، د بهرنیو چارو وزارت مرستیال ذبیح الله مجاهد، د
اطلاعاتو او فرهنگ وزارت مرستیال

خپرونه

د دفاع وزارت مرستیال ملا محمد فاضل مظلوم اخند

مولوي محمد قاسم فرید، د دفاع وزارت مرستیال (پالیسي او پلان)

د کورنیو چارو وزارت مرستیال ابراهیم صدر

د کورنیو چارو وزارت (پوهني او پرسونل) مرستیال مولوي نور جلال

د کرنې وزارت مرستیال سردار اعظم حقاني

عبدالله خان، د کورنیو چارو وزارت له نشه یي توکو سره د مبارزې معین

د کورنیو چارو وزارت (پالیسي او ستراتیژی) مرستیال مولوي شمس

الدین منصور

محمد بشیر، د سوداګرۍ وزارت مرستیال عظیم سلطان، د

سوداګرۍ وزارت مرستیال

د شهیدانو او معلولینو وزارت مرستیال شیخ مولوی عبدالحکیم

د پوهني وزارت مرستیال مولوي سعید احمد شهید خېل

ضمیمه

د کلیو د بیارغوني او پراختیا وزارت مرستیال مولوي عبدالرحمن حلیم
 د اطلاعاتو او کلتور وزارت مالي او اداري مرستیال مولوي عتیق الله عزیزی
 د اطلاعاتو او کلتور وزارت د خوانانو چارو مرستیال ملا فیض الله اخند
 د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرستیال ملا سعدالدین اخند
 د مالي وزارت مرستیال ملا ناصر اخند

مولوي عارف الله عارف، د انرژي او اوبو وزارت مرستیال
 مجیب الرحمن، د انرژي او اوبو وزارت مرستیال مولوي سیف الدین طیب، د
 مخابراتو وزارت مرستیال حاجي ملا محمد عیسی اخند

منرالونه او پترولیم

د طبیعي پېښو پر وړاندې د مبارزې وزارت مرستیال مولوي شرف الدین
 د طبیعي پېښو پر وړاندې د مبارزې وزارت دویم مرستیال عنایت الله شجاع
 حقاني

مولوي حمدالله زاهد، د تدارکاتو رئیس شیخ عبدالرحیم، د تدارکاتو
 مرستیال

د ملي امنیت ریاست مرستیال ملا رحمت الله نجیب

تاجمیر جواد، مرستیال د استخباراتو مشر

مولوي محمد زندانو رییس یوسف مستری، د زندانونو مرستیال ملا حبیب
 الله فضلي

مولوی کرامت الله اخندزاده سر د د

اداري اصلاحاتو او ملکی خدمتونو کمیسیون د سرحدونو او قبايلو چارو

وزارت مرستیال مولوي احمد طه

چاري

ضمیمه

ملا بری گل اخند د ۲۰۵ اتل قول اردو د ۲۰۵ قول اردو درستیزوال
 مل پاسوال عبدالرزاق اخند د الفاروق ۲۰۷ قول اردو درستیزوال
 د ۲۰۳ تندر قول اردو درستیزوال مولوي حزب الله
 حاجي مالي خان (د سراج الدين حقاني تره) د لوگر والي
 عبدالغني فايق، د بدخشان والي قدرت الله ابو حمزه، د بلخ والي اسحاق
 اخندزاده، د غزني والي.
 مولوي عبدالاحد طالب، د هلمند والي نور اسلامجر، د هرات والي.
 نثار احمد نصرت، د کندوز والي داوود مزمل، د ننگرهار والي
 مولوي قاسم خالد، د کونړ والي.
 محمد اسماعيل ترکمن، د تخار والي حفيظ الله پهلوان، د فارياب والي
 بختيار معاذ، د بغلان والي.
 قاري احسان الله بريال، د کابل والي محمد يوسف وفا، د کندهار والي
 سرچيني: د طالبانو دولتي ويب پاني او رسمي اعلانونه

ضمیمه II

د دارالعلوم حقانيه فارغين په افغانستان کي لوړ رتبه مقامونه لري

امير خان متقي، د بهرنيو چارو وزير عبدالحكيم
 اخنذزاده، لوی څارنوال
 د افغانستان د مركزي بانک مرستيال عبدالقدير حقاني
 د خوست والي محمد نبي عمري، د پكتيكا والي عبدالله مختار
 په سياسي چارو كې د لومړي وزير مرستيال مولوي عبدالكبير
 شهاب الدين دلاور، د كانونو او پټروليم وزير او په بهر كې د افغانانو سره د
 اړيكو د كميسيون مشر
 عبدالباقي حقاني، د لوړو زده كړو پخوانی وزير
 د ارشاد، حج او اوقافو وزير نور محمد ثاقب حقاني
 د مخابراتو وزير نجيب الله حقاني
 عبداللطيف منصور حقاني، د اوبو او انرژۍ وزير عبدالسلام حنفي صاحب، د
 لومړي وزير مرستيال
 د كورنيو چارو وزارت مرستيال نور جلال حقاني
 د كرنې وزارت مرستيال سردار اعظم حقاني

ضمیمه II

د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت مرستیال احمد طه حقاني
د افغانستان د طبیعي پېښو پر وړاندې د مبارزې د ادارې مرستیال عنایت الله

شجاع حقاني

علم گل حقاني، د پاسپورت رئیس عبدالحکیم شري، د عدليې وزیر

سرچینه: د دارالعلوم حقاني رسمي

د ډیجیټل یو هنتون پریس

ضمیمه III

د "بنخو د حقونو په اړه د امیرالمومنین فرمان" متن، د دسمبر 3، 2021

د الله په نوم چې ډېر زیات مهربان او ډېر مهربان دی ساینټ

د اسلامي امارت مشرتابه ټولو اړوندو ارګانونو، علماوو کرامو او قومي مشرانو ته لارښوونه کوي چې د بنخو د حقونو د تامین لپاره جدي اقدام وکړي.

1. د نکاح/نکاح په وخت کې د بالغې بنځې رضایت اړین دی (که څه هم دواړه باید مساوي وي او د فتنې خطر نه وي).
2. هېڅوک نشي کولای چې بنځې په زور او جبر سره واده ته اړ کړي.
3. بنځه مال نه دی، بلکې یوه پاکه او ازاده انسانه ده، چې هېڅوک یې د سولې او یا د دښمنۍ د ختمولو په بدل کې نه شي ورکولای.
3. د مېړه له مړینې وروسته چې "شرعي عدت" (څلور میاشتې او لس شپې یا حمل) تېرېږي، هېڅوک نشي کولی چې له کونډې سره د خپلوانو په ګډون په زور واده وکړي. یوه کونډه

ضمیمه III

- حق لري چي واده وکړي او يا خپله راتلونکي وټاکي. (که څه هم د مساوات اصول او د فتنې مخنيوی باید په پام کې ونیول شي.)
4. دا د کونډې شرعي حق دی چې د خپل نوي میره څخه "مهر" تر لاسه کړي.
  5. کونډه د خپل میره، اولاد، پلار او نورو خپلوانو په ملکیتونو کې د میراث حق او ثابته برخه لري. هیڅوک نشي کولی یوه کونډه له حقه محرومه کړي.
  6. هغه کسان چې څو ودونه لري (له یوې څخه زیاتې میرمنې) مکلف دي چې د شریعت له مخې ټولو بڼو ته حقوق ورکړي او د دوی ترمنځ عدالت وساتي.

د دغه فرمان د سم تطبیق لپاره اړوندو ارګانونو ته لارښوونه کېږي چې لاندې کړنې ترسره کړي:

1. د ارشاد، حج او اوقافو وزارت ته لارښوونه شوی، چې علماوو ته دې د خپلو مکتوبونو او تبلیغاتو له لارې د بڼو د حقونو په اړه خلکو ته پوهاوی ورکړي، چې له بڼو سره ظلم او د هغوی د حقونو نه ورکول د الله تعالی د ناراضی او د هغه د عذاب او غضب لامل کېږي.
2. د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت ته لارښوونه شوی چې د بڼو د حقوقو په اړوند مقالې په لیکلي او غږیزو وسیلو کې خپرې کړي او دغه راز لیکوالان او فعالان دې وهڅوي چې د بڼو د حقوقو په باب ګټورې مقالې خپرې کړي ترڅو د بڼو د شرعي حقوقو په باب د علماو او خلکو پام ځانته راواړوي. تر څو د روان ظلم مخه ونیول شي.
3. ستره محکمه باید ټولو محکمو ته لارښوونه وکړي چې په ځانګړي توګه د بڼو د حقونو لپاره غوښتنلیکونه وڅیړي

ضمیمه III

د کونډو حقونه او د هغوی مظلومیت په سمه او اصولي ډول تر څو بڼځي له ظلم څخه د خلاصون او د خپلو شرعي حقوقو د تر لاسه کولو څخه نا امید نه شي.

4. ولسوالان او ولسوالان باید د دغه فرمان په تطبیق کې له نومول شویو وزارتونو او سترې محکمې سره هر اړخیزه همکاري وکړي.

د اسلامي امارت د رهبري دفتر

۱۴۴۳/۰۴/۲۸ هجري قمري

1400/08/12 هجري شمسي

2021/12/03 گريگوريان

سرچينه: <https://www.alemarahenglish.af/special-decree>

د امير المومنين له خوا د بنځو د حقوقو په اړه صادر شوی

يادښتونه

پيژندنه: تاريخ خپل خان تکراروي

1. د افغانستان د کورنيو چارو له يوه پخواني وزير سره چې د ۲۰۲۲ کال د سپتمبر په مياشت کې د ولسمشر کرزي او ولسمشر غني دواړو نږدې همکار پاتې شوی و مرکه وکړه. "د طالبانو دوه بېلابېلې ډلې له دوو بېلابېلو لورو سره نږدې شوي وي،" او "د دوی تر منځ د يوې پراخې جگړې امکان چې د پنځه ميليونو ښارگوټی ويجاړ او خلکو ته به يې زيانونه وړول خورا لوی وو." د جزیاتو لپاره، وگورئ: <https://www.bbc.com/news/world-asia-59807737>
2. حسيبه اټکپال وايي: «د غني ټيم تماس درلودد ۲۰۱۴ کال په ټولپوښتنه کې له حقاني شبکې سره: نښل،» طلوع نيوز، د ۲۰۱۹ کال د سپتمبر په ۵، په: <https://tolonews.com> د افغانستان/غني-ډلې-د-حقاني-شبکه-2014-ټاکنو-نښل-سره-تماس درلود
3. د آی ایس آی له يوه پخواني جگپوړي پوځي افسر سره چې مستقيماً يې مرکه کړې وه هغه استدلال وکړ چې دا د پاکستان يوه هڅه وه چې له کابل سره اړيکې ښي کړي او په راتلونکي کې د پاکستان او افغانستان د ښو اړيکو لپاره د امريکا د خوښې وړ نوماند (د دوی په نظر) ملاتړ وکړي.
4. مرکه د يوه څيړونکي لخوا د 2021 کال د اگست په مياشت کې د 2022 کال د جولای په مياشت کې د ولسمشرۍ په مانۍ کې د يوه افغان چارواکي سره ترسره شوه.
5. محمد مدي، احمد خالد او سيد عبدالله نظامي، "گډوډۍ او گډوډي: د افغان حکومت جنون وروستي ساعتونه،" د بي بي سي نيوز، د سپتمبر په ۸، ۲۰۲۱ کي: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58477131>
6. د جينييفر هينسلر او کابلي اتود په حواله راغلي، "لور افغان چارواکي تور لگوي د

- افغان حکومت د "مشروعیت" کولو لپاره د متحده ایالاتو استازی، "CNN، د مارچ په 14، 2019 کی: <https://www.cnn.com/2019/03/14/politics/mohib-khalilzad-index.html> -افغانستان قطار
7. مادی او نور، "گډوډي او گډوډي: د افغان حکومت جنون وروستي ساعتونه".
8. Ibid.
9. کیتی گزن، "افغان ولسمشر جلا وطنی ته له تگ مخکي جلا شوی و"، "AP خبرونه د ۲۰۲۱ کال د اگست ۱۵مه: <https://apnews.com/article/race-and-ethnicity-2901e54d6268341d3caf936fef6313db>

يادښتونمتر 7-18 مخ پوري

10. مرکه، و اشنګین دي سي، د اګست ۱۵مه، ۲۰۲۱.
11. د ولسمشر بايډن د وينا متن، د اګست په 16، 2021
کي: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/08/16/remarks-by-president> - بايډن پر افغانستان
12. حسن عباس وګورئ، د طالبانو بيا ژوندي کول: د پاکستان - افغانستان په سرحد
کي تاوتریخوالي او افراطيت، د بيل پوهنتون پريس، 2015.
13. رويترز، د ۲۰۲۱ کال د جون په ۷مه: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/afghan-xpl-shuyi-phe-takan-orkoonki-lor-tlfaat-taوتریخوالی-07-06-2021> - سر تيري-
14. سوسنه جورج، "د امريکا د څار اداري د افغان امنيتي ځواکونو د سقوط جزئيات
ورکړي" د وشنګین پوسټد ۲۰۲۲ کال د می ۱۸مه: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/05/18/us-watchdog-taliban-security/>
15. په نتاشا ترک، ايگيل نگ او امندا ماکياس کي حواله شوي، " استخبارات د لور
نظم ناکامي - څنګه افغانستان دومره ژر د طالبانو لاس ته ولوېد،" CNBC، د
اګست په 16، 2021 کي: <https://www.cnn.com/2021/08/16/afghanistan-taliban-security/index.html>
16. سهيل شاهين وګورئ ټويټر حساب: <https://twitter.com/suhailshaheen1>
17. د ذبيح الله مجاهد ټويټر اکاونټ وګورئ: https://twitter.com/zabehulah_m33
18. کريګ ټيمبرګ او کريستيانو ليما، "د نن ورځي طالبان د ټولنيزو رسنيو پيچلي کړني
کاروي چي په ندرت سره د مقرراتو څخه سر غرونه کوي،" و اشنګین پوسټ، اګست
18، په 2021 کي: <https://www.washingtonpost.com/technology/2021/08/18/taliban-tolniz-midiya-beria/>
19. کاترين توربيک، "څرنګه چي طالبان په لويديځ کي د مشرو عيت د تر لاسه کولو
لپاره ټولنيز رسني کاروي، په کور کي ګډوډي کړي،" ABC نيوز، د اګست
19، 2021، په: <https://abcnews.go.com/Technology/taliban-social-media-look-for-legitimacy-west-sow-chaos/story?id=79500632>
20. کلپټن توماس، "افغانستان: شاليد او د متحده ايالاتو پاليسي: په لنډه توګه،" د
کانګرس تحقيقاتي خدمت، د اګست په 26، 2022 کي تازه شوي، مخ. 2-3، په:
<https://csreports.congress.gov/product/pdf/R/R45122>
21. سوسنه جورج، "د افغانستان پوځي سقوط: غير قانوني معاملي او ډله ايزي ليري
کول،" و اشنګین پوسټ، د اګست په 15، 2021 کي: <https://www.washingtonpost.com/world/2021/08/15/afghanistan-military-collapse-taliban/>
22. ډيويد زوچينو وګورئ، "نښت او فتح: د طالبانو ستراتيزي چي افغانستان يي
نيولي،" نيويارک ټايمز، د اګست په 18، 2021 کي: <https://www.nytimes.com/2021/08/18/world/asia/taliban-victory-strategy->

afghanistan. html

23. ياروسلاو تروفيموف او مارگيريتا ستانکاتې، "د طالبانو پټو فعالانو کابل او نور افغان ښارونه له دننه څخه ونيول"، وال سټريټ ژورنال، د نومبر په 28، 2021 کي: <https://www.wsj.com/articles/taliban-covert-opera> - نیول شوي-د-کابل-نور-افغان-ښار-څخه-د-11638095401 څخه
24. د کامران بخاري سره تليفوني مرکه، جولای ۲۰۲۲.
25. د جزياتو لپاره، وگورئ حسن عباس، د پاکستان اتومي بم: د دفاع کيسه، مخنيوی او انحراف، د اکسفورډ پوهنتون پريس، 2018، 172-174 مخونه.
26. حسن عباس، "په پاکستان کي د افراطيت او ترهگري رجحانات" CTC Sentinel, vol. 14، نه. 2 (فيروري 2021): 44-53، په: <https://ctc.usma.edu/extremism> - او-د-ترهگري-چلند-په-پاکستان-کي-بدلون-متحرک-او-نوي-ننگوني/

يادښتونه 23-32 مخ ته

27. راجر فشر او ويليم ايل اوري، هو ته رسيدل: خبرې اترې د ورکولو پرته تړون، بينگوين، دوهم چاپ، 1991.
28. عبدالحکيم حقاني، الاماره الاسلاميه نظامه [اسلامي امارت او د هغه نظام]، مکتبه دارالعلوم الشريعه، ۲۰۲۲.

1 د کابل لاره: پټه معامله، نوي طالبان او بود کارتونو کور

1. د اياز گل په حواله، "امريکا او طالبانو د افغان سولي تاريخي تړون لاسليک کړ"، VOA، د فبروري په 29، 2020
کي: https://www.voanews.com/a/south-central-asia_us-taliban-history-afghan-peace-agreement/6185026.html
2. د سټيو کول او ادم انتوس په حواله، "په افغانستان کې د متحده ايالاتو د ديپلوماتيکو ناکامی پټ تاريخ"، نيويارکر، د دسمبر په 20، 2021 کي: <https://www.newyorker.com/magazine/2021/12/20/the-secret-history-of-afghanistan-peace-agreement>
3. د لومړنيو ننګونو په اړه د جزياتو لپاره، د کرکيج نړيواله ډله وګورئ، د سولي په اړه د طالبانو د نظرياتو راټولول، راپور شميره 11، د اګست 11، 2020، په دې ځای کي: <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/311-taking-stock>
4. ماتيو ايکينز، "د کابل د سقوط دننه"، نيويارک ټايمز د ۲۰۲۱ کال د دسمبر ۱۰ مه: <https://www.nytimes.com/2021/12/10/magazine/fall-of-kabul-afghanistan.html>
5. ظاهر خان، "د طالبانو مشر ملا عمر په 2013 کي د کراچي په يوه روغتون کي مړ شو، افغانستان"، ايکسپريس تريبيون (پاکستان)، د جولای په 19، 2015 کي: <https://tribune.com.pk/story/928571/afghan-taliban-leader-mullah-omar>
6. د جزياتو لپاره، کيب کلارک وګورئ، "د ملا برادر خوشي کول: د څه لپاره مذاکرات؟" د افغانستان د تحليلگرانو شبکه، د ۲۰۱۳ کال د سپتمبر ۲۱، په: <https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/war-and-peace/the-mulla-bradar-was-happy-d-mulla-bradar-was-happy-d-mulla-bradar-was-happy/>
7. مارک مازيتي او جين پرليز، "سي آی ای او پاکستان په ګډه کار کوي، مګر دا کار په احتياط سره کوي"، نيويارک ټايمز، د فبروري په 25، 2010 کي: <https://www.nytimes.com/2010/02/25/world/asia/25intel.html?ref=todayspaper>
8. "ISI د ملا عمر د مړيني خبر پټ کړی: د پښاګون پخوانی چارواکی"، اګنامک ټايمز (انډيا)، د اګست په 16، 2015 کي: <https://economictimes.indiatimes.com/2010/02/25/world/asia/25intel.html?ref=todayspaper>
9. سمیع یوسفزی، "نوی مشر د طالبانو په منځ کي معتدله څېره ده؟" CBS نيوز، د سپتمبر 10، 2015، په: <https://www.cbsnews.com/news/taliban>

- مشر-ملا اختر-منصور-اروپا-افغانستان-د سولي خبري/
 10. وگورئ "د امنيت شورا د 1988 بنديزونو کمیټه د بنديزونو په لیست کې یو نوم
 تعدیل کوي"، د ملگرو ملتونو مطبوعاتي اعالمیه، د دسمبر 23، 2016، په
 کې: <https://www.un.org/press/en/2016/sc12656.doc.htm>
 11. اویس جعفر، "د افغان طالبانو مشر په مکرر ډول دوی ته سفر کاوه" خبرونه
 ۲۰۱۶ کال د می ۲۳مه:
<https://www.thenews.com.pk/latest/122118>-افغان- د طالبانو-
 مشر-ملا منصور-په مکرر ډول-دوی ته سفر کوي
 12. مرکه په واشنگټن ډي سي کې، اگست ۲۰۲۲.

يادښتونه 32-40 مخ ته

13. عبدالباسط "د ملا اختر منصور په مشرۍ د افغان طالبانو راتلونکي" د تروريزم سره د مبارزې رجحانات او تحليلونه، vol. 7، نه. 10 (نومبر 2015): 9-13.
14. حقيقت د رحيم الله يوسفزي په ليکنه کې راغلي دي: «بي اتفاقي د ماتي په پرته، خبرونه، د اگست 9، 2015، په: <https://www.thenews.com.pk/tns/detail/559174> اتفاقي-بلکې ماتي
15. د جزياتو لپاره، د رحيم الله يوسفزي "د طالبانو د اختلافاتو د حل لپاره د منځگړيتوب هڅې" وگورئ، خبرونه، د اگست په 6، 2015 کې: <https://www.thenews.com.pk/> چاپ/55083-د-طالبانو-د-منځگړيتوب-د-حل-کولو-پر-هڅه-کوښښ
16. باسط، "د ملا اختر منصور په مشرۍ د افغان طالبانو راتلونکي"، مخ. 10.
17. جوزف گولډسټين، "د طالبانو نوی مشر د توطيې او د جگړې په ډگر کې د برياً سره خپل واک پياوړی کوي"، نيويارک ټايمز، د اکتوبر 4، 2015.
18. د ملا منصور د پېژندگلوۍ او د هغه د مرستيالانو د انتخاب لپاره، ايم الياس خان وگورئ، "پروفایل: د طالبانو مشر ملا اختر منصور"، د بي بي سي نيوز، د می په 22، 2016 کې: <https://www.bbc.com/news/world-asia-34405035>. د اميرل مولن د اقتباس لپاره، وگورئ "د متحده ايالاتو ايډمرل: 'حقاني د پاکستان د آی ايس آی ريښتيني لاس دی'،" د بي بي سي نيوز، د سپټمبر 22، 2011 په: <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-15026909>
19. عبدالحی مطمين، ملا محمد عمر، طالبان او افغانستان، افغان خپرنډويه ټولنه (کابل)، 2017، مخ. 338.
20. د جزياتو لپاره، نیک رابرتسن او جيمي کرافورډ وگورئ، "اوباما: د طالبانو د مشر مړينه د 'ملی ډبره' نښه ده"، CNN، د می 23، 2016، په کې: <https://www.cnn.com/2016/05/21/politics/us-conducted-airstrike-against-taliban-leader-mullah-mansour/index.html>
21. د جون بون او سن اينجل راسموسن په حواله، "په پاکستان کې د امریکا د بي پيلوټه الوتکې بريد د طالبانو مشر ملا منصور ووژه"، گارډين، د می په 22، 2016 کې: <https://www.theguardian.com/world/2016/may/21/us-airstrike-taliban> مشر-ملا اختر-منصور
22. "د افغان طالبانو جلا شوي ډلي ملا رسول د مشر په توگه ونوماوه"، بي بي سي نيوز، د 2015 کال د نومبر په 4مه: <https://www.bbc.com/news/world-asia-34719314>
23. رابرتسن او کرافورډ، "اوباما: د طالبانو د مشر مړينه د يو مهم پړاو نښه ده."
24. پروفایل: د طالبانو نوی مشر مولوي هبت الله اخنډزاده" د بي بي سي خبريال ډ، 2016 کال د می 26مه: <https://www.bbc.com/news/world-asia-36377008>
25. "هيبت الله اخنډزاده: د طالبانو سيوري لاندې ستر مشر چې زوی يې خانمرگی بريدگر و"، رويترز، د سپټمبر په 7، 2021 کې: <https://www.reuters.com/> نړۍ/هيبت الله-اخنډزاده-سيوري-طالبان-

- لوی-مشر-د چا- زوی بي خان وژنه- ۲۰۲۱-۰۹-۰۷ /
26. د جزياتو لپاره، شيرينه قاضي وگورئ، "د طالبانو نوی مشر ملا هيبت الله څوک دی اخونزاده؟" الجزيره، د می ۲۶، ۲۰۱۶، په: <https://www.aljazeera.com/news/2016/5/26> /د-طالب-نوی-مشر-ملا-هبت-الله-اخونزاده-څوک دی
27. "پيژندنه: د طالبانو نوی مشر مولوي هبت الله اخنزاده،" د بي بي سي خبر.
28. د قانون پلي کونکو چارواکو سره خبري اتري چي د پاکستان په کوټه کې بي دنده ترسره کوله او د هغه فعاليتونه بي تعقيب کړل.
29. کارتر ملکاسيان، په افغانستان کې د امريکا جگړه: تاريخ، د اکسفورډ پوهنتون پريس، ۲۰۲۱ مخ. ۴۰۵.
30. Ibid، مخ. ۴۰۸.
31. Ibid.

يادښتونه 41-49 مخ ته

32. د يوې مفصلي ارزونې لپاره، اتل احمدزی وگورئ، "د ژوند کولو لپاره مړينه: د امرگ سره مينه کيسه چې د طالبانو د ځان وژونکو بريدونو چلوي،" د تروريزم په اړه ليد، توک. 15، نه. 1 (فبروري 2021): 17-38.
33. ملکاسيان، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخ. 417.
34. ضياء الرحمن، د کراچي - افغانستان لينک افشا کول، د ناروي د سولي جوړونې د سرچينو مرکز راپور، دسمبر 2013 کې: <https://www.files.ethz.ch/isn/175236/62255901a49df8d77e0e33b4611a4270.pdf>; هم وگورئ جيف ستين، "راپور: د پاکستان جاسوسي ادارې ملا عمر روغتون ته رسولي،" واشنګټن پوسټ، د جنوري په 18، 2011 کې: http://voices.washingtonpost.com/spy-talk/2011/01/mullah_omar_treated_for_heart.html
35. لين اوډونيل او ميرويس خان، "د طالبانو مشرتابه د سولي د خبرو په څنډه کې په گډوډۍ کې دی،" فارن پاليسي، د می په 29، 2020 کې: <https://foreignpolicy.com/2020/05/29/> د طالبانو-مشرتوب-بي نظمي-کورونا-کوويډ-د سولي خبرې/
36. داود اعظمي، "قطر څنگه د طالبانو کوربه توب وکړ،" د بي بي سي نيوز، د جون 22، په 2013 کې: <https://www.bbc.com/news/world-asia-23007401>
37. نظر محمد مطمین، د طالبانو له مشرانو سره شپږ ورځې، د ډنمارک خپرنډويه ټولنه (کابل)، ۲۰۱۹ مخ. 173، لکه څنگه چې په ملکاسيان کې په تفصيل سره تشریح شوي، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخونه 307-309.
38. عبدالحی مطمین، طالبان: له دننه څخه يو نازک تاريخ، د اليکس لخوا ايډيټ شوی سټريک وان لپنسونټين، سبا امتياز او فيلکس کوهن، لومړی مسوده خپرونه، ۲۰۱۹، مخونه ۲۶۱-۲۶۳.
39. ميمفيس بارکر او جولین بورگر وگورئ، "طالبانو يو ليک خپور کړ چې په کې يې له امريکا څخه د افغان سولي د خبرو د پيل غوښتنه کړې ده،" گارډين، د فبروري په ۱۴، ۲۰۱۸ کې: <https://www.theguardian.com/world/2018/feb/14/taliban-publish-letter-calling-US-Start-Afghan> د سولي خبرې
40. Ibid. د ترمپ ستراتيژي په هغه وخت کې د متحده ايالاتو نظامي قوماندانانو ته ډير واک وړانديز وکړ چې د طالبانو قوي مرکزونه په نښه کولو لپاره نظامي ځواک وکاروي.
41. Ibid.
42. ډينيل بايمن او سټيوان سايمن وگورئ، "په افغانستان کې د ترمپ زياتوالی،" بهرنيو چارو، سپټمبر 2017، دلته: <https://www.foreignaffairs.com/articles/afghanistan/2017-09-18/ترمپ-سرج-افغانستان>
43. کيون پونیا وگورئ، "په افغانستان کې د ترمپ د هوايي جگړې لگښت حساب کول،" د بي بي سي خبرونه ۲۰۱۸ کال د جون ۷ مه: <https://www.bbc.com/news/world-asia-44282098>
44. ملکاسيان، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخونه 408-410.
45. شيرينه قاضي: "افغانستان: طالبان د اختر له اوربند سره سم جگړه بيا

- پيلوي"الجزيره ۲۰۱۸ كال د جون
 ۱۸مه: <https://www.aljazeera.com/news/2018/6/18/> په افغانستان
 كي-طالبانو-د جگړي بيا پيل-د اختر-اور بند-پاي ته ورسيد
 46. ملكاسيان، په افغانستان كي د امريكا جگړه، مخونه 424-425.
 47. Ibid.
 48. مجيب مشعل او تيمور شاه، "طالبان وړانديز كوي چي له امريكا سره تر معاملي
 مخكي په افغانستان كي تاوتريخوالي كم كړي"، نيويارك تايمز، د جنوري په
 ۱۶، ۲۰۲۰
<https://www.nytimes.com/2020/01/16/world/asia/afghanista-n-taliban.html>
 49. د مثال په توگه، د اندريو واټكينز "د طالبانو توپه كېدل: ستاسو د تصور يوه
 انځور؟" وگورئ. د راکز پر جگړه، د ۲۰۱۹ كال د سپټمبر ۴مه: <https://warontherocks.com/2019/09/taliban-fragmentation-a-figment-of-your-til/>
 50. ملكاسيان، په افغانستان كي د امريكا جگړه، مخ. ۴۲۷.

يادښتونه 49-61 مخ ته

51. سوسنه جورج، "سياسي سياستوال، عالمان او د شوروي د دوري جنگيالي: د طالبانو ټيم د سولي خبرې اترې کوي"، واشنگتن پوسټ، د سپټمبر په 20، 2020
https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/afghan-taliban-peace-talks/2020/09/30/a5333540-f859-11ea-85f7--5941188a98cd_story.html
52. د شېر محمد عباس ستانکزي پېژندنه، وگورئ: http://www.afghan-bios.info/index.php?option=com_afghanbios&id=2486&task=view&total=39&w&total=39
53. سمرين سرور، "شير محمد څوک دی؟ عباس ستانکزی، د طالبانو مشر چې په دهرادون کې يې په IMA کې روزنه کړې ده،" د چاپ، د اگست په ۲۹، ۲۰۲۱
[https:// theprint.in/world/who-is-sheer-mohammad-abbas-stanikzai-the-taliban-meshr-je-roz-شوی-په-دهرادون-کې-په-ایما-کې/724264/](https://theprint.in/world/who-is-sheer-mohammad-abbas-stanikzai-the-taliban-meshr-je-roz-شوی-په-دهرادون-کې-په-ایما-کې/724264/)
54. له يوه امريکايي چارواکي سره مرکه چې د خبرو اترو سره اشنا ده، واشنگتن ډي سي، د جون ۱۳مه، ۲۰۲۲.
55. ملکاسيان، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخ. ۴۲۶.
56. مشعل او شاه، "طالبانو وړانديز وکړله امريکا سره تر هوکړې مخکې په افغانستان کې تاوتریخوالی کم کړو
57. مرکه په اسلام اباد کې، سپټمبر ۲۰۲۲.
58. ملکاسيان، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخ. ۴۳۱.
59. Ibid.
60. کريگ ويټ لاک، د افغانستان کاغذونه: د جگړې پټ تاريخ، سايمن او شسټر، 2021، مخ. ۲۷۲.
61. مجيب مشعل، "يو وخت په گوانتنامو کې زنداني وو، اوس پنځه طالبان د سولي په خبرو کې له امريکا سره مخامخ دي"، نيويارک ټايمز، د مارچ په ۲۶، ۲۰۱۹
<https://www.nytimes.com/2019/03/26/world/asia/taliban-guantanamo-afghanistan-peace-talks.html>
62. Ibid.
63. ملکاسيان، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخ. ۴۳۵.
64. مرکه، لندن، اکتوبر ۲۰۲۰.
65. ملکاسيان، په افغانستان کې د امريکا جگړه، مخ. 409.
66. د جزياتو لپاره، جوناتن شروډن وگورئ، "د افغانستان د امنيتي ځواکونو له سقوط څخه درسونه"، CTC Sentinel، vol. 14، نه. 8 (اکتوبر 2021): 61-45، په: [https:// ctc.westpoint.edu/lessons-from-the-collapse-of-afghanistans-security-forces](https://ctc.westpoint.edu/lessons-from-the-collapse-of-afghanistans-security-forces/)
67. اياز گل، "طالبانو د سياسي پخلاينې لپاره د غني غوښتنه رد کړه،" VOA، د اپريل په 16، 2018 کې: <https://www.voanews.com/a/taliban-rejects-ghani-call-for-political-reconciliation/4349927.html>
68. مجيب مشعل، "ولسمشر، سفير او طالب: درې ژوندونه د جگړې له لارې جوړ شوي او په بهر کې زده کړې کوي"، نيويارک ټايمز، د فبروري په 16، 2019
[کې: https://](https://)

www.nytimes.com/2019/02/16/world/asia/afghanistan-ghani-khalilzad-stanekzai.html

.Ibid .69

70. د غوندي جزئيات په لوک موگلسن کې ذکر شوي، نيويارکر، د ۲۰۱۹ کال د اکتوبر په ۲۱مه: <https://www.newyorker.com/magazine/2019/10/28/the-shattered-afghan-dream-of-peace>

newyorker.com/magazine/2019/10/28/the-shattered-afghan-dream-of-peace

71. ويټ لاک، د افغانستان کاغذونه، مخ. ۲۷۲.

72. ليندسي گراهام او جیک کيبن، "مور نشو کولی خپل امنيت هيجا ته په ځانگړي توگه طالبانو ته وسپارو"، واشنگتن پوسټ، د اگست په 28، 2019 کي:

<https://www.washingtonpost.com/opinions/2019/08/28/afghan-war-must-not-talibans/?noredirect=on>

73. موگلسن، "مات شوی افغان د سولي خوب."

يادښتونه 62-75 مخونو ته

74. ملک‌اسيان، په افغانستان کې د امریکا جگړه، مخ. ۴۳۷.
75. Ibid، مخ. ۴۴۰.
76. Ibid، مخ. ۴۴۶.
77. د DC ميشته د سويلي آسيا د کارپوه سره مرکه چې د خبرو اترو په اړه يې د 2022 په جولای کې له خلیلزاد سره څو ځله مرکه کړې.
78. ملک‌اسيان، په افغانستان کې د امریکا جگړه، مخ. ۴۵۸.
79. د امریکا د بهرنیو چارو وزارت په ویب پاڼه کې د تړون د بشپړ متن لپاره، وگورئ: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/02/Agreement.pdf>. 02.29.20 لپاره
80. سټیو کول او ادم اینټوس، "په پاکستان کې د متحده ایالاتو د ډیپلوماتیکو ناکامی پټ تاریخ"، نیویارکر، د دسمبر په 10، 2021 کې: <https://www.newyorker.com/magazine/2021/12/20/the-secret-history-of-the-us> ډیپلوماتیک-ناکامی-په افغانستان کې
81. فرود بیزان: طالبانو ولې د بین الافغاني خبرو اترو لپاره یو سخت دريځه مرکچي وټاکه؟ د ازادې اروپا رادیو، د ۲۰۲۰ کال د سپتمبر ۱۰مه: <https://www.rferl.org/a/why-did-the-taliban-appoint-a-hard-line-chief-negotiator> 30832252 لپاره
82. شهزاده ذوالفقار، "طالبان بمقابله اسلامي دولت"، د خبرونو لپاره ۲۰۲۰ کال د جنوري ۱۹مه: <https://www.thenews.com.pk/tns/detail/599989-taliban-vs-islamic-state>
83. په ایکنز کې راغلي دي: "د کابل د سقوط دننه".
84. "په افغانستان کې د متحده ایالاتو د ځواکونو د وتلو په اړه د ولسمشر بایدن څرگندونې"، سپینه مانی، د جولای په 8، 2021 کې: <https://www.whitehouse.gov/> د لنډې کوتي واقعي-تبصرې/08/07/2021 د ولسمشر لخوا- بایدن-په افغانستان کې-د امریکا-ځواکونو-ځواکونه/
85. ویب لاک، د افغانستان کاغذونه، مخ. ۲۷۴.
86. "په مطبوعاتي کنفرانس کې د ولسمشر بایدن څرگندونې"، سپینه مانی، د جنوري په 19، 2022 کې: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/> 2022/01/19 د-ولسمشر-بایدن-په-مطبوعاتي-کنفرانس-کې-6/تبصرې
87. پیټر برگن، "نظر: له افغانستان څخه د بایدن د وتلو پریکړه نوره هم خرابه ښکاري یو کال وروسته"، CNN، د اګست په 12، 2022 کې: <https://www.cnn.com/2022/08/09/afghanistan-look-ahead/index.html> نظر/افغانستان-د-یو-کال-وروسته-برگن؛ د غني حکومت د کړنو په اړه: وگورئ: "د افغانستان د هیواد راپور 2022"، BTI، په کې: <https://bti-project.org/en/reports/country-report/AFG>

2 له بغاوت څخه تر حکومتوالی پورې: نن په افغانستان کې څوک دي

1. د عايشه تنظيم او اياز گل په حواله، "راپورونه: طالبان کابل ته ننوتې"، VOA،

د اگست په 15، 2021 کې: https://www.voanews.com/a/us-afghanistan-troop-withdrawal_reports-taliban-enter-kabul/6209594.html

2. جیم سکیوتو، زاكري كوهن او كاپلي اتوډ، "د افغانستان په اړه د متحده ایالاتو استخباراتي ارزونې په هیواد کې د طالبانو د نیولو د اچټک سرعت' خبرداری ورکوي"، CNN، د جولای 16، 2021، په: <https://www.cnn.com/2021/07/16/politics/us-intel-kabul-index.html>

3. رویترز، د اگست په 10، 2021 کې د "بایدن په وینا افغان مشران باید د خپل ملت لپاره جگړه وکړي" لکه څنګه چې د طالبانو لاسته راوړنې: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/> د طالبانو کنټرول-د-افغان-شمال-اوسیدونکي-د-وزن-اختیارونه-10-08-2021/

4. د جزیاتو لپاره، ډیویډ زوچینو او فهیم عابد وګوری، "د افغانستان په لویو لارو کې، حتی پولیس د طالبانو د مالي راتلونکو څخه ویره لري"، نیویارک ټایمز، د نومبر 1،

یادبنتونه 75-85 مخونو ته

- په 2020 کی:
<https://www.nytimes.com/2020/11/01/world/asia/afghanistan-taliban-bribery.html>
5. د طالبانو د نیولو او په پایله کې د گډوډۍ د انځورونو لپاره، "کابل د طالبانو له نیولو یوه ورځ وروسته" وگورئ، الجزیره، د اگست په 16، 2021 کی:
<https://www.aljazeera.com/gallery/2021/8/16/in-pictures-kabul-the-day-after-the>
6. رویترز، د ۲۰۲۱ کال د اگست ۱۶مه: «د کابل په هوایي ډگر کې د وپرونکي صحنې په داسې حال کې چې افغانان هڅه کوي له طالبانو وتبني» کابل-هوایي ډگر-افغان-د-تبنتي-طالبان-16-08-2021-
<https://www.reuters.com/world/asia-pacific/frantic-kabul-air-raid-taliban-16-08-2021/>
7. د حسن عباس په حواله، "په پاکستان کې سیاسي تمایلات او د کابل-طالبانو له خبرو اترو څخه څه تمه لري: د جنوبي اسیا له پوه ډاکټر مارون وینبام سره خبرې،" د ستراتیژیکو مطالعاتو لپاره د ختیځ سويلي اسیا مرکز ته نږدې د مرکي لړۍ، اکتوبر 2020 کی:-
<https://nesa-center.org/political-trends-in-kabul-taliban-remember-afghanistan-16-08-2021/>
8. حمزه محمد او رامی اللهوم، "طالبان د غني له تبنتي وروسته د افغانستان ولسمشرۍ مانۍ ته ننوتې،" الجزیره، د اگست په ۱۵، ۲۰۲۱ کی:-
<https://www.aljazeera.com/news/2021/8/15/taliban-continues-advances-captures-key>
9. Ibid.
10. ایکنز، "د کابل د سقوط دننه." Ibid.
11. Ibid.
12. نوید صدیقی: "اندیننه مه کوئ، هرڅه به سم شي" د آی ایس آی مشرد کابل لیدنه، "دان، د سپټمبر په ۴، ۲۰۲۱ کی:
<https://www.dawn.com/news/1644463>
13. حبیب اکرم، هم، طالبان او افغانستان، AKS خپرونه، 2022، مخونه 229-230.
14. Ibid، مخ. ۲۳۴.
15. Ibid، مخ. ۲۳۳.
16. Ibid.
17. د جون لی اندرسن په حواله، "طالبان د قدرت له واقعیتونو سره مخامخ دي،" نیویارکر، د فبروري په ۲۸، ۲۰۲۲ کی: <https://www.newyorker.com/magazine/2022/02/28/the-taliban-confront-the-realities-of-power-afghanistan>
18. جان هډسن، "د CIA مشر ویلیم برنز په کابل کې د طالبانو له مشر عبدالغني برادر سره پټه ناسته وکړه،" واشنگټن پوسټ، د اگست په 24، 2021 کی:
https://www.washingtonpost.com/national-security/burns-afghanistan-baradar-biden/2021/08/24/c96bee5c-04ba-11ec-ba15-9c4f59a60478_story.html
19. الجزیره، د اگست په ۱۷مه، "طالبانو 'بخښنه اعلان کړه،' بنځو ته رسېږي." په

- 2021 کې: -<https://www.aljazeera.com/news/2021/8/17/taliban-announces>
 بخښنه-غوښتنه-بڼځو-د-دولت-دولت-يوځای کېدل
 20. د جورج رايټ په حواله، "افغانستان: د طالبانو پراسرار وياند په پای کې خپل
 مخ ښکاره کوي،" د بي بي سي نيوز، د اگست په 17، 2021
 کې: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58250607>
 21. "په کابل کې د طالبانو د لومړي خبري کنفرانس نقل،" الجزيره، اگست په 17،
 2021
 -<https://www.aljazeera.com/news/2021/8/17/transcript-of-taliban-lomri-priis-kenfrans-kabil>
 طالبان-لومړی-پریس-کنفرانس-کابل
 22. Ibid.

يادښتونه ۸۶-۹۲ مخ ته

23. احمد الهامي، پيټريشيا زينجرل او مايکل مارتينا، "د کابل بريدونو سخت مخالف اسلامي دولت بېرته د متحده ايالاتو ليدونو ته ورساوه"، الجزيره، د اگست په 26، 2021 کې: <https://www.reuters.com/world/islamic-state-claims-responsibility> /۲۶-۰۸-۲۰۲۱/
24. اندرسن، "طالبان د قدرت له واقعيتونو سره مخامخ شئ." ليز دوکت وگورئ، "سخت دريځي د طالبانو په نوي حکومت کې کلبيدي پوستونه ترلاسه کوي"، د بي بي سي نيوز، د سپټمبر 7، 2021، په دې ځای کې: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58479750>
26. "پروفایل: محمد حسن اخند، د طالبانو د حکومت مشر"، الجزيره، د ۲۰۲۱ کال د سپټمبر ۷مه: <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/7/> پروفایل-محمد-حسن-اخوند-د-طالبانو-دولت-مشر
27. له محمد اسرار منډي سره مرکه، د ۲۰۲۱ کال د دسمبر په مياشت کې. دا هم وگورئ: "حقيقت باکس: محمد حسن اخند: د طالبانو پخوانی مشر د افغانستان سرپرست صدراعظم شو"، رويترز، د سپټمبر په ۷، ۲۰۲۱ کې: <https://www.reuters.com/world-mshr-shoy-srprst-afgan-07-09-2021/>
28. پلوبي مونسې، "د طالبانو پټ معتدل"، OZY، ورځنی خوراک، د سپټمبر 11، 2019، وگورئ: <https://www.ozy.com/news-and-politics/is-the-man-چا-د-نجو-نو-تعليم-د-طالبانو-اعتدال-96449/>
29. د فرود بيزان په حواله، "د طالبانو د نوي نظامي مشر ملا يعقوب راڅرگندېدل"، د ازادۍ اروپا راڼيو، د اگست په 27، 2020 کې: <https://www.rferl.org/a-malay-yaqub-d-d-طالبانو-نوي-پوځي-مشر-30805362.html>
30. Ibid.
31. عبدالصيد، "طالبان څنگه تنظيم شوي"، VOA، د سپټمبر په 5، 2021 کې: https://www.voanews.com/a/us-afghanistan-troop-withdrawal_analysis-how-are-taliban-organized/6219266.html
32. اندريو وايټکنز، "د طالبانو د سرپرست حکومت په اړه پنځه پوښتنې"، USIP، د سپټمبر په 9، 2021 کې: <https://www.usip.org/publications/2021/09-خاگر-حکومت>
33. وگورئ: <https://twitter.com/ImranKhanPTI/status/1439158625243648002>
34. د لومړي ځل لپاره د کابينې پراخوالی وگورئ "طالبانو د مرستيالانو نومونه، د ټولو نارينه کابينې دوه چنده کم کړي، الجزيره، د سپټمبر 21، 2021، په دې ځای کې: <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/21/taliban-name-deputy-ministers-double> -name-deputy-ministers-double 23 نومبر 2021 د دوهم تمدید په اړه، وگورئ: "طالبانو لنډمهاله کابينه پراخه کړه، 27 نوي غړي يې نومول شوي"، WION، د نومبر 23، 2021، په: <https://www.wionews.com/south-asia-کابينه-27-نوي-غړي-نومونه-431429>
35. "د افغانستان د سرپرستو طالبانو کابينې لومړی غونډه وکړه"، د آزادې اروپا

رادیو - ازادی رادیو، د اکتوبر په ۴، ۲۰۲۱ کی:
<https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-taliban-first-cabinet-meeting/31492503.html>

36. د ډاکټر عبداللطیف نظري ژوندلیک په دي ځای کې:
http://www.afghan-bios.info/index.php?option=com_afghanbios&id=5145&task=view&total=8start=536&Itemid=2&09

37. ضیا الرحمن: "د افغانستان نوي طالب مشران چیرته بنوونځي ته تلل" نیویارک
 ټایمز، د ۲۰۲۱ کال د نومبر ۲۵مه: <https://www.nytimes.com/world/asia/pakistan-taliban-afghanistan-25/11/2021>

38. "حقیقت چیک: لومړی وزیر عمران غلط دی. حقاني په افغانستان کې کومه قبيله نه ده
 د جمعي ورځد ۲۰۲۱ کال د سپتمبر ۱۵مه:
[/https://www.thefridaytimes.com/madrassa.html](https://www.thefridaytimes.com/madrassa.html)

يادښتونه 92-108 مخ ته

- 15/09/2021 تي-چيک-پي ايم-عمران-غلط-حقاني-دي-په قوم-کي-نه دي-افغانستان/
39. د عبدالحکيم شريري پروفایل دلته وگورئ: <https://moj.gov.af/en/brief-biography-jalal-talabani-shaykh-al-hadith-moloy-abd-al-hakim-sharik-ed-alt-uzir>
40. د جزياتو لپاره، شفيق احمد وگورئ، "څوک د طالبانو په موقت حکومت کې"، AA، د سپتمبر 9، 2021، په دي ځای کې: <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/2360424>؛ لنډو پروفایلونو لپاره، وگورئ: <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/key-leaders-of-taliban-the-students-of-warfare/2338048>
41. "د افغانستان د کرکټ بورډ مشر له دندې گوښه شو"، دان، سپتمبر 22، 2021، په: <https://www.dawn.com/news/1647685>
42. د انټونيو گيوسټوزي د مفصلو نظرونو لپاره، وگورئ "په افغانستان کې شخړه: د سيمه ايز امنيت يوه نوې نقشه او د طالبانو له واک څخه د دولت جوړونې اغيزې"، د IISS پيښې وډيويو، د می 11، 2022، په کې: <https://www.iiss.org/events/2022/05/conflict-in-afghanistan>
43. د افغان بېرغونو د تاريخ لپاره، اليا چغتې او حشمت مصلح وگورئ، "انفوگرافیک: د کلونو په اوږدو کې د افغانستان بېرغونه"، الجزيره، د اگست 19، 2021، په دي ځای کې: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/19/infographic-what-d-afghanistan-nouy-birgh-bnkaray-lake-muqabil-eml>
44. د کتاب د عمومي کتنې لپاره د جواد برهاني «اسلامي امارت» ته مراجعه وکړئ او سيستمونه: د طالبانو د دولت منشور ته يوه کتنه، "جون 2022، په: <https://reporterly.net/latest-stories/the-islamic-emirate-and-systems-an-d-talibanu-d-dolt-mnshor-p-h-څېړنه-1/>
45. "د عبدالحکيم حقاني کتاب ته يوه کتنه، د انسټيټوت لپارمختيخ سټراټيژيک مطالعات، ايران، د ۲۰۲۲ کال د اکتوبر ۱۶مه: <https://www.iess.ir/en/analysis/3149/>
46. احمد مختار، "طالبان بنځي د کالج د داخلي په ازموينو کې په هغو مضامينو کې منع کوي چې 'ډير ستونزمن' گڼل کېږي"، CBS نيوز، د اکتوبر 14، 2022، په: <https://www.cbsnews.com/news/taliban-blocks-women-college-entrance-exams>

3 طالبان: سياستونه، سياستونه او داخلي رقابتونه

1. د جزياتو لپاره، "د امنيت لپاره اړين" وگورئ: د طالبانو تجربه لرونکې پلي کونکې وايي د گارډين، سپتمبر 24، 2021، به بيا پيل شي: <https://www.theguardian.com/world/2021/sep/24/afghanistan-taliban-enforcer>
2. Ibid.
3. "د تاشکند غونډه: متقي له نړۍ څخه و غوښتل چې IEA د نوي حکومت په

- توگه وپیژني، " آریانا نیوز، د جولای 26، 2022، په: <https://www.ariananews.af/tashkent-summit> -متقي-د-نړی-غوښتنه-کوي-د-نوي-حکومت-په-توگه-پیژني/
4. سافورا سمیت، "د افغانستان د حساب په شیبه کې، طالبان رهبري کوي د ژمنې څخه سخت کریک ډاؤن، " NBC نیوز، د سپتمبر 23، 2021، په: <https://www.nbcnews.com/news/world/afghanistan-s-moment-reckoning-d-talibanو-مشر-سخت-ژمنه-کریک-ډاؤن-n1279862>
5. دیا حدید ته وگوره، «طالبان بنځو ته امر کوي چې له سر څخه تر پښو پوري جامی واغوندي په عامه توگه، " NPR، ټول شیان په پام کې نیول شوي، د می 7، 2022، په: <https://www.npr.org/2022/05/07/1097382550/taliban-women-burqa-decree>

یادبنتونه 108-115 مخونو ته

6. "طالبان وايي ټولې افغانې نجونې دېډ مارچ په مياشت کې به بيرته ښوونځي ته راشي، "الجزيره، د جنوري په 17، 2022 کې: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/17/taliban-tol-هبواد-کي-د-نجونو-لپاره-ټول-ښوونځي-پرانيزي>
7. وگورئ "د نارينه خپلوانو پرته د ښځو لپاره د اوږد واټن سفر نشته: طالبان، "الجزيره، د دسمبر 26، 2021، په کې: <https://www.aljazeera.com/news/2021/12/26/لاري-سفر-ښځي-پرته-د-نارينه-سفر-طالبان>
8. ايشلي جکسن، "د زرو نجونو پر زده کړو بنديز: د طالبانو محافظه کاران او د گډوډۍ په لور رهبري،" د افغانستان د تحليلگرانو شبکه، د ۲۰۲۲ کال د مارچ ۲۹.
9. د جزياتو وگورئ: <https://www.nytimes.com/2022/03/23/world/asia/afghan-istan-girls-schools-taliban.html> له بې سره مرکه، فبروري ۲۰۲۲
10. VOA، د اپريل په 15، 2022 کې، "د نجونو د زده کړې بنديز د طالبانو په منځ کې ژور اختلافات څرگندوي" <https://www.voanews.com/a/girls-education-ban-reveals-deep-rifts-within-taliban/6532038.html>
12. په فرانسه کې 24، اپريل 15، 2022، "د نجونو د زده کړې بنديز د طالبانو په منځ کې ژور اختلافات څرگندوي" کې حواله شوي: <https://www.france24.com/en/live-news/20220415-نجونو-تعليم-بنديز-د-طالبانو-د-دنه-ژوري-درزونه-څرگندوي>
13. د جزياتو لپاره، فضل من الله قاضيښي او ديا حديد وگورئ، "افغانان چې غواړي ښوونځي ته ستنې شوي تنکي نجونې نوي ملگري لري: په طالبانو پورې تړلي ديني عالمان، "NPR، د مې 5، 2022، په: <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2022/05/05/1096634192-افغان-څوک-څوک-غواړي-ځوانې-نجونې-په-ښوونځي-کې-لري-نوي-لري-متحدين-طالبان-تړون-cl>
14. "طالبانو په افغانستان کې د اجباري ودونو د پای ته رسولو فرمان ورکړ،" نيويارک ټايمز، د دسمبر په 3، 2021 کې: <https://www.nytimes.com/2021/12/03/world/asia/taliban-women-marriage.html>
15. د جزياتو لپاره، وگورئ محمد حسين حسرت، "له يوې پيرۍ څخه زيات د ځورونې: په افغانستان کې د هزاره گانو په وړاندې د بشري حقونو پراخه سرغړونې،" د فبروري 2019، په دې ځای کې: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Racism/SRmhhasrat.pdf> ووهئ
16. فرخنده اکبري، "هغه خطر ونه چې هزاره گان د طالبانو تر واکمنۍ لاندې افغانستان سره مخامخ دي،" د افراطيت په اړه د جورج واشنگټن پوهنتون پروگرام، د مارچ په ۷، ۲۰۲۲ کې: <https://extremism.gwu.edu/risks-facing->

hazaras-taliban-ruled-afghanistan

17. "د بې باورۍ سره سره، افغان شيعه گان د طالبانو ساتنه غواړي،" VOA، د ۲۰۲۱ کال د نومبر ۱۶ مه: <https://www.voanews.com/a/despite-mistrust-afghan-shiites-see-taliban-protection-html.6315097/>
18. "افغانستان: طالبان په زوره شيعه لږکي شړلي،" بشري د حقوقو څارنې، ۲۰۲۱ کال د اکتوبر ۲۲ مه: <https://www.hrw.org/news/2021/10/22/afghanistan-zore-shir-afliyat-shiye>
19. ستاره محمدي او سجاد عسکري "ولي هزاره خلک په افغانستان کې د نسل وژنې څخه ويره لري،" الجزيره، د اکتوبر په 27، 2021 کې: <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/10/27/why-the-hazara-people-fear-genocide-in-afghanistan>
20. زرین تاج وگورۍ، "امريکا د افغان ميرمنو په وړاندې اخلاقي مکلفيت لري،" ميرمن مجله، د دسمبر په 13، 2021 کې: <https://msmagazine.com/2021/12/13/bnkhine-afghanistan-hzarah/>
21. د S، اگست 2022 سره مرکه.

36. لیک شتون لري: <https://static1.squarespace.com/static/1660/62f3e3153ff7460c4ec1e97e/t/5f32f67de5c10461a46e0ce0/150549225-08-2022>

10%2C+اقتصادپوهان%27+خط+افغانستان+.pdf
 37. ویلیم بایرد وگوری، "د افغانستان د مرکزي بانک د زیرمو د سمدستي بیرته ستنیدو غوښتنې بشپړ انځور له لاسه ورکوي"، USIP، د اگست په 15، 2022 کی: <https://www.usip.org/publications/2022/08/demands-prompt-return-afghan-central-bank> - بشپړ انځور
 38. په واشنگټن کې له یوه امریکایي چارواکي سره مرکه DC، اگست 2022
 39. Ibid.

یادبنتونه تر 144-127 مخ پوری

40. مرکه په اسلام اباد کې، د سپتمبر په ۱۵، ۲۰۲۲.
41. خدای نور ناصر، "افغانستان: د طالبانو مشران د شنولو په حال کې دي په ولسمشرۍ مانې کې، سرچینې وایي، "BBC، د سپتمبر په 15، 2021
کې: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58560923>
42. سټیو انسکیپ او فضل الله قاضي زی، "مور د طالبانو د یوه مشر له کور څخه لیدنه وکړه چې د افغانستان لپاره د هغه لید معاینه کړي، "NPR، د اګست په 5، 2022
<https://www.npr.org/2022/08/05/1115388675/taliban-afghanistan-leader-zomor-sere-arikhe>
43. د جزیاتو لپاره، وګورئ، "خانګري: امان پور د طالبانو له مرستیال سره خبرې کوي، "CNN، د می په 16، 2021 کې:
<https://www.cnn.com/videos/world/2022/05/16-intl-vpx.cnn-1>
44. الډین حقانی-مرکه-برخه-1-160 (مارچ 2020)، اندریو وټکینز، "د طالبانو ټوټه ټوټه کول: حقیقت، افسانه او راتلونکی،" USIP، د سولې کار، نه. 160 (مارچ 2020)، په: https://www.usip.org/sites/default/files/2020-03/pw_160-pw.pdf
45. د طالبانو د مشر سره مرکه C، دسمبر 2022.
46. ليو سیندز، "رحیم الله حقانی: افغان دیني عالم په مصنوعي پښه کې د پټ شوي بم په واسطه وژل شوی - راپورونه،" بي بي سي، د اګست په 11، 2022 کې:
<https://www.bbc.com/news/world-asia-62508070>
47. اوبیکر صدیق، "بي مثال اختلافات": په طالبانو کې درزونپه خلاص کې راشئ، "راډیو د آزادي اروپا - راديو لیبرتي، د جون 2، 2022.
<https://gandhara.rferl.org/a/taliban-rifts-exposed-afghanistan/31880018.html>
48. سیکندر کرمانی وګورئ، "د طالبانو مشر پلازمینې کابل ته لومړی سفر کوي،" بي بي سي، د جولای په 1، 2022 کې:
<https://www.bbc.com/news/world-asia-62015606>; "د طالبانو ستر مشر په کابل کې یوې لویې غونډې ته وینا کوي" جزیهد ۲۰۲۲ کال د جولای په لومړی نېټه: <https://www.aljazeera.com/news/2022/7/1/taliban-خطاب>
49. د ملا هبت الله د بشپړې وینا آډیو له انګلیسي فرعي سرلیکونو سره، د جولای په لومړی، ۲۰۲۲
کې: <https://www.youtube.com/watch?v=Ft5ap4FDE7Y>
50. د تفصیلي تحلیل لپاره د فضل امین الله قاضي زی وګورئ، "د اوس لپاره ایډیالوژي ترمپ په افغانستان کې عملیتونو لاین مجله د ۲۰۲۲ کال د جولای ۱۳مه: <https://newlinesmag.com/newsletter/for-now-ideology-trumps-pragmatism-in-afghanistan/>
51. د وینا د محتوا د مفصل تحلیل او په انګلیسي کې د بشپړ نقل لپاره، وګورئ سارا حکیمي او سي کریستین فیئر، "د طالبانو امیر په افغانستان کې د بریا په اړه،"

- هدسن انسټيټيوټ، د سپټمبر په 12، 2022 کي: <https://www.hudson.org/research/18180-the-taliban-s-amir-on-the-victory-in-afghanistan>
52. د کيټي گانن سره مرکه، بوستن، د دسمبر 1، 2022.
53. اکرم، هم، طالبان او افغانستان، مخونه 258-54، 259.
- Ibid، مخ. 260-261.
55. له Z سره مرکه په تاشکند، ازبکستان، دسمبر 2022 کي.
56. Ibid.
57. نوبهور اماموا وايي: "ازبکستان هڅه کوي چي له طالبانو سره له جلاوالي پرته بشکېل شي لويديځ، "VOA"، د می 4، 2022، په: <https://www.voanews.com/a/uzbekistan-seeks-to-engage-taliban-without-alienating-west/6557338.html>
58. د غونډي د انځورونو لپاره، وگورئ: <https://twitter.com/navbahor/status/1553167869826957313>

بهءبءونهمءر 144-154 مخ هوري

59. د مثال هه ټوگه، وگورئ: "د مءءه ايالاتو هلاوي د طالبانو له اسءازو سره ليدنه وکړه،" د جولای په 1، 2022 کې: <https://www.state.gov/us-delegation-meeting-with-taliban-astazi-2/>
60. مايکل روبين وگورئ، "ايا پاکستان ايمن الطواهي د پيسو په بدل کې پريښود؟" <https://www.aei.org/op-eds/did-aymen-tawahi-d-ngxo-pisoo-lpareh-d-pakistan-pr-pxnoodl-> 19fortyfive.com، د اگسء 2، 2022، په: <https://www.nytimes.com/2022/08/13/us/politics/al-qaeda-afghanistan.html>
61. د ايريك شميت په حواله، "امريکا وايي چې القاعده په افغانستان کې نه ده منظمه شوې،" نيويارک ټايمز، د اگسء په 13، 2022 کې: <https://www.nytimes.com/2022/08/13/us/politics/al-qaeda-afghanistan.html>
62. د ټاشکنء غونډه: منقله نرئ څخه غواړي چې IEA د نوي حکومت په ټوگه وپيژني،" آريانا نيوز، د جولای په 26، 2022 کې: <https://www.ariananews.af/tashkent-summit-متقي-د-نرئ-غوبنءنه-کوي-د-نوي-حکومت-په-ټوگه-پيژني/>

4 ديوبنديء، اسلام او د طالبانو مذهبي روايات

1. اوليور راي، "ايا اسلاميت په افغانستان کې رائلونکی لري؟" په ويليم ميلي (ايد.) کې، بنسټپالنه بيازيريدلی ده؟ افغانستان او طالبان، NYU پريس، 1998، مخ. ۲۱۱.
2. د جزياتو لپاره، باربرا ډي ميټکالف وگورئ، په برءانوي هند کې اسلامي احيا: ديوبند، 1860-1900، د پرنسټن هونءون پريس، 1982.
3. د جزياتو لپاره، "د ديوبندي مطالعاتو د لوستلو ليست" وگورئ: <https://attahawi.com/2020/04/30/a-reading-list-on-deoband-studies/>
4. د ډي ډوه بنسء ايښودونکي د مکتب فکر محمد قاسم نانوتوي او رشيد احمد گنگوهي ډي. د جزياتو لپاره، کامران بخاري وگورئ، "په جنوبي اسيا کې د ديوبنديز اوږد سيوري،" نيو لاین مجله، د نومبر په 23، 2021 کې: <https://newlinesmag.com/essays/the-long-shadow-of-deobandism-په-جنوبي-اسيا-کې/>
5. د حنفي تعريف وگورئ: <https://www.britannica.com/topic/Hanafiyah>
6. لورين فرير، «د طالبانو نظريه حيرانوونکي دهريني د برءاني تر واکمنۍ لاندې هند کې، "NPR، د سپټمبر په 8، 2021 کې: <https://www.npr.org/2021/09/08/1034754547-روئس-ديوبندي-اسلام-هند->
7. Barbara D. Metcalf، "ډوډپاله" اسلامي فعاليت: ديوبند، تبليغي، او طالبان، د ټولنيزو علومو د څيړني شورا، د نومبر 1، 2001، په: <https://items.ssrc.org/after-september-11/traditionalist-islam-activism-deoband-تبليغيان-او-طالبان/>
8. د پښتونولي په اړه د جزياتو لپاره، د لوتيز رزاق، "پښتونوالی — د پښتنو تر منځ قومي ژوند او چلندونه" وگورئ، د افغانستان تحليلگرانو شبکه، د مارچ په

۲۱، ۲۰۱۱ کي: <https://www.afghanistan-analysts.org/en/special>
 رپوتونه/پښتونولي-قباڼلي-ژوند-او-د-پښتو-ترمځ-چلند/

9. ميتکالف، "دودپاله" اسلامي فعاليت: ديوبند، تبليغيان او طالبان.
10. د جزياتو لپاره، سايمن ولفگنگ فوج وگورئ، "انقلاب ته مستقيم الوته: مودودي، الهی حاکمیت، او په ايران کي د 1979 شيبه، "د شاهي آسپا ژورنال ټولنه، vol. 32، نه. 2 (2022): 333-354، په: <https://www.cambridge.org>
 اصلي/ژورنالونه/جرنل--of-the-royal-asiatic-society/article/direct--flight-to
 469B/iran-1979-لقشه-په ايران/ع06D4D083FB575608BB909C40EB7
11. بخاري ته وگوره: اورده سيوري په جنوبي اسيا کي ديوبنديز.

یادبنتونه 156-182 مخونو ته

12. د بېلگې په توگه، د عمير جمال، "ضياء الحق او د پاکستان د عامه پوهنتونونو اسلام کول" وگورئ، دی ډیپلومات، د مارچ په 28، 2017 کې: <https://the-diplomat.com/2017/03/zia-ul-haq> او د-اسلام-پاکستان- عامه پوهنتونونه/؛ مريم ابو ذهاب، پاکستان: يو کليډوسکوپ هم وگورئ د اسلامد اکسفورډ پوهنتون پريس، 2020.
13. برانن ډي انگرام، له لاندې څخه بيا ژوندی کول: د ديو بند غورځنگ او نړيوال اسلام، د کالیفورنيا پوهنتون پريس، 2018.
14. د مثال په توگه، "الشکر جهنگوي"، DNI وگورئ: <https://www.dni.gov/nctc/lj.html> گروپونه.
15. جاويد احمد، "د افغانستان لپاره د طالبانو مذهبي لار نقشه"، د منځني ختيځ انسټيټيوټ، د جنوري په 26، 2022 کې: <https://www.mei.edu/publications> طالبان-دیني-رود ميپ-افغانستان
16. داوود اعظمي، "د صوفيانو کور: د افغان صوفيانو رول او ونډه او په پښتو شعر کې د مینې او زغم صوفیانه پیغام"، په محمود مسایلي او ریکو سنیلر (ایډر.) کې، مذهبي تروریزم ته د تصوف ځوابونه: تصوف او هاخوا، گومپیل او سواسینا، 2020، مخ. ۸۵.
17. Ibid.، مخ.
18. Ibid.، مخ.
100. مخ.
19. د تعریف لپاره، "نوي مذهبي حرکت"، بریتانیکا، وگورئ: <https://www.britannica.com/topic/new-religious-movement>
20. روئل میجر، نړيوال سلفيزم: نوی اسلام مذهبي غورځنگ، د اکسفورډ پوهنتون پريس، 2014.
21. فرخ سلیم، "نوی افغانستان"، خبرونه، د ۲۰۲۱ کال د اگست ۲۲مه: <https://www.thenews.com.pk/print/881206-new-afghanistan>
22. براین آر ویلسن، د فرقه ایزی ټولنيزې ابعاد: فرقي او نوي مذهبي خوځښتونه، کلینډن پريس، 1990.

5 د طالبانو متحدین او دښمنان: پاکستاني طالبان او اسلامي د خراسان ایالت (ISK)

1. افتخار اے خان، "د افغان طالبانو له بریا وروسته په پاکستان کې ترهگریز بریدونه 51 فیصده زیات شوي"، ډان، د اکتوبر په 20، 2022 کې: <https://www.dawn.com/خبر/1715927>
2. "د ویني ټویولو غږ" ډان، د نومبر په 30، 2022 کې: <https://www.dawn.com/news/1723943/a-call-for-bloodsed>
3. د جزیاتو لپاره، سټیو کول وگورئ، د شیطان جنگونه: د سي آی اي پټ تاریخ، افغانستان، او بن لادن، د شوروي يرغل څخه تر سپتمبر 10، 2001، پینګوین، 2004.
4. "پاکستان القاعده ډلي ته پيسې ورکوي پور، د بي بي سي نيوز، د فبروري 9، 2005، په: http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4249525.stm
5. د جزیاتو لپاره، وگورئ عباس، د طالبانو بیا ژوندی کول: د پاکستان – افغانستان

- په سرحد ڪي تاوتر يحوالي او افراطيت، 108-116 مخ.
6. اسد منير، "فاتا ڄنگه طالبانو وگنڻه،" ايڪسپريس تريبيون (پاڪستان)، ڊ جون په 21، 2010 ڪي:how-fata-22601/story-https://tribune.com.pk/ - ڊ طالبانو لخوا وگنڻ شو
7. ڊ شاليد لپاره، حسن عباس وگوري، "ڊ تحريڪ طالبان پاڪستان پروفائل،" CTC Sentinel, vol. 1، نه. 2 (2008)، په: https://ctc.usma.edu/a/- profile-of- تحريڪ طالبان پاڪستان/

يادښتونه 183-188 مخونو ته

8. وگورئ حسن عباس، "د پنجابي طالبانو د شبکې تعريف"، CTC Sentinel، vol. 2، نه. 4 (2009)، په: <https://ctc.westpoint.edu/defining-the-punjabi> - د طالبانو شبکه/
9. د دي برخې برخې له حسن عباس څخه اخيستل شوي دي، "په پاکستان کې د افراطيت او ترهگرۍ رجحانات: د بدلون تحرک او نوي ننگونې"، CTC Sentinel، vol. 14، نه. 2 (فبروري 2021): 44-53، په: <https://ctc.usma.edu/> افراطيت-او-تروريزم-په پاکستان کې-د بدلون-محرک-او- نوي ننگونې/
10. د امريکا د بي پيلوټه الوتکو د کمپاين د پراخو اغيزو په اړه د بحث لپاره، حسن عباس وگورئ، "ايا درون بريدونه ترهگر وژني يا دوی رامینځته کوي؟" اتلانتيک، د مارچ 31، 2013.
11. د ملگرو ملتونو د امنيت شورا د داعش او القاعدې د بنديزونو کميټې په وينا، دا بريد د طارق گندر دلي (TGG) له خوا له القاعدې سره په ملگرتيا او د جماعت الاحرار، TTP او لشکر طيبه سره په گډه يا په گډه ترسره شوی. ای جهنگوی وگورئ <https://www.un.org/tgg> / امنيت شورا/منځپانگه/طارق-گيدار-گروپ-
12. سيد رضا حسن، "هند او افغانستان له پاکستاني طالبانو سره مرسته وکړه، د دي ډلې پخوانی وياند وايي"، رويترز، د اپريل په 26، 2017 کې: <https://www.reuters.com/> مقاله/امريکا-پاکستان-اورپکو/هند-افغانستان-پاکستاني-ته-مرسته-ورکړه- طالبان-ويلي-ډلې-پخوانی-ترجمان- idUSKBN17S1VN
13. "د شمالي وزيرستان د جهادي تنظيمونو د دوو مشهورو مشرانو بيعت، مولوي سليم خان او کمانډر غازي عمر اعظم، د TTP مشر مفتي نور ولي محسود ته، "عمر ميډيا ويډيو، د نومبر په 27، 2020. د دي پرمختگ د تفصيلي ارزونې لپاره، عبدالصيد وگورئ، "د وزيرستان د وسله والو مشر سليم خان استاد په تحريک کې شامل شو. ای-طالبان، د ملبشو د رهبري څارونکي، توک. 11، نه. 12 (2021)، په: <https://jamestown.org/brief/waziristan> - وسله وال-مشر-سليم-خان-استاد-تحريک-طالبانو سره يو ځای شو
14. د جزياتو لپاره، وگورئ: د ملگرو ملتونو امنيت شورا، د تحليلي ملاتړ او بنديزونو د څارني ټيم دېرشم راپور، د جولای 15، 2022، <https://www.ecoi.net/en/file/local/2075689/N2239429.pdf>
15. داود خټک، "چي پاکستاني طالبان: د وروستيو رجحاناتو يوه ارزونه"، نوي امريکا، د اگست په 31 مه، 2020 کې: <https://www.newamerica.org/> نړيوال-امنيت/بلاگ/whither-pakistani-طالبان-ارزوني-وروستی- رجحانات/
16. په افغانستان کې د TTP د جشنونو په اړه، عبدالصيد، "د تحريک طالبان پاکستان تحول او راتلونکي" وگورئ، د نړيوالي سولې لپاره کارنېگي انډوومنټ، د دسمبر په 21، 2021 کې: <https://carnegieendowment.org/2021/12/21> تحريک-طالبان-پاکستان-پېب-86051-تقسيم-او-راتلونکي
17. اسماعيل خان "اسلام آباد، تي تي پي په غير معين اوربند موافقه وکړه،" دان، د

می په 31، 2022

کې: <https://www.dawn.com/news/1692383/islamabad-ttp->

agree-on-ناڅرگند اوربند

18. د لیکوال مرکه، امتیاز علی، دسمبر 2020. د خیبرپښتونخوا صوبې سره د انضمام له لارې د فاتې په قانوني حالت کې د بدلون په اړه د جزیاتو لپاره، امتیاز علی وگورئ، "د پاکستان د فدرالي انتظامي قبایلي سیمو اصلي جریان: د اصلاحاتو نوښتونه او خنډونه" د USIP ځانګړي راپور 421، مارچ 2018

په: <https://>

[www.usip.org/publications/2018/03/mainstreaming-](http://www.usip.org/publications/2018/03/mainstreaming-pakistans-federally)

pakistans-federally-قبایلي سیمې

يادبنتونه 189-201 مخ ته

19. "ريډيو پاڪ ادعا كوي چې دا ايم اين ايز ډاور، وزير د افغانستان له لاري د هند اجندا پوره كوي"، ډان، د مارچ 10، 2020، په: <https://www.dawn.com/خبر/1539808>
20. د علي وزير په حواله، "د پښتون ژغورنې غورځنگ څه غواړي؟" ډيپلومات، د اپريل په 27، 2018 كي: <https://thediplomat.com/2018/04/what-د-پښتون-تحفظ-تحريك-غواړي/>
21. صفي الله پادشاه، كريستينا گولډبام او احسان الله تپيو محسود، "د پاكستان په هوايي بريدونو كي د وژل شويو شمير 45 ته ورسيد، افغان چارواكي وايي"، نيو يارڪ تايمز، د 2022 كال د اپريل په 17مه: <https://www.nytimes.com/2022/04/17/world/asia/afghanistan-airstrikes-pakistan.html>
22. Ibid.
23. Ibid.
24. اسفنديار مير، "د پاكستان د طالبانو دوه اړخيزه ستونزه"، USIP، د مې په 4، 2022 كي: <https://www.usip.org/publications/2022/05/pakistans-twin-taliban-problem>
25. طاهر خان، "د طالبانو مشر ته په ليك كي، مفتي تقي عثماني د نجونو د بنوونځيو د بيا پرانستلو غوښتنه وكړه"، ډان، د اپريل په 21، 2022 كي: <https://www.dawn.com/news/1686106>
26. شهاب الله يوسفزي، "پاكستاني علما د كابل په غونډو كي د TTP په نرمولو كي پاتي راغلي"، ايكسپريس تربيون (پاكستان)، د جولای په 27، 2022 كي: <https://tribune.com.pk/كيسه/2367953/پاكستاني-علماء-ناكامه-د-نرم-تي-تي-پی-په-كابل-غونډه-كي>
27. "افغانستان: داعش ډله مذهبي اقليتونه په نښه كوي" د بشري حقونو د څار اداره د 2022 كال د سپتمبر 6مه: <https://www.hrw.org/news/2022/09/06/afghanistan-داعش-ډلې-هدف-مذهبي-اقلیتونو>
28. په كابل كي د ملگرو ملتونو كارپوه وايي، "افغانستان د بشري حقونو له جدي ننګونو سره مخ دی"، په كابل كي د OHCHR، د مې په 26، 2022 كي: <https://www.ohchr.org/en/facing-critical-human-rights-challenges-افغانستان-say-un>
29. عدنان عامر، "په پاكستان كي د اسلامي دولت ناڅرگند برخليک"، ژباړونكي، د نومبر په 7، 2019 كي: <https://ctc.westpoint.edu/the-revival-of-the-pakistani-طالبان/>
30. د جزياتو لپاره، وگورئ عبدالصيد او تور هيمينگ، "د پاكستاني طالبانو بيا ژوندی كول"، CTC Sentinel، vol. 14، نه. 4 (اپريل/مې 2021): 28-38، په: <https://ctc.westpoint.edu/the-revival-of-the-pakistani-taliban/>
31. د جزياتو لپاره، عباس وگورئ، "د پنجابي طالبانو تعريف شبكه."
32. ډان راسلر، "د خراسان د اسلامي دولت د راڅرگندېدو په حال كي"، CTC

8 vol. 'Sentinel'، نه. 3 (مارچ 2015)،
 په: <https://ctc.usma.edu/situating>-
 د-خراسان-د-اسلامي-دولت-
 جورپدل-

33. باربرا کلیمن، "څنگه په افغانستان کې د اسلامي دولت خراسان وده د اویغور
 اورپکی ته وده ورکوي،" دیپلومات، د فبروري په 17، 2022 کې: [https://
 thediplomat.com/2022/02/how-the-rise-of-islamic-state-
 khorasan-in-afghanistan-feeds](https://thediplomat.com/2022/02/how-the-rise-of-islamic-state-khorasan-in-afghanistan-feeds)
 /ملنوری

34. سید او هیمینګ، "د پاکستان بیا ژوندي کول طالبان."»
 35. امیرا جدون، عبدالسید او انډریو مایز، "د طالبانو په افغانستان کې د اسلامي دولت
 گواښ: د اسلامي دولت خراسان د بیا راژوندي کېدو تعقیب،" CTC سینټینیل،
 vol. 15، نه. 1 (جنوري 2022): 33-45، په: <https://ctc.westpoint.edu>
 د-اسلامي-دولت-گواښ-په-طالبانو-افغانستان-کې-د-بیا راژوندي-پیدا کول- د-
 اسلامي-دولت-خراسان/

يادښتونه 202-215 مخونو ته

Ibid .36

37. Ibid. د 2021-22 ارقامو لپاره، کريستينا گولديام وگورئ، "په افغانستان کې د روسيې پر سفارت خانمگي بريد، د 2 کارمندانو وژل،" نيويارک ټايمز، د سېپتمبر 5، 2022، په دې خاى کې: <https://www.nytimes.com/2022/09/05/world/asia/kabul/russian-embassy-suicide-attack.html>
38. مرکه، ابوظبي، جون 2022.
39. مرکه، ټامپا، د جولای 21، 2022.
40. جوشوا وايت، "د طالبانو په افغانستان کې غير دولتي گواښونه،" بروکينگز، د فبروري 1، 2022 کې: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2022/02/01/d طالبانو په افغانستان کې غير دولتي خطر ونه/amp/>
41. "د دفاع وزارت لپاره يادداشت: د تروريستي تمويل او فعاليتونو سره د مبارزې لپاره د خزاني وزارت پروگرامونه چې د عراق او سوريې د اسلامي دولت (ISIS) تمويل گډوډوي،" د جنوري 4، 2021، په: <https://oig.treasury.gov/sites/oig/files/2021-01/OIG-CA-21-012.pdf>
42. عمر چيمه او اعزاز سيد، "د افغانستان او پاکستان ترمنځ د وروستي بنکښتيا داخلي کيسه،" ټک شاک، د دسمبر په 20، 2022 کې: <https://youtu.be/RUmoWpyvbJ0>

6 د طالبانو نړيوالې اړيکې

1. لاس انجلس ټايمز، د 2022 کال د اکتوبر 12مه، د «طالبانو په وينا افغانستان د لويو پروژو لپاره کافي خوندي دى»، کې نقل شوى: <https://www.latimes.com/world/wa-afghanistan-xonndi-kafi-lu-پروژي>
2. گلوبل ټايمز ليکي، فاروق يوسف، "غني د چين د سفر له لارې توازن غواړي." د 2011 کال د نومبر 3مه، په: <https://www.globaltimes.cn/content/889773.shtml>
3. "HPC، طالبان او منځگري په دوحه کې غونډه کوي،" طلوع نيوز، د مې 2، 2015 په: <https://tolonews.com/afghanistan/hpc-taliban-and-mediators-set>
4. حامد شاليزي، "افغانانو چينايي او يگوريان نيولي ترڅو د طالبانو سره د خبرو اترو په برخه کې مرسته وکړي: چارواکي،" روينيز، د فبروري په 20، 2015 کې: <https://www.reuters.com/article/china/afghan-نيول شوي-چينايي-او يگورته-مرسته-د طالبانو-مذاکراتو-داوطلبې-چارواکي-idUSKBN0LO18020150220>
5. د چين دولسي جمهوريت د بهرنيو چارو وزارت، "وانگ يى: د چين، افغانستان او پاکستان د بهرنيو چارو وزيران په اتو ټکو توافق ته ورسيدل،" د جون په 4، 2021 کې: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/gjhdq_6654

t2021060/202106/663522_2759/663518_2757/665437_2675/35
html.9168735_4

6. ايمی چيو، "چين په افغانستان کي د بيارغونې لپاره 'ښه راغلاست ملگري' دی:
د طالبانو وياند،" ساوت چين مارننگ پوسټ، د جولای په 9، 2021
کي: -www.scmp.com/week-
https:// asia/politics/article/3140399/china-welcome-friend
افغانستان-طالبان

7. جويل گونتر، "چين د اويغورانو په وړاندي نسل وژنه کړي، د خپلواکي محکمي
مقررات،" د بي بي سي نيوز، د دسمبر په 9، 2021 کي:
https://www.bbc.com/ news/world-asia-china-59595952

8. فرانز جي مارتې، "د افغانستان د مسو د سترو زيرمو د استخراج پروژه په تپه
ولاره ده،" د چين ډيالوگ، د اپريل 25،
/https://chinadialogue.net/en•2018

يادښتونه 215-223 مخ ته

ب/10577-usiness/پروژه-د استخراج-افغانستان-s-د-د-مسو-ډبرو-ستری
کیري/

9. ژو بو، "په افغانستان کې، چین چمتو دی چې باطل ته لار شي،" نیویارک
ټایمز، د اگست په 20، 2021 کې:

<https://www.nytimes.com/2021/08/20/view/china-afghanistan-taliban.html>

10. د چین د ولسي جمهوریت د بهرنیو چارو وزارت د بهرنیو چارو وزارت ویاند
وانگ ونبین د 2022 کال د فبرورۍ په 25مه نېټه په رسمي خبري ناسته کې

ویل: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_s2510_665401/2511_665403/202202/t20220225_10/665399.html.645705

11. لاس انجلس ټایمز، د 2022 کال د اکتوبر 12مه، د «طالبانو په وینا افغانستان

د لویو پروژو لپاره کافي خوندي دی،» کې نقل
شوی: <https://www.latimes.com/world-nation/kiسه/10-2022-12>

12. گل یوسفزی وايي: «د چینایي اتباعو په هدف خانمګرې برید دوه تنه ووژل پاکستان،
رویترز، د اگست 20، 2021، په: <https://www.reuters.com/world/asia-afghanistan-xonدي-د لویو پروژو لپاره>

ارام سمندر/دوه-ووژل شوي-خانمګرې-بمبارونه-په نښه کول-چینایي-ملګرې-
سویل لویدیز- پاکستان-2021-08-20/؛ دا هم وګورئ "د کراچۍ په پوهنتون

کې د کنفیوشس انسټیټیوټ په یوه وین باندې د ترهګریز برید په اړه د بهرنیو
چارو وزارت د ویاند څرګندونې" د اپریل په 27، 2022 کې:

https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_s2510_665401/2535_665405/202204/t20220427_1067/665399.html.4272؛

په پاکستان کې د چینایي
پروژو د جنګالي اړخونو په

اړه، ایس خان وګورئ، "ولې د چین پانګونه د
پاکستان په بلوچستان ایالت کې غوسه راپاروي،" دوپچه ویله، د جولای په 15،

2020 کې: <https://www.dw.com/en/why-chinese-bloچستان-صوبه/a-54188705> - پانګونه-د پاکستان-
بلوچستان-صوبه/54188705-a-کی-غصه-غصه ده

13. دینا هارمن، "بیاکستوری: هغه شاهي جوړه چې قطر یې په نقشه کې ځای پر
ځای کړ،" کرسچن ساینس مانیټر، د مارچ په 5، 2077 کې:

<https://www.csmonitor.com/2007/0305/p20s01-wome.html>

14. د جزایاتو لپاره، مونیر بوچنګي وګورئ، "په بامیان کې د بودا مجسمو ساتنه او
د افغان کلتوري میراثونو دوامداره ساتنه،" په مسانوري ناګاوکا (ا.ډ.) کې، د
بامیان د بودا مجسمو راتلونکې، پسرلی، 2020.

15. د دنیا اکاډ وګورئ، "څنګه قطر د متحده ایالاتو - طالبانو منځګریټوب شو -
او بیا څه پېښیږي،" Middle East Eye، د سپټمبر 13، 2021،

کې: <https://www.Middleeasteye.net/news/qatar-us-taliban-how-becam-meadator-thats>

16. د 2015 په اگست کې د مرحوم رابرت ډی کریین سره مرکه چې په هغه وخت
کې په دوحه کې میشته وه د قطر حکومت ته مشوره ورکول او په دوحه کې د

اسلامي افكارو او مسلمانو ټولنو د مطالعي مركز تاسيس كول.
 17. ديويد ډي كركيټريك، "د فارس خليج سيالانو سيالي وگره د طالبانو د كوربه توب
 لپاره، افشا شوي ايميلونه بنيي،" نيويارڪ ټايمز، د جولای په 31، 2017
 كي: <https://www.nytimes.com/2017/07/31/world/middleeast/uae-qatar-taliban-emails.html>

18. انډريو انگلينډ او بنيامين پاركين، "قطر له لويديځ څخه غوښتي چې په افغانستان
 كي د كركيچ د مخنيوي لپاره له طالبانو سره بنكيل شي،" فايننشيل ټايمز، د می
 په 29، 2022 كي: <https://www.ft.com/content/0a9f41c3-b3ab-4c2d-81a2-c7b40169683d>

19. د جزياتو لپاره، اليكس ماركواردټ وگورئ، "لومړی په CNN كي: لور پورو
 امريكايي چارواكو له طالبانو سره د لومړي ځل لپاره په شخصي توگه ليدنه
 وگره وروسته له هغي چې امريكا د جولای په مياشت كي د القاعدي مشر
 ووژه،" CNN، د اكتوبر 8، 2022
 په: <https://www.cnn.com/2022/10/08/politics/مذاكرات-واسيق-قطر> امریکا-طالبان-

يادښتونه 223-227 مخونو ته

20. سوزان مګي، "ولي شوروي اتحاد پر افغانستان يرغل وکړ"، History.com، ۲۰۲۲ کال د مارچ په ۴مه: <https://www.history.com/news/1979-soviet-invasion-afghanistan>
21. ماريا اوميلچوا، "د شانګهای د همکارۍ سازمان او افغانستان: پخوانۍ وېرې، د تروريزم ضد همکارۍ په وړاندې زاړه خنډونه"، د نړيوالو سياسي مطالعاتو لپاره د ايتاليا انستيتيوت، د اګست په 26، 2021 کې: <https://www.ispionline.it/en/pubblicazione/shanghai-cooperation-organization> او-افغانستان-زاړه-زور-دېرې-زاړه-خنډونه-د ترهګرۍ-ضد-همکاري-
- شوی، اجنډا/20% د20% د20SCO%20:~:#31398text=In%202005%2C%20%20SCO%20 تاسيس
22. هينري مایر، "روسیه د بهرنیو ځواکونو د وتلو لپاره د افغان طالبانو د غوښتنې ملاتړ کوي"، بلومبرګ، د مارچ په 31، 2017 کې: <https://www.bloomberg.com/news/2017-03-31/mlatir-afghan-taliban-غوښتنه-د-وتلو-بهرني-ځواکونه#xj4y7vzkz>
23. ناتن هوج، "په مسکو کې د طالبانو استازي د روسیې د ډیپلوماتیک نفوذ د زیاتیدو نښه کوي"، CNN، د نومبر په 9، 2018 کې: <https://www.cnn.com/2018/11/09/europe/russia-taliban-talks-intl/index.html>
24. شیخ شېبر کولګامي، "د ماسکو بڼه: په سم لوري کې یوه هڅه"، جیوپولیتیکس، د نومبر 19، 2018، په: <https://thegeopolitics.com/moscow/> -بڼه-یوه-کوښښ-په-بڼې-لوري/
25. ولادیمیر عیسیچینکوف ویل، «طالبان مسکو ته د دې لپاره راغلي چې ووايي د دوی بریا له گواښ سره مخ نه کړي روسیه»، AP نیوز، د جولای 8، 2021، په: <https://apnews.com/article/taliban-51327432f1455020352826281c6c4e73> مسکو-اروپا-روسیه-
26. مارک گیلپوتي، "نشه یي توکي او ملتپالنه: د روسیې د مخدره توکو پالیسي او راتلونکي"، بروکینګز، جولای 2016، په: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/galeotti-russia-final.pdf>
27. جولیا یامپولسکایا، "زیرینوفسکي متحده ایالاتو ته مشوره ورکړه چې د نړۍ له ټولو هیوادونو څخه 'دوزخ وباسي'، Lenta.ru، د اګست په 17، 2021 کې: <https://lenta.ru/news/2021/08/17/predrek/>
28. "پوتین وايي روسیه د افراطي ډلو له لیست څخه د طالبانو د ایستلو په اړه فکر کوي"، رویترز، د اکتوبر په 20، 2021 کې: <https://www.reuters.com/world/le-اپست-د-افراطیت-پر-پښو-د-ګډون-کوي-ګروپونه-2021-10-21/> اروپا/پوتین-وايي-روسیه-د-طالبانو-
29. "روسیه وايي د سفارت د ایستلو پلان نه لري"، مسکو ټایمز، د اګست په 16، 2021، په: <https://www.themoscowtimes.com/2021/08/15/russia-says-no-plan-to-evacuate> سفارت-کابل-74793a

30. مسكو ټايمز، د ۲۰۲۱ کال د جولای ۲۳مه: «روسيه طالبان 'منطق' بولي، افغان حکومت يې د خبرو په مخنيوي توريوي. 07/23/2021/ <https://www.themoscowtimes.com> روسيه-دطالبانو-عقل-بلنه-د-افغان-حکومت-د-بندولو-لپاره-بلنه کوي- خبرې اترې- a74599
31. "د افغانستان د اورگادي پټلۍ"، RailFreight.com، دلته: [/https://www.railfreight.com/tag/trans-afghan-railway-line](https://www.railfreight.com/tag/trans-afghan-railway-line)
32. د بهرنيو چارو وزارت - د هند حکومت، "د هند د هوايي چلند د الوتکې - IC 814 د تېنټولو په اړه په پارلمان کې د بهرنيو چارو د وزير لخوا Sua Motu بيان"، د مارچ 1، 2000، په: <https://mea.gov.in/in-focus-article.htm?5471/Suo+Motu+Statement+by> ه+پارلمان+کې+د+هند+ايرلاين+پرواز+د+هند+ايرلاينز+برمه کول

يادښتونه 227-230 مخونو ته

33. د بهرنیو چارو وزارت - د هند حکومت، "هند او گاونډیان"، د 2012 کال د دسمبر 12، په: <https://mea.gov.in/india-and-neighbours.htm>
34. "هند وایي افغانستان ته بی پرمختیایي پروژې راوړي، نړۍ پوهیږي چې پاکستان څه راوړي"، اکنامک ټایمز، د جون په 24، 2021 <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/india-says-it-brought-development-projects-to-pakistan-ira-83813171.cms> - د افغانستان نړۍ پوهیږي - څه پاکستان رارل شوي/مضمون
35. "په زړه پورې شو چې نوی افغان پارلمان اتل بلاک لري: لومړی وزیر مودی،" ټایمز آف انډیا، د دسمبر په 25، 2015 [/https://timesofindia.indiatimes.com/articleshow/50321446.cms](https://timesofindia.indiatimes.com/articleshow/50321446.cms) - د اتل-بلاک-PM-مودی/
36. "سوله پروسه باید وي رهبري ملکیت او کنټرول شوی لخوا افغان: هند طالبانو او افغانستان تر منځ د تاریخي خبرو اترو په اړه، هندوستان ټایمز، د سپټمبر 12، 2020 کی: <https://www.hindustantimes.com/news/india-news/solace-for-afghan-taliban-peace-talks-3Ew8ip6HxysvHUBkNDLuzI.html> - د طالبانو-او-افغانستان-ترمنځ-تاریخي-مذاکرات-بشپړ-بیان-دلته ولولئ/کیسه
37. HS Panag، "طالبانو هند د خپل مننه له لیست څخه ایستلی: ډیلي باید د افغانستان نوي واقعیتونو سره مخ شي،" چاپ، د مارچ 5، 2020، په: <https://theprint.in/opinion/taliban-dropped-india-from-its-thank-you-list-delhi> - باید-نوی-افغانستان-حقیقتونو-376000/2 سره مخامخ شی
38. ونیت خیر، "افغانستان: طالبان وایي چې د کشمیر د مسلمانانو لپاره به غږ پورته کوي"، د بي بي سي نیوز، د سپټمبر په 3مه، 2021 کی: <https://www.bbc.com/news/world-asia-India-58419719>
39. د بهرنیو چارو وزارت — د هند حکومت، "په کابل کې د هند په سفارت باندې د بمې برید په اړه د رسمي وپاند لخوا بیان، د جولای 7، 2008، دلته: <https://mea.gov.in/media-briefings.htm?dtl/3340> په+کابل+کې+د+هند+سفارت+پر+بم+برید+کې+د+رسمي+ویناند+بیا ن؛ همدارنگه د بهرنیو چارو وزارت - د هند حکومت وگورئ، "Q. په هرات، افغانستان کې پر قونسلگرۍ د 1713 برید شمېره،" د پارلمان پوښتنې او ځواب، د 2014 کال د جولای 24، په دې ځای کې: <https://www.mea.gov.in/rajya-sabha.htm?dtl/23725/Q+NO1713+ATTACK> په+قونسلگرۍ+کې+هرات+افغانستان
40. د بهرنیو چارو وزارت — د هند حکومت، د بهرنی تبلیغاتو څانگه، "هند او افغانستان — یوه پراختیایي ملگرتیا،" مخ. 17، په: https://mea.gov.in/Uploads/PublicationDocs/176_india-and-afghanistan-a-development-partnership.pdf
41. سنیهیش الیکس فیلیپ، "د LAC په اوږدو کې د چین د فشار تاکتیکونه دوام لري، موخه یې دا ده چې د پوټکي تودوخه وساتئ"، چاپ، د جولای 25، 2022، په: <https://theprint.in> دفاع/چین-د فشار-تاکتیک-سره-لکه-

دوامدارہ-هدف-د-پاتی-د ساتلو لپارہ- جوش کول/1054168؛ او د بھر نیو
چارو وزارت - د ہند حکومت، "د رسمی ویاند لخوا د اوونیزی میڈیا بریفنگ
نقل،" د جون پہ 3، 2022 کی:- [https://www.mea.gov.in/media-](https://www.mea.gov.in/media-briefings.htm?dtl/35383)
[briefings.htm?dtl/35383](https://www.mea.gov.in/media-briefings.htm?dtl/35383)

د/ اوونیزی میڈیا خبرتیا د د رسمی ویاند لہ خوا جون 02_2022
42. سواسینی حیدر، "ہند پہ کابل کی خپل سفارت بیا پرانستل،" دی ہندو، د جون
پہ ۲۴، ۲۰۲۲

کی:- [https://www.thehindu.com/news/national/india-reopens-](https://www.thehindu.com/news/national/india-reopens-embassy-in-kabul/article65558557.ece)
[embassy-in-kabul/article65558557.ece](https://www.thehindu.com/news/national/india-reopens-embassy-in-kabul/article65558557.ece)

یادښتونه 231-234 مخ ته

43. د انجانا پاسریچا په حواله، "هند افغانستان ته د کوچني ډیپلومات سره راستون شو. ماتیګ شتون، "VOA"، د جولای 7، 2022، په: <https://www.voanews.com/a/india-small-deplomatic-presence/6648776.html> - بیرته-افغانستان ته-سره-
44. "ترکیه د ایساف قوماندنه په غاړه اخلي"، نوی بشري، د فبروري 14، 2005، په: <https://www.thenewhumanitarian.org/news/2005/02/14/turkey-y-d-aisaf-qomandeh-phe-ga-re-ah-li>
45. TIKA، "بهرنی دفترونه"، د ترکیي جمهوریت د کلتور او ګرځندوی وزارت - د ترکیي د همکارۍ او همغږۍ اداره، په دې ځای کې: <https://www.tika.gov.tr/en/overseasoffices>
46. "اردوغان وایي ترکیه لا هم د کابل د هوایي ډګر د امنیت ساتلو په لټه کې ده." د 2021 کال د اګست 18مه: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/erdogan-18-08-2021/>
47. امریکا پر ترکیي د روسیې د وسلو بندیزونه ولګول دي بي سي خبرونه، دسمبر 14، 2020، په: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-55311099>
48. "د ترکیي ولسمشر وایي طالبان باید په افغانستان کې 'اشغال' ختم کړي" رویترز، د 2021 کال د جولای 19مه: <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkeys-east-19-07-2021/>
49. ترکیه د طالبانو د څرګندونو هرکلی کوي په افغانستان کې د دوی د نیولو راهیسې، "رویترز، د اګست په 17، 2021 کې: <https://www.reuters.com/world/middle-east-17-08-2021/>
50. د MÜSİAD کور پانه، د صنعتکارانو او سوداګرو خپلواکه ټولنه، په دې کې: <https://www.musiad.org.tr/en/>
51. "په ترکیه کې د افغان سوداګرو ټولنه (AIAD)"، د افغانستان د سوداګرۍ او صنایعو خونه، دلته: <https://aiadtr.com/>
52. "د کجکي 100 میگاواټه د اوبو د بریښنا پلان د پانګونې پروژه،" 77INSAAT، په: <https://www.77insaat.com/projects/commercial/energy-investment-100mw-هایدرو-بریښنا-پلان-پانګي-اچونې-پروژه/>
53. اوګلګوزیل ریجیووا، "لپس لازولي دهلیز — له افغانستان څخه اروپا ته لویه سوداګریزه لار،" سوداګریز ترکمنستان، د می په 17، 2021، په: <https://business.com.tm/post/7064/lapis-lazuli-corridor-major-trade-route-from-afghanistan-xxhe-tr-arop>
54. نجیب الله علزی، "ترکیه به په کابل او مزار شریف کې د ویزی ورکول بیا پیل کړي،" خامه پریس خبري اژانس، د فبروري په 10، 2022 کې:

- <https://www.khaama.com/turkey-to-resume-visa-issuance-in-kابل-او-مزار-ای-شريف-۷۶۷۷۵۷۶۵/>
55. هارون يو زيلين، "ترکيه د طالبانو د امارت په رسميت پيژندلو غوښتنه کوي،" د نږدې ختيځ پالیسي لپاره د واشنگټن انستیتیوت، د مارچ په 17، 2022 کې: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/turkey-calls-recognition-talibans> - اسلامي امارتسوزان هم وگورئ فریزر او کیتی گنن، "د لور پورو خبرو اترو لپاره په ترکیه کې د افغان طالبانو پلاوی،" AP News، د اکتوبر په 14، 2021 کې: <https://apnews.com/article/afghanistan-recep-tayyip-erdogan-qatar-doha-Europe-union-0c783ad346fc408aa5256fa62134bc7a>
56. اکمل داوي: ترکیي زرگونه کسان د طالبانو تر کنترول لاندې افغانستان ته شړلي دي. VOA د ۲۰۲۲ کال د جون ۱۶مه: <https://www.voanews.com/a/turkey-deports-talibano-کنترول-افغانستان/6620683.html>
57. تام بیټمن، "افغانستان: قطر او ترکیه بهرنی نړی ته د طالبانو د ژوند لیکه ګرځیدلي،" BBC، د سپتمبر 2، 2021، په: <https://www.bbc.com/news> نړی-منځنی ختیځ-58394438

يادبنتونه 237-248 مخ ته

پايله

1. حميد حكيمي او گيرت قيمت، افغانستان: د طالبانو د واکمنۍ يو کال، "چتم هوس، د اگست په ۱۵، ۲۰۲۲ کي: <https://www.chathamhouse.org/2022/08/افغانستان-يو-کلن-طالب-حکومت>
2. جوانا ليليس وگورۍ، "افغانستان ازبکستان ته د بريښنا پورونه ورکوي خو بيا هم د تاجکستان پوروري دي"، يوريشيانټ، د اگست په 2، 2022 کي: <https://eurasianet.org/> افغانستان-اوزبکستان-ته-د-برېښنا-پوره-پوره-تاديه کوي-خو-تاجکستان-ته-پخوا-پوره کوي
3. کاترين بوتز، "طالبان يو ځل بيا په منځنۍ اسيا کي د افغان الوتکو د بيرته ستنيدو غوښتنه کوي"، ديپلومات، د سپتمبر په لومړۍ نيټه، ۲۰۲۲ کي: <https://thediplomat.com/2022/09/> طالبان-بيا-غوښتنې-د-افغان-الوتکو-په-مرکزي-اسيا-کي-راگرځول/
Ibid. 4.
5. د جزياتو لپاره، ويني کاورا، "د طالبانو سره د تاجکستان پراختيايي اړيکي 2.0" وگورۍ، د منځني ختيځ انسټيټيوټ، د دسمبر 1، 2021 کي: <https://www.mei.edu> خپروني/تاجکستان-تقسيم-تړون-طالبان-20
6. د جزياتو لپاره، وگورۍ "طالبان د شيعه هزاره اقليت سره اړيکه نيسي، د يووالي او ايران اړيکو په لټه کي دي"، وال سټريټ ژورنال، د سپتمبر په 2، 2021 کي: <https://www.wsj.com/articles/taliban-reach-out-to-shiite-11630599286-hazara-minority-seking>
7. مرکه، جون ۲۰۲۲.
8. مرکه، فبروري ۲۰۲۲.
9. Ibid.
10. مرکه، واشنگټن ډي سي، د جولای ۱۲، ۲۰۲۲.

Bibliography غوره کړی

- عباس، حسن، "په پاکستان کې د افراطیت او ترهگری رجحانات: د بدلون تحرک او نوې ننگونې"، CTC Sentinel، vol. 14، نه. 2 (فبروري 2021): 44-53،
 په: <https://ctc.usma.edu/extremism-and-terrorism-trends-in-pakistan-changing>
 افراطیت ته د پاکستان تگ: الله، پوځ او د امریکا جگړه ترور، ME شارپ،
 2004.
- د طالبانو بیا را ژوندی کول: تاوتریخوالی او افراطیت په پاکستان – افغانستان کې سرحدید بیل پوهنتون پریس، 2015.
- احمد، جاوید، "د افغانستان لپاره د طالبانو مذهبي لار نقشه"، د منځني ختیځ انستیتیوت، د جنوري په 26، 2022
 کې: <https://www.mei.edu/publications/talibans-afghanistan> - مذهبي-رود میپ-افغانستان
- احمدزی، ائل، "د ژوند کولو لپاره مرینه: د امرگ سره مینه کیسه چې د طالبانو د ځانمرگو بریدونو چلول"، د تروریزم په اړه لید، توک. 15، نه. 1 (فبروري 2021): 17-38.
- Aikins، Mathieu، "د کابل د سقوط دننه"، نیویارک ټایمز، د دسمبر 10، 2021،
 په: <https://www.nytimes.com/2021/12/10/magazine/fall-of-kabul-afghanistan.html>
- اکبري، فرخنده، "هغه خطر ونه چې هزاره گان د طالبانو په واکمنی کې افغانستان سره مخ دي"، د افراطیت په اړه د جورج واشنگتن پوهنتون پروگرام، د مارچ په 7، 2022 کې: <https://extremism.gwu.edu/risks-facing-hazaras-taliban-ruled-afghanistan>
- علي، امتیاز، "د پاکستان د فدرالي ادارې تر کنترول لاندې قبایلي سیمو اصلي جریان: د اصلاحاتو نوشتونه او د سرکونو خنډونه"، د USIP ځانگړی راپور،

مارچ 2018، په
 کي: <https://www.usip.org/publications/2018/03/mainstreaming-pakistans>
 - د فدرالي تر ادارې لاندې قبایلي سیمې
 اټکپال، حسیه، "د غني ټیم د ۲۰۱۴ کال په ټاکنو کې له حقاني شبکې سره تماس
 درلود: نیل،" طلوع نیوز، د ۲۰۱۹ کال د سپتمبر ۵،
 په: <https://tolonews.com/> د افغانستان/غني-دلي-د-حقاني-شبکه-2014-
 ټاکنو-نیل-سر-تماس درلود
 اعظمي، داود، "د صوفیانو کور: د افغان صوفیانو رول او ونډه او په پښتو شعر کې
 د مینې او زغم صوفیانه پیغام،" په محمود مسایلي او ریکو سنیلر (ایډز). کې،
 مذهبي تروریزم ته د تصوف ځوابونه: تصوف او هاخوا، گومپیل او سواسینا،
 2020، مخونه 85-135.

بائبلگرافي غوره كړئ

بارفيلد، توماس، افغانستان: يو كلتوري او سياسي تاريخ، د پرستن پوهنتون پريس، 2010.

باسط، عبد، "د ملا اختر منصور په مشرۍ د افغان طالبانو راتلونكې"، د ترهگرۍ ضد رجحانات او تحليلونه، ټوك. 7، نه. 10 (نومبر 2015): 9-13. برگن، پيټر او كاترين ټيډيمن (ايډز)، طالبان: مذاكرات سرحدونه ترهگرۍ، سياست او مذهب تر منځ اكسفورډ پوهنتون پريس، 2013. بخاري، كامران، "په جنوبي اسيا كې د ديو بنديز اوږده سيوري"، نوي كرېسي مجله 2021 كال د نومبر 23مه: <https://newlinesmag.com/essays/the->

long-په سويلي اسيا كې د ديو بنديت سيوري/
برږد، ويليم، "د افغانستان د مركزي بانك د زيرمو د سمدستي بيرته ستنديو غوښتنې بشپړ انځور له لاسه وركوي"، USIP، د اگست په 15، 2022 كې: <https://www.usip.org/08/2022/return-afghan-central-bank-demands-prompt-> خپرونې
return-afghan-central-bank- زيرمي - له لاسه - بشپړ انځور
"يو كال وروسته، طالبان ونه توانيدل چې د افغانستان اقتصادي زوال
بيرته راگرځوي"، USIP، د اگست په 8، 2022 كې: <https://www.usip.org/publications/2022/08/> طالبان-نه توانيدل-د افغانستان-اقتصادي زوال

كلارك، كيت، "د ملا برادر خوشي كول: د خبرو اترو لپاره نور څه دي؟" د افغانستان د تحليلگرانو شبكه، د 2013 كال د سپتمبر 13، په: <https://www.afghani-stan-analysts.org/en/reports/war-and-peace/the-release-of-mullah-baradar-whats-next-for> مذاكرات - مذكرات
كول، سټيو، "د كابل له سقوط يو كال وروسته"، نيوياركر، د اگست په 27، 2022 كې: <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/a-year-after-the-fall-of>

د غلو جنګونه: د سي اي اي، افغانستان او بن لادن پټ تاريخ، له شوروي يرغل څخه تر سپتمبر 10، 2001 پورې، د پينګوين كتابونه، 2004.
كول، سټيو او ادم انتوس، "په افغانستان كې د متحده ايالاتو د ديپلوماتيكو ناکامۍ پټ تاريخ"، د نيوياركر د 2021 كال د دسمبر 20مه: <https://www.newyorker.com/magazine/2021/12/20/the-secret-history-of-the-us-deplomatic-failure-in> افغانستان

كربل، جورج، چارلي ولسن جګړه: غير معمولي كيسه چې څومره وحشي سړي په كانګرس كې او د CIA يو بدمعاش اجنټ زموږ د وخت تاريخ بدل كړ، Grove پريس، 2003.

د اقتصاد پوه، "د طالبانو حكومت د پيسو په راټولولو كې په حيرانتيا سره ښه ثابت شوی دی"، د جون په 8، 2022 كې: <https://www.economist.com/asia/2022/06/08/> د-طالبانو- حكومت-ثابت شوی-په-حيرانتيا-د-پيسو په راټولولو-كې-ښه

اډوارډز، ډيويد. ب.، د طالبانو څخه مخكې: د افغان جهاد نسب، پوهنتون د كاليفورنيا پريس، 2002.

كرونډگر، بين او سايمن ټاونسلي، "د منځني طبقي افغانان د لوړې سره مخ دي ځكه چې مرستې پای ته رسيري"، ټيلېگراف، د جون 4، 2022،

په: <https://www.telegraph.co.uk/global/> - روغتيا/اقلیم- او-خلک/منځنی طبقه- افغانستان-له-لوري سره-مخامخ-مرسته-چلونې/ فریزر، سوزان او کیتی گنن، "د لور پورو خبرو اترو لپاره په ترکیه کې د افغان طالبانو پلاوی، " AP نیوز، د اکتوبر 14، 2021، په: <https://apnews.com/> / مقاله/افغانستان-رجب-طیب-اردوغان- قطر-دوه-اروپایي- اتحاد-

0c783ad346fc408aa5256fa62134bc7a

فوکس، سایمن د بلیو، "انقلاب ته مستقیم الوتنه: مودودي، الهی حاکمیت، او په ایران کې د 1979 شیبه،" د شاهي آسیایی ټولني ژورنال، vol. 32، نه. 2 (2021): <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-> 354-333 په: of-شاهي-آسیایی-ټولنه/مضمون/مستقیم-پرواز-انقلاب-مودودي-الهی-

بائبل‌گرافي غوره كړئ

- حاکمیت-او-د-1979 لحظه‌په ایران / 469BE06D4D083FB575608BB90 9C40EB7
- کنن، کیتی، "افغان ولسمشر جلاوطني ته له تللو مخکې جلا شوی و،" د AP نیوز، د اګست په 15، 2021 کي: <https://apnews.com/article/race-and-ethnicity-2901e54d6268341d3caf936fef6313db>
- زه د کافر لپاره يم: له سپېڅلي جګړې څخه تر سپېڅلي ترور پورې په افغانستان کي، عامه‌چاري، ۲۰۰۵.
- جورج، سوسنه، "د افغانستان پوځي سقوط: غیرقانوني معاملي او ډله ايز دريز-," tions, the واشنگټن پوسټد ۲۰۲۱ کال د اګست ۱۵مه: <https://www.washingtonpost.com/world/2021/08/15/afghanistan-military-collapse-taliban/>
- _____ "د امريکا څارگره اداره د افغان امنيتي ځواکونو د سقوط جزيات ورکوي،" واشنگټن پوسټد ۲۰۲۲ کال د _____ می
- ۱۸مه: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/05/18/> امريکا-څارونکي-تفصيلات-د-سقوط-افغان-امنيتي-ځواکونه/ کيوسټوزي، انټونيو (ا.ډ.)، د نوي طالبانو ډيکود کول: د افغانانو څخه بصيرت‌ډګر، د کولمبيا پوهنتون پريس، 2009.
- ګراهام، لينډسي او جيک کيڼ، "مور نشو کولی خپل امنيت هېچا ته وسپارو -په ځانګړي توګه طالبان،" واشنگټن پوسټ، د اګست په ۲۸، ۲۰۱۹ کي: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2019/08/28/afghan-war-must-end-our-should-directly-end-our-support-of-the-talibans/>
- حکيم، عبد، الامارة الاسلاميه و نظامه [اسلامي امارت او دهغه سيستم]، مکتبه دارالعلوم الشريعه، ۲۰۲۲.
- حکيمي، حميد او گيرت پرائس، "افغانستان: د طالبانو د واکمنی يو کال،" چټم هاوس، د اګست په ۱۵، ۲۰۲۲ کي: <https://www.chathamhouse.org/2022/08/> طالب-حکومت
- هينسلر، جينيفر او کايلي اټوډ، "لور افغان چارواکي د متحده ايالاتو سفير تورن کړد افغان حکومت غير مشروع کول،" CNN، د مارچ 14، 2019، په: <https://www.cnn.com/2019/03/14/politics/mohib-khalilzad-afghanistan-row/index.html>
- هارون، ثناء، د عقيدې سرحد: اسلام د هند-افغان سرحد، کولمبيا کي د پوهنتون مطبوعات، ۲۰۰۷.
- هيومن رايټس واچ، "افغانستان: طالبان په زوره شيعه اقليت شړلي،" هيومن رايټس واچ، د اکتوبر په 22، 2022 کي: <https://www.hrw.org/news/2021/10/22/afghanistan-taliban-force-shiite-revival>
- حسين، مجاهد، پنجابي طالبان: په پاکستان کي د افراطيت چلولپنټاګون پريس، ۲۰۱۲.
- انګرام، برنون D، له لاندي څخه احيا: د ديويند غورځنگ او نړيوال اسلام، د کاليفورنيا پوهنتون پريس، 2018.
- د کړکيچ نړيواله ډله، د سولي په اړه د طالبانو د ليدلوري څيړنه، راپور شميره 113،

اگست ۱۱، ۲۰۲۰، په: <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/afghanistan/311-taking-stock-talibans-perspectives-peace>

جدون، اميراء، عبدالسيد او انډريو ماین، "په افغانستان کې د طالبانو د اسلامي دولت گواښ: د اسلامي دولت خراسان د بيا راژوندي کيدو تعقيب"، CTC Sentinel، vol. 15، نه. 1 (جنوري 2022): په 33-45 بجو: <https://ctc.westpoint.edu/the-gwaish-d-piژندنې-d-bيا راژوندي-پيدا کول-اسلامي دولت-خراسان/> جمال، عمير، ضياءالحق او د پاکستان د عامه پوهنتونونو "اسلامي کول"، دی ډيپلومات، د مارچ په ۲۸، ۲۰۱۷ کې: <https://thediplomat.com/2017/03/ضياءالحق-او-د-پاکستان-د-عوامي-پوهنتونونو-اسلامي کول/>

بائبلگرافي غوره كړئ

ختك، داود، "پاكستاني طالبان چيرته دي: د وروستيو رجحاناتو ارزونه،" نوي امريكا، د ۲۰۲۰ كال د اگست

مه ۳۱-<https://www.newamerica.org/international>

امنيت/بلاگ/whither-pakistani-طالبان-ارزوني-وروستی-چلندونه/

كر كپټريک، ډيويد ډي، "د فارس خليج سيالانو د طالبانو د كوربه توب لپاره سيالي وكړه، د برينناليكونو ليك شو،" يارك ټايمز، د جولای په 31، 2017

كي: <https://www.nytimes.com/2017/>

world/middleeast/uae-qatar-taliban-emails.html/31/07

مدي، محمد، احمد خالد او سيد ای نظامي، "گډوډي او گډوډي: د افغان حكومت جنون وروستي ساعتونه،" د بي بي سي خبرونه، د سپټمبر په ۸، ۲۰۲۱

كي: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58477131>

ملكاسيان، كارتر، په افغانستان كي د امريكا جگړه: يو تاريخ، د اكسفورډ پوهنتون پريس، ۲۰۲۱.

مشعل، مجيب، "ولسمشر، سفير او طالب: دري ژوندونه د جگړي له لاري جوړ شوي او په بهر كي زده كړي كوي،" نيويارك ټايمز، فبروري 16، 2019،

په: <https://www.nytimes.com/2019/02/16/world/asia/afghanistan-ghani-khalilzad-stanekzai.html>

مشعل، مجيب او تيمور شاه، "طالبان وړانديز كوي چي له امريكا سره تر معاملي مخكي په افغانستان كي تاوتريخوالي كم كړي،" نيويارك ټايمز، د جنوري په ۱۶، ۲۰۲۰

كي: <https://www.nytimes.com/2020/01/16/world/asia/afghanistan-taliban-agreement.html>

متين الدين، كمال، د طالبانو پدیده: افغانستان 1994-1997، اكسفورډ پوهنتون مطبوعات، ۱۹۹۹.

ميچر، رول، نړيوال سلفيزم: د اسلام نوي مذهب حركتد اكسفورډ پوهنتون مطبوعات، 2014.

ميټكالف باربرا ډي، په برتانوي هند كي اسلامي بيا رغونه: ديويند، 1860-1900، پرستين پوهنتون پريس، 1982.

شوراد نومبر 1، 2001 په: <https://items.ssrc.org/after> - سپټمبر- ۱۱/روايتپال-اسلامي-فعاليت-ديويند-تبليغ-او-طالبان/

مير، اسفنديار، "د پاكستان د طالبانو دوه اړخيزه ستونزه،" USIP، د می په 4، 2022

كي: <https://www.usip.org/publications/2022/05/pakistans-twin-taliban-problem>

موگلسن، لوک، "د سولي په اړه د افغانانو مات شوی خوب،" نيوياركر، د اکتوبر په ۲۱، ۲۰۱۹

كي: <https://www.newyorker.com/magazine/2019/10/28/> -د-افغان-د-سولي-له-منځه-تللي-خوب

مطمین، عبدالحمید، ملا محمد عمر، طالبان او افغانستان، افغان خپرندويه ټولنه (کابل)، ۲۰۱۷.

طالبان: له دننه څخه يوه نازکه تاريخ، د اليکس سټريک وان لينشوتين، صبا امتياز او فيلکس کوهن لخوا ايډيټ شوی، د لومړۍ مسودې خپرونه، ۲۰۱۹. مطمین، نظر م، شپږ ورځې له طالب مشرانو سره، دانش خپرندويه ټولنه (کابل)، ۲۰۱۹.

نصر، ولی، د توزيع کيدونکی ملت: د امريکا بهرنی پالیسي په اعتکاف کې، لنګر، ۲۰۱۳.

اودونيل، لين او ميرويس خان، "د طالبانو مشرتابه د سولې د خبرو په څنډه کې په گډوډۍ کې دی،" فارن پالیسي، د می په 29، 2020 کې: <https://foreignpolicy.com/2020/05/29/> د طالبانو-مشرتوب-بي نظمۍ-کورونا-کوويډ-د سولې خبرې/

قاضي، شيرينه، "افغانستان: طالبانو د اختر د اوربند په پای ته رسيدو سره جگړه بيا پيل کړه،" الجزيره، د جون ۱۸مه، ۲۰۱۸، په: <https://www.aljazeera.com/news/2018/6/18/> په افغانستان کې-

طالبانو-د جگړې بيا پيل-د اختر-اوربند-پای ته ورسېد
قاضي، فضل ايم او ديا حديد، "افغانان چې تنکي خوانان غواړي ښوونځي ته ستنېدونکي نجوني نوي ملگري لري: د طالبانو سره تړلي ديني عالمان،" NPR، د می په 5، 2022 کې: <https://>

بائبلگرافي غوره كړئ

newlinesmag.com/newsletter/for-now-ideology-trumps-
pragmatism-in-افغانستان/

رحمان، ضياء الرحمن، "د افغانستان نوي طالب مشران چيرته بنوونځي ته تلل،" نیویارک ٹایمز، د نومبر په 25، 2021
کي: <https://www.nytimes.com/2021/11/25/world/asia/pakistan-taliban-afghanistan-madrasa.html>
رای اولیور، "آیا په افغانستان کې اسلامیت راتلونکی لري؟" په ویلیم میلی (ایډ).
کي، بنسټپالنه بیا زیریډلې ده؟ افغانستان او طالبان، NYU پریس، 1998، 199-
211 مخونه.

سید عبدل: طالبان څنگه تنظیم شوي؟ VOA، د سېتمبر 5، 2021،
په: https://www.voanews.com/a/us-afghanistan-troop-withdrawal_analysis-how-are-taliban-organized/6219266.html

_____ "د تحریک طالبان پاکستان تحول او راتلونکی،" کارنیگی انډوومنټ فار
انټرنیشنل پیس، د دسمبر په 21، 2021 کي: <https://carnegieendowment.org/2021/12/21/evolution-and-future-of-tehrik-e-taliban-pakistan-pib-86051>

سید، عبدل او تور همینگ، "د پاکستانی طالبانو بیا ژوندی کول،" CTC
Sentinel، vol. 14، نه. 4 (می 2021): 28-38
په: <https://ctc.westpoint.edu/the>-د پاکستانی طالبانو بیا ژوندي کول/
شروډن، جوناتن، "د افغانستان د امنیتي ځواکونو له سقوط څخه درسونه،" CTC
Sentinel، vol. 14، نه. 8 (اکتوبر 2021): 45-61
په: <https://ctc.westpoint.edu>. د-افغانستان-د-امنیت-ځواکونو-له-نښت-څخه-
بنوونه/درسونه/

سکیوتو، جیم، زاكري كوهن او کابلي اتوډ، "د افغانستان په اړه د متحده ایالاتو
استخباراتي ارزونې په هیواد کې د طالبانو د نیولو د 'چټک سرعت' خبرداری
ورکوي،" CNN، د جولای په 16، 2021
کي: <https://www.cnn.com/2021/07/16/politics/us-intel-kabul-taliban/index.html>

ستانکاتی، مارگریټا او احسان الله امیري، "طالبان د شیعہ هزاره اقلیت سره د
یووالي او ایران اړیکو په لټه کې دي،" وال سټریټ ژورنال، د سېتمبر 2، 2021.
توماس، کلیټن، "افغانستان: شالید او د متحده ایالاتو پالیسي: په لنډه توګه،" د کانګرس
څیړنیز خدمت، د اګست په 26، 2021 کي: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R45122>

تیمبرګ، کریګ او کریستیانو لیما، "د نن ورځې طالبان د ټولنیزو رسنیو پیچلي
کرنې کاروي چې په ندرت سره له مقرراتو څخه سرغړونه کوي،" واشنگټن
پوسټ، د اګست په 18، 2021
کي: <https://www.washingtonpost.com/technology/2021/08/18/taliban-aliban/>
aliban- ټولنیز-میډیا-بریډیا/

تروفیموف، یاروسلاو او مارگریټا ستانکاتی، "طالبان پټو فعالانو کابل او نور افغان
ښارونه له دننه څخه ونیول،" وال سټریټ ژورنال، د نومبر په 28، 2021

کی:-seized-kabul- نور-افغان-بشارونه-له-دنده-11638095401
 واکینز، اندریو، "د طالبانو د سرپرست حکومت په اړه پنځه پوښتنې"، USIP، د
 سپتمبر په 9، 2021
 کی:-https://www.usip.org/publications/2021/09/five- طالبان-څارونکي-حکومت-
 پوښتنې-
 _____ "د طالبانو ټوټه کېدل: ستاسو د تصور یوه انځور؟" د راکز پر جگړه، د
 2019 کال د سپتمبر
 4مه-https://warontherocks.com/2019/09/taliban- ټوټه ټوټه کول
 ستاسو د تصور یوه انځور/
 _____ "د طالبانو ټوټه کېدل: حقیقت، افسانه، او راتلونکی،" USIP، د سولي
 کار، نه 160 (مارچ 2020)،
 په:pw_160-https://www.usip.org/sites/default/files/2020-03/
 طالبان_تخریب_حقیقت_افسانه_او_راتلونکی-pw.pdf

بائبلگرافي غوره كړئ

ويټ لاک، کريگ، د افغانستان کاغذونه: د جگړې پټ تاريخ، سايمن اوشوسټر، ۲۰۲۱. ويلسن، براين آر، د فرقه ايزې ټولنيز ابعاد: فرقي او نوي مذهبي حرکتونه، کلرينډن پريس، ۱۹۹۰.

ذهاب، مريم الف، پاکستان: د اسلام کليدوسکوپ، د اکسفورډ پوهنتون پريس، ۲۰۲۰. زيلين، هارون وائي، "ترکيه د طالبانو د امارت په رسميت پيژندلو غوښتنه کوي"، د نردي ختيځ پاليسي لپاره د واشنگټن انستيتيوت، د مارچ په ۱۷، ۲۰۲۲ کي: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/turkey-calls-recognition-talibans>

اسلامي امارت زوچينو، ديويډ، "مات او فتحه: د طالبانو ستراتيژي چي افغانستان يي ونيول"، نيويارک ټايمز، د اگست په ۱۸، ۲۰۲۱ کي: <https://www.nytimes.com/2021/08/18/world/asia/taliban-victory-strategy-afghanistan.html>

د ډيبل يو هنتون پريس

اعترافونه

دا کتاب د اوردي مودي لپاره د جورولو په حال کي و که څه هم د ليکلو موده نسبتا لنډه وه. کله چي د 2021 په اگست کي طالبان په افغانستان کي واک ته راستانه شول، د بيل پوهنتون په مطبوعاتو کي هيدر مککلم له ما څخه وپوښتل چي ايا زه به زما د مخکيني کار د طالبانو بيا رغونه (2014) ته يو نوي قسط وليکم، لکه څنگه چي د وروستي پرمختگونو په اړه د کتاب غوښتنه وه. ما وويل چي زه به غوره نه کړم چي خپل پخواني کار تازه کړم مگر شايد زه يو بل کتاب وليکم - هغي سمدستي موافقه وکړه او ما يو بل تکړه ايډيټر، جونا گودفري ته معرفي کړه، چا چي واقعا د دې کتاب د مفکوري پراختيا ته لاره هواره کړه او تل شتون درلود. ملاتړ او ارزښتناکه فيډبېک وړاندې کړئ.

په پيل کي ما له خپلو دريو پخوانيو پروفيسورانو سره اړيکه ونيوله - پروفيسوران رچارد شولتز او انډريو هيس د تفتس پوهنتون د فليچر ښوونځي او پروفيسور جيسیکا سترن چي اوس په بوستن پوهنتون کي دي - د دې لپاره چي زما په ذهن کي څه وو او د دې کار لپاره لنډمهاله سرليک شريک کړم. : نوي طالبان. دا داسي وه چي زه يو ځل بيا زده کوونکی وم، زما مقاله دوی ته وړاندې کړه، او بالاخره، د دوی انتقاد او هڅوني زه دې ته قانع کړم چي هغه کيسه بشپړه کړم چي ما يوه لسيزه دمخه ليکل پيل کړي وو. شولتز ما بېرته د فليچر ښوونځي ته بلنه ورکړه چي د نړيوالو امنيتي مطالعاتو برنامي په فورم کي د خبرو په ورکولو سره زما مقاله ازموينه وکړم، کوم چي خورا گټور ثابت شو، ځکه چي هلته زده کوونکو له ما څخه په زړه پوري پوښتنې وکړي، ما د دې لامل شو چي د سرليک او اصلي نظرونو په اړه بيا غور وکړم. د کتاب. زه د خپلو پخوانيو پروفيسورانو څخه منندوی يم چي ما سره يي د مفکوري په ښه کولو کي مرسته وکړه، او ما هڅولي او احتياط يي وکړ. د داسي شخصيتونو درلودل څومره برکت دی چي ستاسو د مسلک په اوږدو کي تاسو ته لارښوونه کوي.

زه د خپلي ښکلي ميرمن بينش او دريو لونیو څخه په زړه پوري منندوی يم چي

تل يي ملاتري او خورا صبر کوي کله چي زه له يو کتاب څخه بل کتاب ته ځم!
دريم، زه بايد په واشنگټن دي سي کي د ملي دفاع په پوهنتون کي د ختيځ سويلي
آسيا د ستراتيژيکو مطالعاتو مرکز (NESA) له کارمند څخه مننه وکړم، چيري چي
زما همکاران او د مرکز مشران زما د څيړني هڅو خورا ملاتړ کوي. NESA ماته
د نړۍ په کچه د سفر کولو عالي فرصتونه وړاندي کړل، تدريس،

اعترافونه

د سيمينارونو څيړنه او تنظيم كول چې ما ته اجازه راکړه چې زده کړه وکړم او له هر ځای څخه ډيری خلکو سره ليدنه وکړم. د NESA انټرنټونو او همدارنگه د سويلي اسيا څخه د فلبر ايبټ پوهانو زما د څيړني په مختلفو اړخونو کې مرسته وکړه او زه په ځانگړي توگه د کريستوفر ملز، کيريل بليس، تيوډور بينيټ، ميسم عالم او سمران شرمه څخه مننه کوم. بيا د فلچر بنوونځي زده کوونکي (اوس الماس) سيمرن د "طالبانو نړيوالې اړيکې" څپرکي د څيړني او ليکلو په برخه کې د پام وړ وخت تير کړ.

زه د ډيرو ژورناليستانو، پوهانو او متخصصينو څخه هم ډيره مننه کوم چې ما سره د طالبانو د ټولو شيانو په اړه ډيری خبرې اترې وکړې او په مهرباني سره يې زما سره خپل بصيرت او حکمت شريک کړ. په دې کې کيتي گنن، داوود اعظمي، کامران بخاري، اسفنديار مير، هارولډ انگرام، گريټا هولټز، توماس ويسټ، ميتيو ډيرينگ، توماس مارکس، رميز عباس، کويټا ناير، علي جلالي، عبدالباسط، عمر داوودي، علي مصطفی، سيد عدنان بخاري شامل دي. ، حسن احمدیان او رابين رافيل.

په پاکستان کې زه د اسلام اباد د سټراټيژيکو مطالعاتو په انسټيټيوټ کې د سفير عزيز چودري او په ځانگړي توگه له آمنه خان څخه منندوی يم چې د ۲۰۲۲ کال په سپټمبر کې يې زما لپاره د کتابونو ورکشاپ جوړ کړ، چې هلته مې له ډېرو متقاعدو ډيپلوماټانو، جنرالانو او کارپوهانو سره گټورې خبرې وکړې چې له ما سره يې ښه مرسته وکړه. د افغانستان په اړه د پاکستان له نظره پوهېدل. نور پاکستانيان چې ما ورسره ارزښتناکه خبرې اترې کړې دي په هغو کې سناتور مشاهد حسين سيد، سفير محمد صادق، ميجر جنرال (ر) اسفنديار پټودي، د پوليسو انسپکټر جنرل (ر) سيد کلیم امام، محمد اسماعيل خان، قمر چيمه، عامر غوري، ميجر جنرل (ر) طارق قنوس او عامر رانا. زه د لندن د سټراټيژيکو مطالعاتو له نړيوال انسټيټيوټ څخه هم مننه کوم چې د ځينو پروگرامونو له لارې يې د سويلي اسيا له کارپوهانو سره زما د څيړنيزو مصروفيتونو زمينه برابره کړه. له ځينو کسانو سره چې ما مرکه کړې، په ځانگړي توگه په افغانستان کې، د پوهيدو وړ امنيتي انديښنو له امله غواړي چې خپل نوم پټ وساتي. د دوی بصيرت او زړورتيا ډيره ستاينه کيږي.

په پاکستان کې يو ملگری چې په سريزه کې يې هم يادونه شوې ده او له هغه سره مې د طالبانو د نړۍ ليد په ډېرو اړخونو خبرې اترې کړې، هغه محمد اسرار مدنی دی. هغه په اکوړه خټک کې د دارالعلوم حقاني پخوانی ښوونکی او په پاکستان کې د افراطيت پر وړاندې د مبارزې يو درناوی کونکی دی. زه د هغه وخت او لارښود لپاره د هغه منندوی يم.

په پای کې زه د دې کتاب په اړه زما د څيړنيزې مرستيايې زهرا حسن څخه د زړه له کومې مننه کوم چې د ديويندي مکتب په باب يې پراخه څيړنه کړې او د تدوين په شمول يې د مختلفو دندو د غوښتنو په پوره کولو کې يې شميره ساعتونه تير کړي دي. هغه غوره ملاتړ چې ما د خپل مدير او د YUP لندن دفتر کې د ملاتړ ټيم څخه تر لاسه کړی د ځانگړي يادولو وړ دی. د جوانا گوډفري مرسته گټوره وه، او د راجيل لونسډيل، سوفي ريچموند، فریزر مارټين او لوسي بوچن په شمول نور هم تل مهربان او ډير ملاتړي وو.

ټول څرگند شوي نظرونه يوازې زما خپل دي او زما د کار گمارونکي نظرونه

یا نظرونه نه بیانوی.

شاخص

يادونه: په ايتالو كې د پانې شميرې د كابينې په چارونو كې ذكر شوي.

- بشري بحران 121-2125،
۲۱۶،۲۲۵
- زيربنايې پروژې 106-7۲۲۶،
9۲۳۳-8228-227
- نړيوال مالي ملاتړ 2-
3،۷،۳۷،۶۹،۷۰،۱۲۰
- پښتونولي (د پښتنو كود عزت) ۴۴
- عبدالله، عبدالله ۱۸۸، ۹۹، ۲، ۷۵، ۲،
منصور عاصم (نور ولى
محسود) ۱۸۴
- فق هلي خلك ۴۵ افغان
پوخ ۱۰۶
- پوځي تجهيزات ۱۹۵، ۷۷،
افغان مدني ټولنه ۵۹ افغان
امنيتي ځواكونه
- الوتكي په منځنۍ اسيا كې پاتي
شوي ۲۴۲ فساد او
ضعف ۵۵، ۸، ۶،
- 7-76
- د بنديانو خوشي كول ۶۶، ۲۷،
تسليم كول ۱۲، 76-7
- د متحده ايالاتو روزنه او
ملاتړ ۶۹ د امريكا او طالبانو
تړون ۶۵-۶
- افغانستان
- اقتصاد 120-1۱۳۶
- د انرژۍ سكتور 106-
۲۲۹، ۲۲۷، 7۲۲۶،
- ۲۳۳
- بیرغ ۹۹-۱۰۰
- راتلونكي امكانات 141-6235-7

- د راتلونکي لپاره
سپارښتنې 247-50
د اوبو سرچینې ۲۱۹
د افغانستان د تماس گروپ
(ACG) 4-223
اغا، حبیب الله ۹۵
اغا، سید محمد طیب ۳۲،۴۲
احمد،
جاوید ۱۵۹ اختر، من
صور، ملا
پس منظر 31-2
مرگ 33-5
پوځي عملیات 32-3
د طالبانو امیر 32-3
دوبی ته سفرونه 35، ۳۱-
۶ اخند، عبدل مجید ۹۵
اخذ، محمد عباس، ملا
۹۵
اخذ، محمد حسن،
ملا 127، ۹۴، ۸۷-
۸۱۳۰،
۱۳۱
اخذ، عبیدالله، ملا ۳۰ اخندزاده،
حمیدالله، ملا ۹۵ اخندزاده، محمد یونس،
ملا ۹۵
اخونزاده، هیت
الله،
مرستیالان 41-2
د منصور مرستیال ۳۹، ۳۳
لومړنی مسلک ۳۸، ۳۳
د اختر اوربند (۲۰۱۸) ۷-۴۶

INDEX

- برادر، عبدالغني، ملا د لومري
وزیر مرستیال ۸۷، ۹۴
د دوحی د سولي د ټیم
مشر ۵۳، ۴۲ اقتصادي او مالي
مسولیتونه 122-3131
راتلونکي امکانات ۱۲۸
او د هلمند ډله ۱۴۰ د بغاوت
د قوماندان ۳۰
- عبدالقهار ۱۲۳ بانگونه /
بانکداري
افغان د نړیوال سیستم سره
بنکیلتیا 23
د افغانانو لخوا د پیسو ایستل ۱۲۰، ۷۶
د افغانستان شتمنی کنگل
شوي ۲۱۶، ۱۲۵، ۱۲۰
- د اجباري واده فرمان ۱۱۳ د
نجونو زده کړه 11-110
نظریه 100، ۲۳-۱۱۰۴
اسلامي فقه پوه ۳۸، ۴۰ د کابل
پولیتخنیک وینا ۱۳۴،
7142، 136-146، 142
مشرتابه ستایل ۱۳۰
د نورزي فرعي کلی ۱۳۴
- شخصیت او سیاست ۳۹، ۶۳-۴
۱۲۷
او ولایتي اداره ۹۹ له برادر سره
اریکي ۴-۶۳ پرله پسي
سیالي ۱۲۹، ۱۲۸، ۱۲۷،
۱۶۸
ستر مشر 38-94، 86، 4080،
7-126
د امریکا او طالبانو په اړه
سولي تړون ۲۶ او لویدیخ ۲۴۹
اکرم، حبیب ۱۳۹
القاعده
د دوحی د سولي د خبرو اترو
عامل ۵۵، ۵۰
اصل ۱۸۰
په پاکستان کي 180، 34، 1185-
د بنديانو خوشي کول ۵۴، ۸۶
له طالبانو سره اړیکي ۲۴۳، ۵۴
د طالبانو استعفا ۶۵، ۵۵، ۵۰
القاعده په هند برصغیر کي
(AQIS) ۲۲۸
د علي ابن ابي طالب قبر 161-
2 امان پور، کریستین ۱۳۰
امیر المومنین ۱۰۳، ۱۰۲، ۱۰۴، ۹۴، ۲۹ امجد
فاروقي ډله ۱۸۵
انجم، ندیم ۲۰۳
ارین، ډاکټر ۹۶
عاصم، محمد اسحاق، مولوي ۹۵
اتکینز، ماتيو 80
- بدری، هدایت الله (حاجی گل اغا
اسحاقزی) ۹۴، ۹۱
د بگرام هوایی
اډه ۸۶، ۷۰، ۶۶ باجوه، قمر،
جنرال ۹۱ بلخي،

په پاکستان کې د آی ایس آی
نیول 1-30 او خلیل
حقانی ۱۲۸

د برنز (CIA مشر) سره لیدنه ۸۳
معتدل دریخ ۱۳۸، ۱۲۳
د سولي خبرې اثرې 27
شخصیت او سیاست ۶۳، ۳۱-۴
په بهر کې شهرت 82-3122-3
۴۰-۲۳۹

او شيعه ټولنه ۲۴۴

د طالبانو د بریا په سرعت
حیرانتیا ۷۸

د امریکا او طالبانو تړون ۱۴۰، ۶۵
بریلوی 150-1۱۵۸

بشیر، محمد ۹۱

بیک، مارتین 80

بینیت، ریچارډ ۱۹۹

Bergdahl، Bowe ۵۳

برگن، پیتر ۷۱

بایدن، جو ۶۹، ۷، ۱۲۵-۷۰، ۷۱

رنګول انټوني 3

بخاري، کامران 13

بودیجه

نړیوال مالي ملاتړ 2-

3، ۷، ۳۷، ۶۹، ۷۰، ۱۲۰

ملي عواید 123-4

برنز، ویلیم ۲۰۳، ۸۳

د کابینې وزیران او مرستیالان ۸۶-۹۸
7-۹۴، ۹۵، ۱۹۱، 254

چین 213-16

خو اړخیزې غونډې 213-14

امنیتي اندیښنې ۲۱۳

د طالبانو بنسټګر 210، ۱۴۵-11 د

چین - پاکستان اقتصادي دهلیز

(CPEC) ۲۱۵

CIA

هوایي بریدونه ۶۱

د برادر د نیولو عملیات 1-30 د ترهګرۍ

ضد همکاري ۲۲۳

INDEX

- د طالبانو هدف ۵۱
 د سولې د خبرو په اړه د طالبانو
 ليک ۳۲-42-3-طوسلې کيښ ۳۲،
 ۴۲
- د طالبانو سياسي دفتر ۹، 42، 3-طالبان د
 امريکا د وتلو خواب
 وړانديز ۵۲
 د طالبانو تگلاره 10-11
 د طالبانو ډله 48-953-8۷، 4۵۵-۸
 د امريکا د وتلو تړون 51-2
 ۶۵
- د امريکا اهداف 50-1
 د متحده ايالاتو سياسي او
 نظامي تحفظات 60-
- 1
 د متحده ايالاتو ټيم 4۷-۸54-5
 د امريکايي ځواکونو وتل 60، ۴۲، ۲۷
- او د آلمان او متحده ايالاتو
 استخبارات ۴۳
- د کابل حکومت په شا شو 52-3 د خليلزاد
 ټاکل 47-8
 د پاکستان لاس وهنه ۵۱ د امريکايي
 ځواکونو لپاره خوندي لاره 60
 طالبان اوربند ته زړه نه بڼه کوي ۶۲-۳
- د کابل سنټيشن مشر 5
 له برادر سره پټ ملاقات ۸۳ د
 ترمپ ټيټه ارزونه ۴۵
- د الطواهي درون بريدي ۱۴۵
 سکاره ۱۲۱، ۱۲۰
 کوهن، ديويز ۲۲۳
 استعمار 149-50154-5
 کرونا
 واپرس ۱۲۰، ۶۹
 فساد
 افغانستان ۷۰، ۴۴
 پوستي 74-5
 د طالبانو په واک کې
 کمېنت ۱۱۶، 120-1
 امنيتي ځواکونه ۷۷ د ترهگری
 ضد
 د هند امنيتي انډېبنې ۲۲۸
- د داعش او القاعدې سره د مبارزې
 لپاره ۶۰، 145، ۱۴۴-
 201، 6۱۹۲-2۲۲۳
- کرکټ ۹۶
 کريکشنک، پاول 24
 CTC Sentinel 24
- داعش د اسلامي دولت په سترگه
 گوري د عراق او سوريې
 (داعش)
 دارالعلوم ديوبند ۱۴۹
 دارالعلوم حقاني 91، ۶۸، 2۹۳-
 258-9
 دارالعلوم جامع ۸۸
 دارالعلوم شرعي ۶۷
 دلاور، شهاب الدين، مولوی ۹۵، ۶۵
 ديوبنديز
 افراطي ډلې 158-9
 تاريخي شرايط 156-8
 د ISK ننګونه ۲۴۵
 اسلامپالنه 156، ۱۵۵-7
 عصري نظامي تفسيرونه 152-5
 بېرته د نولسمې پېړۍ ريښو
 ته 244-5
 د سويلي آسيا اصليت 149-
 51 دوحه مذاکرات

هم وگورهد امریکا او

طالبانو د سولي

تروڼ(فيروي

2020)

دوستم، عبدالرشيد د

جامو کود، د بنځو

لپاره 8-107

13135، 246-112

د مخدره توکو قاچاق 31، 219، 225

دراني، احمد، شاه 160، 164

دراني قوم 134

ختيخ ترکستان

اسلامي حرکت 214

اقتصاد 1120-1126

بنوونيز نظام

نظريه 104

ديني او عصري

علوم 4-233

د بنځو او نجونو زده

کره 13-108

د کالج د ننوتلو

ازمويي 105 لومړنۍ

ژمني 65، 108، 112

اسلامي تعليمات 12-111

د ملا حکيم تفسير

4-103

اجماع نشته 133، 135

د پاکستان نظر 195، 196

خصوصي بنوونځي 119

د ثانوي بنوونځي

محدوديتونه 110 د سراج

حقاني نظر 129

احسان، احسان الله 185

بريښنا 7125، 231، 239-106

د انرژي سکټور 7226، 227، 229-106

۲۳۳

INDEX

- فيسبوك ۱۱،۲۰،۱۶۹
فيضي، ملالی ۹۶
فصیح الدين، قاري ۹۴
- فاتا (د وفاق تر انتظام لاندې)
قبيلې سيمې 8-179، 9۳۴-
81۱۸۶
له افغانستان سره مالي او نړيوالې
مرستې 2-۶۹، ۷۰، ۳۷، ۷، 3،
۱۲۰
مالي بحران 120-5-
فسر، راجر 22
بيرغ ۹۹-۱۰۰
بهرنی پالیسي 140، ۱۳۰، ۲۲-1۲۰۹،
۴۴۹
هم وگور هنريوال تولنه نړيوالې
اړيکې
- گنن، کيتي 137، ۷-8-
جيوپوليتيک ۲، ۲۱۷، ۲۰۸، ۱۶،
۳۳ غني، اشرف
د طالبانو ناگزيرتوب مني واک
اخيستل ۱-۲
د اختر اوربند ۴۶
په افغانستان کې وروستي
ساعتونه 2-7 متحده عربي اماراتو ته
الوتنه ۷۱، ۶، د حقاني د ټاکنو تفاهم
پارونیا، ۸، ۲
د سولې خبرې اترې 27
د سولې خبرې اترې له پامه
غورخول 55-6۵۷
شخصیت ۵۸
د متحده ايالاتو د وتلو منلو څخه
انکار ۶۸ له طالبانو سره له خبرو
انکار ۶۷ له خلیزاد سره اړيکې 57-8
او طالبان ۵۶
ضعف ۷۰
غیاثي، حسن، ډاکټر ۹۱
نجوني د پنځو او نجونو لپاره تعليم
ته گوري
نړيوال کول 169-70
حکومتداري ننګونې 13-15۹۹،
۶۲۳۸، ۲۵۱-۱۰۰، ۱۳۹، ۲۳۵
حکومتداري نظريه 100-4
- ندمهاله طبيعت ۸۶-۷
شورا غونډې ۱۳
هم وگور د کوتي شورا
- حکومت
اداري اصلاحات ۲۴۵ د کابينې
وزيران او مرستيالان
7-۹۸۹۴، ۹۵، ۱۹۱، 254-۸۶
تعليمي پس منظر 90-1
پراخ شوی لیست 90-1

- ترھگر د ملگرو ملتونو تر بندیزونو
لاندي دي 10-209، ۹۰
قبيلوي عدم توازن ۸۹-
۹۰ دولتي کارکونکي
بخينه ۱۳۶، ۱۰۷، ۸۳
د طالبانو رشوت 12
روزنه ۱۹۱
گراهام، لينډسي 60-1 د گوانتانامو
زندانيان، دوحه
خبري اتري 53-4
گل بهادر TTP ډله ۱۸۵
- حکيمي، حامد ۲۳۷
حميد، فيض، ډگر جنرال 80-
1۱۸۷، ۱۹۰، ۲۰۳
حنفي، عبدالسلام، ملا ۸۷-۸
4۲۰۸-۹۴، ۱۲۳، 143
حنفي، محمد خالد ۱۱۱، ۹۵
حنفي مکتب ۱۵۱، ۱۴۸، ۱۰۲
حنيف، قاري دين محمد ۹۵ الحق،
سميع 206-7
حقاني شیکه
د کابل د نيولو گټه اخيستونکي ۷۹
په کابينه کې ۹۶
او دارالعلوم حقانيه مدرسہ 91-2
د هند شک ۲۲۸
د کابل په ادارو کې دننه 12-13 له
پاکستان سره اړیکه استخبارات ۳۳،
۲۲۸
او پاکستانی طالبان ۱۸۲ حقاني،
عبدالباقي 233، ۹۵، ۹۲-4 حقاني،
عبدالحکيم (هم)
اسحاقزی عبدالحکيم ۲۳،
۸۹۴، ۱۱۱-۶۷
اسلامي امارت او نظام يي
4-100
حقاني، انس ۱۹۵
حقاني، جلال الدين ۱۸۲
حقاني، خليل الرحمن ۹۲، ۷۹، ۴،
۹۴، ۱۲۸
حقاني نقيب الله ۹۵
حقاني، رحيم الله 132-3
حقاني، سراج الدين
ارمان ۱۲۹

INDEX

- د ڪورنيو چارو
وزير ۷۸،۸۸،۸۹،۹۴،
۱۲۹،۱۳۱
نريوال تر هگر ۶۴،۸۸،
قوماندان او
هبت الله مرستيال ۴۱
- پوڄي قومندان او د منصور
مرستيال ۳۳
نيويارڪ ٽايمز د نظر توتو ۵-۶۴
او پاڪستان ۹۲
شهرت ۱۹۱-۲
احتمالي مشر ۳۷
عمليت ۱۹۱ د غني
ملا ۲ او د امريڪا
ايريڪي ۱۳۰ او
لوڊيخ ۲۴۹
د هبت الله د خاي ناستي په توگه
د يعقوب سبالي 127-
8۱۲۹،۱۶۸
او الظواهري ۲۵،۱۹۱،۱۴۵ هزاره
ٽولنه
په لنډمهاله ڪابينه ڪي 1-90
او د ايران خانگري استازي ۱۹۵
انعطاف ۱۱۵
طالبان بدليري چلند ۱۱۸، 243-
4
د طالبانو او داعش ظلمونه ۹۳،
200-15199-14114-113
بنخي ۱۱۵
حجاب 112، 10۹-۱۳۵، ۲۴۶-13۱۳۵ د
هلمند ډله (کندهاري طالبان)
۱۴۰، ۱۴۱
هرات ۷۳، ۷۷
حزب ولايت اسلامي (گوند)
اسلامي محافظت (۸۹)
هبت الله ملا اخونزاده، هبت الله
وگوري،
حکمتيار، گلبدین ۱۹۰
حزب الاحرار ۱۸۵
بشري بحران 121-12۱۶، 2۱۲۵،
۲۲۵
د اوبو بريښنا 106-7۲۳۳
- زيربنائي پروڙي 8-227
9-228
جمو او کشمير ۱۸۰
او پاڪستان 16-۱۹۷، 17۵۱-۸
د طالبانو بنڪيلٽيا ۱۹۷-۸
- ايڊيالوژي مذهبي ايڊيالوژي
وگوري هند 30-227
د ديوبنديز زيرون 155-6
استعمار 149-50۱۵۶ د هند هوايي
شرکت ٽينٽول ۲۲۷

- 9-11228-210
انسټاګر ام 20، 11
انټر سرويس انټلجنس
(ISI) (پاکيستان)
د بدری درملنه 91
د برادر د نيولو عمليات 29-
30 يا بومټريک
استخبارات 115 د غني -
حقاني ټاکنی
تفاهم (2014) 2 د
طالبانو پر حکومت اغېز
تشکیل 1-80
له امریکا سره معلومات شريک
کرل 145، 35 د ستانکزي په اړه
شکونه 50
له طالبانو سره
اړيکی 97 له
امريکا سره
خبري
کوي 203
موقت حکومت 86-
7 هم وګور هد
حکومت د نړيوالی
ټولني مرستې
شرط 237
بنکيلتيا په مقابل کې
ټاييد 11-210
د طالبانو د رژيم په رسميت
پيژندل 210، 146، 136
12-
248
د طالبانو بنکيلتيا تاريخ 209 د
افغاني کلتور او نورمونو په اړه
غربي مفهوم 138
نړيوال اسلامي پوهنتون
(اسلام آباد) 93
د چين نړيوالی
اړيکی 213-
16
هند 30-227
ايران 20-216
قطر 3-220
روسيه 7-223

INDEX

- تر هرگريز بريډونه او خانمري
بريډونه ۶۱، ۶۷-۸۵-۶
200۲، ۲۰۰۳، ۱۷۸، 199
- د حقيقي فتوا 132-3
د معلوماتو سرچيني 23-4
د کابل پر هوايي ډگر بريډ-85
۹-6۱۹۸
اصل 1-200
گمارل ۲۰۱، ۲۰۲
بيا راژوندي کيدل 202-6
- د طالبانو بنسکيلتيا 118-19۲۲۰
د ايران انقلاب ۱۵۷، ۱۵۳ اسحاقزي،
عبدالحميم وگورنحاني
عبدالحميم (هم اسحاقزي،
عبدالحميم)
اسحاقزي، حاجي گل اغا (اوس)
هدايت الله بدي ۹۱، ۱۴۰
ISI د انټر سرويس استخباراتو ته
گوري (ISI) (پاکستان)
داعش (داعش) 9۱۹۸-9، 158-54-5۱۱۹،
7-206
داعش په خراسان کي اسلامي دولت
ويښي (ISK)
اسلام
د علي ابن ابي طالب قبر 160-
2 عاشور ۱۹۹۱، ۱۱۸،
څلور څلڼفه ۱۰۲
غلط بيانونه 110-12
د محرم غونډي 117-18
مراسمو ته د طالبانو چلند
18-117
اسلامي امارت 15-۸۴، 16-۵100-4
اسلامي حکومت، د طالبانو ماډل
۱۳۶، ۱۴۴
اسلامي قانون ۱۰۱
د ازبکستان اسلامي
غورځنگ ۲۰۱
اسلامي مدرسي ۶۷، ۴۰، ۱۷، ۱۶، ۹-۸
5-۸۸، 174
ديوبندي مدرسي 153-4
هم وگور هدار العلوم حقانيه د عراق
او شام اسلامي دولت (داعش)
داعش) 9-158، 54-5۱۱۹،
7-۱۹۸، 206
اسلامي دولت په خراسان
کي (ISK) د افغانانو
درک ۲۰۷، ۱۱۹
د ديوبندي ضد نظر ۲۴۵
افراطيت ۲۰۰
تمويل راټولول ۲۰۴

هزاره او شيعه ټولني ته
 گواين 199، 114، 200-
 طالبانو ته گواين 204، 203-6
 د امريکا او طالبانو تر منځ د
 تروريزم ضد مبارزه
 همکاري 192، 144، 60،
 201-243
 اسلامپالنه 156، 155-7

جکسن، ايشلي 111
 جدون، اميره 23-4
 جيش محمد (JeM) (228، 158،
 جلالي، علي 203
 جلالي، شاکر، ډاکټر 94
 جماعت الاحرار 184، 185
 جماعت اسلامي 157

کبير، عبدل، مولوی 131، 94، 90،
 کابل

طالبان کمپاين کوي او واک ته
 راستنيري 11-13
 طالبانو نيول 71-274-5
 8-77

د کابل هوايي ډگر
 بايومټريک 116
 د امريکا له وتلو وروسته گڼوډي 74-
 683

ويستل 221
 مهاجرت او پوستي 116 د داعش
 خانمرگی برید 85-198-6-9 د
 سوداگريزو الوتنو بيا پيلول
 123

د ترکيي مرسته 231-2
 د کابل پوليتخنيک پوهنتون
 غونډه (2022) 7142-134

کابلوف، ضمير 224
 کجکي بند 106-7233
 کندهار 96، 77، 73، 22
 کندهاري طالبان (هلمند
 ډله) 141، 140

کراچی 205، 189، 88، 87، 41، 29
 کرزی، حامد 190، 99، 75، 6، 2
 کرزی، ولی 30
 کاظمي قمي، حسن 195 کيبن،
 جيک، جنرال (متقاعد) 1-60 کيري،

INDEX

- 18133 د ترکیبی قونسلگری خدمات 233
 مظلوم، فاضل، ملا 4-53- رسانی
 بهرني خبريالان 242، 243
 خپلواک خبريالان 21
 هم وگور هوتولنيز رسانی
- خير خواخير الله، ملا 54،
 94
 خالد، محمد، شيخ 95
 خليلزاد، زلمی
 تعقیبی پلان نه دی عملی
 شوی 82-3 او بین الافغانی خبری
 اثری 68 د محب نظر 5
 او پاکستان 51
 د سولی د استازي ټاکل 47-8 سولی
 خویزی 50، 49، 27-1
 شخصیت 58
 له غني سره اړیکې 57، 2-8
 امریکا د عسکرو له وتلو سره موافقه
 وکړه 51-2 د امریکا-طالبانو تړون
 لاسلیک شو 65
 خلیس، یونس 206-7
 خان، غفار 18
 خان، حافظ سعید 200-1
 خان، عمران 89-90
 خان، اسماعیل 6
 خټک، داود 186
 د خبیر پښتونخوا (KPK)
 صوبه 186، 24، 180
 کندز 73، 33، 12
- Lapis Lazuli ترانزیتی
 دهلیز 233 لشکر جهنگوی
 LeJ(185، 158
 لشکر طبیه 180
- ملکاسیان، کارتر، د امریکا جګړه
 افغانستان کې: یو تاریخ 23،
 65، 62
 خوارخواکی 122
 منصور، عبداللطیف، ملا 95
 منصور، ملا اختر
 وگور منصور، ملا
 مودودي، ابوالاعلی، مولانا 157، 153
 مزار شریف
 علي بن ابي طالب قبر 161- لولي
 هېڅ وژنه 218 د محرم
 غونډې 117-8 لول
 پکښې استخبارات 116
 د طالبانو کنټرول 117، 76، 12-

محسود، نور ولي (ابو منصور
عاصم) ۱۸۵
د مس عينک د مسو کان ۲۱۵
ملر، آستين ايس، جنرال 5-54
اقلیتونه
د طالبانو بدلون چلند ۱۱۴،
200-18199-117
هم وگور هزاره ټولنه؛
صوفيان/تصوف
مير، اسفنديار 23
گرځنده تلفونونه ۱۰۶
اعتدال عمليال 82، 79، 388،
143، 138، 131، 98-
4191، 194
2251-241
مودي، نريندر 2281 محمد،
فقير، مولوی ۱۸۸ محمد،
نيک 1-180
محب، حمدالله 3-6 مهمنده،
سيمين مشکين ۹۶ معتصم،
اغا جان ۱۳۳ متقي، امير
خان ۵۴ محمد (صلي الله
عليه وسلم)، جامي
1-160
مجاهد، ذبيح الله ۴۶، ۱۱-۷۸۴-۵
۲۱۶، ۱۹۳، ۸۶
مجاهدين 153-226، ۱۷۹، 5174-7
منير، اسدا ۱۸۱
مطمين، عبدالحی، طالبان: الفله
دنده څخه انتقادي
تاريخ 42، 23-3
متقي، امير خان ۱۹۷، ۱۴۱، ۹۴، ۹۲-۸
متوکل، عبدالوکيل ۱۳۳
نييل رحمت الله 2
نجيب الله، محمد ۷۱ ملي
مقاومت مخکی ۱۳۳
ملتيپالنه ۲۴۳، ۱۵۹
ناټو، ترکیه د اريکو په
توگه ۲۳۴، ۲۳۱ نظري،
عبداللطيف ۹۰
نور، عطا محمد 6
نوري، نور الله 53-
494

د نورزي فرعي کلی ۱۳۴
نور، عطا محمد 81-2 نور،
خالدا ۸۱
عمر، محمد، ملا
امير المومنين ((قومندان د
وفادارانو)) ۱۶۰

INDEX

- بريدونه 33-4111
 د امريکا پاليسي ۴۵
 د الظوا هري درون برید ۱۴۵ د
 پاکستان-افغان پوله 183-4186،
 ۱۹۳، ۱۹۱
 پاکستانی طالبان (تحریک
 طالبان)(TTP) (89-179)
 د افغانستان او هند د استخباراتو
 تمويل ۱۸۵
- د محمد صلی الله علیه وسلم
 چادر 1-160
 دوحه مذاکرات ۴۱
 پاکستانی طالبان ۱۸۲
 د مرگ په اړه محرمیت 29-
 41، 30۳۳-2 د بنسټ ایښودونکي
 حیثیت ۱۶۸
 د طالبانو بیا راپورته
 کیدل ۲۹ عمري، محمد
 نبي ۵۵ د ضرب عضب
 عملیات ۱۸۴
 اپین ۲۲۵
- پاکستان
 د دېرو سکرو
 واردات ۱۲۱، ۱۲۰، ۱۱۷
 دیویندی فکر ۱۵۸
 فاتا (د وفاق تر انتظام لاندې قبایلي
 سیمې) 8-179، 9۳۴-81
 ۱۸۶
 د فاتا اصلاحاتو بل
 (2018) ۱۸۸ او هدایت الله
 بدری ۹۱ او هند 16-
 ۱۹۷، 17۵۱-۸ استخباراتي
 خدمتونه بین الافغانی گوري
 د خدماتو استخبارات
 (ISI) (پاکستان)
 جیش محمد (JeM) (۲۲۸، ۱۵۸، خیبر
 پښتونخوا (KPK)
 ولایت ۱۸۶، ۱۸، ۲۴
 او غیر طالب افغان مشران ۱۹۳-
 ۴
- د ضرب عضب عملیات ۱۸۴ د
 سولي د خبرو اترو تگلاره ۵۱ له
 طالبانو سره اړیکې 17-18۱۹ له
 طالبانو سره موقتي اړیکې
 حکومت 91-139، 2۹۷-40-
 ۱۹۴-۵
 له امریکا سره اړیکې ۱۴۵
 د شکای ترون (۲۰۰۴) 1-180 په
 ترڅ کې د طالبانو پټنځای
 بغاوت 8-۲۴۰، ۲۴۰، ۳۷، ۳۲، 9۳۲
 قومي بنسټونه 1-180
 د امریکا د بي پیلوټه الوتکو

مطبوعاتي کنفرانس گوري، اگست

5-202183

قيمت، گيرت ۲۳۷

په افغانستان کې 185-1۹۲-6-۳

پس منظر 179-82

د حميد په منځگري توب د اوربند

تړون ۱۸۷

له پاکستانه غوښتنې ۱۹۵ د

دلي پياوړي کول 184-5

نظريه ۱۸۳، ۱۸۲، ۱۵۲

پر ضد پوځي عمليات ۱۸۳، ۱۸۰

اصل ۱۸۳

له افغان طالبانو سره اړيکي 177-

186، 18۲-8، ۲۰۷-7۱۹۴

بيا راژوندي کيدل ۱۸۳، ۱۸۰

بنو کي د ترهگري ضد مرکز

محاصر ۱۸۷-۸

سرچيني 23-4

ترهگريز بريډونه 182، ۱۷۷، ۱۸۰-

3۱۸۴،

۱۸۶

د امريکا د بي پيلوټه الوتکو

بريډونه ۱۸۴ منظور پښتني ۱۸۸

پښتني سيمي 18-19

پښتني شعر او ژبه ۱۶۲، 164-5

د پښتون ژغورني غورځنگ

(PTM) 9-188

پښتونستان ۱۷

پښتانه، په حکومت کې 89-90۹۷

پښتونولي (د پښتو د عزت اخلاق) ۴۴

د سولي خبري اترې

بين الافغاني خبري ۲۷، ۲۶،

58-9۶۷-۸

مسکو خبري کوي ۲۲۸، ۲۲۴

هم وگور هډوچه مذاکرات؛ قومونه

طالبانو تړون؛ امريکا -

طالبان د سولي تړون (فبروري

2020)

پېښور ۱۸۹، ۱۸۵، ۱۸۴، ۱۷۷، ۹۵، ۸،

پوليس

افغان پوليس ۷۴، ۵۵، ۴۶، ۱۵، ۸،

۱۰۶، ۸۸، ۷۷

پاکستان، 24

د طالبانو اخلاقي پوليس ۱۵، ۹،

سياسي برياليتوب

د لومړي وزير لپاره ۱۳۰

د ستر مشر لپاره 127-۱۶۸، ۱۲۹، 8۱۲۹،

پومپيو، مايک 51-۶۵، 2۶۲

338 پر اگماتيسټان د اعتدال پر اگماتيسټانو

INDEX

طالبان نوي مذهبي غورځنگ-166-

72

د حکومتداری نظریه 100-4-

هم وگور هدیو بندیز؛ اسلامي مدرسي؛

تصوف/تصوف

رایس، سوسن ۳۶

جنوبي اسيا، 147-9-

د طالبانو ابهام، 151-2-

لومړني ښوونځي ۱۱۰

د بنديانو خوشي کول

له گوانتانامو څخه 53-4-

او ISK203-4

د کابل زندانونه ۸۶

د TTP مشران 186-7-

د امريکا او طالبانو د سولي

تړون ۲۷، ۶۶، ۸۶،

۸-۱۸۶

بنديان، پخواني، په موقت

حکومت کې ۹۷

د ولايتونو اداره ۸۹، ۹۹

د طالبانو معاملہ د خايي قومونو

سر ۱۰، ۱۲، ۶۶، ۷۳، ۱۵

پنجابي طالبان ۱۸، ۱۸۵، ۲۰۱

القرضاوي، يوسف ۲۲۱

قطر 220-3-

او د بودا مجسمې ۲۲۱

او د طالبانو حکومت ۱۴۱، ۹۶،

3-222

او امريکا 222-3-

هم وگور هد دوحې مذاکرات د

کوټي شور ۸۱-۸۷، ۷۹، ۵۴، ۴۹، ۳۹، 9۳

100

رحيمي، سلام 4

راشد، عبدالرحمن، مولوی ۹۵

رسول، ملا ۳۷

کډوال

په ايران کې 119، 218-19-

افراطيت ۱۷۵

په ترکیه کې ۲۳۴

مذهبي نظریه

بدلون امکان نلري (د طالبانو

چلند) 212-13-

او معاصره اسلامي نړۍ 173-6-

حنفي مکتب 101-2۱۴۸

تاريخي پيچلتيا 174-5- د ديني اعتبار

اهميت

۳۸، ۲۳۹-۴۰

اسلامي امارت 15-۸۴، 16-۵-

1-100

بيا ژوندي خوځښتونو ۱۵۰

نجات 1-170

- سرکونه، سرکونه او
پوستي 74-5
رای، اولیویر ۱۴۸
روسیه 223-7
زیربنا او د انرژي پروژي ۲۲۶
امنيتي انديښني 224-5
د طالبانو ښکېلتيا 11-۱۴۵، 210
6-225
هم وگور هسوروی اتحاد
- صدر، ابراهيم ۸۹
سلفيزم ۲۴۴، ۲۰۷، ۱۶۶، ۱۵۲، ۱۵۱، ۱۵۰،
صالح، امرالله ۴-۵، ۱۹۴، 6
سمنگاني، انعام الله ۸۳
ثاقب، نور محمد ۹۲-۱۱۱، ۳۹۴
سعودي عربستان
د شوروي-افغان
جگړه ۱۵۷، ۱۵۳ او
طالبان 88-9
وهابيزم ۱۵۴، ۱۵۲
سید، عبدالله ۲۰۱، ۲۴
ښوونځي ۱۱۹، ۱۱۰
هم وگور هتعلیم د ښځو او نجونو
لپاره
فرقه بالنه ۱۵۷، ۱۱۳، ۹۳
شاه، گیلانی ۱۶۰
شاهین، سهیل 143، ۱۱۹، ۱۱۱-4
۲۱۴
د شکای تړون (۲۰۰۴) 1-180 د
شانگهای د همکارۍ سازمان
SCO(4-223، ۲۱۵)
شرعي ۱۳۷
شيعه ټولنه
د علي ابن ابي طالب
قبر 161-2-ظلمونه ۹۳
د طالبانو د چلند بدلول 117-
۱۹۹، ۲۴۴ 18
د داعش بریدونه 199، ۱۱۴-200
د شورا غونډی ۱۳۰
هم وگور د کوتي شورا
ټولنيز رسني ۱۹۳، ۱۶۸، ۱۲۳، ۱۱، ۲۰،
12-211

INDEX

شوروی اتحاد

د پوخ او پوخ ترمنځ بی باوري

یرغل 154، 153-179، 174، 5157،
 226، 222-7
 د متحده ایالاتو ضد احساسات
 شریک کرل 223
 هم
 وگور هروسیه سپور
 ت 96
 ستانکزی، شیر محمد عباس 49-
 143، 5067-4198
 ستيگليتز، جوزف 124-5
 تصوف/تصوف 161-5
 د علي ابن ابي طالب قبر 161-
 ISK 2 عدم برداشت 199
 تصوف 161، 150-3
 شعر او ژبه 164، 162-5 له
 دیوبندیانو سره دینمنی 1-150 د
 طالبانو مخالفت 165
 او بنخي 163
 سلطان، عزیزیم 91
 سنیزم 148
 تاجیکستان
 سرحدی تاوتریخوالی 242
 د امنیتي ځواکونو د الوتکو بیرته
 ستنیدل 242
 تاجک، په حکومت کې 89-90
 طالبان
 او افغان مدني ټولنه 59 پیاده
 عسکر 14، 12، 9، 1549،
 79-80238-9246
 حکومتداری ننگونی 13-1599،
 235، 139، 100-101، 251، 6238
 "اسلامي دولت" ننگونی 206-7 د
 غریټوب سلسله 239، 172
 ټولنیز-ډیموکر افیک 169، 167
 درې پړاوونه 8-
 9 د طالبانو ډلې
 د پالیسی د فلج لامل کیږي 21-2
 د امیر انتخاب 37
 توپیر ونه د زاړه او "نوي" ترمنځ
 طالبان 241
 له کابل څخه راپورته کیږي واک

اخيستل 10 پنځه کټگوري 79-80
 نسلي توپيرونه 196-7
 سخت دريځي (دود پرست) 93،
 110-132، 12131-12131، 194، 3142
 هبت الله برادر متحرک 63-4
 او د منصور مشروعیت 32-3

دوچه دفتر 3-42 اعتدال
 عمل پوهان (نوی
 نسل) 82، 79، 98، 388،
 143، 138، 131، 241-4191-2
 251
 سيالی او سيالی 21-972-
 33-6125-9105
 بناري/کليوال ويش 247د
 طالبانو بغاوت
 د 1990 کلونو ظلمونه 14، 3
 د بودا مجسمي 221
 تلفات 45، 59، 69
 دوام 61
 د اختر اوربند (2018) 7-46
 په پاکستان کي د مشرانو
 پټخايونه 8-9
 32، 37، 40، 240
 پوځي برياليتوبونه 27-932-361
 ځانمرگي بريدونه او
 وژني 40، 39، 10، 145 د طالبانو
 سياسي کميسيون 32 طالبانيزم 159
 طارق گدر گروپ 184
 ماليه 123، 117، 4- تروريزم
 طالبان د تروريستي سازمان په
 توگه 209، 90، 64، 10225-
 هم وگور هتروريزم سره مبارزه د
 عراق او سوريي اسلامي
 دولت (داعش) (داعش) په
 خراسان کي اسلامي دولت
 (ISK)؛ پاکستاني طالبان
 (تحريک طالبان) (TTP)؛
 د طالبانو بغاوت

ترکستان اسلامي گوند 20
 ترکیه 230-4
 سوداگريزي گټي 233 له
 افغانستان سره تاريخي اړيکي
 1-230

تجارت 12

1-0

قومونه

د کابيني عدم توازن 89-90
 د طالبانو معامله 73، 66، 12، 10، 1
 ترمپ، ډونالډ 60، 52، 47، 45، 44، 27، 62

TTP له پاکستاني طالبانو سره

گوري (تحريک طالبان)

(TTP)

ترابي، نورالدين، ملا 6، 10، 95،

139

INDEX

احكام ۶۵

پټ احكام ۶۵-۱۴۰، ۶۸۳ د ځواكونو

د وتلو تړون 51-2

۶۵

د امريكايي ځواكونو د وتلو شرايط

بي پريټوب ۲۳۱

كډوال ۲۳۴

د طالبانو بنسټلټيا ۱۴۵، ۱۴۱،

4-231

د متحده ايالاتو

اړيكي ۲۳۲

تويټر 211، ۱۹۳، ۱۶۸، ۱۲۳، ۲۰، ۱۱، 12-

متحده عربي امارات (متحده عرب

امارات) ۱۲۰، ۳۶،

۲۲۲

الدين، حاجي نور ۹۴، ۹۱،

عمر عزام ۱۸۵

عمر رسنيو ۱۸۵ عمري،

عبدالمنان ۹۵

متحده عربي امارات

(UAE) ۱۲۰، ۳۶،

۲۲۲

د متحده ايالاتو انستيتيوټد

سولي (USIP) 23

امريكا

افغانستان پاليسي 248-9

د تر هگري ضد همكاري ۶۰،

145، ۱۴۴، 201، 6۱۹۲-6۲۲۳

له افغانستان سره مالي ملاتړ 2-

۱۲۰، ۶۹، ۷۰، 3، ۷،

د افغانستان بانک منجمد

شوي شتمني ۱۲۵، ۱۲۰،

پوځي لگښتونه ۴۷

د پاکستان

استخبارات شريكون ۳۵،

۱۴۵

د افغانستان د بيارغوني لپاره د

امريكا خانگري سرمفتش

(سيگار) ۳۷، ۸،

د سولي د خيرو په اړه د طالبانو

ليک 42-3 له طالبانو سره

اړيكي 144، ۱۳۰، 5-

د تر هگري تور ليست ۹۰، ۶۴،

او تركيه ۲۳۲ د

امريكا پوځ

هوايي بريدونه ۶۱

درون بريدونه 33-

۱۸۴، ۱۸۱، ۵۱۴۵

د قطر هوايي اډه ۲۲۲

260-2(۲۰۲۱ دسمبر)

۲۷،۴۲،۶۰،۸۳

ہم وگور ہدوحہ

مذاکرات د عثمان سیف

اللہ دلہ ۱۸۵ عثمانی،

تقی، مفتی ۱۹۴-۵ استاد

علیم خان ۱۸۵ اویغور

مسلمانان 15-214

ازبکستان

د بریننا رسول ۲۴۱

د امنیتی خواکونو د الوتکو

بیرتہ سننیدل ۲۴۲

او طالبان ۱۴۳

ازبک، پہ حکومت کی ۸۹،۸۸،۹۰

حجاب 109-10112-13۱۳۵،۲۴۶

ویدیوگانی ۱۰۶

وہابیزم ۱۵۲،۱۵۴

ولی، عبدل ۹۵

وانگ بی ۲۱۶،۲۱۴،۲۰۹

وردگ، نعیم، داکتر ۹۳

وائق،

عبدالحق ۲۲۳،۹۴،۵۴

د اویو سرچینی ۲۱۹

واتکینز، اندریو ۱۲۹،۲۴

وزیر، علی ۱۸۹

وینبام، مارون ۷۶

لویدیخ، توماس 144-5

ویب لاک، کریک،

افغانستان کاغذونہ 23

بنخی

اجباری وادہ ۱۱۳

د هزارہ بنخو زیان ۱۱۵ حجاب 108-

،13۱۳۵-10112

۲

۴

۶

نہ لید ۱۰۳

د تعلیم او کار حق ۶۵ پہ

تصوف کی ۱۶۳

د طالبانو لومرنی بنکیلتیا ۸۳،۵۹

د سفر محنودینونہ 108-10۱۳۵

د کونڈو میراث ۱۱۳

ہم وگور ہتعلیم د بنخو او نجونو

لپارہ

د بنخو حقوق، فرمان

INDEX

- ملا له يوسفزى ۱۷۷
يوٽيوب ۱۱، ۱۲۳، ۱۶۹
- خدران قوم ۹۰
ضعيف، عبدالسلام، ملا 3-42
4-۱۳۳، 143
زلمی وگوری خليلزاد، زلمی
- ضرب عضب، عمليات ۱۸۴
الظواهرى، ايمن ۱۴۵، ۱۹۱، ۲۴۳،
۲۵۰
ضياء الحق، محمد ۱۵۸
- يعقوب، محمد، ملا ارمان ۱۲۹
پس منظر 2-41
نفاع وزير ۷۸، ۸۸، ۹۹۴،
۱۳۱
هبت الله مرستيال 2-41
او د امنيتي خواكونو
الوتكي ۲۴۲
- سراج حقاني د هبت الله د خاى
ناستي په توگه سيالي 127-
، 8۱۲۹
۱۶۸
او د امريکا اريکي ۱۳۰

د پيل يو هنتون پريس

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**